

عنوان

مطالعه مناطق اولویت دار بوم گردی روستایی استان چهارمحال و بختیاری

کارفرما

معاونت هماهنگی و امور عمرانی استانداری

مجری طرح

دانشگاه شهرکرد

پژوهشگر و مجری علمی

دکتر مهدی کرمی دهکردی

اسفندماه ۱۳۹۹

فهرست منابع

- ۱- مقدمه: ۷
- ۱-۱- بررسی وضعیت گردشگری در ایران و جهان ۷
- ۱-۲- گردشگری روستایی با توجه به مباحث بوم گردی ۱۰
- ۱-۳- اهداف و عناصر موردتوجه در گردشگری روستایی ۱۱
- ۱-۴- مشکلات گردشگری روستایی ۱۲
- ۲- بیان مسأله: ۱۴
- ۳- اهمیت و ضرورت مسأله: ۱۵
- ۴- اهداف و دستاوردهای مشخص و قابل حصول تحقیق: ۱۹
- ۵- سوالها یا فرضیه های تحقیق: (همراه با ذکر دلایل توجیهی در زمینه فرضیه های تحقیق) ۲۰
- ۶- محدودیت های تحقیق: ۲۰
- ۲-۱- مقدمه ۲۲
- ۲-۲- توسعه ۲۲
- ۲-۳- مفهوم توسعه پایدار ۲۳
- ۲-۴- توسعه پایدار روستایی ۲۴
- ۲-۵- اهمیت گردشگری روستایی ۲۵
- ۲-۶- اصول توسعه پایدار گردشگری ۲۷
- ۲-۷- اصول گردشگری پایدار ۲۷
- ۲-۸- اهداف توسعه پایدار ۲۸
- ۲-۹- تعریف گردشگری ۲۸
- ۲-۱۰- تعریف گردشگر ۲۹
- ۲-۱۱- تعریف گردشگری روستایی ۳۰
- ۲-۱۲- پیشینه تاریخی گردشگری روستایی ۳۰
- ۲-۱۳- جاذبه های گردشگری روستایی ۳۱
- ۲-۱۳-۱- جاذبه های طبیعی ۳۱
- ۲-۱۳-۱-۱- منابع آبی و هیدرولوژیکی ۳۲
- ۲-۱۳-۱-۲- پوشش گیاهی ۳۲
- ۲-۱۳-۱-۳- حیات جانوری ۳۲
- ۲-۱۳-۱-۴- اکوسیستم های کوهستانی ۳۳

۳۳	 غارها ۲-۱۳-۱-۵
۳۳	 اقلیم ۲-۱۳-۱-۶
۳۴	 جاذبههای فرهنگی و منابع انسانی ۲-۱۳-۲
۳۴	 مردم‌شناسی ۲-۱۳-۲-۱
۳۴	 نوع معیشت روستاییان ۲-۱۳-۲-۲
۳۴	 موسیقی، رقص و بازیهای محلی ۲-۱۳-۲-۳
۳۴	 آداب و رسوم محلی ۲-۱۳-۲-۴
۳۴	 پوشاک محلی ۲-۱۳-۲-۵
۳۴	 اماکن تاریخی و باستانی ۲-۱۳-۲-۶
۳۵	 شاخصهای توسعهی گردشگری روستایی ۲-۱۴
۳۷	 عوامل مؤثر بر توسعهی گردشگری پایدار روستایی ۲-۱۵
۳۸	 سهولت دسترسی به روستاها ۲-۱۵-۱
۳۸	 تبلیغات و خدمات اطلاع‌رسانی مطلوب ۲-۱۵-۲
۳۸	 توسعهی اقامتگاه گردشگران در مناطق روستایی ۲-۱۵-۳
۳۸	 توسعهی صنایع‌دستی و میراث فرهنگی روستایی ۲-۱۵-۴
۳۹	 گسترش امنیت روستایی و مقررات حقوقی ۲-۱۵-۵
۳۹	 آموزش و تقویت نیروی انسانی صنعت گردشگری روستایی ۲-۱۵-۶
۳۹	 مدیریت گردشگری روستایی ۲-۱۶
۴۰	 معرفی استان چهارمحال و بختیاری (منطقه مورد مطالعه) ۲-۱۷
۴۲	 توصیف و تبیین مسائل استان از نظر گردشگری ۲-۱۸
۴۴	 مسائل و چالش‌ها در حوزه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری ۲-۱۹
۴۵	 گردشگری و اهمیت آن در اقتصاد استان ۲-۲۰
۴۸	 عرصه‌های اولویت‌دار توسعه در استان با محوریت گردشگری ۲-۲۱
۴۸	 بررسی ویرایش‌های چشم‌انداز توسعه استان چهارمحال و بختیاری: ۲-۲۲
۴۸	 پهنه‌بندی محدوده‌های گردشگری و گذران اوقات فراغت ۲-۲۳
۴۹	 بررسی سند آمایش سرزمین استان چهارمحال و بختیاری با محوریت گردشگری: ۲-۲۴
۵۰	 راهبردهای خروجی از تحلیل SWOT با محور گردشگری با استناد به سند آمایش سرزمین: ۲-۲۵
۵۱	 شاخص‌های رقابت‌پذیری سفر و گردشگری: ۲-۲۶
۵۳	 پیشینه منابع ۲-۲۷
۵۸	 مقدمه: ۳-۱

۵۸	۳-۲- تعاریف عملیاتی تصمیم‌گیری:.....
۵۸	۳-۳- مراحل تصمیم‌گیری:.....
۵۸	۳-۴- طبقه بندی مدل های تصمیم‌گیری:
۶۰	۳-۵- معرفی تاریخچه مدل روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP).....
۶۰	۳-۶- مزایای مدل روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP):.....
۶۱	۳-۷- معایب مدل روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP):.....
۶۱	۳-۸- اصول فرایند تحلیل سلسله مراتبی
۶۱	۳-۹- مراحل اجرایی مدل فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP).....
۶۱	۳-۱۰- تدوین یک ساختار و مدل سلسله مراتبی
۶۲	۳-۱۱- تشکیل ماتریس های مقایسات زوجی برای سطوح مختلف درخت تصمیم
۶۲	۳-۱۲- محاسبه وزن نسبی.....
۶۳	۳-۱۳- محاسبه وزن نهایی.....
۶۳	۳-۱۴- تصمیم‌گیری (تعیین اولویت ها)
۶۳	۳-۱۵- معرفی نرم افزار Expert Choice.....
۶۳	۳-۱۶- تدوین یک ساختار و مدل سلسله مراتبی
۶۳	۳-۱۷- اصول تدوین مدل سلسله مراتبی در نرم افزار
۶۳	۳-۱۸- یک نمونه کلی از ساختمان سلسله مراتبی
۶۵	۳-۲۰- ابزارهای اندازه‌گیری:
۶۵	۳-۲۱- جامعه و نمونه آماری و روش های نمونه‌گیری:
۶۵	۴-۲۱- فهرست متخصصین و فعالان گردشگری:
۶۸	۴-۱- مقدمه.....
۶۹	۴-۲- نتایج حاصل از دیدگاه متخصصین در خصوص تبیین شاخص‌های ارزیابی گردشگری با محوریت بوم‌گردی.....
۷۰	۴-۲-۱- معیار ارائه خدمات با کیفیت:.....
۷۰	۴-۲-۱-۱- تبیین شاخص‌های مقوله پاسخگویی از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:.....
۷۲	۴-۲-۱-۲- تبیین شاخص‌های مقوله قابلیت اطمینان از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:
۷۳	۴-۲-۱-۳- تبیین شاخص‌های مقوله تضمین از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:.....
۷۴	۴-۲-۱-۴- تبیین شاخص‌های مقوله همدلی از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:
۷۵	۴-۲-۱-۵- تبیین شاخص‌های مقوله ملموسات از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:
۷۷	۴-۲-۲- معیار توسعه پایدار:
۷۷	۴-۲-۲-۱- تبیین شاخص‌های مقوله زیست‌محیطی از زیرمجموعه توسعه پایدار:

۴-۲-۲-۲-تبیین شاخص‌های مقوله فرهنگی از زیرمجموعه توسعه پایدار:.....	۷۹
۴-۲-۲-۳-تبیین شاخص‌های مقوله اجتماعی از زیرمجموعه توسعه پایدار:.....	۸۰
۴-۲-۳-معیار تناسب معماری:.....	۸۲
۴-۲-۳-۱-تبیین شاخص‌های مقوله فیزیکی از زیرمجموعه تناسب معماری:.....	۸۲
۴-۲-۳-۲-تبیین شاخص‌های مقوله زیرساختی از زیرمجموعه تناسب معماری:.....	۸۴
سطح بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در گزینه تناسب معماری	۸۶
اولویت بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در زمینه گردشگری با محوریت بوم گردی	۱۰۳
سطح بندی مناطق اولویت دار بوم گردی روستایی استان:.....	۱۰۴
پهنه بندی استان چهارمحال و بختیاری با محوریت معیارهای ۳ گانه "ارائه خدمات با کیفیت"، "توسعه پایدار" و "تناسب معماری":.....	۱۰۵
تحلیلی بر گردشگری استان چهارمحال و بختیاری مبتنی بر سند جامع گردشگری استان و سند ملی توسعه استان:.....	۱۱۶
سند ملی توسعه استان چهارمحال و بختیاری با محوریت گردشگری	۱۱۹
مناطق گردشگری در ایران و معرفی محدوده استان چهارمحال و بختیاری:.....	۱۲۱
نحوه گذران اوقات فراغت مردم	۱۲۲
اشکال گذران فراغت در سالهای اخیر	۱۲۴
بررسی وضع موجود منابع و پتانسیل‌های گردشگری استان چهارمحال و بختیاری:.....	۱۲۷
بررسی وضعیت پراکنش منابع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری بر اساس سطوح عملکردی	۱۲۹
بررسی نیروی انسانی شاغل در بخش گردشگری استان چهارمحال و بختیاری	۱۲۹
تراکم فعالیت های گردشگری استان چهارمحال و بختیاری در فصول مختلف	۱۳۱
منابع	۱۳۲

فصل اول

کلیات تحقیق

۱- مقدمه:

امروزه پارادیم پایداری به عنوان مسأله‌ای مهم و ضروری نمود یافته و نظر مجامع جهانی را در طول دو دهه اخیر به خود جلب کرده است. به دنبال این چالش‌های جهانی بحث‌هایی در مورد ارتباط گردشگری و توسعه پایدار در دهه گذشته مطرح گردیده و گسترش یافته است و کشورها در هر سطحی از توسعه با استفاده از ظرفیت‌های گردشگری اقدام به برنامه‌ریزی جهت توسعه در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی روستاهای خود می‌نمایند (Phillips et al. 2013:96).

تصمیم‌گیری در سطوح کلان و خرد نیاز به آگاهی از میزان تفاوت‌ها و نابرابری‌های منطقه‌ای قبل از ارائه‌ی راه حل-هایی به منظور کاهش این نابرابری‌ها و افزایش کیفیت زندگی دارد (توکلی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵:۳) و دستیابی به توسعه از مسیر گردشگری نیازمند تامین امکانات رفاهی و با در نظر گرفتن تابع سه‌گانه مردم، گردشگر و محیط می-باشد (Unwto. 2010:62).

گردشگری روستایی با محوریت بوم گردی کلیه فعالیت‌ها و خدماتی را که روستائیان و دولت‌ها برای تفریح، استراحت و جذب گردشگران انجام می‌دهند و نیز کلیه فعالیت‌های گردشگران در نواحی روستا را در بر می‌گیرد (رکن الدین افتخاری و مهدوی ۱۳۸۵:۱۵). گردشگری به عنوان یکی از بزرگترین تحرکات اجتماعی روستا با پیامدهای فرهنگی، اقتصادی و فضایی متعددی همراه بوده (محمدتقی رهنمایی و همکاران، ۱۳۹۴) و بواسطه پیوندها و تعاملاتی که با محیط زیست و جاذبه‌های طبیعی و جوامع محلی برقرار می‌کند پیامدهای قابل توجهی در ابعاد مثبت و منفی از خود بر جای می‌گذارد (یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۶).

۱-۱- بررسی وضعیت گردشگری در ایران و جهان

صنعت گردشگری علی‌رغم نوسانات جهانی، تقریباً رشد بی‌وقفه‌ای در طول زمان داشته است. این صنعت یکی از بزرگ‌ترین و سریع‌ترین بخش‌های اقتصادی در حال رشد جهان است (UNWTO, 2017). بر طبق آمار شورای سفر و گردشگری، این صنعت تأثیر چشم‌گیری بر اقتصاد جهانی داشته است، به‌عنوان مثال ۱۰/۴٪ تولید ناخالص ملی جهانی را به خود اختصاص می‌دهد و ۳۱۳ میلیون شغل در سال ۲۰۱۷ ایجاد نموده است (WTTC, 2018) و در طول دهه آینده پیش‌بینی می‌شود که سهم صنعت گردشگری در تولید ناخالص ملی جهانی به ۱۱،۷٪ افزایش یابد (WTTC, 2018) و تا سال ۲۰۲۷، ۳۸۰ میلیون شغل در این صنعت ایجاد گردد. این به معنای ۱۱ درصد مشاغل جهان است (Sokhanvar, 2018). همچنین سهم مستقیم گردشگری و سفر در GDP به‌طور میانگین ۳،۸٪ در هر سال رشد کرده و در نتیجه، این بخش در شکل‌گیری به‌طور میانگین ۹ میلیون شغل جدید در هر سال مشارکت خواهد داشت (WTTC, 2018). نقش صنعت گردشگری به‌عنوان محرک توسعه‌ی اقتصادی، تبادل فرهنگی و ایجاد صلح در سال‌های آتی نیز مهم‌تر خواهد شد. نتایج نشان‌دهنده‌ی این است که بیشترین منطقه‌ی بازدید شده‌ی جهان یعنی اروپا تاکنون دو درصد افزایش ورود گردشگر داشته، درحالی‌که خاورمیانه که ایران نیز یکی از کشورهای این منطقه می‌باشد. چهار درصد کاهش در میزان گردشگران ورودی داشته است (UNWTO, 2017).

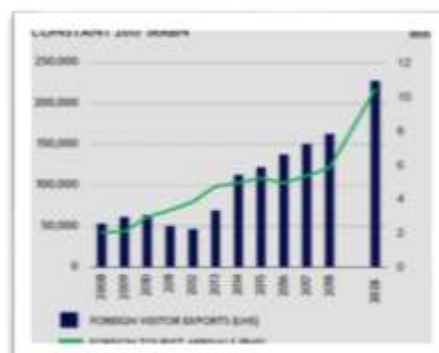
گردشگری پیشرو و کاتالیزوری برای توسعه در جهت کاهش بیکاری و فقر، توزیع مساوی درآمد و ایجاد اشتغال و برای زنان و جوانان خاصه در مناطق روستایی می‌باشد. منجر به صادرات تولیدات و محصولات کشاورزی می‌شود. به

جذابیت‌ها و ظرفیت مقاصد توجه می‌کند. غرور ملی، وحدت و همبستگی را افزایش می‌دهد و به ایجاد زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی سرعت می‌بخشد و هم‌چنین مزایای اقتصادی، آموزشی، اجتماعی برای بازدیدکنندگان و جامعه‌ی میزبان از طریق مبادلات و تجارب فرهنگی به همراه می‌آورد (Annual Report, 2017)

در ایران سهم مستقیم گردشگری از GDP 2/8% در سال ۲۰۱۷ و سهم کل آن ۷/۳٪ در همان سال می‌باشد و گردشگری توانسته است ۵۵۲۵۰۰ شغل به‌طور مستقیم در سال ۲۰۱۷ در این کشور ایجاد نماید. پیش‌بینی می‌شود با افزایش ۴/۹٪ ی تعداد ۵۸۳۰۰۰ شغل مستقیم در سال ۲۰۱۸ ایجاد شود و انتظار می‌رود در ایران تعداد گردشگران در سال ۲۰۱۸ به ۸/۱٪ در سال افزایش یابد و ایران بتواند ۵۸۴۳۰۰۰ گردشگر بین‌المللی را جذب نماید (WTTC, 2018). توریسم می‌تواند سیاست‌گذاران را در جهت تقویت رشد اقتصادی به طرق مختلفی اعم از: ایجاد فرصت‌های شغلی منطقه‌ای، عرضه ارز خارجی، ترویج حمل و نقل، ساخت‌وساز و مسکن حمایت نماید (Sokhanvar, 2018). هم‌چنین سیاست‌گذاران می‌توانند از آن به‌عنوان ابزاری برای کاهش نابرابری منطقه‌ای استفاده کنند، زیرا منجر به انتقال درآمد از کشورهای توسعه‌یافته به کشورهای در حال توسعه می‌شود (Tugcu, 2014).

جدول شماره ۱، میزان رشد سهم کشورهای مختلف منطقه‌ی خاورمیانه را در ایجاد اشتغال گردشگری نشان می‌دهد، و نمودار شماره ۱، مخارج گردشگران خارجی در ایران و میزان ورود آن‌ها به کشور را نشان می‌دهد.

TRAVEL & TOURISM'S TOTAL CONTRIBUTION TO EMPLOYMENT	2018 % growth
3 Jordan	7.9
5 Lebanon	5.8
22 Iran	4.9
24 Egypt	4.7
41 Syria	3.7
42 Oman	3.3
Middle East	3.1
68 Turkey	3.1
World	3.0
79 Pakistan	2.6
99 Israel	2.2
100 Saudi Arabia	1.9

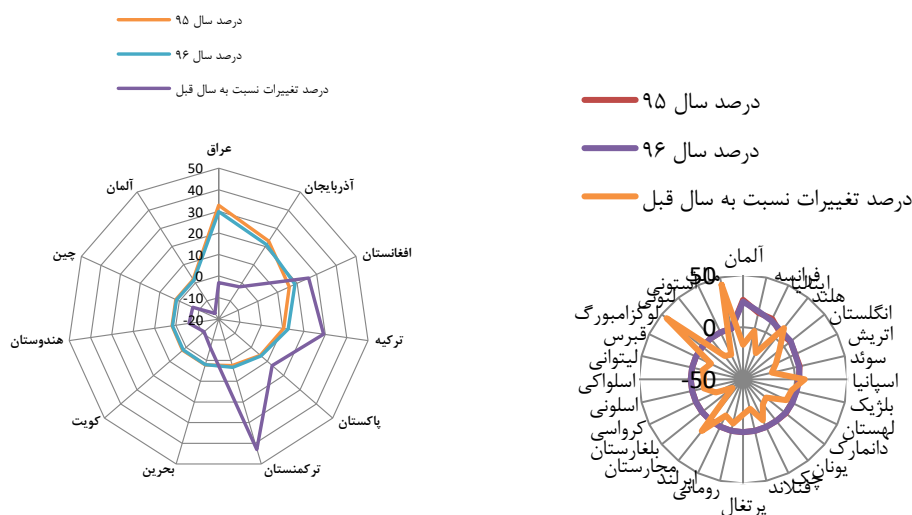
جدول شماره ۱: میزان رشد سهم کشورهای مختلف منطقه‌ی خاورمیانه در ایجاد اشتغال گردشگری

نمودار شماره ۱: مخارج گردشگران خارجی در ایران و میزان ورود آن‌ها به کشور

سهم گردشگری ایران در اشتغال‌زایی ۴/۹٪ تا انتهای سال ۲۰۱۸ رشد خواهد داشت. هزینه‌های گردشگران بین‌المللی در ایران در سال‌های اخیر بیانگر این است که در سال ۲۰۱۸ این هزینه‌ها به میزان تقریباً ۸٪ رشد خواهد داشت و ایران بیش از ۵ میلیون مسافر خارجی خواهد داشت (WTTC, 2018) که با توجه به رویکرد جدید بوم گردی در این خصوص، می‌توان گامی موثر در این زمینه برداشت.

میزان ورودی‌های گردشگران بین‌المللی در سال ۲۰۱۶ به ۱۲۳۵ میلیون نفر با ۴۶ میلیون نفر رشد نسبت به سال ۲۰۱۵ رسید (Annual report, 2016) و کشورهای فرانسه، آمریکا، اسپانیا و چین بیشترین توریست‌های ورودی بین‌المللی را در این سال داشته‌اند. در این آیتم در منطقه‌ی خاورمیانه و از جمله کشورهایی مثل ایران کاهش ۴٪ در سال ۲۰۱۶ مشاهده می‌شود. در سال ۲۰۱۵ میزان دریافتی‌های توریست بین‌الملل ایران ۳۸۶۸ میلیون دلار بوده است (UNWTO, 2017).

نمودار ۲ گردشگران ورودی به ایران را در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ به تفکیک کشورها نشان می‌دهد و نمودار ۳، گردشگرانی که از کشورهای عضو اتحادیه‌ی اروپا از ایران بازدید کردند به درصد در طی ۲ سال مذکور نشان می‌دهد.

نمودار شماره ۳: گردشگران ورودی از کشورهای اتحادیه‌ی اروپا به نمودار شماره ۲: گردشگران ورودی کشورهای مختلف به ایران در سال‌های ۹۵ و ۹۶ و درصد تغییرات (منبع: Ichto.ir).

در سال ۲۰۱۷ کشورهای ترکمنستان، ترکیه، افغانستان و پاکستان، بیشترین میزان ورودی گردشگر به ایران را داشته و در این میان ترکمنستان در رتبه‌ی نخست ورودی گردشگر به ایران قرار می‌گیرد. همچنین از میان کشورهای عضو اتحادیه‌ی اروپا، کشور لوکزامبورگ بیشترین میزان ورودی گردشگر در سال ۲۰۱۷ به ایران را دارد و پس‌از آن کشورهای مالت، مجارستان، هلند و اسپانیا قرار می‌گیرند؛ که هر دو بررسی مذکور درصد تغییرات کل در سال ۲۰۱۷ نسبت به ۲۰۱۶ افت داشته است که با عنایت ویژه به گردشگری روستایی و خاصه با محوریت بوم گردی می‌توان به دلیل جاذبه‌های غنی در این زمینه آمار گردشگران را افزایش داد.

۲-۱- گردشگری روستایی با توجه به مباحث بوم گردی

در طول دهه‌های گذشته، نواحی روستایی خصوصاً مناطق روستایی حاشیه‌ای جوامع غربی به‌عنوان فضاهای پساتولیدی یا چندمنظوره تعریف می‌شدند (Holmes, 2006). این مفاهیم (فضاهای پساتولیدی، مناطق چندمنظوره و ...) جهت بیان آنچه نویسندگان «بازسازی روستایی» می‌نامند استفاده شده است تا تحولات در استفاده از زمین‌ها، فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی از جمله گردشگری روستایی را بیان نماید (Nelson, 2001; Woods, 2003; Eusebio, 2017). فعل‌وانفعالات مابین مناطق روستایی و بازدیدکنندگان فرصت‌های زیادی را برای مناطق خلق می‌کند (Liu et al, 2017) به‌نحوی که دور بودن و جدایی مناطق روستایی برای نمایش تمایزشان از سایر مناطق ارائه شده است و به‌عنوان راهی برای برقراری ارتباط با طبیعت و شیوهی زندگی سنتی (بوم گردی) مطرح شده است (Salvatore et al 2018).

بررسی منابع متعدد حاکی از آن است که مطالعات قبلی انجام‌شده در حوزهی گردشگری روستایی، بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از توریست‌هایی که با مقصد خاص روستایی در یک‌زمان خاص مواجه می‌شدند تدوین‌یافته است (Devesa et al, 2010; Rogerson, 2015; Eusebio, 2017). ولی چندمنظورگی در فضای روستا به‌عنوان بخشی از تقریباً هر قلمرو روستایی شناخته شده است، هم‌چنین محرک اصلی جهت‌گیری‌های سیاسی در کشورهای غربی به‌ویژه اتحادیهی اروپا از اواخر ۱۹۸۰ میلادی در حوزهی گردشگری ایجاد شده است (Figueiredo, 2008; Holmes, 2006; Eusebio, 2017).

گردشگری با توجه به مبانی بوم گردی به‌عنوان محرکی مهم در توسعهی مناطق روستایی شناخته می‌شود و نیز ابزاری است جهت فعال‌سازی منابع محلی (Muller & Jansson, 2007; Salvatore, 2018). پژوهش‌های گردشگری به‌طور فزاینده‌ای به سهم بالقوهی گردشگری در توسعهی روستایی توجه نموده‌اند (Sharply & Sharply, 1997; Lun, 2016).

گردشگری روستایی به‌طور گسترده‌ای به‌عنوان ابزار بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع موردتوجه قرار گرفته است (Lorio & Corsale, 2010; liu, 2006; Rasoolmaesh, 2017) به‌نحوی که از طریق فراهم کردن کشاورزی، صنایع‌دستی و بخش‌های خدماتی با منابع درآمدی تکمیل‌کننده که از عناصر اصلی به جوامع محلی مزیت می‌رساند (Dutt, 2017) و فرصتی برای درک سود اقتصادی حاصل از محصولات غذایی محلی باکیفیت خاص و بالا و ارزیابی مجدد نمادها و هویت فرهنگی را فراهم می‌آورد (Hall, 2000; Rasoolmaesh, 2017).

ایجاد اشتغال (Corsale, 2010; Knowled, 2001) و فرصت‌های شغلی برای جوانان، فرصت‌های کسب‌وکار جدید، ایجاد تنوع در توسعه و سرمایه‌گذاری، فعالیت‌های کشاورزی و خدمات و کالاها، بهبود تسهیلات و امکانات مناطق روستایی، احیا و افزایش حس غرور جوامع محلی، حفظ میراث و فرهنگ روستایی (Knowled, 2001)، تبادلات اجتماعی- فرهنگی از موارد قابل‌توجه در توسعه گردشگری روستایی می‌باشد (Roberts & Hall, 2001; Hall et al, 2004; Lorio & Corsale, 2010; Knowled, 2001).

توسعهی اقتصاد محلی و هم‌چنین کسب درآمد از منابع خارجی از دیگر مزایای گردشگری روستایی است (Alam and Chen, 2016; Rasoolimaesh, 2017; Gurung & Decoursey, 2000; Sokhanvar, 18 کارگزاران (متصدیان) گردشگری روستایی اغلب به شکل شرکت‌های خانواده محور و کوچک هستند که از جوامع

محلی آغاز می‌شوند و اکثراً محصولات کشاورزی محلی و فعالیت‌های فرهنگی را به نمایش می‌گذارند (Demitrovski et al, 2012) و این بدان معناست که مصرف و بهره‌برداری از منابع طبیعی مدت‌هاست که به ستون‌های اقتصادی مناطق روستایی تبدیل شده است (Gartner, 2005; Lun, 2016) که توجه به مباحث بوم گردی می‌تواند در این خصوص راهگشا باشد.

در کنار این مزایا هزینه‌های بالقوه‌ی مرتبط با توسعه‌ی گردشگری در مناطق روستایی نیز نسبتاً پایین است. (jafar, Rasoolimanesh & Ionik) باین‌حال تأثیر مشارکت جامعه از نظر حمایت ساکنان از توسعه‌ی گردشگری در مناطق روستایی و شهری فرق می‌کند، به‌نحوی که ساکنان مناطق روستایی بیشتر راغب به مزایای اقتصادی گردشگری هستند تا اینکه در فرایند تصمیم‌گیری مشارکت نمایند (Rasoolimaesh, 2017). بدین گونه می‌توان توضیح داد که گردشگری تأثیر مهمی بر موقعیت اقتصادی ساکنان روستایی می‌گذارد (Andereck et al, 2005 ; Gursoy et al, 2002; Rasoolimanesh et al, 2017)

تجزیه و تحلیل پروفایل‌ها و انتظارات مصرف‌کنندگان نواحی روستایی، نه تنها موجب درک بهتر مصارف گردشگری‌شان، فرآیندها و روش‌ها می‌گردد، بلکه منجر به درک بهتر نقش گردشگری به عنوان نیروی محرک اصلی تغییرات مناطق روستایی می‌شود (Eusebio, 2017) که به منظور دسترسی به این مهم در گام اول بررسی مشکلات و موانع موجود در گردشگری مناطق روستایی از اولویت قابل توجهی برخوردار می‌باشد.

مناطق روستایی در کشورهای غربی اکثراً به مرحله‌ای رسیدند که تغییرات عمده‌ی اقتصادی و اجتماعی را برای چند دهه تجربه می‌کنند (Cloke, 2006; Halfacree, 2006; Nelson, 2001; Shucksmith, 2006; Argent, 2002; Eusebio, 2017). اگرچه این تحولات و نتایجشان در مناطق روستایی مختلف در سراسر دوران پساصنعتی مورد خطاب قرار گرفته است (Cloke, 2006; Figueiredo & Raschi, 2012; Oliveira Baptista, 2006; Eusebio, 2017). از طرفی دیگر به عنوان یک واقعیت، طبق آنچه انجمن اروپایی ۲۰۱۰ اذعان کرده است حدود ۲۸ درصد جمعیت اروپا تمایل به کشف شیوه‌ی زندگی محلی و فرهنگ‌های محلی در مناطق روستایی دارند (Lane & Kastenholtz, 2015) که تمامی موارد مذکور در زمینه بوم گردی می‌تواند جلوه گر شود.

۳-۱- اهداف و عناصر مورد توجه در گردشگری روستایی

مطالعات پیشین نشان می‌دهد که اهداف مختلفی برای بازدید از مناطق روستایی وجود دارد. این‌ها شامل انگیزه‌های گردشگری عمومی و معمول اعم از: خرید، اهداف اجتماعی، غذا خوردن خارج از محیط زندگی، تفریح و فراغت و انگیزه‌های خانوادگی می‌شود (Bel et al 2015, Devesa et al 2010, Dong et al 2013; Huang et al, 2016; Park et al, 2014; Pesonen, 2015; Eusebio, 2017)

اهداف خاص در گردشگری روستایی با محوریت بوم گردی، بیشتر مرتبط به محیط مقصد گردشگری یعنی طبیعت و مناظر آن یا فعالیت‌های فیزیکی در فضای باز روستاها می‌شود (Devesa et al 2010, Dong et al 2013; Kline et al 2014; Prestholdt & Nordbo, 2015; Eusebio, 2017). بنابراین انگیزه‌های گردشگران روستایی در طیفی از تفریحی محور تا یادگیری محور شکل می‌گیرند (Huang et al, 2016).

حتی اگر فرهنگ روستایی، سنت‌ها و روش زندگی آن‌ها عامل اصلی جذب توریست‌ها نباشند کنجکاوی فرهنگی، کشف خصوصیات فرهنگی مختلف مناطق روستایی و دیدار مناظر جالب باعث بازدید گردشگران روستایی می‌شوند (Devesa et al 2010, ; Huang et al, 2016; Kastenholtz et al, 1999; Eusebio, 2017).

مطالعات زیادی در کشورهای مختلف جهان انجام گرفته است که علاقه‌مندی بازدیدکنندگان _ خصوصاً شهرنشین‌ها- را به تفریح و گردشگری در نواحی روستایی نشان می‌دهد، برخی از این مطالعات از بخش‌بندی بازار گردشگری روستایی استفاده می‌کنند (Eusebio, 2017) که این امر می‌تواند در روستاهای کشور و استان چهارمحال و بختیاری تاثیر بسزایی بگذارد.

در کشورهای مختلف، در بخش گردشگری روستایی خدمات متعدد و متنوعی ارائه می‌گردد به‌عنوان مثال انگلستان یکی از مقاصد اصلی گردشگری در جهان با پتانسیل بالای توسعه خصوصاً در زمینه گردشگری روستایی به‌طور متمایز و متنوعی طیف گسترده‌ای از محصولات و خدمات را شکل می‌دهد: ورزش‌های ماجراجویی، اسب‌سواری، ماهیگیری، جشن‌های فرهنگی، فعالیت‌های حفاظتی از جمله این موارد بوده که درآمد قابل‌توجهی را از بازارهای خارجی به این کشور روانه می‌سازد (Butnaro, 2017). همچنین در کره‌ی جنوبی، گروه‌هایی از گردشگران روستایی به یادگیری در مورد کشاورزی، المان‌های تاریخی و فرهنگی مناطق مورد بازدید تمایل دارند (Park et al, 2014).

توسعه‌ی گردشگری منجر به تغییر دیدگاه ساکنین محلی از خودشان و منطقه‌ای که در آن زندگی می‌کنند می‌شود (Xue et al, 2017). به‌طوری‌که تغییراتی در معیشت ساکنان روستایی، شیوه‌ی زندگی‌شان، محیط‌های زندگی و شبکه‌های اجتماعی به وجود می‌آورد که همگی بر ادراک محلیان از شهروند روستایی بودن و روستایی زندگی کردن تأثیر می‌گذارد (Brandth & Haugen, 2011; Cassel & Pettersson, 2015; Xue et al, 2017) و گردشگری به یک راهبرد مؤثر برای کاهش فقر، احیای صنعت و تنوع اقتصادی ساکنان روستایی تبدیل شده است (Lorio & Corsale, 2010).

اما نکته مهم در اینجا است که در کشورهای در حال توسعه مثل ایران گام اول برای انجام گردشگری‌های روستایی چه می‌تواند باشد؟ به نظر می‌رسد که در گام اول بررسی وضع موجود جهت برنامه‌ریزی‌های آتی، حائز اهمیت است؛ لذا بدین منظور بهره‌مندی از مطالعات سامانمند و با رویکردهای کل‌نگر جهت شناسایی مشکلات و موانع موجود در گردشگری بسیار حائز اهمیت هست.

در پژوهش حاضر هدف اصلی؛ مطالعه مناطق اولویت دار بوم گردی روستایی استان بوده که با استفاده از روش آمیخته و بهره‌مندی از تکنیک AHP می‌باشد.

۴-۱- مشکلات گردشگری روستایی

جوامع روستایی ممکن است در مسیر توسعه‌ی منطقه‌ای و محلی (Godde et al, 2000; Lun, 2016)، سود بردن از اقتصادهای در حال ظهور، تغییرات اقتصادی- اجتماعی، مزیت بردن از منابع محلی و قابلیت‌های خودشان دچار مشکلات و موانعی شوند (George et al, 2009; Sharply, 2002; Lun, 2016).

برای کشورهایی که گردشگری روستایی در حال توسعه دارند، همانند ایران درک پیش‌زمینه‌های محیطی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی محلی از موارد حائز اهمیت می‌باشد (Devi, 2013; Lun, 2016).

گردشگری علی‌رغم رشد اقتصادی اجتماعی و مزایایی چون حفظ محیط‌زیست و فراهم نمودن معیشت پایدار با چالش‌هایی چون امنیت، موانع سفر، انقلاب تکنولوژیکی، ایجاد مسیری برای توسعه‌ی پایدار، ترویج توانمندسازی زنان و جوانان، حفظ محیط‌زیست، منابع و میراث فرهنگی، حفاظت از اکوسیستم‌های زمینی و دریایی و تنوع زیستی در برابر تغییرات آب و هوایی، ارتقای فرهنگ، بهبود تصویر مقصد و تقویت روابط بین‌الملل و نهایتاً تأثیرات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و امنیتی حاصل از آن رودرروست (Annual Report, 2017; UNWTO, 2018).

با رشد سریع این صنعت، گردشگری تبدیل به ستون مهم اقتصادهای محلی در بسیاری از مناطق روستایی می‌شود و در پی آن بسیاری از مقاصد روستایی با چالش‌هایی در حفظ تنوع زیستی و کیفیت محیط‌زیستشان و درآمد کم فعالیت‌های توریستی مواجه هستند. (Annual Report, 2017)

شارپلی (۲۰۰۲) در مطالعه‌ای در زمینه گردشگری روستایی و چالش‌های توریسم در قبرس، فقدان حمایت‌های مالی و فن، نبود آموزش‌های لازم منابع انسانی، کمبود مهارت‌های مرتبط جوامع محلی، فقدان امکانات و تسهیلات محلی و جاذبه‌های روستایی در قبرس و سطح اشغال پایین اقامتگاه‌های روستایی با توجه به تغییرات فصلی، بازاریابی غیر مؤثر را از موانع و چالش‌های توریسم روستایی قبرس برمی‌شمارند.

فقدان چشم‌انداز اقتصادی، موانع مدیریتی، چالش‌های جمعیت شناختی مانند کاهش جمعیت ناشی از مهاجرت، نگرش جوامع محلی مثل شک و تردید، بی‌اعتمادی، مسائل زیرساختی، کیفیت نامناسب اقامتگاه‌های توریستی، نبود خدمات کافی، انزوای جغرافیایی منطقه‌ی روستایی (دور بودن)، نداشتن دیدگاه ملی، بین‌المللی و منطقه‌ای در خصوص گردشگری روستایی و توسعه‌ی آن، در کنار مسائلی چون دسترسی، امنیت و آرامش، بهداشت، حمایت‌های مالی و مدیریتی در سطح سیاسی، ساختارهای مدیریتی ضعیف در منطقه و روستاها، مشکلات مربوط به کارآفرینی و شرکت‌های خصوصی و برآوردن نیازها و توقعات گردشگران از چالش‌های این نوع از گردشگری می‌باشد (Lun, 2017).

نبود برق کافی، ارتباطات مناسب، ایمنی و امنیت، امنیت جاده‌ها و تسهیلات و امکانات عمومی اساسی ازجمله نیازهای اساسی گردشگری روستایی است که عدم وجود آن‌ها به‌طور مناسب از موانع گردشگری روستایی است. (Singh et al, 2016)

لوریو فقدان حرفه‌ای گری، دریافت ورودی‌های کم در مناطق روستایی که ممکن است موجب جذب مردم با تحصیلات کم و فاقد آموزش‌های مرتبط شود و این موضوع به‌طور جدی پتانسیل رشد و رونق را محدود می‌سازد، عدم تمایل خانواده‌ها به گسترش کسب‌وکار خود فراتر از سطح معیشتشان و در نتیجه عدم افزایش فرصت‌های شغلی مهم، کمبود رویکرد نوآوری در مناطق را از موانع گردشگری روستایی برمی‌شمرد (Getz et al, 2004; Lorio & Corsale, 2010).

توسعه‌ی گردشگری روستایی منجر به تغییر سیستم‌های ارزشی خانواده‌ها در مناطق محلی (Kousis, 1989; Rasoolimanesh, 2017) می‌شود. این تغییرات در الگوهای رفتاری، ارزش‌های جامعه، روش زندگی و کیفیت زندگی ساکنین جوامع محلی خود را نشان می‌دهد (Andereck et al, 2005; Hall & Page, 2014; Rasoolimanesh, 2017)

ازجمله مشکلات عمده دیگر در گردشگری روستایی؛ مشکلات زیرساختی (Karami & Kalantari, 2011; Lun, 2017; Karami dehkordi et al, 2017)، امنیتی (Moosayi, 2004; Lun, 2017)، عدم توجه سازمان‌های گردشگری به تحقیقات آکادمیک و دانشگاهی (Baum & Szivas, 1995; Hall & Jenkins, 2008)، ضعف بازاریابی، مدیریت نامناسب و ضعیف (Lun, 2017)، عدم برنامه‌ریزی مناسب، مشکلات بهداشت و سلامت (Karami et al, 2017; Karami et al, 2015)، مشکلات مربوط به منابع انسانی، پژوهش و نظارت، بی‌انگیزگی مسئولان محلی (Karami et al, 2017)، عدم توجه به جاذبه‌های مناطق روستایی و درک پایین از گردشگری، تغییرات اقلیمی، عدم سازمان‌دهی مناطق گردشگری، تعدد مراکز تصمیم‌گیری، نبود خدمات گردشگری (Sharpley, 2002)، فقدان فرهنگ پذیرش گردشگری مسائل مربوط به صنایع‌دستی محلی (Karami & Kalantari, 2011; Madhooshi & Naserpoor, 2003) ازجمله

چالش‌ها و مشکلات پیش روی گردشگری روستایی با محوریت بوم گردی در ایران است که در این پژوهش به بررسی آن در روستاهای هدف گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری پرداخته می‌شود.

۲- بیان مسأله:

جوامع روستایی ممکن است در مسیر توسعه ی منطقه ای و محلی (Godde et al, 2000; Lun, 2016)، سود بردن از اقتصادهای در حال ظهور، تغییرات اقتصادی- اجتماعی، مزیت بردن از منابع محلی و قابلیت های خودشان دچار مشکلات و موانعی شوند (George et al, 2009; Sharply, 2002; Lun, 2016). برای کشور هایی که گردشگری روستایی در حال توسعه دارند، همانند ایران درک پیش زمینه های محیطی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی محلی از موارد حائز اهمیت می‌باشد (Devi, 2013; Lun, 2016).

گرشگری علی رغم رشد اقتصادی اجتماعی و مزایایی چون حفظ محیط زیست و فراهم نمودن معیشت پایدار با چالش هایی چون امنیت، موانع سفر، انقلاب تکنولوژیکی، ایجاد مسیری برای توسعه ی پایدار، ترویج توانمند سازی زنان و جوانان، حفظ محیط زیست، منابع و میراث فرهنگی، حفاظت از اکوسیستم های زمینی و دریایی و تنوع زیستی در برابر تغییرات آب و هوایی، ارتقای فرهنگ، بهبود تصویر مقصد و تقویت روابط بین الملل و نهایتا تاثیرات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و امنیتی حاصل از آن رود (UNWTO, 2018) Annual Report; ۲۰۱۷.

با رشد سریع این صنعت، گردشگری تبدیل به ستون مهم اقتصاد های محلی در بسیاری از مناطق روستایی می‌شود و در پی آن بسیاری از مقاصد روستایی با چالش هایی در حفظ تنوع زیستی و کیفیت محیط زیستشان و درآمد کم فعالیت های توریستی مواجه هستند (Annual Report, 2017).

شارپلی (۲۰۰۲) در مطالعه ای در زمینه ی گردشگری روستایی و چالش های توریسم در قبرس، فقدان حمایت های مالی و تکنیکی، نبود آموزش های لازم منابع انسانی، کمبود مهارت های مرتبط جوامع محلی، فقدان امکانات و تسهیلات محلی و جاذبه های روستایی در قبرس و سطح اشغال پایین اقامتگاه های روستایی با توجه به تغییرات فصلی، بازاریابی غیر موثر را از موانع و چالش های توریسم روستایی قبرس بر می‌شمرند.

فقدان چشم انداز اقتصادی، موانع مدیریتی، چالش های جمعیت شناختی مانند کاهش جمعیت ناشی از مهاجرت، نگرش جوامع محلی مثل شک و تردید، بی اعتمادی، مسائل زیر ساختی، کیفیت نامناسب اقامتگاه های توریستی، نبود خدمات کافی، انزوای جغرافیایی منطقه ی روستایی (دور بودن)، نداشتن دیدگاه ملی، بین المللی و منطقه ای در خصوص گردشگری روستایی و توسعه ی آن، در کنار مسائلی چون دسترسی، امنیت و آرامش، بهداشت، حمایت های مالی و مدیریتی در سطح سیاسی، ساختار های مدیریتی ضعیف در منطقه و روستاها، مشکلات مربوط به کارافرینی و شرکت های خصوصی و برآوردن نیاز ها و توقعات گردشگران از چالش های این نوع از گردشگری می‌باشد (Lun, ۲۰۱۷).

نبود برق کافی، ارتباطات مناسب، ایمنی و امنیت، امنیت جاده ها و تسهیلات و امکانات عمومی اساسی از جمله نیازهای اساسی گردشگری روستایی است که عدم وجود آنها به طور مناسب از موانع گردشگری روستایی است. (Singh et al, 2016)

لوریو فقدان حرفه ای گری، دریافت ورودی های کم در مناطق روستایی که ممکن است موجب جذب مردم با تحصیلات کم و فاقد آموزش های مرتبط شود. و این موضوع بطور جدی پتانسیل رشد و رونق را محدود می سازد، عدم تمایل خانواده ها به گسترش کسب و کار خود فراتر از سطح معیشتشان و در نتیجه عدم افزایش فرصت های شغلی مهم، کمبود رویکرد نوآوری در مناطق را از موانع گردشگری روستایی بر می شمرد (Lorio & Getz et al, 2004; Corsale, 2010).

توسعه ی گردشگری روستایی منجر به تغییر سیستم های ارزشی خانواده ها در مناطق محلی (Kousis, 1989; Rasoolimanesh, 2017) میشود. این تغییرات در الگوهای رفتاری، ارزش های جامعه، روش زندگی و کیفیت زندگی ساکنین جوامع محلی خود را نشان می دهد (Andereck et al, 2005; Hall & Page, 2014; Rasoolimanesh, 2017).

از جمله مشکلات عمده دیگر در گردشگری روستایی؛ مشکلات زیرساختی (Karami & Kalantari, 2011; Lun, 2017)؛ امنیت (Moosayi, 2004)؛ عدم توجه سازمان های گردشگری به تحقیقات آکادمیک و دانشگاهی (Karami et al, 2017; Baum & Szivas, 1995; Hall & Jenkins, 2008)؛ ضعف بازاریابی، مدیریت نامناسب و ضعیف (Lun, 2017)؛ عدم برنامه ریزی مناسب، مشکلات بهداشت و سلامت (Karami et al, 2017; Karami et al, 2015)؛ مشکلات مربوط به منابع انسانی، پژوهش و نظارت، بی انگیزگی مسئولان محلی (Karami et al, 2017)؛ عدم توجه به جاذبه های مناطق روستایی و درک پایین از گردشگری، تغییرات اقلیمی، عدم سازماندهی مناطق گردشگری، تعدد مراکز تصمیم گیری، نبود خدمات گردشگری (Sharpley, 2002)؛ فقدان فرهنگ پذیرش گردشگری و مسائل مربوط به صنایع دستی محلی (Karami et al, 2011; Madhooshi & Naserpoor, 2003)؛ از جمله چالش ها و مشکلات پیش روی گردشگری روستایی در ایران می باشد که در این پژوهش به بررسی آن در روستاهای هدف گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری پرداخته می شود.

۳- اهمیت و ضرورت مسأله:

برنامه ریزی یکی از اصول مهم و عملی در راه رسیدن به توسعه و پیشرفت بوده و نواحی کنترل شده توریستی نمی تواند با نواحی ای که در آن ها توریسم برنامه ریزی شده است و مطالعات متعدد در آن منطقه شکل گرفته است، رقابتی موثر داشته باشد. مناطق مزبور را معمولاً می توان بر مبنای روش های برنامه ریزی شده توسعه داد و این امر به تحقیق و پژوهش و همچنین سرمایه گذاری های مالی در این راه نیازمند می باشد (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۸۹، ص ۱۳).

توریسم فعالیتی بسیار پیچیده است که با بخش های دیگر جامعه و اقتصاد وجوه مشترکی دارد. توریسم، بدون پژوهش و برنامه ریزی آثار غیرمنتظره و ناخواسته ای را در پی خواهد داشت. توریسم همچنان گونه ای فعالیت نسبتاً جدید در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به شمار می رود. برخی دولت ها و بیشتر کارگزاران بخش خصوصی در زمینه چگونگی توسعه ی شایسته توریسم فاقد تجربه بوده یا از تجربه اندکی برخوردارند. برنامه ریزی و پژوهش برای کشورهایی که هنوز با حجم قابل ملاحظه ای از توریسم مواجه نیستند، رهنمودهای ضروری برای گسترش آن را فراهم می نماید، برای تجدید حیات این بخش و توفیق آتی آن مورد نیاز است (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۷۹، ص ۱۴).

گسترش صنعت جهانگردی به عنوان صنعتی که با حوزه های مختلفی نظیر اقتصاد، کشاورزی، فرهنگ، محیط زیست و خدمات در تعامل است، دارای اهمیت فراوانی است و تجربیات سایر مناطق جهان نشان داده که توسعه آن در هر

منطقه باعث رشد و پیشرفت اقتصادی اجتماعی آن ناحیه گردیده است، بنابراین می تواند به عنوان یکی از ابزارهای اصلی توسعه در استان چهارمحال و بختیاری مورد توجه قرار گیرد.

با توجه به پیش بینی سازمان جهانی جهانگردی در سال ۲۰۱۰ بیش از ۲۳۰ میلیون نفر از منطقه آسیا و اقیانوسیه دیدن می نمایند (W.T.O,2000.P3-5). اگر کشور ایران با توجه به قابلیت ها و پتانسیل های فراوان خویش بتواند تنها ۵٪ از این مسافران را جذب نماید، درآمد ایران بالغ بر ۱۲/۸ میلیارد دلار خواهد بود، که این مبلغ چیزی در حدود درآمد حاصل از فروش نفت در طول ۱ سال می باشد؛ در حالی که در سال ۱۹۹۹ فقط نزدیک به ۱/۰۰۸ میلیون جهانگرد از ایران دیدن نموده اند و در این میان از استان چهارمحال و بختیاری که یکی استان هایی با قابلیت ها و پتانسیل های فوق العاده زیاد بوده تمامی قابلیت ها و جاذبه های لازم را جهت توسعه صنعت جهانگردی را در اختیار دارد، کمتر از ۱٪ جهانگردان ایرانی از آن دیدن کرده اند.

استان چهارمحال و بختیاری بر اساس آمار و اطلاعات منتشر شده، سالانه پذیرای بیش از ۳ میلیون گردشگر داخلی است، حال اگر هر مسافر یا هر توریست در استان چهارمحال و بختیاری تنها ۱۰۰۰ تومان را در این استان هزینه کند، درآمد سرشاری نصیب بخش های مختلف خواهد شد و فصل جدید اقتصاد مبتنی بر صنعت توریسم را در استان چهارمحال و بختیاری باز خواهد کرد.

همان طوریکه در بالا نیز ذکر گردید، بر اساس آمار و اطلاعات، استان چهارمحال و بختیاری سالانه پذیرای بیش از سه میلیون گردشگری داخلی است و ما باید به دنبال افزایش این رقم باشیم. حال چطور و چگونه این افزایش به انجام مطالعات و پژوهش های متعدد در این زمینه باز می گردد.

در دنیای معاصر، صنعت توریسم به عنوان یکی از بخش های مهم اقتصادی و اجتماعی کشورهای صنعتی و در حال توسعه جهان به شمار می آید و سرمایه گذاری در این بخش نتایج قابل توجهی را در فرآیند توسعه ملی، منطقه ای و بین المللی فراهم می آورد. سرمایه گذاری در صنعت توریسم مشخصا دارای دو بعد اقتصادی و اجتماعی است که اثرات اقتصادی آن را می توان در سطح ملی و بین المللی در کسب درآمد ارزی، متعادل کردن توزیع درآمد، جذب سرمایه های سرگردان و به جریان انداختن آن در سرمایه گذاری سالم، ایجاد اشتغال و بهره گیری از منابع راكد مانده، کاهش مسافرت های توریستی به خارج از کشور و خروج ارز و غیره مشاهده نمود. لیکن از آنجا که سرمایه گذاری در این بخش مانند سرمایه گذاری در سایر بخش ها سریع السود نیست و اصولا دیربازده است، مشارکت همه جانبه و موثر دولت در این زمینه ضرورت می یابد (فرج زاده اصل، ۱۳۸۷).

در سال ۲۰۰۵ گردشگران و کسانی که به منظور گذراندن تعطیلات و تفریح به مسافرت رفتند، ۶۰۴ میلیون نفر و درآمد حاصل از آن (منهای هزینه حمل و نقل)، به بیش از ۸۰۰ میلیارد لار رسید. سازمان جهانی گردشگری برای سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران را ۱۵۶۱ میلیون نفر پیش بینی می کند (Tourism 2020 Visin.p9). توجه به آمار و ارقام مذکور بسیار تامل برانگیز می باشد و وظیفه محققان و پژوهشگران، کنکاش و مطالعه در حوزه ی توریسم و گردشگری می باشد، تا اینکه سهم زیادی از جمعیت و درآمد حاصل از حوزه مربوطه را در منطقه زیبا و پرپتانسیل چهارمحال و بختیاری داشته باشیم، لذا پژوهش و تحقیق در این حوزه ضرورت پیدا می کند

امروزه گردشگری به عنوان صنعتی پاک، یکی از بزرگترین صنایع جهان محسوب می شود که گوی سبقت را از بسیاری از صنایع کهن ر بوده است (غفاری، ۱۳۸۷، ص ۲). چنانچه بر اساس برآورد سازمان جهانی جهانگردی، ارزش وجوه حاصل از جهانگردی و مسافرت در دهه ی آتی با سرعتی افزون تر از تجارت جهانی، بالاتر از سایر اقلام صادراتی متعلق به دیگر بخش های اقتصادی قرار می گیرد (سازمان جهانگردی، ۱۹۹۵، ص ۲). ضمن اینکه پیش بینی می شد در انتهای سال ۲۰۱۰ میلادی تعداد مسافران و جهانگردان از مرز ۹۳۷ میلیون نفر بگذرد (سازمان جهانگردی، ۱۹۹۴).

ص ۳۶). از این رو صنعت مذکور توانسته است تا کنون بیش از ۱۰۰ میلیون فرصت شغلی مستقیم ایجاد نماید و مبنای تحولات اقتصادی، اجتماعی شگرفی در سراسر جهان گردد و استفاده نکردن از این موقعیت ها و عدم تحقیق و پژوهش در این موارد، یعنی عدم استفاده از یک منبع بسیار قوی و کارآمد درآمدی و توسعه ای. لذا تحقیق و پژوهش در این حوزه ضرورت می یابد.

در ماده ی ۱۱۴ از قانون برنامه چهارم توسعه ی کشور بر ارتقا توان گردشگری، تولید ثروت و اشتغالزایی و مبادرت فرهنگی تاکید شده است. در بخش تصویر شاخص های کلان اقتصادی بر رشد ۹ درصدی بخش خدمات تاکید شده و الزام شده است که باید درآمد این بخش تا سال ۱۳۸۸، به ۷۷۶۶۵۲/۷ میلیارد ریال (تقریباً معادل ۸۵ میلیارد دلار) برسد که استفاده از نیروی بالقوه ی قابل ملاحظه در صنعت گردشگری می تواند قابل تامل باشد. همچنین در این برنامه پیش بینی شده است که تولید ناخالص داخلی و ارزش افزوده های بخش بازرگانی، رستوران و هتل داری با رشد متوسط ۱۱ درصد تا پایان سال ۱۳۸۸ به حدود ۱۴/۸ میلیارد ریال برس (میربافقی و مرادیان، ۱۳۸۳، ص ۱۷۷). با توجه به توان بالای استان چهارمحال و بختیاری در جذب گردشگران، صنعت گردشگری می تواند یکی از ابزارهای مهم در رسیدن به اهداف ملی و منطقه ای باشد. سازمان های متعدد از قبیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و ... استان چهارمحال و بختیاری فعالیت های فراوانی در این راه انجام داده و به موفقیت هایی نیز دست یافته اند، لیکن برای دسترسی به توسعه توریسم، مطالعات و پژوهش های زیادی باید صورت بگیرد و ما در این راستا تقریباً در ابتدای راه بوده، لذا انجام پژوهش و تحقیقات در این زمینه ضرورت می یابد.

صنعت گردشگری به عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد اشتغال در سطح ملی می تواند رهیافتی برای توسعه اقتصادی در قلمرو ملی باشد. گردشگری به خصوص در زمانی که سود فعالیت های دیگر بخش های اقتصادی در حال کاهش باشد، جایگزینی مناسب برای آن ها و راهبردی برای توسعه است. بر این مبنا دلیل اصلی توسعه گردشگری غلبه بر پایین بودن سطح درآمد و ارائه فرصت های جدید شغلی و تحولات اجتماعی در جامعه محلی است (اپرمان، ۱۹۹۶، ص ۸۵) و می تواند امیدهایی را برای کاهش فقر، بخصوص در نواحی ای که دچار رکود اقتصادی شده اند را فراهم آورد. گردشگری به عنوان صنعتی نوپا در سال های اخیر تأثیرات زیادی بر وضعیت اقتصادی و فرهنگی جهان داشته است. ایجا اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه ای، کمک به صلح جهانی، کمک به سرمایه گذاری در میراث فرهنگی، بهسازی محیط کمک به بهسازی زیستگاه های حیات وحش، توسعه نواحی روستایی دارای جاذبه های گردشگری و جلوگیری از برون کوچی جمعیت و مانند آن، از جمله مزایای این صنعت بوده است (صدرموسوی و دخیلی کهنمویی، ۱۳۸۳، ص ۹۲)، لذا توجه به موارد مذکور ضرورت پژوهش حاضر را محرز می نماید.

از نظر ایجاد اشتغال طبق آمار منتشره از سوی سازمان جهانی جهانگردی (W.T.O) هر تخت (محل اسکان هر جهانگرد) در کل جهان تقریباً بین ۱ تا ۲ شغل ایجاد می نماید (وای گی، ۱۳۷۷، ص ۲۹۸)، اما آمار به دست آمده در ایران نشان می دهد که هر تخت تقریباً بین ۴ تا ۵ شغل ایجاد میکند (سازمان ایرا گردی و جهانگردی، ۱۳۸۰، ص ۱۴). در سال ۱۹۹۹ نزدیک به ۲۱۰ میلیون نفر در صنعت جهانگردی مشغول به کار بوده اند یعنی از هر نه نفر شاغل در سراسر جهان یک نفر در بخش جهانگردی فعالیت می کردند. بطور کلی اثرات افزایش اشتغال در بخش جهانگردی در کشورهای در حال توسعه مساعدتر از کشورهای صنعتی است زیرا در کشورهای صنعتی زمینه و امکانات رشد بیشتر این صنعت محدودتر شده ولی کشورهای در حال توسعه هنوز در آغاز راه می باشند، لذا توجه به این نکته و صحیح رفتن مسیر در جهت توسعه استان و موارد مذکور بسیار مهم بوده و ضرورت می یابد، ضمن اینکه اظهارات مذکور جز در سایه ی پژوهش و تحقیقات کل نگر و صحیح میسر نخواهد شد..

بسیاری از گردشگران به منظور بازدید از مناطق زیبا و شگفتی ها و جاذبه های طبیعی و فرهنگی و ... سفر خود را آغاز می کنند. استان چهارمحال و بختیاری که از پتانسیل های بسیار زیادی در این زمینه برخوردار می باشد باید سعی و تلاش دست اندرکاران را در این زمینه به سوی جذب گردشگران به این منطقه همراه داشته باشد، چرا که ایجاد اشتغال و توسعه منطقه ای از آثار مهمی است که توسعه اکوتوریسم به همراه دارد (شفیع زاده، ۱۳۸۳، ص ۴۲). و این به معنای گام برداشتن در راستای توسعه استان و منطقه است، لذا ضرورت تحقیق در این زمینه و شناسایی شاخص ها و نقاط ضعف گردشگری استان بیش از پیش ضرورت می یابد.

صنعت گردشگری دارای ساختار مخصوص به خود است و چیزی بسیار فراتر از مسافرت های مردم و ارائه خدمات پذیرایی در اقامت گاه ها و سالن های غذاخوری و پذیرایی است. در این صنعت بر خلاف تولید کالاها، انسان به محل تولید می رود. اینجاست که حضور افراد غیربومی در مقاصد محلی و دورافتاده معنی پیدا می کند و همین وضعیت است که به گردشگری ماهیتی ساختار شکن داده است. بدین معنی که برخلاف سایر بخش های اقتصادی، جریان پول و انسان از مرکز به پیرامون است و همین وضعیت باعث شده است تا گردشگری به عنوان راه کاری برای توسعه و کاهش فقر در جوامع محلی و در انزوا استفاده شود (حاجی محمد امینی، ۱۳۸۷، ص ۲۱۹ بروجنی).

دولت معمولاً چندین مسولیت بر عهده دارد از جمله: هماهنگی سیاست ها، برنامه ریزی، تهیه آمار و انجام پژوهش، تعیین استانداردها و مقررات صنعت گردشگری، ایجاد انگیزه سرمایه گذاری، انجام برخی خدمات بازاریابی، برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی برای گردشگری، ساخت و گسترش تاسیسات زیربنایی. بخش خصوصی نیز مسئول توسعه ی تجاری و احداث و اداره ی محل اقامت گردشگران و ارائه تسهیلات و دیگر خدمات گردشگری و بازاریابی برای این اماکن و تسهیلات است (سازمان جهانگردی، ۱۳۷۹، ص ۱۶). حال با مطالعات اثربخشی (Effectiveness Studies) در این حوزه می توان به این قضیه پی برد که، تا چه اندازه دولت و بخش خصوصی در این زمینه پیشرفت داشته و در رسیدن به اهداف، در کدام بخش صحیح و در کدام بخش کج روی صورت گرفته است، که با مشخص شدن موارد مذکور، به طور قطع موفقیت و رسیدن به هدف سریع تر و عملی تر خواهد بود. مطالعه و پژوهش کل نگر و بررسی دیدگاه های متخصصین و گردشگران و به ویژه طرح جامع گردشگری استان نه تنها می تواند امکان جذب گردشگر را فراهم آورده، بلکه می تواند آثا زبان بار توسعه گردشگری بر محیط زیست و فرهنگ جامعه را کاهش دهد.

در برخی از مطالعات مشاهده می گردد که شاخص هایی (در زمینه های متعدد) برای یک منطقه خاص تعریف شده است و متأسفانه شاخص های مذکور را برای سنجش سایر مناطق استفاده می کنند. و این خود گویای مساله بوده و ایجاد مشکل می نماید، چرا که شاخص های استخراج شده مربوط به همان منطقه مورد مطالعه می باشد و هر منطقه با توجه به شرایط حاکم بر آن، نیاز به شاخص های جداگانه برای این امر دارند. لذا مطالعه و پژوهش در این حوزه و استخراج شاخص ها از دیدگاه متخصصان منطقه (خصوصاً شاخص در زمینه گردشگری) ضرورت می یابد.

در کشور ایران در برخی از نواحی کوهستانی روستاها و آبادی هایی وجود دارند که به دلیل برخورداری از آب و هوای مطبوع، چشم اندازهای بدیع، مناظر زیبا، رودخانه ها ی خروشان، داشتن موقعیت های ممتاز گردشگری و استراحتگاهی مورد توجه ساکنین خسته و به تنگ آمده از زندگی ماشینی شهرها قرار می گیرند و مناطق گردشگری که با هدف گذرن اوقات فراغت در نواحی روستایی و مناطق خوش منظره ایجاد می شود، در واقع پاسخی است به نیازمندی های شهرنشینی. این پدیده، به خصوص در استان چهارمحال و بختیاری به دلیل برخورداری از جاذبه های بالای گردشگری، همچنین نزدیکی به کلان شهرهای اصفهان و خوزستان که از بزرگترین منابع گردشگر فرست کشور می باشند بسیار حائز اهمیت بوده و این خود بیانگر اهمیت و ضرورت این پژوهش می باشد.

منطقه مورد مطالعه دارای پتانسل ها و توانایی های گوناگونی همچون موقعیت جغرافیایی مناسب، نزدیکی به مراکز پرجمعیت، آب و هوای معتدل کوهستانی و خنک در فصل تابستان، پوشش گیاهی مناسب، مزارع و باغات، رودخانه ها، چشمه ها، مناظر روستایی و... برای توسعه گردشگری است، به علاوه این ناحیه دارای ضعف ها و کاستی هایی برای گسترش و توسعه توریسم است و هدف از این پژوهش، رفع این کاستی ها و جذب گردشگران به این منطقه می باشد. استان چهارمحال و بختیاری از نظر طبیعت و ویژگی های گردشگری دارای هر چهار فصل سال است و قرار گرفتن در بین دو منطقه صنعتی اصفهان و خوزستان شرایط مناسبی را برای حضور گردشگران در استان چهارمحال و بختیاری فراهم کرده است و از همین نقاط قوت می توانیم برای جذب توریست در این استان استفاده کرد (دهقان، ۱۳۸۷).

بر اساس اطلاعات موجود در سازمان میراث فرهنگی، در سال ۱۳۸۹، در راستای طرح شناسایی مسیرهای گردشگری (۱۰۰۰ مسیر)، ۴۲ مسیر گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری شناسایی شده است، حال وظیفه ی افراد و سازمان های درگیر با مساله گردشگری آنست که فعالیت ها و پژوهش هایی را انجام داده که مسافران و توریست ها، ۴۲ مسیر گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری را در اولویت خود قرار بدهند. حال ممکن است این سوال ذهن هر خواننده ای را به خود مشغول کند که چرا اولویت این ۴۲ مسیر؟! در پاسخ باید اذعان داشت که استان چهارمحال و بختیاری به لحاظ توریستی و اکوتوریسمی دارای پتانسیل های بسیار زیادی بوده و استفاده بهینه از این منابع و مواهب الهی می توانند به عنوان یک منبع بزرگ درآمدی برای استان و در پی آن توسعه ی استان چهارمحال و بختیاری باشد.

جهانگردان و به ویژه جهانگردان حرفه ای، علاقه ی بسیار به بازدید از کوچ ایل ها نشان می دهند. این علاقمندی دلایل متعددی دارد. از جمله اینکه ایل ها و عشیره ها، فرهنگ ها و سنت های قدیمی و آداب و رسوم باستانی را پاسداری کرده و زنده نگه داشته اند. به طور کلی، آداب و رسوم و روش زندگانی کوچ نشینان ایران چندان تفاوتی با زندگی گذشتگان باستانی ما ندارد. از این رو، بازدید از ایل ها و عشیره های ایران و شناخت زندگانی آن ها توسط جهانگردان و ایرانگردان به آن ها کمک می کند تا با فرهنگ و زندگی ایرانیان باستان آشنا شوند (زنده دل، ۱۳۸۴، ص ۱۲۳). لذا از آنجا که استان چهارمحال و بختیاری دارای ایل راه های بزرگ کشور بوده و همچنین کوچ نشینانی با طوایف بزرگ را در دل خود جای داده است، می تواند مورد توجه جهانگردان (به ویژه جهانگردان حرفه ای) قرار گیرد و این مقوله می تواند به عنوان یک جاذبه بزرگ توریستی مطرح باشد، لذا مطالعه و پژوهش در این زمینه ضرورت می یابد.

۴- اهداف و دستاوردهای مشخص و قابل حصول تحقیق:

هدف اصلی از تحقیق حاضر مطالعه مناطق اولویت دار بوم گردی روستایی استان می باشد که به منظور دسترسی به هدف مذکور اهداف اختصاصی زیر مد نظر می باشد:

- ✓ بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش مرتبط با گردشگری و محوریت بوم گردی.
- ✓ طراحی چارچوب مفهومی تحقیق در ارتباط با یک منطقه مطلوب بوم گردی روستایی.
- ✓ شناسایی شاخص های ارزیابی معتبر و مرتبط با مناطق بوم گردی روستایی.
- ✓ شناسایی روستاهای هدف و غیرهدف گردشگری با رویکرد پتانسیل بوم گردی.
- ✓ بهره مندی از دیدگاه متخصصین مرتبط با مبحث بوم گردی در مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری به منظور وزن بندی شاخص ها و متغیرهای مستخرج شده.
- ✓ سطح بندی روستاهای اولویت دار بوم گردی در استان چهارمحال و بختیاری با بهره مندی از تکنیک AHP. و درون یابی.

۵- سوالها یا فرضیه های تحقیق: (همراه با ذکر دلایل توجیهی در زمینه فرضیه های تحقیق)

(در این بخش باید متغیرها بررسی و معرفی شوند)

- وضعیت مرتبط با مبحث بوم گردی با محوریت مناطق روستایی در ایران و جهان چگونه است؟
- چارچوب بهینه مفهومی تحقیق در ارتباط با یک واحد مطلوب بوم گردی روستایی چگونه است؟
- شاخص های ارزیابی معتبر و مرتبط با مناطق بوم گردی روستایی کدامند؟
- روستاهای هدف و غیرهدف گردشگری با رویکرد پتانسیل بوم گردی در استان چ و ب کدامند؟
- از دیدگاه متخصصین مرتبط با مبحث بوم گردی در مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری شاخص ها و متغیرهای مستخرج شده چگونه وزن بندی می شوند؟
- روستاهای اولویت دار بوم گردی در استان چهارمحال و بختیاری با بهره مندی از تکنیک AHP سطح بندی می شوند؟

۶- محدودیت های تحقیق:

- وجود ویروس کرونا و محدودیت های تردد در جمع آوری اطلاعات.
- نبود شاخص های مشخص و معتبر در خصوص مطالعه مورد نظر.
- ضعف در اطلاعات پایه از سازمان های ذینفع طرح.

فصل دوم

بررسی ادبیات تحقیق

اثر منفی بسیاری از فعالیت‌های گردشگری بر محیط‌زیست، سیاست‌های ملی و بین‌المللی را تحت تأثیر خود قرار داده و این موضوع مطرح است که چگونه فعالیت‌های گردشگری می‌تواند بر توسعه‌ی اقتصادی نواحی روستایی (که با رکود شدید فعالیت‌های کشاورزی در دهه‌های اخیر مواجه‌اند) تأثیر مثبتی داشته باشد. پرسش اساسی این است که جوامع روستایی تا چه حد قادر به سازمان‌دهی زندگی اقتصادی خود هستند تا افراد دارای نفع (سرمایه‌گذاران محلی) بتوانند از گردشگری پایدار بهره‌مند شود. در این زمینه بتزینگ (Batzing, 1996) معتقد است که توسعه‌ی گردشگری باید بر اساس محدودیت‌های بوم‌شناختی و چشم‌انداز طبیعی باشد و توسعه‌ی روستایی یا منطقه‌ای باید به‌عنوان چارچوبی برای همه‌ی مسائل مرتبط با حفظ محیط‌زیست و گردشگری استفاده شود.

به‌هرحال مفهوم گردشگری پایدار هنوز به‌خوبی تبیین نشده و بنابراین لازم است که این مفهوم عملیاتی شود، گرچه در عمل تحقق این هدف، ساده نیست. پیش‌شرط‌هایی در این زمینه وجود دارد، این موارد توسط لاو و ساربروک (۱۹۹۶) و اوان و هنری (۱۹۹۶) نیز مطرح‌شده‌اند؛ بنابراین عملیاتی کردن مفهوم توسعه‌ی پایدار ضروری است. علاوه بر این باید به زمینه‌های وسیع‌تر گردشگری پایدار توجه شود. آیا می‌توان آن را مشابه آنچه توسط کمیسیون جهانی محیط‌زیست و توسعه (۱۹۸۷) مطرح‌شده، در نظر گرفت؟ با توجه به اینکه گردشگری و فعالیت‌های کشاورزی، ارتباط نزدیکی با یکدیگر دارند پرسش دیگر این است که تا چه حد توسعه‌ی پایدار به‌عنوان یک مفهوم می‌تواند مشکلات زیست‌محیطی را علاوه بر مشکلات منطقه‌ای در نواحی کشاورزی پیرامونی حل کند؟

گردشگری روستایی، یکی از اجزای مهم صنعت گردشگری است و نیروی اصلی درزمینه‌ی بهبود و رشد اقتصادی روستاها محسوب می‌شود. گردشگری روستایی با ایجاد فرصتی راهبردی سبب تنوع اقتصاد محلی شده و با ایجاد فرصت‌های شغلی مولد مبتنی بر قابلیت‌های موجود در روستا، موجب افزایش سطح رفاه، استانداردهای زندگی، درآمد و امنیت در روستا می‌شود. همچنین سبب ثبات و نگهداشت جمعیت در روستا، پیشگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه، حفظ تعادل اکولوژیک و منابع طبیعی حفظ بافت سنتی و ویژگی‌های فرهنگی روستا می‌شود. بر این مبنا می‌توان گفت که یکی از بهترین راه‌های نجات روستا از مسائل و مشکلات اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی و رسیدن به عدالت اجتماعی و جغرافیایی، توسعه و گسترش گردشگری روستایی است.

به‌هرحال با توجه به نکات ارائه‌شده، فصل حاضر به بررسی گردشگری روستایی پایدار اختصاص دارد. در این راستا ابتدا مفهوم و اهداف توسعه‌ی پایدار، سابقه پایداری، سنجش توسعه پایدار، رابطه بین گردشگری و توسعه‌ی پایدار، تعریف و ابعاد گردشگری پایدار، اصول گردشگری پایدار بررسی می‌شود.

توسعه‌ی روستایی پایدار همانند هر پدیده‌ی دیگری بر قواعد و نظریاتی مبتنی است که بدون آگاهی از آنها برنامه‌ریزی برای توسعه‌ی روستایی پایدار نتیجه‌بخش نخواهد بود.

در رابطه با مفهوم توسعه تعاریف متعددی ذکر شده است که در اینجا به چند مورد از آنها پرداخته می‌شود. توسعه در مفهوم کلی خود به معنای ارتقای سطح مادی و معنوی جامعه انسانی و ایجاد شرایط مناسب یک زندگی سالم برای تمامی افراد جامعه است. با توجه به این مفهوم، توسعه دربرگیرنده جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و

فرهنگی است که تغییرات کمی و کیفی را شامل می‌شود و در عین حال از نظر داخلی و خارجی از مفاهیم نسبی به شمار می‌رود.

همچنین توسعه مفهومی چندوجهی است و به زبان ساده، گذار جامعه از مرحله‌ای به مرحله‌ای بالاتر را شامل می‌شود. در فرایند توسعه، برخورداری آحاد جامعه از حقوق برابر (حقوق شهروندی) و آزاد، از پیش شرط‌های آن به حساب می‌آید (لطیفی، ۱۳۸۸: ۷۴).

توسعه جریانی چندبعدی است که در خود تجدید سازمان و سمت‌گیری متفاوت کل نظام اقتصادی- اجتماعی را به همراه دارد. توسعه علاوه بر بهبود در میزان تولید و درآمد، شامل دگرگونی اساسی در ساخت‌های نهادی، اجتماعی، اداری و همچنین ایستارها و وجه نظرهای عموم مردم است. توسعه در بسیاری موارد حتی عادات و عقاید مردم را نیز در برمی‌گیرد (ازکیا، ۱۳۷۴: ۳۷).

تعریف توسعه از منظر جامعه‌شناسان کلاسیک:

برخی در تعریف توسعه بر روند تاریخی آن پافشاری کرده‌اند و توسعه را عبارت از مرگ تدریجی نظام کهن و تولید و رشد تدریجی نظام تازه از زندگی تعریف نموده‌اند که این نظام تازه خود مرحله و شرایط تاریخی تازه‌ای برای جامعه خواهد بود. اندیشمندان کلاسیک اجتماعی همچون کنت، اسپینر، دورکیم و وبر در این جرگه قرار می‌گیرند (معصومی- راد، ۱۳۹۴).

همچنین توسعه در معنای تغییر و دگرگون‌سازی و تکامل شیوه‌ها و روش‌ها، از همان ابتدا همراه و همگام بشر بوده است و لذا پدیده‌ای جدید نیست، تغییراتی که در شکل، فرم و محتوای زندگی بشر در طول تاریخ به وقوع پیوسته، مبین وجود اندیشه توسعه در نهاد بشر بوده است، زیرا اگر توسعه همراه بشر نبود نمی‌توانست از غارنشینی و کوچ‌نشینی و زندگی در جنگل‌ها به یکجانشینی و شهرنشینی با تمام ابعاد و مشخصات هر دوره بپردازد تا به صورت کنونی درآید (آسایش، ۱۳۸۲: ۸).

۳-۲- مفهوم توسعه‌ی پایدار

مفهوم توسعه‌ی پایدار به شیوه‌های گوناگون در قالب مفاهیم انتزاعی چون بیان چشم‌انداز و آرمان‌ها (Lee, 1993)، تبادل ارزش‌ها (Clark, 1989)، توسعه‌ی اخلاقی (Rolston, 1994)، بازسازماندهی اجتماعی (Gore, 1992)، یا فرایند تحول به سمت آینده‌ی بهتر (Viederman, 1994) به کاررفته است. ایده‌ی محوری توسعه‌ی پایدار، مؤثرتر از همه توسط کمیسیون جهانی محیط‌زیست و توسعه در سال ۱۹۸۷ تبیین شد. بر اساس تعریف این کمیسیون، توسعه‌ی پایدار توسعه‌ای است که بتواند احتیاجات نسل حاضر را بدون فدا کردن توانایی نسل‌های آتی برای برآورده‌سازی نیازمندی‌هایشان تأمین کند.

توسعه‌ی پایدار مفهوم جامعی است که همه‌ی زندگی بشر را دربر می‌گیرد و اجرای آن مستلزم دگرگونی‌های وسیع در همه‌ی جنبه‌هاست. بر این اساس توسعه‌ی پایدار را می‌توان به این شکل تعریف کرد:

فرایندی که سیاست‌های طبیعی، اجتماعی، کالبدی، اقتصادی، مالی، تجاری، انرژی، کشاورزی، صنعتی و همه‌ی سیاست‌های دیگر چنان در آن طراحی شده باشد که موجب توسعه‌ای شود که از نظر اقتصادی، اجتماعی و بوم‌شناسی پایدار باشد. به عبارت دیگر، توسعه‌ی پایدار به معنای مدیریت و حفاظت از منابع طبیعی و جهت دادن به تحولات اقتصادی و نهادی است، به ترتیبی که نیازهای حال و آینده به صورت مستمر و پایدار تأمین شود. برای این منظور، در درازمدت، مصرف کنونی با بدهکار کردن آیندگان تأمین مالی نمی‌شود. به دیگر معنی برای جمعیت کنونی چنان

سرمایه‌گذاری شود که برای نسل‌های آینده بدهی اجتماعی به بار نیاورد و منابع طبیعی باید به گونه‌ای بهره‌برداری شوند که بهره‌کشی بیش‌ازاندازه‌ی ظرفیت نگهداری و افراط در بهره‌برداری از زمین موجب بدهی بوم‌شناختی نشود (قدیری معصوم، ۱۳۹۴).

۴-۲- توسعه پایدار روستایی

بسیاری از کارکردهای فضای روستایی در زمینه‌ی محیط‌زیست است، از این‌رو امروزه در بسیاری از برنامه‌ها و امور مدیریت روستایی، توجه به توسعه‌ی پایدار روستایی الزامی است. پیش‌شرط‌های مهم برای موفقیت توسعه‌ی پایدار روستایی عبارت‌اند از:

- نگرش فرایندی به آموزش
- اولویت دادن به مردم
- امنیت، قانون و حفظ حقوق افراد و منافع آن‌ها
- پایداری از طریق خودتکایی
- به فعلیت درآوردن استعدادها، تعهد و تداوم آن در مجریان

بنابراین اجرای پروژه‌های لازم برای رسیدن به توسعه‌ی پایدار، ضرورت دارد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲). توسعه‌ی پایدار روستایی درصدد آن است که اهمیت محیط‌زیست روستایی را در برنامه‌ریزی‌های روستایی ارتقاء ببخشد و به پایداری محیط‌زیست روستا می‌انديشند، علاوه بر آن، هدف توسعه‌ی پایدار روستایی، بهبود و ارتقای کمی و کیفی سطح زندگی جامعه‌ی روستایی است. این امر زیستی به توازن بین دو فضای شهری و روستایی می‌انجامد و سبب ایجاد اعتماد به نفس در روستاییان از طریق ارتقای کیفی نیروی انسانی می‌شود. نقش اساسی برای رسیدن به توسعه‌ی پایدار روستایی را مدیریت روستایی ایفا می‌کند. مدیریت روستایی درواقع فرایند ساماندهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. سازمان‌ها و نهادهای، ابزار یا وسایل تأمین هدف‌های جامعه‌ی روستایی‌اند، هدف‌هایی که مردم آن را ترسیم می‌کنند و می‌پذیرند. همچنین مدیریت توسعه‌ی روستایی فرایندی چندجانبه شامل سه رکن مردم، دولت و نهادهای عمومی است. در این فرایند با مشارکت مردم و از طریق تشکیلات و سازمان‌های روستایی، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ی روستایی تدوین و اجرا می‌شود و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد (رضوانی، ۱۳۸۳). توسعه‌ی پایدار روستایی باهدف برطرف ساختن احتیاجات انسانی جامعه‌ی روستایی و بهبود کیفیت و سطح زندگی روستاییان، قالب و چارچوب مناسبی برای نگرش به نحوه‌ی بهره‌برداری از منابع و ایجاد رابطه‌ی متعادل و متوازن بین انسان، اجتماع و طبیعت است. در این الگوی توسعه‌ی روستایی رهیافت مشارکت عاملی مؤثر در افزایش توان جوامع روستایی است. مشارکت در حقیقت اهرمی است که افراد ناتوان را به‌سوی توانمندی‌ها هدایت کرده و توانایی‌های بالقوه‌ی آنان را بالفعل می‌سازد.

برای دستیابی به توسعه‌ی پایدار روستایی، بازنگری به سازمان‌دهی همکاری در نواحی روستایی که ریشه در فرهنگ جغرافیایی این سرزمین دارد، اجتناب‌ناپذیر است (جمعه‌پور، ۱۳۷۳).

مشارکت، فرایندی اجتماعی، عمومی، یکپارچه، چندگانه، چندبعدی و چندفرهنگی است که هدف آن تشویق همه مردم به ایفای نقش در تمامی مراحل توسعه است. در توسعه‌ی پایدار روستایی، مشارکت روستاییان فقط به

دوره‌ی طراحی برنامه‌ها ختم نمی‌شود، بلکه همه مراحل مطالعات، هدف‌گذاری، سیاست‌گذاری، ارزیابی، تأمین منابع، اجرا، نظارت و ارزشیابی را شامل می‌شود. هرچه سطوح مشارکت وسیع‌تر باشد، امکان اجرایی و کارآمد شدن برنامه‌ها افزایش و آسیب‌پذیری سیاست‌ها و طرح‌های توسعه‌ی روستایی کاهش می‌یابد. در توسعه‌ی پایدار روستایی، برنامه‌ها و طرح‌ها با مشارکت مردم صورت می‌گیرند و مدیریت آن‌ها به عهده‌ی روستاییان است. مدیران طرح‌ها، مسئولیت بسیج، تخصیص و بهره‌گیری از منابع موجود را به عهده دارند و باید این کار را به‌گونه‌ای انجام دهند که با اطمینان، سرعت و کارایی به اهداف سازمان دست یابند (مرتضوی، ۱۳۸۲).

توسعه‌ی پایدار روستایی جزئی از توسعه‌ی پایدار کلان ملی به حساب می‌آید و بر ایجاد اعتمادبه‌نفس لازم در جمعیت روستایی تأکید دارد؛ که سبب بهبود سطح استانداردهای زندگی جامعه‌ی روستایی و کاهش عدم تعادل درآمدها و امکانات اقتصاد بین شهر و روستا می‌شود. همچنین با پویاسازی اقتصاد روستایی، ایجاد زمینه‌های مشارکت روستاییان و ارتقای کیفی نیروی انسانی با آموزش و ترویج، روستاها به مکان‌هایی متناسب با رشد و تعالی انسان‌ها تبدیل می‌شوند.

۵-۲- اهمیت گردشگری روستایی

توزیع بهینه‌ی ثروت و امکانات در پهنه‌ی جغرافیایی کشور، یکی از پیش‌زمینه‌های اساسی توسعه‌ی پایدار است، این امر جز با اعمال مدیریت کارامل و علمی ممکن نیست. در حل حاضر در جهان فعالیت گردشگری بهترین وسیله برای تقویت هویت ملی، میهن‌پرستی، همبستگی ملی در سطح جوامع و در مقیاس بین‌المللی برای گفت‌وگوی تمدن‌ها، دوستی ملل و صلح جهانی محسوب می‌شود. بر این مبنای برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری نیازمند نگرش عمیق و جهانی، ملی، استانی و روش‌های کارآمد و آینده‌نگر است.

در راستای کاهش فاصله‌ی درآمد و سطح امکانات و استانداردهای زندگی بین شهر و روستا و رسیدن به عدالت اجتماعی باید مشاغل غیر کشاورزی به‌تناسب استعدادها و قابلیت‌های بالقوه‌ی روستا در محیط روستا توسعه یابد.

به نظر والتر گالنسون، عامل اصلی بیکاری در کشورهای درحال توسعه این است که زمین نمی‌تواند جمعیت روزافزون روستاها را به کار مشغول سازد (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۳).

بخش کشاورزی قادر به ایجاد اشتغال در مقیاس وسیع نیست. ساختار موجود اقتصاد کشور مانع و عامل ناکامی است و راه‌حل نهایی مسئله‌ی بیکاری شهر، بهبود محیط روستایی است. عدالت اجتماعی به معنی وجود فرصت‌های برابر اجتماعی برای کسب آموزش و مهارت، دسترسی به سرمایه‌های مالی و فیزیکی از طریق بازارهای مناسب و فقدان ساختارهای انحصاری اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است (رضوی، ۱۳۸۲).

در این راستا می‌توان از گردشگری به‌عنوان یک واقعیت مهم اجتماعی در دوران ساختار پسامدرنیسم نام برد که اغلب از دیدگاه‌های تعادل فرهنگی و تعادل‌های توسعه‌ای (عدالت اجتماعی) به آن نگرسته می‌شود (ضرغام، ۱۳۷۶).

مناطق روستایی با توجه به قابلیت‌های موجود می‌توانند مهم‌ترین نقش را در توسعه‌ی پایدار داشته باشند، از این رو ضروری است برنامه‌ریزی جامع و کاملی برای توسعه‌ی پایدار روستایی انجام شود (استعلاجی، ۱۳۸۴).

توسعه‌ی گردشگری روستایی، به‌عنوان یک بخش ارزشمند و رشد یابنده در زمینه‌ی رهیافت اقتصادی مطرح است و در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری با توجه به دسترس بودن منابع و پایین بودن قیمت‌ها و کوچک بودن طرح‌ها در مقایسه با دیگر طرح‌های گردشگری، خطرهای کمتری دارد (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵).

از طریق گردشگری روستایی و حضور این صنعت در روستاها، می‌توان به عدالت اجتماعی و توسعه‌ی شایسته و بایسته و پایدار در روستاها دست‌یافت، زیرا توسعه‌ی پایدار روستاها خود زمینه‌ساز توسعه‌ی پایدار کشور است.

توسعه‌ی پایدار و یکپارچه‌ی ملی در گرو توسعه‌ی متوازن بین حوزه‌های شهری و روستایی است و حوزه‌های روستایی به‌عنوان قاعده‌ی نظام سکونت و فعالیت‌های اقتصادی نقش بسیار مهمی در توسعه‌ی پایدار ملی به عهده دارند. از آنجاکه صنعت گردشگری روستایی یکی از فرصت‌های شکل‌گیری توسعه‌ی پایدار در روستاهاست، می‌تواند روند مهاجرت روستاییان به شهر و تخلیه‌ی روستاها را کاهش دهد. همچنین با ایجاد محیط‌زیست سالم برای چشم‌انداز روستاها، احیای سنت‌ها، هنرها و صنایع محلی روستاها، افزایش درآمد روستاییان، ادامه‌ی فعالیت کشاورزی و رسیدن به پایداری در تولید محصولات کشاورزی و نیل به کشاورزی تجاری، کمک به توسعه‌ی زیست‌محیطی روستاها و حفاظت و حمایت از منابع فرهنگی و اجتماعی روستاها موجب حفظ بخش عظیمی از توان تولیدی کشور و توازن محیطی، اجتماعی و اقتصادی کشور شود.

توسعه‌ی گردشگری روستایی در کشور می‌تواند بر پایین بودن سطح درآمد در روستا نسبت به مناطق شهری غلبه کند و به‌عنوان یک فعالیت اقتصادی جایگزین در اقتصاد تک‌محصولی، روند توسعه را با تنوع‌بخشی به اقتصاد روستا و در نهایت اقتصاد ملی تسریع سازد و توسعه‌ی پایدار ملی را سبب شود.

از نگاه دیگر می‌توان گفت که با توسعه‌ی گردشگری روستایی، می‌توان از تبدیل روستاها به نواحی فقیرنشین و فرسوده جلوگیری کرد، زیرا روستاها شرایط اقلیمی متنوع و قابلیت‌های بالقوه‌ی فراوانی در جذب گردشگری دارند و گردشگری روستایی سبب بسترسازی فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در روستا می‌شود، همچنین علاوه بر اشتغال‌زایی، نیروی محرکه‌ی قوی برای توسعه‌ی اقتصادی در روستاست زیرا گردشگری روستایی موجب تقویت بنیه‌ی اقتصادی روستاییان از طریق نوآوری در اقتصاد روستاها می‌شود. علاوه بر این با تشویق بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در این بخش مهم از اقتصاد روستا، گسترش خدمات زیرساختی و روستاها را در پی خواهد داشت و سبب توسعه‌ی گردشگری روستایی و تزریق پول و سرمایه به داخل روستاها می‌شود. به‌موازات رشد اقتصادی، گردشگری روستایی به رشد فرهنگی و اجتماعی روستاها از جمله در زمینه‌ی توسعه‌ی ارتباطات اجتماعی که موجب رشد خودیاری و همیاری و مشارکت روستاییان در اداره‌ی امور جامعه‌ی خود می‌شود، کمک شایان توجهی می‌کند.

در نهایت می‌توان گفت که گردشگری روستایی به‌صورت پایدار می‌تواند به‌عنوان یک کاتالیزور، آخرین راه نجات و راه چاره برای درمان مشکلات روستاییان و فقر روستاییان باشد.

۶-۲- اصول توسعه پایدار گردشگری

گردشگری از جمله فعالیت‌هایی است که برخی اوقات به دلیل بهره‌گیری متراکم از طبیعت، سبب تنزل کیفی و حتی نابودی آن را فراهم آورده است. بدین سبب، امروزه مطالعات فراوانی در راستای دستیابی به گردشگری پایدار صورت می‌گیرد. توسعه پایدار گردشگری دارای سه جنبه حفاظت از محیط‌زیست، حفظ منابع و میراث فرهنگی و حرمت و احترام به جوامع است.

پایداری سبب می‌گردد که در زمینه گردشگری هر چیز از انتخاب مکان، ساختار، تسهیلات و تجهیزات و به‌طور کلی محصول گردشگری برای عرضه و تقاضای گردشگران تابع حفاظت از محیط و طبیعت برای میزبان و میهمان باشد. گردشگری پایدار ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی را دربر دارد، اما همواره محیط در آن مورد تأکید قرار گرفته است. در ادبیات توسعه پایدار گردشگری، موضوعات اصلی پایداری شامل منافع اقتصادی، منافع سازی اقتصاد محلی، رشد اقتصادی کنترل‌شده، بهبود روابط محلی و منطقه‌ای و توزیع عادلانه منافع اقتصاد محلی می‌باشد. باید به این نکته اشاره داشت، هنگامی که یک فعالیت بدون آن‌که به محیط (طبیعی و انسانی) و منابع مورد نیازش آسیب وارد کند، برای مدت‌زمان زیادی ادامه یابد، به (شرایط پایدار) دست‌یافته است (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۵).

۷-۲- اصول گردشگری پایدار

همان‌طور که کسب‌وکارهای گردشگری، توسعه‌ی پایدار را در برنامه‌ریزی محصولات گردشگری و برنامه‌ریزی بازاریابی و خدمات به کار گرفتند، اهداف و اصول متعددی درباره توسعه پایدار یافت. مشابه تعاریف متعدد گردشگری پایدار، این اصول بر اساس دیدگاه‌های محققان مختلف، مطرح شد. آن‌ها بر مدیریت منابع اجتماع محلی به‌منظور تأمین بهزیستی اقتصادی، حفظ منابع، برابری در توزیع هزینه‌ها و منافع، خودبسندگی مطمئن و تأمین نیازهای بازدیدکنندگان متمرکز هستند (Briassoulis, 2003). این اصول مشابه با مفاهیم و اهداف گردشگری مسئول در زمینه اجتماعی هستند که توسط مورفی بحث شدند. همه‌ی این اصول برای توسعه‌ی گردشگری پایدار مهم هستند. بدین ترتیب اصول گردشگری پایدار از:

- منابع طبیعی، تاریخی و فرهنگی باید جامعه‌ی فعلی را بهره‌مند کنند، ضمن اینکه برای نسل‌های آینده نیز حفظ شوند (WTO, 1998).
- توسعه باید به‌گونه‌ای باشد که اثرات منفی آن بر محیط‌زیست، اجتماع محلی و گردشگران در حداقل ممکن باشد.
- توسعه‌ی پایدار باید کیفیت زیست‌محیطی مناطق را حفظ و بهبود بخشد (Alipour, 1996).
- رضایت گردشگران باید تأمین‌شده و افزایش یابد.
- باید برابری در توزیع منافع حاصل از توسعه در جامعه وجود داشته باشد.
- در توسعه‌ی ابداعات در یک اجتماع، باید علایق و منافع همه‌ی گروه‌های دارای نفع در نظر گرفته شود.
- پذیرش رویکرد برنامه‌ریزی کل گرایانه و راهبردی ضروری است.
- احترام به فرهنگ، اقتصاد، شیوه‌ی زندگی، محیط‌زیست و ساختارهای سیاسی در نواحی مقصد حفظ و توسعه یابد.

- بهره‌وری پایدار در طول زمان و برای نسل‌های آینده تأمین شود.
- توسعه باید با توجه به محدودیت‌های زیست‌محیطی و با توجه به استفاده صحیح و بلندمدت از همه منابع برنامه‌ریزی و مدیریت شود.
- برنامه‌ریزی، توسعه و اقدامات گردشگری باید با راهبردهای توسعه‌ی پایدار ملی و محلی هماهنگ و یکپارچه باشد (Southgate and Sharpley, 2002).
- گردشگری باید دامنه‌ی وسیعی از فعالیت‌های اقتصادی محلی را حمایت و هزینه و منابع زیست‌محیطی را محاسبه کند، اما نباید فعالیتی تک‌قطبی در اقتصاد یک ناحیه شود.
- تحقیقات باید در همه‌ی مراحل توسعه‌ی گردشگری به‌منظور نظارت و حل مشکلات انجام شود و برای گروه‌های دارای نفع، امکان پاسخ و واکنش به تغییرات و اخذ امتیاز از فرصت‌ها را فراهم کند.
- افزایش آگاهی و درک بیشتر نسبت به اهمیت مشارکتی که گردشگری برای محیط و اجتماع به وجود می‌آورد.
- بهبود کیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان.
- کاهش مصرف و ضایعات منابع در مقصد.
- حفظ تنوع در سامانه‌های طبیعی، اجتماعی و فرهنگی.
- در بازار گردشگری توجه زیادی به محیط‌های طبیعی، اجتماعی و فرهنگی نواحی مقصد و ارتقای رضایت و نیازهای مشتری وجود دارد.

۸-۲- اهداف توسعه‌ی پایدار

هدف اولیه‌ی توسعه‌ی پایدار تأمین نیازهای اساسی جامعه و گسترش فرصت‌ها برای کیفیت بهتر زندگی است (WCED, 1987) برای دستیابی به این هدف، سیستم اقتصادی باید قادر به تأمین منابع و دانش فنی باشد. ساختار اجتماعی باید به‌گونه‌ای باشد که حل کشمکش‌ها و تضادها را تسهیل کند. توسعه‌ی پایدار یک فرایند ایستا نیست، بلکه باید به‌طور پیوسته به نیازهای جدید توسعه پاسخ دهد و قابل انعطاف و سازگار باشد. شرایط اساسی برای توسعه‌ی پایدار در نظر گرفتن افراد و گروه‌های دارای نفع در این روند است (Carter and Darlow, 1997).

۹-۲- تعریف گردشگری

به دلیل چندوجهی بودن و میان‌رشته‌ای بودن گردشگری، از دیدگاه‌های مختلفی اعم از اقتصادی، جامعه‌شناختی، جغرافیایی و مدیریتی می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد. شاید به همین دلیل است که تاکنون تعاریف متعددی از گردشگری با توجه به دیدگاه رشته‌های مختلف صورت گرفته است.

آرتور بومن (۱۹۳۱) گردشگری یا جهانگردی را مجموعه مسافرت‌هایی می‌داند که به‌منظور استراحت و تفریح و تجارت یا دیگر فعالیت‌های شغلی و یا اینکه به‌منظور شرکت در مراسم خاص انجام گیرد و غیبت شخص جهانگرد از محل سکونت دائم خود طی این مسافرت موقتی و گذرا می‌باشد. بدیهی است کسانی که اقدام به مسافرت‌های شغلی منظمی بین محل کار و زندگی خود می‌کنند مشمول این تعریف نمی‌شوند. از دیدگاه بازاریابی و بازاریابان گردشگری به مجموعه فعالیتی گفته می‌شود که در جریان مسافرت یک گردشگر اتفاق می‌افتد. این فرایند شامل هر فعالیتی که در جریان مسافرت یک گردشگر اتفاق می‌افتد می‌شود. این فرایند شامل هر فرایندی از قبیل برنامه‌ریزی سفر، مسافرت به مقصد، اقامت، بازگشت و حتی یادآوری خاطرات آن نیز می‌شود. همچنین فعالیت‌هایی را که گردشگر به‌عنوان

بخشی از سفر انجام می‌دهد نظیر خرید کالاهای مختلف و تعامل میان میزبان و میهمان را نیز دربرمی‌گیرد. به‌طور کلی می‌توان هر گونه فعالیت و فعل و انفعالی را که در جریان سفر یک سیاحت‌گر اتفاق می‌افتد گردشگری تلقی کرد (Lumsdon, 1997).

در سال ۱۹۴۲ اقتصاددان‌های سوئیسی که بیشتر جهانگردی را محور تحقیقات و مطالعات خود قرار داده بودند، تعریف نسبتاً بهتری به دست دادند که از آن جمله می‌توان از تعریف هونزیکرکراف نام برد. به عقیده آنان جهانگردی عبارت است از ظهور مجموعه روابطی که از مسافرت و اقامت یک نفر غیربومی بدون اقامت و اشتغال دائم در یک محل به وجود می‌آید. این تعریف مدت‌ها از جانب انجمن بین‌المللی متخصصین علمی جهانگردی یعنی Aiest موردقبول قرار گرفت (رضوانی، ۱۳۷۴).

در مسابقاتی که اتحادیه بین‌المللی جهانگردی برای به دست آوردن یک تعریف جامع از جهانگردی برگزار کرده بود، تعریف زیر از میان تعاریف به‌دست‌آمده برگزیده‌شده، بر طبق این تعریف، جهانگردی عبارت است از مجموعه تغییرات مکانی انسان‌ها و فعالیتی است که از آن منتج می‌شوند. این تغییرات خود ناشی از به واقعیت پیوستن خواسته‌هایی است که انسان را به جابجایی وادار می‌کند و بالقوه در هر شخصی با شدت و ضعف وجود دارند (رهنمایی، ۱۳۶۹).

سازمان جهانی جهانگردی تعریف ذیل را در مورد جهانگردی ارائه کرده است: (جهانگردی یا گردشگری، مجموعه کارهایی است که فرد در مسافرت و در مکانی خارج از محیط محصول خود انجام می‌دهد، این مسافرت بیش از یک سال طول نمی‌کشد و هدف آن تفریح، تجارت یا فعالیت‌های دیگر است) (W.T.O, 1997)

در تمام تعاریف بالا، اشتراکاتی از قبیل جدا شدن فرد از محل زندگی دائمی خود، موقتی بودن سفر و فعالیت‌هایی مانند تفریح و سرگرمی و یا بازدید مشاهده می‌شود.

۱۰-۲- تعریف گردشگر

اصطلاح توریست (جهانگرد) از قرن نوزدهم معمول شد در آن زمان اشراف‌زادگان فرانسه می‌بایست برای تکمیل تحصیلات و کسب تجربه‌های لازم زندگی اقدام به مسافرت نمایند این جوانان در آن زمان توریست نامیده می‌شدند و بعدها در فرانسه این اصطلاح در مورد کسانی به کار می‌رفت که برای سرگرمی و وقت‌گذرانی و گردش به فرانسه سفر می‌کردند و بعداً با تعمیم بیشتر به کسانی اطلاق می‌شد که اصولاً به این منظور به سفر می‌رفتند. کم‌کم کلمه توریست به بعضی زبان‌های دیگر وارد شد و از آن واژه توریسم به وجود آمد، از همان زمان توریست و توریسم به بعضی از مسافرت‌ها و مسافرتی گفته می‌شود که هدف آن‌ها استراحت، گردش، سرگرمی و آشنایی با مردم بود و نه کسب درآمد و اشتغال به کار. در زبان فارسی اصطلاح سیاح در گذشته به کسانی گفته می‌شد که باهدف و منظور شخصی دست به سفر می‌زنند، مانند ناصر خسرو، سعدی. این واژه در زبان فارسی تا نیمه اول قرن بیستم در معنی فوق به کار می‌رفت تا آنکه دو واژه جهانگرد و جهانگردی جای آن را گرفت اما در اروپا گرچه در قرن هفدهم احتیاج به چاپ کتاب راهنمایی جهانگردی احساس شد ولی تعداد کسانی که قادر بودند برای سرگرمی و استراحت اقدام به سفر به یک کشور خارجی نمایند بسیار کم و محدود بود و این عدم امکان و محدودیت تا قرن نوزدهم ادامه داشت، زیرا مسافرت‌ها اغلب

طولانی و ناراحت‌کننده بودند و وسایل حمل‌ونقل سریع و راحت وجود نداشت، مخارج حمل‌ونقل و مسافرت نیز بسیار گران تمام می‌شد.

در سال ۱۹۶۳ از طرف سازمان ملل و بر اساس پیشنهاد اجلاس بین‌المللی ترانسپورت و جهانگردی در رم تعریف زیر از جهانگردی ارائه شده است: توریسم یا بازدیدکننده موقت کسی است که به منظور تفریح، استراحت، گذراندن تعطیلات، بازدید از نقاط دیدنی، انجام امور پزشکی، درمانی و شرکت در اجلاس‌ها سفر می‌کند مشروط بر اینکه مدت اقامت او از ۲۴ ساعت کمتر و از سه ماه بیشتر نبوده و کسب شغل هم مدنظر نباشد.

با توجه به مجموعه تعاریف ذکر شده در مورد گردشگر باید گفت که سه ویژگی اصلی در این تعاریف مدنظر است:

الف) مدت زمان مسافرت

ب) فاصله مکانی

ج) انگیزه و هدف مسافرت

البته با در نظر گرفتن اهداف، انگیزه‌ها، مقاصد و مدت سفر گردشگری تقسیم‌بندی‌های مختلفی از گردشگری صورت گرفته است.

۱۱-۲- تعریف گردشگری روستایی

تعریف گردشگری روستایی کار آسانی نیست و توافقی درباره آن وجود ندارد زیرا اول اینکه تعریف نواحی روستایی که گردشگری در آن انجام می‌شود با دشواری همراه است چراکه معیارهای مورد استفاده توسط کشورهای مختلف با یکدیگر تفاوت دارند. دوم اینکه همه‌ی انواع گردشگری که در نواحی روستایی صورت می‌گیرد اساساً روستایی نیست و می‌تواند ماهیت شهری داشته باشد. سوم اینکه اشکال مختلف گردشگری روستایی در مناطق مختلف توسعه یافته و از این رو یافتن مشخصات مشترک در همه‌ی کشورها دشوار است. چهارم اینکه نواحی روستایی در روند پیچیده‌ای از تغییرات در رابطه با تأثیر بازارهای جهانی قرار دارند. با این حال گردشگری روستایی می‌تواند به‌طور ساده به‌عنوان مسافرت به نواحی روستایی تعریف شود. اجلاس جهانی گردشگری، گردشگری روستایی را شامل انواع گردشگری و برخورداری از تسهیلات و خدمات رفاهی در نواحی روستایی می‌داند که امکان بهره‌مندی از منابع طبیعی و جاذبه‌های طبیعت را همراه با شرکت در زندگی روستایی و کار در مزرعه و کشاورزی، فراهم می‌آورد. در سال ۱۹۸۶ کمیون جهانی اروپایی نیز گردشگری روستایی را این‌گونه تعریف کرده که گردشگری روستایی تنها شامل گردشگری کشاورزی نیست، بلکه همه‌ی فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی را در برمی‌گیرد.

۱۲-۲- پیشینه‌ی تاریخی گردشگری روستایی

گردشگری پدیده‌ای است کهن که از دیرزمان در جوامع انسانی وجود داشته و به‌تدریج در طی مراحل تاریخی مختلف به موضوعی فنی، اقتصادی، اجتماعی و بوم‌شناختی تبدیل شده است (رضوانی، ۱۳۷۴: ۲۷)؛ بنابراین پیشینه‌ی واژه‌ی گردشگری به قدمت تمدن است. با این حال بررسی تاریخچه‌ی آن، گویای این واقعیت است که گردشگری همیشه با تجربه‌های خوشایند همراه نبوده است. مردم در تمدن‌های ماقبل تاریخ (عهد باستان) با این انگیزه مسافرت

می‌کردند که بتوانند غذا به دست آورند، از خطر دوری جویند، یا به مناطقی که دارای آب‌وهوای مساعدتری است نقل‌مکان کنند. با افزایش مهارت و کسب فنون، نیاز انسان به زندگی اولیه و خانه‌به‌دوشی کاهش یافت و در دوره‌های بعد، انسان با انگیزه‌ی تجارت و تبادل کالا و خدمات مسافرت می‌کرد که این امر سبب شد امپراطوری‌هایی در قاره‌های آسیا، آفریقا و خاورمیانه رشد کنند. همچنین این روند ساختار زیربنایی ایجاد می‌کرد که جاده‌سازی و راه‌های آبی برای سهولت مسافرت فراهم شود (فرجی، ۱۳۸۱: ۳۴).

گردشگری روستایی به‌عنوان یک فعالیت تفریحی-اجتماعی، در نیمه‌ی دوم قرن ۱۸ در انگلستان و اروپا شکل گرفت. پیش از آن‌هم مناطق روستایی برای فعالیت‌های تفریحی مورد استفاده قرار می‌گرفتند، اما شرکت در این فعالیت‌ها محدود به اقشار برتر جامعه بود. در قرن ۱۹ و ۲۰ به دلیل توسعه حمل‌ونقل و سهولت جابجایی، دستیابی به روستاها آسان شد و رشد سریع تقاضا برای گردشگری روستایی از سال ۱۹۴۵ آغاز شد. در این زمان گردشگری روستایی شاهد رشد چشمگیری بود و افزایش تقاضا برای گردشگری منجر به توسعه‌ی گردشگری شد.

۱۳-۲- جاذبه‌های گردشگری روستایی

روستا به‌عنوان حلقه‌ی آغازین زنجیره‌ی سکونتگاهی، با طبیعت ارتباط مستقیم دارد و از این منظر از قابلیت زیادی برای گردشگری برخوردار است (کریمی و قدیری معصوم، ۱۳۸۶).

جاذبه‌های گردشگری تا زمانی که به‌صورت بالقوه‌اند و به فعلیت تبدیل نشده‌اند ارزشی برای گردشگری ندارند، ولی اگر این توان‌ها و جاذبه‌ها به‌صورت بالفعل دربیایند، نقش بسیار مهمی در توسعه‌ی گردشگری روستایی خواهند داشت. گردشگری، یک فعالیت اقتصادی است که به نحوی میراث طبیعی و فرهنگی را خرید و فروش می‌کند (عبدالله-زاده، ۱۳۸۰).

میراث‌های طبیعی و فرهنگی جاذبه‌های گردشگری را تشکیل می‌دهند و اگر این میراث‌ها در محیط روستا قرار داشته باشند، جاذبه‌های گردشگری روستایی به شمار می‌آیند.

۱-۱۳-۲- جاذبه‌های طبیعی

میراث‌های طبیعی و جاذبه‌های طبیعی روستا، توان‌های محیطی روستاها به شمار می‌روند که در ساختار محیط روستا به‌صورت نظام‌مند و قانونمند باهم در تعامل‌اند. شایان‌ذکر است که عناصر طبیعی در اقتصاد گردشگری به‌عنوان ماده‌ی اولیه و خام در نظر گرفته شده و به شکل‌های مختلف عرضه می‌شوند (قره‌نژاد، ۱۳۷۸).

روستاها به دلیل تنوع جغرافیایی محیطی، از ذخیره‌گاه‌های مهم تنوع زیستی و ژنتیکی به شمار می‌آیند. جاذبه‌های طبیعی روستاها سبب شکل‌گیری اشکال مختلف گردشگری روستایی از جمله اکو توریسم روستایی می‌شود.

موقعیت‌های مورفوتکتونیکی و مورفوکلیماتیکی روستاهای کشور جاذبه‌های فراوانی را برای جذب گردشگران داخلی و خارجی فراهم کرده است. جاذبه‌ها و توان‌های طبیعی روستاها به‌قرار زیر است:

۱-۱-۱۳-۲- منابع آبی و هیدرولوژیکی

این نوع منابع شامل سفره‌های آب زیرزمینی و آب‌های جاری مانند رودخانه، دریاچه، چشمه، تالاب، آبشار، گل‌فشان و ... است. منابع آب‌های سطحی از قابلیت گردشگر پذیری زیادی دارند. از منابع آبی گردشگر پذیر در ایران می‌توان به آبشار خان‌بین در استان مازندران، چشمه‌های آب‌معدنی سرعین در اردبیل، آب‌گرم محلات در استان مرکزی، آب‌گرم گنو در بندرعباس، آب‌گرم لاریجان در آمل، دریاچه‌ی بختگان در استان فارس، دریاچه‌ی گهر در لرستان، سراب‌های بی‌شمار در استان‌های لرستان و کرمانشاه، آبشار مارگون بین استان‌های کهگلویه و بویراحمد و فارس، آبشار سمیرم در استان اصفهان، دریاچه‌ی پریشان در کازرون، آسیاب‌های آبی شوشتر، دریاچه‌ی ارومیه، رود کارون، رودخانه‌ی زاینده-رود و تأسیسات آب‌رسانی سنتی آن (مادی‌ها)، رودخانه جاجرود و ... اشاره کرد. جمله‌ی این منابع آب‌های سطحی یا حتی سفره‌های زیرزمینی در واحدها زمینه‌ی جذب گردشگر را فراهم می‌سازند، اما به شرطی که تسهیلات کافی برای دسترسی و استفاده از آن‌ها و اطلاع‌رسانی و بازاریابی مناسب توسط مسئولان مربوطه صورت گیرد. این امر به جذب سرمایه در روستاها کمک می‌کند.

۱-۱-۱۳-۲- پوشش گیاهی

پوشش و اجتماع گیاهی شامل مراتع، جنگل‌ها، بیشه‌زارها، باغ‌ها و ... است. اگر این پوشش گیاهی در مناطق حفاظت-شده قرار داشته باشد، جذابیت بیشتری برای گردشگری دارد. اگر گردشگری در جهت بهره‌گیری از پوشش گیاهی صورت بگیرد، جزو سفرهای زیست‌محیطی به شمار می‌رود و حجم عظیمی از سفرهای گردشگری را شامل می‌شود. این سفرها بانگیزه‌های متفاوتی انجام می‌پذیرد، برخی از این موارد عبارت‌اند از:

- ۱- استفاده از پارک‌های جنگلی با استفاده از پوشش گیاهی طبیعی منطقه برای گذران اوقات فراغت؛
- ۲- مطالعات گیاه‌شناسی و آشنایی با ویژگی‌های پوشش گیاهی مناطق؛
- ۳- شناسایی گونه‌های نادر و رو به انقراض و ارائه‌ی راهکارهای مناسب برای حفاظت و احیای آن‌ها؛
- ۴- مطالعه‌ی نقش پوشش گیاهی منطقه در اقتصاد روستاییان پیرامون؛
- ۵- مطالعه‌ی نقش پوشش گیاهی در جلوگیری از فرسایش خاک؛
- ۶- بررسی جایگاه پوشش گیاهی در تقویت و تغذیه‌ی منابع آب زیرزمینی؛
- ۷- بررسی نقش پوشش گیاهی منطقه در تلطیف و جلوگیری از آلودگی هوا؛

درنتیجه با توجه به‌واقع شدن مناطق دارای پوشش گیاهی طبیعی در حواشی محیط روستاها، با ایجاد امکانات، تسهیلات، اطلاع‌رسانی و ... می‌توان زمینه‌های حضور و فعالیت گردشگران علاقه‌مند در این بخش را فراهم ساخت و امکان اشتغال‌زایی بیشتر را برای روستاییان به ارمغان آورد.

۱-۱-۱۳-۲- حیات‌جانوری

تماشای زندگی حیوانات، تورهای صید و صیادی، تماشای کوچ پرندگان و حیوانات مهاجر در ماه‌های خاصی از سال، آشنایی با نحوه‌ی زندگی حیوانات از نزدیک، مطالعه‌ی گونه‌های مختلف جانوری و ... یکی از جاذبه‌های مهم

گردشگری روستایی است. به دلیل مجاورت زیستگاه و زیست‌بوم این حیوانات با روستاها، با در نظر گرفتن تمام ابعاد این جاذبه‌ها و منابع بالقوه‌ی طبیعی و به‌گونه‌ای که صدمه‌ای به حیات و حضور جانوران نرساند، می‌تواند مورد استفاده گردشگران روستایی قرار گیرد (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۶).

از جمله موارد آسیب‌رسان در این بخش عبارت‌اند از:

۱- اختلال و به‌هم‌ریختگی سکونتگاه پرندگان

۲- دگرگونی کمی و کیفی دنیای حیوانات به علت شکار

۳- کشتار حیوانات برای تهیه‌ی ابزار و اشیای یادگاری و یا باهدف بازرگانی و مورد نیاز گردشگران

۴- مهاجرت حیوانات از نواحی به سبب رفت‌وآمد زیاد گردشگران؛

در نتیجه با در نظر گرفتن راهکارهای مناسب برای موارد مذکور می‌توان برای توسعه‌ی گردشگری روستایی از حیات جانوری بهره گرفت.

۴-۱-۱۳-۲-کوسیستم‌های کوهستانی

ساختارهای کوهستانی، حاصل حرکات تکتونیکی زمین است که چشم‌انداز زیبایی را خلق می‌کند. علاوه بر آن ساختارهای ژئومورفولوژیکی که برجستگی‌ها و فرورفتگی‌های متعددی را شامل می‌شود از دیگر جاذبه‌های گردشگری روستایی است. شکل مساکن روستاهای کوهستانی و نوع معماری آن‌ها نوع مصالح تشکیل‌دهنده‌ی مسکن روستایی، بافت روستایی، سیمای ظاهری کوهستان‌ها که به علت تنوع در نوع سنگ‌های تشکیل‌دهنده دارای چشم‌اندازهای متفاوت و زیبایی هستند و ... همه و همه، جاذبه‌های قدرتمندی برای جذب گردشگر روستایی به شمار می‌روند.

۵-۱-۱۳-۲-غارها

غارها یکی از جاذبه‌های قوی برای گردشگران، غارنوردان، غارشناسان و... بوده و از المان‌های مهم در طبیعت‌گردی روستایی‌اند. با احداث مجتمع‌های اقامتی و تفریحی، ارائه‌ی خدمات و اطلاع‌رسانی می‌توان گردشگران زیادی را در این بخش جذب نمود. از جمله‌ی این غارها می‌توان به غار علی‌صدر در همدان، غار دربند در شهرمیرزاد، غار بیشابور در کازرون، غار کرفتو در مهاباد و ... اشاره کرد.

۶-۱-۱۳-۲-اقلیم

در فعالیت‌های اقتصادی - اجتماعی گردشگری، آب‌وهوا از موضوعات اصلی آمایش در مقیاس محلی و منطقه‌ای به شمار می‌رود (خالدی، ۱۳۷۳).

روستاها به دلیل دارا بودن آب‌وهوای سالم و اقلیم متنوع و گوناگون برای آرامش خیال جایگاه مناسبی به شمار می‌روند. برای آگاهی از چگونگی توسعه‌ی گردشگری یک منطقه در آینده باید به ویژگی‌های اقلیمی آن توجه داشت و

بر پایه اقلیم هر روستا می‌توان فصل مناسب برای گردشگری را شناسایی کرد، ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها را شناخت و بر اساس آن برنامه‌ریزی کرد.

۲-۱۳-۲- جاذبه‌های فرهنگی و منابع انسانی

۲-۱۳-۲-۱- مردم‌شناسی

در گردشگری روستایی بخشی از جاذبه‌های مردم‌شناسی که حاصل انطباق انسان با محیط طبیعی پیرامون او بوده و به‌عنوان جاذبه سیاحتی صرفاً در نزدیکی با خاستگاه طبیعی آن‌ها هویت می‌یابند، موردتوجه است (نجفی، ۱۳۸۵).

۲-۱۳-۲-۲- نوع معیشت روستاییان

روستاییان اغلب از راه کشاورزی امرارمعاش می‌کنند که شامل زراعت، باغداری، دامداری، صید و صیادی، صنایع-دستی و... می‌شود. نوعی از گردشگری که بر پایه‌ی شیوه‌ی معیشت روستاییان صورت می‌گیرد گردشگری کشاورزی یا گردشگری مزرعه است.

۲-۱۳-۲-۳- موسیقی، رقص و بازی‌های محلی

موسیقی، رقص و بازی‌های محلی هر روستا از جاذبه‌ها و منابع غیرملموس مهم فرهنگی آن روستا به‌حساب می‌آید. ازآنجاکه زمان برگزاری و اجرای این مراسم (رقص‌ها، بازی‌ها و موسیقی‌های محلی) مشخص است و در زمان و مراسم معینی روستاییان از این مظاهر غنی فرهنگی استفاده می‌کنند، می‌توان با تعیین تقویم زمانی برای این‌گونه مراسم و اطلاع‌رسانی بجا و مناسب و بازاریابی قوی برای جذب و حضور گردشگران از آن بهره برد.

۲-۱۳-۲-۴- آداب و رسوم محلی

هر روستا با توجه به پیشینه‌ی تاریخی خود و محیط جغرافیایی که در آن مستقرشده است، آداب و رسوم و سنن مخصوص به خود را در جشن‌های ملی، محلی و مذهبی و... دارد، به‌گونه‌ای که حتی ممکن است فعالیت‌های اقتصادی را نیز در برداشته باشد. این آداب و رسوم از جاذبه‌های فرهنگی روستاها بوده و در سراسر دنیا عامل مهم و قوی در جذب گردشگران است. ازجمله این مراسم می‌توان به جشنواره‌ی گلاب‌گیری قمصر کاشان، جشنواره‌ی گردو در تویسرکان، جشنواره‌ی پسته در کرمان، مراسم قالی‌شویی در مشهد اردهال، مراسم پیر شالیار در بهار و زمستان در اورامانات تخت، مسابقات اسب‌سواری زنان عشایر در اهر، مسابقات اسب‌سواری بهاره در بندر ترکمن و... اشاره کرد.

۲-۱۳-۲-۵- پوشاک محلی

پوشاک مردم هر روستا، تحت تأثیر عوامل جغرافیایی و فرهنگی آن روستاها شکل گرفته و به وجود آمده است. نوع پوشش مردم روستاها حکایت از فرهنگ، تاریخ و موقعیت جغرافیایی آن روستا دارد و به دلیل زیبایی خاص و منحصربه‌فرد بودن، جاذبه‌ی فراوانی برای گردشگران دارد، مانند پوشش مردم روستای ابیان، پوشش مردم روستاهای شمال و غرب کشور و... که در این راستا عشایر و مردم روستاهای ایران از تنوع نوع پوشش لباس برخوردارند.

۲-۱۳-۲-۶- اماکن تاریخی و باستانی

انسان امروزی کنجکاو است تا در مورد اقوام گوناگون، تاریخ زندگی بشر بر روی کره‌ی زمین، نوع مسکن و ابنیه‌ی قدیمی و مصالح به‌کاررفته در آن، معماری و چگونگی معیشت آن‌ها و... اطلاعاتی کسب کند. یکی از راه‌های کسب

اطلاعات بازدید از اماکن و ابنیه تاریخی و باستانی است. علاوه بر باستان‌شناسان، مورخان، محققان علوم اجتماعی، تاریخی، معماری و غیره، مردم عادی هم به بازدید از این مساکن علاقه‌مندند.

از آنجاکه این‌گونه جاذبه‌های تاریخی و مساکن و ابنیه قدیمی با معماری باستانی و کهن در روستاهای ایران فراوان یافت می‌شود، از این‌رو این بخش یکی از منابع غنی و عظیم روستاها برای جذب گردشگران است. از سوی دیگر، با توجه به پیشرفت فناوری ساختمان‌سازی در شهرها و وجود ساختمان‌های جدید و مدرن در شهرها، بافت قدیمی مساکن روستایی نوعی جاذبه برای گردشگران خسته از فضا و محیط و شلوغی سرسام‌آور شهرهاست که آرامش برای روح و روان گردشگران را به ارمغان می‌آورد.

۱۴-۲- شاخص‌های توسعه‌ی گردشگری روستایی

گردشگری روستایی، مزایای متعددی دارد. از مزایای اقتصادی گردشگران می‌توان به ایجاد درآمد اضافی و مکمل و توسعه‌ی فرصت‌های شغلی مولد و جدید در روستاها و افزایش رفاه اقتصادی روستاییان، کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها، جلوگیری از تخلیه روستاها و حفظ توان تولیدی بخش عظیمی از اراضی کشور، ایجاد خدمات زیرساختی و روستاها و ... اشاره کرد.

مزیت مهم دیگر گردشگری روستایی، مزیت‌های فرهنگی و زیست‌محیطی است که سبب حفظ اماکن و آثار و ابنیه تاریخی و کهن و باستانی روستاها می‌شود و مردم روستاها برای جذب گردشگران و بهره‌گیری از آثار مثبت اقتصادی آن در حفظ و حراست از این اماکن و همچنین احیای آداب و رسوم و سنن خود تلاش می‌کنند. از طرف دیگر، گردشگری روستایی موجب افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی روستاییان می‌شود و آنان بر حفظ و حراست از منابع باارزش زیستی و گیاهی و جانوری همت می‌گذارند.

توسعه‌ی گردشگری روستایی به‌ویژه گردشگری پایدار روستایی به توسعه‌ی پایدار روستاها و در مقیاس عظیم‌تر به توسعه‌ی پایدار کشورها منجر می‌شود، از این‌رو در این زمینه شاخص‌هایی برای توسعه‌ی گردشگری پایدار ارائه شده است که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود.

الف) شاخص‌های اقتصادی: در ارتباط با شاخص‌های اقتصادی موارد زیر مطرح‌اند:

- متوسط گردشگران ورودی؛
- تعداد گردشگران تجاری؛
- تنوع و ثبات بازارها؛
- نسبت نیروی انسانی شاغل در بخش گردشگری با دیگر بخش‌ها؛
- شاخص رضایت مشتری؛
- درآمدهای حاصل از گردشگری؛

ب) شاخص‌های محیطی: اهم شاخص‌های محیطی عبارت‌اند از:

- ایجاد زیرساخت‌هایی به‌منظور مدیریت و کاهش زباله‌های جامد و فاضلاب؛
- شاخص کیفیت آب؛
- شاخص کیفیت هوا؛
- شاخص آلودگی صوتی و نوری ناشی از تراکم جمعیت؛
- مقدار آب مصرفی (درصد)؛
- مقدار سوخت فسیلی مصرفی؛
- سرعت وسایل نقلیه‌ی موتوری؛
- ارائه‌ی بهتر راهنمایی، ضوابط و مقررات برای برنامه‌ریزی و ساخت‌وساز؛
- سازگاری فناوری با منابع طبیعی؛
- استفاده از مواد، منابع و معماری محلی در مقیاسی که باعث ایجاد چشم‌انداز منفی نشود؛
- استفاده از وسایل حمل‌ونقل سالم (دوچرخه و مسیرهای پیاده)؛
- استفاده از منابع پایدار؛
- استفاده از مواد شیمیایی همزیست با طبیعت؛
- متوسط سالانه‌ی وقوع و تأثیرپذیری از بلایای طبیعی؛
- ج- شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی: این شاخص‌ها عبارت‌اند از:
 - فرصت‌های معیشت و زندگی (دسترسی به فروشگاه‌ها و مراکز خرید)
 - تعداد گردشگران تجاری که توسط مردم محلی سازمان‌دهی و نیازهای آن‌ها تأمین شده است.
 - شاخص‌های فقر در نواحی گردشگری مانند سطح درآمد، تعداد سکونتگاه‌ها و نرخ بیکاری
 - درصد کارمندان استخدام‌شده برای X فاصله (تا ۵۰ کیلومتر)
 - مشارکت اجتماعات محلی و برخورداری آن‌ها از منافع گردشگران
 - شاخص فراهم ساختن تسهیلات ویژه برای گردشگران معلول، خانوارهای دارای فرزندان کم‌سرن
 - عضویت سازمان‌های داوطلب و سازمان‌های غیردولتی NGO در گردشگری پایدار
 - امنیت و ایمنی گردشگران و دسترسی به تسهیلات سلامتی، تعداد پلیس به ازای X نفر گردشگر و...
 - تعداد مدارس و مؤسسات دارای رشته‌ها و یا موضوعات توسعه‌ی گردشگری پایدار؛
 - تعداد نیروهای آموزش‌دیده و باسابقه‌ی کار برای انجام امور گردشگری؛

- رضایت جوامع از گردشگر
- قابلیت دسترسی به کار مرتبط با گردشگری برای جوامع محلی؛
- مشارکت جوامع در فرایند برنامه‌ریزی تصمیم‌گیری و تحقیقات گردشگری؛
- برابری استخدام در فرصت‌های شغلی مرتبط با گردشگری؛
- دسترسی به آب بهداشتی و برق برای گردشگری.
- د- شاخص‌های نهادی: اهم این شاخص‌ها عبارت‌اند از:
 - وجود طرح‌های جامع گردشگری هماهنگ با اصول توسعه‌ی پایدار؛
 - تعداد سایت‌های دارای طرح جامع گردشگری پایدار؛
 - وجود طرح منطقه‌بندی و کاربردی اراضی در نواحی گردشگری؛
 - وجود سیستم مدیریت نواحی حفاظت‌شده؛
 - قوانین و مقررات حفاظت از محیط‌زیست؛
 - تعداد تحقیقات و مطالعات توسعه‌ای صورت گرفته پیرامون گردشگری پایدار؛
 - تعداد و درصد مؤسسات و سیستم ارزیابی تأثیرات محیطی ایجادشده؛
 - تعداد بنگاه‌ها و مؤسسات هماهنگ‌کننده‌ی برنامه‌های توسعه‌ی گردشگری.
- چگونگی کاربرد این شاخص‌ها به نکات کلیدی زیر بستگی دارد:
 - قابلیت دسترسی به داده‌ها و اطلاعات؛
 - قابلیت مقایسه داده‌ها و اطلاعات؛
 - قابلیت مقایسه داده‌های موجود در کشورها
- هماهنگی و یکپارچگی شاخص‌ها یا چگونگی ارتباط بین شاخص‌های محیطی، اجتماعی و اقتصادی. (منشی - زاده و عبداللهی، ۱۳۸۵).

۱۵-۲- عوامل مؤثر بر توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی

گردشگری از مهم‌ترین فعالیت‌های انسانی معاصر است که همراه با به وجود آوردن تغییراتی شگرف در سیمای زمین، اوضاع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، منش و روش زندگی افراد را دگرگون می‌سازد، ضمن آنکه تحولات بنیادی در اوضاع و شرایط اقتصادی، فرهنگی و آداب و رسوم مردم به وجود می‌آورد (زکی، ۱۳۸۴). گردشگری روستایی یکی از اجزای مهم گردشگری به شمار می‌آید و عبارت است از فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آن‌ها (دربان آستانه، ۱۳۸۵). از این‌رو لازم است تا مشاغل غیر کشاورزی به تناسب استعدادها و قابلیت‌های بالقوه‌ی روستا در محیط توسعه یابد.

گردشگری، یک واقعیت مهم اجتماعی است که از دیدگاه‌های تعادل فرهنگی و تعادل‌های توسعه‌ای (عدالت اجتماعی) به آن نگریسته می‌شود (ضرغام، ۱۳۷۶). گردشگری روستایی به‌عنوان یک بخش ارزشمند و رشد یابنده در زمینه رهیافت اقتصادی مطرح است. همچنین صنعتی است که به‌طور بالقوه پایدار است (خیاطی، ۱۳۸۲). به همین دلیل بخش مهمی از سیاست‌های مسئولان گردشگری، سیاست‌گذاری در زمینه‌ی گردشگری پایدار روستایی است.

گردشگری پایدار روستایی سبب احیای فرهنگ‌های محلی و سنتی روستاها، تشویق فعالیت‌های جمعی روستاییان، افزایش درآمد روستاییان، ایجاد منابع جدید اقتصادی برای روستاییان، حفظ و حراست از محیط طبیعی،

فرهنگی و اجتماعی روستاها، نگهداشت جمعیت و جلوگیری از مهاجرت و تخلیه‌ی روستاها و ... می‌شود. به این سبب توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی، یکی از راهبردهای توسعه‌ی نواحی روستایی است (گیلک، ۱۹۸۸).

۱-۱۵-۲- سهولت دسترسی به روستاها

حمل و نقل و سهولت دسترسی به روستاها و مناطق دیدنی را می‌توان از اجزای اصلی توسعه‌ی گردشگری به‌ویژه گردشگری روستایی قلمداد کرد.

بسط و گسترش ارتباطات و وسایل حمل و نقل مدرن، توسعه‌ی خدمات هواپیمایی و فرودگاهی و بهره‌برداری از راه‌های خوب ارتباطی و مواصلاتی (راه‌آهن، قطار شهری و ...)، بر اقبال گردشگران به مقاصد خواهد افزود (غفاری، ۱۳۸۱).

۲-۱۵-۲- تبلیغات و خدمات اطلاع‌رسانی مطلوب

نقش تبلیغات سالم و ایجاد سیستم اطلاع‌رسانی بهینه در توسعه‌ی هر امری به‌ویژه در گردشگری روستایی، پذیرفته‌شده است. به‌منظور توسعه‌ی گردشگری هر منطقه‌ی روستایی، باید از حداکثر تبلیغات ممکن و مناسب مثل برگزاری اجلاس، سمینار، جشنواره، ارائه گزارش خبری، تهیه‌ی پوستر، علائم، نشانه‌ها و ارائه نقشه، کتاب، بروشور و ... استفاده شود تا به تثبیت و تداوم رابطه‌ی مطلوب بین گردشگر و مناطق گردشگری مورد نظر اعم از جاذبه‌های طبیعی، مصنوعی و فرهنگی و ... کمک شود.

۳-۱۵-۲- توسعه‌ی اقامتگاه گردشگران در مناطق روستایی

توسعه‌ی فضاهای اقامتگاهی در روستاها، بسیار حائز اهمیت است و اگر مسئولان گردشگری روستایی در رفع مشکل اقامتی و سکونت گردشگران اقدام کنند، به‌یقین توسعه‌ی گردشگری روستایی را به دنبال خواهد داشت.

۴-۱۵-۲- توسعه‌ی صنایع دستی و میراث فرهنگی روستایی

در گردشگری روستایی و در پردازش فرهنگی آن، آشنایی با محصولات و تولیدات سنتی و روش تولید آن، زبان و لهجه‌ها (گویش‌های محلی)، مکان‌های تاریخی و مناظر طبیعی و تمامی نشانه‌ها و علائم فرهنگی که به‌عنوان هسته‌های قومی و نژادی در ضمیر ناخودآگاه جامعه، حک شده‌اند ضرورت دارد (جنکینز، ۲۰۰۰، ص ۳۰۷).

صنایع دستی تبلور ذوق و هنر مردم محلی است و می‌توان آن را جلوه‌گاه آفرینش هنری مردم روستا دانست، که در عین حال جنبه‌های زندگی روزمره و حیات اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی یک قوم در آن یافت می‌شود. صنایع دستی، سفیران فرهنگی یک قوم و منطقه هستند. ارزش تولیدات صنایع دستی در صنعت گردشگری و توسعه‌ی اقتصادی نواحی روستایی اهمیت حیاتی دارد و حضور گردشگر بر بهبود کیفیت صنایع دستی روستایی و افزایش تولید آن‌ها می‌افزاید و به اشتغال‌زایی نیز کمک می‌کند.

۵-۱۵-۲- گسترش امنیت روستایی و مقررات حقوقی

احساس امنیت از طریق به حداقل رساندن انواع خطرات احتمالی در سفر، یکی از اصول مهم تأثیرگذار در توسعه-ی گردشگری است که امروزه مفهوم بسیار گسترده‌ای یافته است و کلیه‌ی جوانب تدارک سفر حتی مسائل درمانی و بهداشتی را مدنظر قرار می‌دهد. فضاهای اقامتگاه‌های بین‌راهی، رعایت بهداشت، علائم راهنمایی و رانندگی کافی در جاده‌ها، ایمنی تونل‌ها و برعکس خرابی جاده‌ها و بدرفتاری مهمانداران و کارکنان مؤسسات مربوط به گردشگری و کنترل قیمت‌ها و موارد بسیار دیگر از آن جمله‌اند و در گسترش یا کاهش گردشگری روستایی تأثیر دارند.

۶-۱۵-۲- آموزش و تقویت نیروی انسانی صنعت گردشگری روستایی

این بخش موارد متعددی را دربرمی‌گیرد از جمله:

- آموزش و تربیت نیروی انسانی شاغل در هتل‌ها، مهمانخانه‌ها، کلبه‌های گردشگری، رستوران‌ها، تورهای گردشگری و ...؛
- آموزش فروشندگان شامل فروشندگان صنایع‌دستی، خواربارفروشی‌ها، اغذیه‌فروشی‌ها و ...؛
- آموزش کارکنان مؤسسات مسافرتی و تورگردان‌ها؛
- آموزش رانندگان تاکسی؛ اتوبوس و آژانس‌ها؛
- آموزش آشپزها برای طبخ غذا با رعایت استانداردها و موازین بهداشتی؛
- آموزش خدمه‌ی هواپیما، کارکنان فرودگاه‌ها، ایستگاه‌های راه‌آهن، پایانه‌های اتوبوس‌رانی و ...؛
- آموزش کارمندان مراکز اطلاع‌رسانی گردشگری؛
- آموزش روستاییان و کشاورزان برای برخورد با گردشگران و

۶-۱۶- مدیریت گردشگری روستایی

مدیریت هر مجموعه با تدوین هدف‌ها، تنظیم برنامه‌ها و تخصیص منابع و سازمان‌دهی، تأمین و پرورش نیروی انسانی، ایجاد انگیزش و رهبری و سرانجام نظارت و ارزیابی فعالیت‌های یک مجموعه، در بقا و رشد و تحول آن مجموعه نقش اساسی دارد (www.aftab. ir).

مدیریت گردشگری روستایی بخش حیاتی فرایند گردشگری روستایی است، گردشگری روستایی با برنامه‌ریزی توسعه و فعالیت‌های گردشگری ارتباط دارد که مورد اخیر فقط با مدیریت مؤثر قابل‌دستیابی است (اردستانی، ۱۳۶۷).

گردشگری، صنعت عظیمی است که در صورت مدیریت خوب می‌تواند به‌عنوان یکی از منابع درآمد برای دولت‌ها مطرح شود. در کشورهای جهان سوم مانند ایران، روستاهایی که از جنبه‌های مختلف حائز اهمیت باشند، کم نیستند، به‌ویژه اینکه بسیاری از این روستاها جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی فراوانی نیز دارند. این روستاها می‌توانند در جذب گردشگر نقش اساسی و مهمی ایفا کنند، ولی متأسفانه در این کشورها (و کشور ما) توجه کمتری به آن‌ها شده و همواره در محدودیت به سر می‌برند که دلیل آن مدیریت ضعیف و برنامه‌ریزی‌های نادرست است.

۱۷-۲- معرفی استان چهارمحال و بختیاری (منطقه مورد مطالعه)

جامعه‌های موفق، جوامعی هستند که از امکانات خود برای رسیدن به رشد و توسعه بر پایه پژوهش‌های علمی استفاده کنند. از این رو لازم است در ابتدا اطلاعات کلی برای آشنایی با استان ارائه شود.

استان چهارمحال و بختیاری ۱ درصد از خاک ایران را تشکیل می‌دهد و در زمره استان‌های محروم و کم‌برخوردار قرار می‌گیرد. سهم استان در تولید ناخالص داخلی کشور ۰,۰۷۱٪ می‌باشد و با وجود ۶۵۰ هزار نفر بیکار جزو اولین استان‌ها از نظر نرخ بیکاری می‌باشد. این استان، رتبه اول در هزینه‌ها، رتبه اول هزینه‌های شهری و رتبه اول هزینه‌های متوسط روستایی در کشور را دارا می‌باشد. یکی از مهمترین معضلات این استان، عدم امنیت سرمایه‌گذاری است که از این نظر نیز استان، در رتبه اول کشور قرار دارد و نبود انگیزه برای سرمایه‌گذاری از بزرگترین دغدغه‌ها می‌باشد.

شرایط اقلیمی خاص این استان از جمله سرمای بیش از حد و طولانی بودن فصل زمستان و خشکسالی در سال‌های اخیر، مشکلات فراوانی در حوزه کشاورزی ایجاد کرده است. کشت تک فصلی و صرف انرژی بالا در زمینه راه اندازی گلخانه و ضعیف بودن خدمات بیمه‌ای کشاورزی و دامپروری استان را که زمانی اولین منبع درآمد بود؛ با مشکل مواجه کرده است. خشکسالی و عدم ارائه اطلاعات صحیح در این زمینه و مشترک بودن برخی از ادارات و نهادهای فعال در زمینه آب با استان‌های همجوار، ضربات زیادی را به بخش کشاورزی، دامپروری و سایر بخش‌ها وارد کرده است. ارائه آمار غیر شفاف و به کارگیری مدیران غیر بومی بدون انگیزه یا حس تعلق یا نا آشنا به حوزه‌های تخصصی مدیریتی تحت فرمان و وجود بوروکراسی اداری و عدم آشنایی ایشان با ظرفیت‌های استان و بعضاً تحت تاثیر سلاقی سیاستمداران استانی باعث شده گهگاه کارهایی بدون وجود مطالعات زیر بنایی صورت پذیرد و علیرغم صرف هزینه‌های گزاف، بهره‌ای برای استان در بر نداشته باشد.

از نظر صنعتی نیز ارزش سهم صادرات استان از کل صادرات کشور در ۶ ماهه نخست سال ۹۷، ۰/۲۰ درصد می‌باشد. اما با وجود ۱۰۰ هزار نفر بافنده فعال در حوزه فرش می‌توان با برنامه ریزی صحیح رونق قدیم را به این بازار برگرداند. البته بایستی زنجیره تولید از ابتدا تا انتها مد نظر بوده و فروش، به عنوان مهمترین مبحث مد نظر باشد. این در صورتی عملی خواهد شد که ورود گردشگران به ایران و استان چهارمحال و بختیاری رونق یابد.

یکی از ظرفیت‌های مهم این استان، گردشگری است که به آن نیز بی توجهی شده است. استان چهارمحال و بختیاری با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی بسیار، آثار تاریخی با قدمت بیش از ۱۱ هزار سال، شرایط اقلیمی ویژه زاگرس مرکزی و فرهنگ غنی بومی و عشایری یکی از مهمترین قطب‌های گردشگری کشور محسوب می‌شود.

استان چهارمحال و بختیاری در رشته کوه‌های زاگرس واقع شده و از نظر موقعیت مکانی با استان‌های اصفهان، لرستان، کهگیلویه و بویراحمد و خوزستان همسایه است. جمعیت استان ۹۳۳۰۰۰ نفر می‌باشد. بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی، این استان دارای ۹ شهرستان، ۴۰ شهر، ۲۵ بخش، ۵۰ دهستان و ۹۷۴ آبادی می‌باشد. مرکز استان، شهرکرد می‌باشد که در مهر ماه ۱۳۵۲ به عنوان مرکز انتخاب شد.

از نظر زیرساختی دارای فرودگاه و فاقد خط ریلی می‌باشد.

از نظر میزان اشتغال، کل شاغلان بخش صنعت، معدن و تجارت استان ۱ درصد می‌باشد. عمده تولیدات صنعتی استان در بخش‌های ورق فولادی، پارچه چادر مشکی و آهن اسفنجی اختصاص دارد.

میزان صادرات استان در ۶ ماهه سال ۹۷ از نظر وزنی ۳۸۹/۴۶ هزار تن و از نظر ارزش، ۴۰۸/۴۷ میلیون دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر درصد، ۱۴۲+ از نظر وزنی و از نظر ارزش ۳+ بوده است. عمده محصولات صادراتی عبارتند از: لوازم خانگی- موکت - مصنوعات پلاستیک - سیمان - کاشی و سرامیک - بادام و بازارهای

هدف عبارتند از: عراق - افغانستان - پاکستان - هندوستان - ترکیه - آذربایجان - ترکمنستان - امارات متحده عربی - ایالات متحده آمریکا - تاجیکستان - ایتالیا - سوریه. وضعیت واردات استان در ۶ ماهه سال ۹۷، از نظر وزنی ۶/۰۹۵ هزار تن و از نظر ارزش، ۲۶۷/۷۶ میلیون دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر درصد، ۱۰- از نظر وزنی و از نظر ارزش ۳+ بوده است.

اهم طرح های اولویت دار بر اساس آمایش سرزمین:

ردیف	عنوان	گروه صنعتی	ردیف	عنوان	گروه صنعتی
۱	استحصال منیزیم از دولومیت	ساخت فلزات اساسی	۱۰	انواع داروهای گیاهی	صنایع غذایی
۲	فرو منگنز	ساخت فلزات اساسی	۱۱	پارچه نانو	صنایع نساجی
۳	آجر نسوز دولومیتی	کانی غیر فلزی	۱۲	تولید انواع پوشاک	تولید پوشاک
۴	دولومیت کلسینه شده	کانی غیر فلزی	۱۳	کولرهای خورشیدی جذبی	فلزی فابریکی و لوازم خانگی
۵	اسید فسفریک	صنایع شیمیایی	۱۴	کمپرسور مخصوص سرد خانه	ماشین سازی و تجهیزات
۶	سولفات پتاسیم	صنایع شیمیایی	۱۵	خطوط تولید ریخته گری فولاد و ریخته گری دقیق	ماشین سازی و تجهیزات
۷	کاغذ از کربنات کلسیم	کاغذ و محصولات سلولزی	۱۶	تولید خودرو و موتور سیکلت برقی	خودرو و نیرو محرکه
۸	مبلمان با استفاده از فن آوری مدرن در تولید و قابل صدور	صنایع چوب و مبیل	۱۷	خودرو ون (بنزینی و دیزلی)	خودرو و نیرو محرکه
۹	تولید و بسته بندی انواع اسانس گیاهی	صنایع غذایی	۱۸	کمپرسور کولر خودرو	خودرو و نیرو محرکه

در زمینه گردشگری نیز ذکر موارد زیر ضروری می نماید. بر اساس گزارش سازمان جهانی جهانگردی در سال ۲۰۱۷، گردشگری با ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی جهان، ۱۲۰ میلیون شغل بطور مستقیم و با احتساب آثار غیر مستقیم ۳۱۳ میلیون شغل معادل ۱۰ درصد از مشاغل دنیا را ایجاد نموده است. این میزان ۶ برابر اشتغال در صنعت خودروسازی، ۵ برابر صنایع وابسته به مواد شیمیایی و همچنین ۴ برابر اشتغال در بخش معدن و نفت است. گردش مالی این حوزه حدود ۱۳۳۲ میلیارد دلار، پس از صنایع نفت و خودرو سازی به سومین صنعت درآمد زا در جهان تبدیل شده و با نرخ رشد ۴ درصد انتظار می رود که در آینده نزدیک به مهم ترین شاخص اقتصادی هر کشوری تبدیل گردد و به همین دلیل با توجه به اقلیم استان "توسعه گردشگری با تأکید بر طبیعت گردی، گردشگری روستایی و ورزش های زمستانی، آبی، هوایی" و توجه به صنایع دستی بومی با محوریت نمذ؛ در صدر اهداف بلند مدت سند توسعه ملی استان قرار گرفته است.

بررسی‌های انجام شده در زمینه جمعیت، مسائل اجتماعی و فرهنگی و اقتصاد نشان می‌دهد که استان چهارمحال و بختیاری با تعداد ۸۵۷۹۱۰ نفر جمعیت و نرخ رشد ۱/۲ درصد در شمار استانهای مهاجر فرست کشور قرار دارد. مهاجرفرستی استان عمدتاً به دلیل فقدان فرصت‌های شغلی است. این درحالی است که نسبت شهرنشین در استان ۵۱/۵ درصد است. مقایسه نسبت شهرنشینی استان و کشور با ۶۸/۵ درصد حاکی از نسبت پایین شهرنشین است و به همین نسبت پایین بودن فعالیت‌های اقتصاد شهری از جمله خدمات و صنعت است. این درحالی است که نسبت جمعیت ۱۴-۰ ساله که نیروی بالقوه فعالیت و کار در آینده به شمار می‌آیند در استان ۲۷/۵ درصد و ۲ درصد بیشتر از متوسط کل کشور است. به همین نسبت با سواد با ۸۲/۵ درصد از متوسط کل کشور ۲ درصد پایین‌تر (کشور ۸۴/۶) است. با این حال آنچه که در رابطه با استان می‌تواند به عنوان یک پتانسیل به شمار آید تاریخ و قدمت چند هزار ساله سکونت و زیست در این منطقه، وجود مسیرهای تاریخی کوچ ایلات، موسیقی مقامی و برخورداری از صنایع دستی بومی فراهم می‌کند.

باید به این نکته توجه داشت که توجه به زیرساخت‌ها و شناسایی نقاط قوت و ضعف به طور توأمان می‌تواند راهگشای حل مشکلات این حوزه باشد. هرچند که این استان به لحاظ جاذبه‌ها و منابع طبیعی خود از دوران پیش از انقلاب و در طرح‌هایی چون توریست کنسولت و پومای فرانسه، به‌عنوان یک کانون گردشگری طبیعت‌محور در سطح ملی و بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته ولی متأسفانه پس از حدود نیم‌قرن تأکید و توجه همچنان شاهد توسعه‌نیافتگی این منابع از نظر تسهیلات، نیروی انسانی و بازاریابی هستیم. اما این کم‌توجهی از سوی دیگر به دلیل هجوم گردشگران بیش از پیش موجبات تخریب منابع را فراهم آورده و در برخی نقاط به مرحله تخاصم و تزاخم در رابطه مهمان - میزبان رسیده است. البته رونق گردشگری در استان، تابع سیاست‌های کلی کشور می‌باشد. بنابر این به جز پیش‌بینی منابع مالی و انتخاب مدیران متخصص و دلسوز، ایجاد امنیت برای ورود گردشگر به کشور و اتفاق نظر مسئولان در این زمینه امری مهم می‌باشد. چرا که در بسیاری موارد دیده شده که اعمال نظرهای سلیقه‌ای توانسته جلوی برخی فعالیت‌ها در این حوزه را بگیرد و ضربات اقتصادی جبران‌ناپذیری را به این بدنه وارد نماید. شاید این یکی از عواملی باشد که انگیزه برای سرمایه‌گذاری در استان را کاهش داده است.

۱۸-۲- توصیف و تبیین مسائل استان از نظر گردشگری

گردشگری، اقتصادی سبز مبتنی بر میراث فرهنگی، تاریخ و تمدن، زیست بوم و طبیعت است. این صنعت برای طیف وسیعی از جامعه میزبان، مشاغل پایدار تولید نموده و علاوه بر تحصیل ارز، تأمین آرامش، حفظ محیط زیست، تقویت اقتصاد محلی و توزیع عادلانه ثروت از بعد فرهنگی و سیاسی نیز می‌تواند با ایجاد تصویری مثبت از مقصد و خلق خاطره‌ای زیبا در ذهن گردشگر زمینه‌ساز نفوذ در افکار عمومی و ابزاری برای پیشبرد سیاست خارجی و دستیابی به منافع ملی باشد.

در میان کشورهای جهان، ایران، برخورداری از مواهب طبیعی، پیشینه پر افتخار باستانی و اسلامی، با تکیه بر هنر و خلاقیت مردمانش جزء ده کشور برتر در زمینه آثار تاریخی و فرهنگی، جزء ۵ کشور اول در جاذبه‌های طبیعی و در جایگاه اول دنیا از نظر تنوع صنایع دستی قرار دارد. با وجود این قابلیت‌ها، سهم ایران از بازار گردشگری بین‌المللی کمتر از نیم درصد و از لحاظ شاخص رقابت‌پذیری از میان ۱۳۶ کشور در رتبه ۹۳ قرار دارد. از سوی دیگر به استناد سیاست‌های کلان، اهتمام به امر میراث فرهنگی، تاریخی و طبیعی وظیفه‌ای همگانی تلقی شده و برنامه‌ریزی برای تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله، مبنی بر ورود حداقل ۲۰ میلیون جهانگرد به کشور و دستیابی به سهم یک و نیم درصدی از تعداد گردشگران بین‌المللی و همچنین کسب حداقل ۲ درصد از درآمد بازار جهانی معادل ۲۵ میلیارد دلار، مورد تأکید قرار گرفته است. با توجه به وجود ظرفیت‌های گردشگری در استان و در راستای اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله، باید شرایط میزبانی ۵۵ هزار گردشگر ورودی و نزدیک به چهار برابر آن گردشگران داخلی در

استان مهیا شود. بی شک تلاش همه جانبه برای تحقق این موضوع علاوه بر ارزآوری ۱۷۵۰ دلار به ازای هر گردشگر و ایجاد اشتغال می تواند نوید دهنده توسعه پایدار استان، رهایی از اقتصاد تک محصولی و زمینه ساز گسترش فرهنگ ایرانی و اسلامی باشد. برای بررسی منابع گردشگری استان منابع و جاذبه های موجود به سه دسته طبیعی، تاریخی، انسان ساخت که هریک به نوبه خود شامل زیربخش هایی هستند تقسیم شده اند. همچنین معیارهایی برای به شمار آوردن یک اثر در شمار منابع تعریف شده است. باتوجه به معیارهای فوق ۴۵۸ منبع گردشگری در استان تشخیص داده شده که **شهرکرد** با شمول ۱۲۰ منبع گردشگری حائز رتبه اول در استقرار منابع می باشد. بعلاوه از نظر سطح عملکردی ۸۱/۶۶ درصد منابع از عملکردی در سطح محلی و استانی برخوردارند و بقیه که حدود ۱۸/۴ درصد منابع را شامل می شوند در سطح ملی و فراملی استان مطرح هستند. بعلاوه ۱۵ منطقه نمونه گردشگری در استان معرفی گردید که می باید سرمایه گذاریهای لازم روی آنها صورت گیرد. این وضعیت حاکی از آن است که علیرغم تعدد منابع، بسیاری از منابع و جاذبه ها از معیارهای لازم برای جذب گردشگر مطرح نبوده اند و بنابراین می باید منابع باتوجه به شاخص های ملی و بین المللی مورد توجه و آماده سازی و بهره وری قرار گیرند و به طور مناسبی در بازارهای گردشگری معرفی گردد و بازارهای مناسب خود را پیدا کنند.

استان چهارمحال و بختیاری اولین مقصد گردشگری طبیعی، کوهستانی و فرهنگی (بر محوریت ایلات و عشایر) در قلب زاگرس و صنایع دستی بومی با محوریت نمد و اخیای کوی نمدمالان در شهرکرد به دلیل نامزد شدن این شهر عنوان شهر جهانی نمد، می تواند بیشترین درآمد و اشتغالزایی را نسبت به سایر منابع درآمدی و اشتغالزایی استان به خود اختصاص می دهد. البته باید به این نکته توجه کرد که با توجه به خشکسالی های اخیر، بایستی بخش هایی که محوریت آب در آنها پیش بینی شده مورد بازبینی قرار گیرند.

استان چهارمحال و بختیاری با وسعت ۱۶۴۰۳ کیلومتر در منطقه کوهستانی ایران قرار دارد و از آب و هوای سرد کوهستانی برخوردار است. موقعیت جغرافیایی، طبیعی و اقلیمی استان با برخورداری از ۱۰ شهرستان به گونه ای است که منابع و جاذبه های طبیعی در شهرستانهای استان پراکنده شده اند و هریک از شهرستانها به نوبه خود از منابع طبیعی برخوردارند که به دنبال آن جاذبه های گردشگری متنوعی نیز فراهم شده است. از جمله این موارد می توان به بازیلهایی زمستانی (برف بازی، اسکی، غارهای یخی) یا کوهنوردی و یا دشتهای سرسبز و بیشه های جذاب و قابلیت های صنایع دستی اشاره کرد. یکی از اقدامات مهم در این زمینه معرفی قابلیت های منحصر به فرد فرهنگی از جمله: دارا بودن بزرگترین اثر دست کند جهان و تنها شهرک باستانی کارگری ایران. بررسی های این بخش توزیع و پراکنش جاذبه های طبیعی و عدم تمرکز آن در یک شهر یا شهرستان را نمایان می کند. این وضعیت از یک سو می تواند به عنوان یک پتانسیل خیلی خوب به شمار آید زیرا در صورت آماده سازی منابع موجود پراکنده هر شهرستان می تواند به نوبه خود از توسعه گردشگری بهره مند گردد و از سوی دیگر پراکندگی جاذبه ها امکان توجه به همه منابع و بهره وری از آنها را در جهت توسعه توریسم با مشکل روبرو می کند. با این حال به لحاظ وجود همین منابع در استان است که گردشگری طبیعی به عنوان موتور محرکه توسعه به شمار می آید. در این خصوص به تنوع بسیار ساختار توپوگرافی استان، وجود بارش و برف های سالانه، قله مرتفع، پوشش گیاهی، جریانهای سطحی آب و تنوع حیات وحش به عنوان امکانات و پتانسیل ها و به خطر سیل، ریزش در محورهای کوهستانی بالابودن خطر نسبی زلزله... به عنوان ضعف شرایط توسعه گردشگری می توان اشاره کرد. مورد دیگر: عدم وجود دغدغه های مربوط به پتانسیل های گردشگری در سطح مدیریتی اجرایی استان و به کارگیری مدیران غیر متخصص و ناکارآمد در برخی از حوزه ها که به عنوان عاملی برای پیشرفت و توسعه متوازن می باشند.

۱۹-۲- مسائل و چالش ها در حوزه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری

اهمیت بخش گردشگری به عنوان محور اصلی توسعه استان بر صاحب نظران و کارشناسان پوشیده نیست. در کلیه اسناد فرادست، چه اسناد توسعه ملی - استانی و چه در اسناد بخش گردشگری، همواره این نکته مورد تأکید قرار گرفته است. اما اهمیت محوری این بخش در توسعه استان، اساساً در منابع و جاذبه های طبیعت محور و توسعه صنایع دستی بومی با محوریت نمد نهفته است. یکی دیگر از ارکان موفقیت در بخش گردشگری، جلب مشارکت جوامع محلی و مشارکت واقعی اقشار مختلف در گسترش فرهنگ گردشگری و تحقق اهداف آنست. بدون این مشارکت نمی توان به توسعه پایدار این بخش در استان امید داشت. از این رو بخشی از راهبردها و سیاست های طرح کنونی به نحوه و چگونگی مشارکت جوامع محلی اختصاص دارد. به این نکته باید توجه داشت که ورود به حوزه گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری نیازمند انجام کار مطالعاتی عمیق می باشد. یکی از مسائل مهم در این حوزه وجود زیر ساخت های لازم حمل و نقل مانند جاده، خطوط هوایی و ریلی می باشد. فرودگاه بین المللی شهرکرد کار خود را با پرواز خارجی به کویت آغاز کرد که متأسفانه علاوه بر خارج کردن این ظرفیت از استان، پروازها نیز کاهش داشته است. در مورد اتصال خط ریلی استان به اصفهان و خوزستان نیز باید گفت که این امر تاکنون محقق نشده است. مساله مهم دیگر، تبلیغات بیش از حد ظرفیت و امکانات در برخی مناطق گردشگری است. به گونه ای که مثلاً مشکلاتی در ارائه خدمات بهداشتی و تامین خوراک پیش می آورد.

در همین راستا، وجود ایلات و عشایر، آیین ها و تنوع قومی که همچنان سهم بالایی در ساختار فرهنگی و اجتماعی امروز استان دارد می تواند نقش خوبی در جذب گردشگر به این استان داشته باشد. با این حال این تفاوت فرهنگی همچنان که می تواند در جذب توریسم به عنوان یک قوت به شمار آید، گاه به صورت یک امر باز دارنده نیز محسوب می شود. این مساله در قالب بروز اختلافات قومی قبیله ای یا برتری جویی یک قومیت نسبت به سایرین بروز می یابد؛ که در این زمینه فرهنگ سازی به عنوان یکی از اولین راهکارهای توسعه گردشگری می تواند در دستور کار قرار گیرد. همچنین به مساله اختلاف فرهنگی گردشگران با ساکنان محلی نیز باید توجه شود تا در رابطه با ساکنین بومی ایجاد ناهنجاری و از خود بیگانگی و تأثیرات منفی هرچه کمتری در پی داشته باشد. اما از دیگر مسائلی که در بررسی های وضع موجود استان برای رسیدن به یک طرح مناسب گردشگری مورد توجه قرار گرفته است. زیرساختها از جمله حمل و نقل و خدمات زیربنایی، آب و برق، گاز، خدمات بهداشتی و بالاخره امکانات و تسهیلات اقامتی و خدماتی گردشگری، منابع و جاذبه و ساختار مدیریتی گردشگری است که آسفالت نامناسب، عدم وجود کافی علائم راهنما، گاردریل و تابلوهای منعکس کننده مسافت، خطرات لغزش، رانش و ریزش کوه و یخبندانهای زمستانی، انتقال پروازهای خارجی به استان های همجوار، نپوستن به خط راه آهن ملی و کمبود زیرساختهای بهداشتی بین راهی از مهمترین این مسائل می باشد. درحال حاضر همانطور که در بررسی های وضع موجود اشاره شد گردشگران داخلی ۹۹/۳ درصد بازار گردشگری استان و بازارهای خارجی تنها ۰/۷ درصد را تشکیل می دهند. به عبارتی در سال ۸۹ تنها ۴۷۰۶۳ نفر گردشگر در هتلها و امکانات اقامتی گردشگری استان اقامت کرده اند. از نظر بازارهای هدف قویترین بازارهای هدف استان، استانهای مجاور شامل خوزستان و اصفهان هستند. این وضعیت به علت آشنایی دو استان مجاور به جاذبه ها و منابع استان چهارمحال و بختیاری و عدم معرفی منابع استان به دیگر استانها و نقاط کشور می باشد. این امر در حالی قابل تحقق خواهد بود که در عین حال تسهیلات گردشگری نیز از توسعه و ارتقاء مناسبی برخوردار گردد. بررسی تسهیلات گردشگری استان نشان می دهد که امکانات اقامتی موجود استان شامل ۱۰ هتل، ۱ هتل آپارتمان، ۱ مهمانسرا و ۶ مهمانپذیر، بیشتر نیست این درحالی است که ۴۵ درصد آنها در شهرکرد احداث شده اند و شهرستانهای فارس، اردل و کیار اساساً فاقد هیچگونه امکانات اقامتی هستند. بررسی این امکانات نشان می دهد که هیچ یک از این امکانات اقامتی از نظر رتبه بندی ۵ یا ۴ ستاره نبوده و از سه ستاره به پایین هستند. این امر شرایط بسیار نازل استان را از نظر تسهیلات اقامتی نشان می دهد، از نظر مجتمع های بین راهی نیز ۱۰ واحد پذیرایی در سطح استان در بین راهها

وجود دارد که در مسیرها و محورها شهرستانهای مختلف دائر شده‌اند و می‌توانند هم از نظر کمیت و هم از نظر کیفیت به سطح بهتری ارتقاء یابد. همچنین از نظر آژانس‌ها و دفاتر خدماتی، در حال حاضر این نوع فعالیت‌ها بسیار محدود است و اغلب نیز در شهرستان شهرکرد متمرکز هستند.

با توجه به اینکه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری متولی امر توسعه گردشگری به شمار می‌آید، بصورت چند بخشی عمل می‌کند و خود تحت تأثیر سه کارگروه تخصصی اقتصاد و اشتغال، امور زیربنایی و آمایش سرزمین قرار می‌گیرد. بنابراین نمایندگان دیگر نهادها، ارگانها و سازمانهای ذیربط باتوجه به حضور در کارگروههای مشخص شده تأثیرات خود را بر گردشگر اعمال می‌کنند. در این رابطه نقش میان بخشی یا فرابخشی بودن سازمان تا حدودی موجب محدودیت‌هایی برای تصمیم‌گیریها و بودجه‌بندی و میزان اعتبارات می‌گردد.

مجموعه بررسی‌های یاد شده نشان می‌دهد که اگرچه استان چهارمحال و بختیاری از حیث منابع و جاذبه‌های گردشگری بالاخص جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی از غنای زیادی برخوردار بوده و موقعیت بی‌بدیلی را در سطح کشور دارد اما با این وجود از ساختار فضایی منسجم و نظام‌مندی در عرصه گردشگری برخوردار نمی‌باشد. به طوریکه پهنه‌های گردشگری در قالب نواحی قابل تمایز و تفکیک از یکدیگر نبوده و کمبود تسهیلات، خدمات، شبکه‌های ارتباطی و امکانات جاده‌ای مرتبط با بخش گردشگری این استان مانع از شکل‌گیری کانونها و قطب‌های گردشگری بالفعل گردیده است. همانطور که پیش‌تر توضیح داده شد اگرچه تمرکز بخشی از منابع گردشگر به شکل نقطه و یا خطی محور کانونها و قطب‌های بالقوه گردشگری را تشکیل داده اما عدم وجود ساختارهای برنامه‌ریزی مانع از هم پیوندی و به فعلیت رسیدن عناصر یاد شده گردیده است.

در عین حال تلاش‌هایی نیز از طرف مدیران امر درخصوص معرفی مناطق نمونه و روستاهای هدف گردشگری صورت گرفته و بعضاً مطالعات اولیه و امکان‌سنجی بر روی محدوده‌های یاد شده انجام گردیده ولی این مناطق تا این لحظه به بهره‌برداری نرسیده و نمی‌تواند پاسخگوی تقاضای بازار گردشگری استان باشد. به این ترتیب به نظر می‌رسد مادامی که مجموعه عناصر یاد شده نتوانند براساس چشم‌انداز و اهداف معینی در ساختاری منسجم باز تعریف گردند و هم‌پیوندیهای لازم مابین آنها ایجاد گردد، توسعه گردشگری در این استان محقق نخواهد گردید. لذا این مطالعات تلاش دارد تا با شناسایی وضع موجود و ترسیم بیانیه چشم‌انداز استان در عرصه گردشگری و تعیین اهداف مورد نظر الگوی مناسبی را برای ساختار فضایی توسعه گردشگری استان تهیه و براساس راهبردهای موردنظر، طرح و برنامه‌های لازم را تدوین نماید.

۲۰-۲- گردشگری و اهمیت آن در اقتصاد استان

یکی از ظرفیت‌های مهم برای توسعه استان، ظرفیت‌های گردشگری است که به دلایل گوناگون روند مناسبی را طی نکرده است. استان چهارمحال و بختیاری به ویژه در فصول گرم سال ظرفیتهای مهمی از نظر منابع گردشگری طبیعی و ژئوتوریسم ارائه میکند. برای بررسی قلمروهای اصلی گردشگری استان از دو شاخص مناطق نمونه گردشگری و مسیرهای گردشگری استفاده شده است که ظرفیتهای بالفعل و بالقوه برای گردشگری را نیز نشان میدهد. به عبارت دیگر به نظر میرسد یکی از زمینه‌های توسعه اقتصادی در آینده با توجه به ویژگیهای استان، سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری است.

مناطق نمونه گردشگری یکی از زمینه‌های اولیه این سرمایه‌گذاری محسوب میشود و با توجه به اینکه از طریق نظرات کارشناسی در سطح محلی انتخاب شده‌اند، میتوانند نشانه‌ای از امکان‌سنجی منابع گردشگری توریستی در استان نیز به حساب آیند. با این حال میدانیم که نحوه اجرای طرح مناطق نمونه گردشگری و به ویژه شکل سرمایه‌گذاری و واگذاری آن از نظر حقوقی به سرمایه‌گذاران با دشواریهای زیادی روبرو بوده و تاکنون حتی در سراسر کشور نیز جنبه کاربردی زیادی نداشته است لیکن شناسایی منابع و مناطق نمونه گردشگری به دلیل دخیل بودن نظرات محلی

میتواند زمینه های واقعی سرمایه گذاری در این زمینه به عنوان ظرفیت های حداقلی به حساب آید. ضمن آن که از منابع محلی دیگر نباید غافل بود.

بر طبق تعاریف انجام شده مناطق نمونه گردشگری در سه سطح بین المللی، ملی و استانی، در استان تعداد ۹ منطقه نمونه گردشگری تعیین شده است که مشخصات آن در جدول زیر آمده است. چنان که پیداست تعداد ۸ منطقه نمونه در سطح ملی و یکی نیز در سطح استانی تعریف شده است.

وضعیت مناطق نمونه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری منطبق با سند آمایش استان

نام منطقه نمونه	سطح منطقه	تاریخ تصویب در شورای برنامه ریزی و توسعه	وضعیت فعلی طرح	آدرس طرح
سامان	ملی	۹۲/۶/۲۸	در تاریخ ۹۳/۱/۱۱ مطالعات طرح جامع به دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ارسال شده که با توجه به شیوه نامه جدید ساماندهی مناطق نمونه هنوز طرح تصویب و ابلاغ نشده است.	شهرستان سامان - بخش مرکزی - روستای چم کاکا و دشتی
سراب	ملی	۹۳/۵/۵	در تاریخ ۹۳/۸/۲۸ مطالعات طرح جامع به دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ارسال شده که با توجه به شیوه نامه جدید ساماندهی مناطق نمونه هنوز طرح تصویب و ابلاغ نشده است.	شهرستان فارسان - شهر باباخیدر - روستای امید آباد
چغاخور	ملی	۹۲/۱۲/۳	در تاریخ ۹۳/۱۰/۸ مطالعات طرح جامع به دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ارسال شده که با توجه به شیوه نامه جدید ساماندهی مناطق نمونه هنوز طرح تصویب و ابلاغ نشده است.	شهرستان بروجن - بخش بلداجی - روستای کلبی یک
امامزاده حمزه علی(ع)	ملی	-	به علت اینکه اراضی منطقه نمونه گردشگری امامزاده حمزه علی(ع) در اختیار اوقاف می باشد و سند آن به نام دولت جمهوری اسلامی هنوز صادر نشده واگذاری اراضی و انجام طرح جامع متوقف شده است	شهرستان بروجن - بخش بلداجی
سیاسرد	استانی	-	با توجه به پیگیری ها و مکاتبات متعدد به علت عدم پیگیری شهرداری بروجن جهت معرفی مشاور جهت انجام مطالعات طرح جامع هنوز طرح در کارگروه های مربوطه تصویب نشده است.	شهرستان بروجن - منطقه سیاسرد
شلیل	ملی	-	به دلیل مخالفت سازمان جنگل ها مراتع و آبخیزداری کشور با اجرای طرح در قالب منطقه نمونه گردشگری و اجرای پارک های جنگلی و طبیعت طرح متوقف شده است	شهرستان اردل - روستای شلیل

وضعیت مناطق نمونه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری منطبق با سند آمایش استان (ادامه)

نام منطقه نمونه	سطح منطقه	تاریخ تصویب در شورای برنامه ریزی و توسعه	وضعیت فعلی طرح	آدرس طرح
بازفت	ملی	۱۳۸۹/۱۲/۱۸	در تاریخ ۹۳/۵/۱ از طرف شورای عالی شهرسازی و معماری طرح ابلاغ شده و سرمایه گذار در حال پیگیری صدور پروانه ساخت	شهرستان کوهرنگ - بخش بازفت - روستای چمن گلی
دیلمه	ملی	۸۹/۱۲/۱۹	در تاریخ ۱۳۹۰/۴/۴ در شورای عالی شهرسازی و معماری تصویب شده و در حال ابلاغ طرح با توجه به شیوه نامه جدید ساماندهی مناطق نمونه گردشگری	شهرستان کوهرنگ - بخش مرکزی - روستای قلعه سبزی
شیدا	ملی	۹۲/۱۲/۱۷	در تاریخ ۹۳/۵/۲۶ مطالعات طرح جامع به دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ارسال شده که با توجه به شیوه نامه جدید ساماندهی مناطق نمونه هنوز طرح تصویب و ابلاغ نشده است.	شهرستان بن - بخش شیدا

در ادامه (جدول زیر) مسیرهای ۶گانه گردشگری منطبق با سند آمایش استان آورده شده است.

مسیرهای ششگانه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری

مسیرها	نقاط مهم گردشگری در مسیر
مسیر (۱)	شهرکرد - فرخ شهر - قلعه سورک - دزک - شلمزار - گهرو - تالاب چغاخور - امام زاده حمزه علی - بلداجی - بروجن
مسیر (۲)	شهرکرد - فرخ شهر - بروجن - گندمان - گودیشه - لردگان - آبشار آتشفشان
مسیر (۳)	شهرکرد - شلمزار - گهرو - تالاب چغاخور - ناغان - دوپلان - دره عشق - معدن
مسیر (۴)	شهرکرد - سورشجان - فارسان - باباحیدر - چلگرد - دیلمه - بارده - چالشر
مسیر (۵)	شهرکرد - سورشجان - جوتقان - بهشت آباد - رستم آباد - آلیکوه - بازفت
مسیر (۶)	شهرکرد - چالشر - نافع - بن - یان چشمه - سد زاینده رود - یانه چاه - موره - سامان

در بررسی تحلیل اجتماعی فرهنگی مطالعات آمایش استان چهارمحال و بختیاری در قسمتی به معرفی کانون های توسعه خودجوش عشایر اشاره شده است که در شهرستان کوهرنگ کانون های بیرگان، خسروآباد، قاسم آباد، شیخ علیخان، شهریار، دوآب صمصامی، دشت زری و چمن گلی؛ گردشگری به عنوان یکی از پتانسیل های بالقوه آنها تلقی شده است.

همچنین این امر در شهرستان کیار در کانون های مشایخ سبزوکه و زوردگان. در شهرستان اردل کانون های چویلان، کری چهاربنیجه، شلیل و هلو سجد؛ در شهرستان بروجن کانون های گلوگرد، نصیرآباد، چغاخور، خانی آباد؛ در شهرستان لردگان کانون های بارز و شوارز، قلعه مدرسه، اوره، گرگر سرقلعه، مسن و سونک و دشت ارمند؛ در شهرستان فارسان کانون های بیدکل و هیرگان و در شهرستان شهرکرد کانون های خاکی و اوجی بغاز گردشگری به عنوان یکی از پتانسیل های بالقوه آنها تلقی شده است که این امر خود می تواند در معرفی پتانسیل گردشگری بوم گردی با محوریت بهره مندی از پتانسیل عشایر نیز استفاده شود.

۲-۲۱- عرصه‌های اولویت دار توسعه در استان با محوریت گردشگری

منطبق با سند آمایش استان چهارمحال و بختیاری، عرصه‌های اولویت‌دار توسعه در استان چ و ب با محوریت گردشگری شامل شهرستان‌های شهرکرد، سامان، بروجن، فارسان، کیار و کوهرنگ بوده که با یافته‌های پژوهش حاضر نیز هم‌خوانی دارد. بدین معنا که شهرستان‌های لردگان و خانمیرزا در این خصوص دارای پایین‌ترین اولویت می‌باشد (تبیین چشم‌انداز و طراحی سناریوهای فضایی آمایش استان، ۱۳۹۸).

۲-۲۲- بررسی ویرایش‌های چشم‌انداز توسعه استان چهارمحال و بختیاری:

در تمامی چشم‌اندازها به توسعه گردشگری به طور عام و به طور خاص به گردشگری ورزشی، فرهنگی، سلامت و طبیعت اشاره شده است که در بخش‌های ذکر شده به مفاهیمی همچون، بافت تاریخی، حمل و نقل، مفاهیم پایداری، ارائه با کیفیت خدمات اشاره گردیده است که با عنوان تحولات اجتماعی - فرهنگی در سند آمایش استان از آن یاد شده است. لازم به ذکر است با استناد به سند آمایش استان و موارد ذکر شده، تمامی موارد در چارچوب مفهومی تحقیق گنجانده شده است.

گسترش شبکه‌های سکونتگاهی در کانونهای نسبتاً کم جمعیت غربی با تقویت خدمات‌رسانی و عطف توجه به موضوع گردشگری

تراکم کمتر جمعیت نسبت به نیمه شرقی بواسطه جبر جغرافیایی و وجود شیوه معیشت مبتنی بر کوچ در این ناحیه مانع از شکل‌گیری کانون‌های پرجمعیت در نیمه غربی استان شده است. بیش از ۹۰ درصد روستاهای با جمعیت کمتر از ۱۰۰ نفر استان در شهرستان‌های نیمه غربی قرار دارد. کوچک بودن کانونها نه تنها مانع تشکیل شبکه سکونتگاهی در نیمه غربی شده بلکه مجال ارائه خدمات عمومی را به درستی فراهم ننموده است. به عنوان مثال از بین روستاهای کم جمعیت نیمه غربی استان حدود یک‌چهارم دارای مدرسه ابتدایی هستند. در نتیجه برای ارائه خدمات غیرعمومی مانند گردشگری نیز شرایط نامناسب است. این ضعف در کنار چالشهای اقتصادی موجود در نواحی غربی در تشدید پدیده مهاجرت تأثیر بسزایی داشته است. توسعه شبکه سکونتگاهی از طریق ارائه و گسترش خدمات هم اثرات این ضعف را در نیمه غربی کاهش میدهد و هم زمینه توسعه زیرساختها و خدمات مرتبط با گردشگری را فراهم خواهد ساخت که با نتایج تحقیق نیز قرابت دارد.

۲-۲۳- پهنه‌بندی محدوده‌های گردشگری و گذران اوقات فراغت

در تعیین پهنه‌های گردشگری و گذران اوقات فراغت توجه همزمان به سه موضوع منابع و ظرفیتهای، خدمات و زیرساختها و در نهایت جذب سفر و جریانهای مسافر نقش اساسی دارد. منابع و ظرفیتهای گردشگری استان چهارمحال و بختیاری عمدتاً در بخشهای طبیعی و تاریخی و فرهنگی قابل‌شناسایی هستند. همانطور که در مرحله شناخت به طور مفصل در سند آورده شده است بیش از ۴۵۰ مورد منابع و پتانسیلهای گردشگری در سطوح فراملی، ملی، منطقهای، استانی و محلی در سطح استان چهارمحال و بختیاری وجود دارد. در کنار این منابع وجود ۱۴ منطقه نمونه گردشگری مصوب و بیش از ۱۰ روستای هدف گردشگری فرصت مناسبی را برای این دسته از فعالیتهای فراهم ساخته است. پراکندگی این منابع در سطح استان چهارمحال و بختیاری موجب شده تا گستره وسیعی از استان دارای توان و پتانسیلهای لازم برای فعالیتهای گردشگری گردند. وجود زیرساختها و خدمات اقامتی و پذیرایی در سطح استان نیز به این مهم کمک شایانی نموده است. در جداول زیر منابع و پتانسیلهای گردشگری و زیرساختها و خدمات گردشگری استان را نشان می‌دهد.

منابع و پتانسیل‌های موجود گردشگری استان به تفکیک سطوح عملکردی

پهنه	سطوح عملکردی				
	بین‌المللی	فراملی	ملی	منطقه‌ای	محلی
شرقی	۰	۳	۵	۱۷	۹۵
جنوبی	۱	۲	۲	۹	۱۱۸
غربی	۲	۲	۱۰	۳۱	۱۶۱
استان	۳	۷	۱۷	۵۷	۳۷۴
جمع کل					۱۲۰

مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۹۵

واحدهای اقامتی و پذیرایی استان به تفکیک نوع واحد

پهنه	هتل	هتل آپارتمان	مهمانپذیر	مجتمع اقامتی گردشگری	واحد پذیرایی بین‌راهی	کمپینگ
شرقی	۵	۲	۴	۲	۰	۰
جنوبی	۳	۰	۱	۱	۱۰	۰
غربی	۴	۱	۲	۰	۶	۱
استان	۱۲	۳	۷	۳	۱۶	۱

مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۹۵

۲۴-۲- بررسی سند آمایش سرزمین استان چهارمحال و بختیاری با محوریت گردشگری:

سند آمایش سرزمین به عنوان یکی از اسناد بالادستی در هر استان تلقی می‌گردد که در این بخش با توجه به موضوع تحقیق، وضعیت گردشگری و ارتباط آن با عنوان تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه، بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید سازمان فضایی استان در حوزه‌های مختلف آورده شده است:

حوزه محیط زیست

فرصت‌ها:

- تفاوت نسبی اقلیمی قابل توجه استان با استانهای گرمسیر و امکان بهره‌گیری از آن در توسعه گردشگری
- روند گسترش گردشگری ورزشی در سطح کشور و امکان بهره‌گیری از آن در استان به واسطه ویژگیهای جغرافیایی و طبیعی
- آگاهی رسانی در رابطه با جاذبه‌های گردشگری با استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های جمعی
- وجود مشوقهای ایجاد و توسعه اقامتگاه‌های بومگردی از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور

قوت‌ها:

- تنوع اقلیمی و توپوگرافی استان برای توسعه صنعت گردشگری، تفریحی و ورزشی.

در حوزه منابع طبیعی و محیط زیست:

نقاط قوت:

- تنوع اقلیمی و توپوگرافی استان برای توسعه صنعت گردشگری، تفریحی و ورزشی

فرصت‌ها:

- تفاوت نسبی اقلیمی استان با استانهای گرمسیر و امکان بهره گیری از آن در توسعه گردشگری
- روند رو به گسترش گردشگری مبتنی بر طبیعت گردی در کشور
- آگاهی رسانی در رابطه با جاذبه های گردشگری با استفاده از شبکه های اجتماعی و رسانه های جمعی

حوزه سیاسی اداری

فرصت ها:

- توجه برنامه ششم توسعه کشور و نیز استان به موضوعات رفاه و تأمین اجتماعی، گردشگری و استفاده از انرژیهای نو و تجدیدپذیر با توجه به ظرفیتهای بالقوه استان

حوزه اقتصادی:

ضعف‌ها:

- فقدان خدمات گردشگری پیشرفته و حرفهای و کمترین سهم اشتغال استان در این بخش

فرصت ها:

- روند گسترش گردشگری ورزشی در سطح کشور و امکان بهره‌گیری از آن در استان به واسطه ویژگیهای جغرافیایی و طبیعی
- وجود مشوقهای ایجاد و توسعه اقامتگاههای بومگردی از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور

۲۵-۲- راهبردهای خروجی از تحلیل SWOT با محور گردشگری با استناد به سند آمایش سرزمین:

الف: سازماندهی فضا بر اساس نوع راهبرد

راهبرد WO: ایجاد و توسعه زیرساختها و محصولات مرتبط با گردشگری در مناطق سکونتگاهی از راهبرد کلان سازماندهی به شبکه سکونتگاهی استان.

راهبرد SO: تکمیل و تقویت محصولات گردشگری مبتنی بر طبیعت در نیمه غربی استان از راهبرد کلان بهره برداری حفاظتی و ارتقای زیست پذیری.

اولویت بندی راهبردهای سازماندهی به فضا در توسعه استان چهارمحال و بختیاری با محوریت گردشگری:

- تکمیل و تقویت محصولات گردشگری مبتنی بر طبیعت در نیمه غربی استان(اولویت اول)
- ایجاد و توسعه زیرساختها و محصولات مرتبط با گردشگری در مناطق سکونتگاهی (اولویت سوم).

ب: راهبردهای کارایی و بازدهی اقتصادی

راهبرد WO: تقویت محورهای گردشگری استان از طریق توسعه فعالیتهای مرتبط با گردشگری

اولویت بندی راهبردهای کارایی و بازدهی اقتصادی در توسعه استان

- تقویت محورهای گردشگری استان از طریق توسعه فعالیتهای مرتبط با گردشگری (اولویت دوم)

ج: راهبردهای گسترش عدالت اجتماعی و کاهش عدم تعادلهای منطقه‌ای

راهبرد WO: توسعه زیرساختها و خدمات در نقاط سکونتگاهی دارای نقش گردشگری با نگاه ویژه به موضوع گردشگری

اولویت بندی راهبردهای گسترش عدالت اجتماعی و کاهش عدم تعادلهای منطقه‌ای در توسعه استان

- توسعه زیرساختها و خدمات در نقاط سکونتگاهی دارای نقش گردشگری با نگاه ویژه به موضوع گردشگری (اولویت دوم)

د: راهبردهای بهبود و حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی

راهبرد SO: زمینه‌سازی برای توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت

اولویت بندی راهبردهای بهبود و حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی در توسعه استان

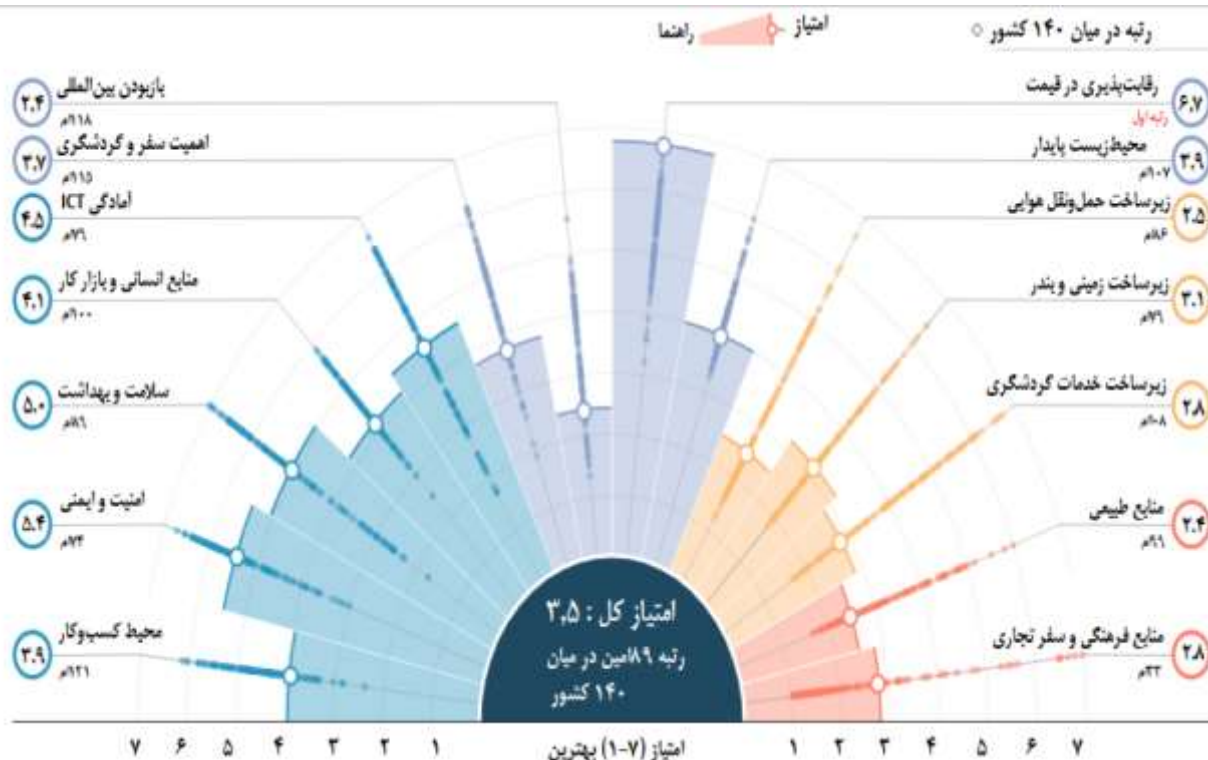
- زمینه‌سازی برای توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت (اولویت سوم)

۲۶-۲- شاخص‌های رقابت‌پذیری سفر و گردشگری:

مطابق گزارش مجمع جهانی اقتصاد از آخرین آمار سفر و گردشگری در ۱۴۰ کشور، شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری بر اساس ۴ مولفه اصلی توانمندسازی محیط، سیاستهای گردشگری، زیرساختها و منابع طبیعی و فرهنگی و ۱۴ معیار جزئیتر اندازه‌گیری میشود که در نهایت امتیاز و رتبه کشورها در هر یک از مولفه‌ها بدست می‌آید. بر اساس اطلاعات گزارش مجمع جهانی اقتصاد، کشور اسپانیا و فرانسه برای بار سوم از سال ۲۰۱۵ رتبه اول و دوم در شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری را به خود اختصاص داده‌اند. آلمان نیز که در سالهای ۲۰۱۱ و ۲۰۱۳ دومین کشور در شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری بوده، از سال ۲۰۱۵ و برای بار سوم در جایگاه سومین کشور ایستاده و کشور ژاپن برای بار دوم از سال ۲۰۱۷ در جایگاه چهارم این شاخص قرار گرفته است. ایالات متحده آمریکا (با یک پله صعود)، انگلستان (با یک پله تنزل)، استرالیا، ایتالیا، کانادا و سوئیس به ترتیب در جایگاه پنجم تا دهم این شاخص در سال ۲۰۱۹ قرار دارند.

رتبه ایران در شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری از سال ۲۰۱۱ هر ساله بهبود یافته بطوریکه از رتبه ۱۱۴ ام در این سال به رتبه ۹۸ ام در سال ۲۰۱۳، رتبه ۹۷ ام در سال ۲۰۱۵ و رتبه ۹۳ ام در سال ۲۰۱۷ رسیده است. همچنین در سال ۲۰۱۹ با چهار پله صعود نسبت به سال ۲۰۱۷ در جایگاه ۸۹ امین کشور (از میان ۱۴۰ کشور) در شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری قرار گرفته است. امتیاز ایران در شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری سال ۲۰۱۹ معادل ۳.۵ است که این امتیاز در سال ۲۰۱۷ معادل ۳.۴۳ بوده است. در میان کشورهای خاورمیانه، ایران رتبه هشتم را در شاخص مذکور به خود اختصاص داده که نسبت به سال ۲۰۱۷ تغییری نداشته است.

در ادامه عملکرد ایران در معیارهای شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری در سال ۲۰۱۹ منطبق با منبع جهانی اقتصاد آورده شده است.

در میان مولفه های اصلی شاخص رقابت پذیری سفر و گردشگری، رتبه ایران در مولفه منابع طبیعی و فرهنگی (۵۷ام) بهترین و در سیاست های سفر و گردشگری (۱۰۰ام) بدترین است. ایران در مولفه های توانمندسازی محیطی و زیرساختها نیز به ترتیب ۸۳امین کشور و ۹۴امین کشور از میان ۱۴۰ کشور مورد بررسی است. علاوه بر این، بررسی ۱۴ معیار زیرمجموعه این مولفه های اصلی نیز نتایج زیر را در بر دارد:

- رتبه ایران در میان معیارهای ۱۴ گانه شاخص رقابت پذیری سفر و گردشگری (به جز در ۳ معیار) بهبود یافته است.

- بهترین رتبه ایران در شاخص رقابت پذیری سفر و گردشگری در معیار "رقابت پذیری قیمتها" است که نسبت به سال قبل تغییری نداشته و همچنان ایران رتبه اول را در این معیار بدست آورده است. این رتبه به لطف پایین بودن قیمت بلیط هواپیما، مالیات، قیمت سوخت و قدرت خرید بالا در ایران بدست آمده است. پس از آن، معیارهای "سفر تجاری و منابع فرهنگی" و "ایمنی و امنیت" بهترین رتبه را در میان سایر معیارها به خود اختصاص داده اند.

- بیشترین بهبود رتبه ایران متعلق به معیارهای "زیرساختهای ICT"، "ایمنی و امنیت" و "پایداری محیطی" به ترتیب با صعود ۱۵ پله ای، ۱۳ پله ای و ۱۲ پله ای نسبت به سال ۲۰۱۷ حادث شده و معیارهای زیرساخت خدمات گردشگری، منابع انسانی و بازار کار، سفر تجاری و منابع فرهنگی، بهداشت و سلامت، زیرساخت های حمل و نقل هوایی، اولویت بخشی سفر و گردشگری و منابع طبیعی به ترتیب بیشترین بهبود را داشته اند.

- بدترین رتبه ایران در بین ۱۴ معیار مورد بررسی متعلق به معیار محیط کسب و کار بوده که در سال ۲۰۱۹ با تنزل ۴۲ پله ای نسبت به سال ۲۰۱۷ به رتبه ۱۲۱ رسیده است.

- معیارهای بازبودن بین المللی و زیرساخت های هوایی و زمینی نیز به ترتیب با کاهش ۹ پله ای و ۴ پله ای نسبت به سال ۲۰۱۷ مواجه شده اند.

در ادامه جدول شاخص ها و وضعیت ایران در آن به صورت خلاصه آورده شده است.

تغییرات رتبه ۲۰۱۹) نسبت به (۲۰۱۷)	۲۰۱۹ (۱۴۰ کشور)	۲۰۱۷ (۱۳۶ کشور)	شاخص	ردیف
تضعیف	۱۲۱	۷۹	محیط کسب و کار	توانمندسازی محیط (رتبه ۸۳ ام)
بهبود	۷۴	۸۷	ایمنی و امنیت	
بهبود	۸۹	۹۳	بهداشت و سلامت	
بهبود	۱۰۰	۱۰۵	منابع انسانی و بازار کار	
بهبود	۷۹	۹۴	زیرساخت های ICT	
بهبود	۱۱۵	۱۱۷	اولویت بخشی سفر و گردشگری	سیاست های سفر و گردشگری (رتبه ۱۰۰ ام)
تضعیف	۱۱۸	۱۰۹	باز بودن بین المللی	
-	۱	۱	رقابت پذیری قیمت ها	
بهبود	۱۰۷	۱۱۹	پایداری محیطی	
بهبود	۸۶	۸۹	زیرساخت های حمل و نقل هوایی	زیرساخت ها (رتبه ۹۴ ام)
تضعیف	۷۹	۷۵	زیرساخت های زمینی و هوایی	
بهبود	۱۰۸	۱۱۶	زیرساخت خدمات گردشگری	
بهبود	۹۹	۱۰۰	منابع طبیعی	منابع طبیعی و فرهنگی (رتبه ۵۷ ام)
بهبود	۳۳	۳۸	سفر تجاری و منابع فرهنگی	

منبع: مجمع جهانی اقتصاد (WEF)

لازم به ذکر است در چارچوب مفهومی تحقیق و پیرو آن شاخص های استخراج شده به منظور اولویت بندی مناطق بوم گردی در مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری، موارد مرتبط با شاخص های رقابت پذیری در بخش های محیطی و زیرساخت ها (در قالب زیرمعیارهای، زیرساختی و فیزیکی) و منابع طبیعی و فرهنگی نیز دیده شده است.

۲۷-۲- پیشینه منابع

قنبری و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان ارزیابی و تحلیل سطوح پایداری شهری در سکونتگاه های غیررسمی مهاباد به این نتیجه رسید که میزان پایداری در تمامی متغیرهای انتخاب شده بسیار پایین است و محله های سنجان آباد، کوی دانشگاه و شهرک کارمندان غربی شرایط مطلوب تری را به لحاظ پایداری شاخص ها نسبت به سایر محلات دارند.

محمودی و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیق خود با عنوان ارزیابی فرایند پایداری در سطوح محلی بر اساس رویکرد IUCN به وسیله بارومتر پایداری در ناحیه منج شهرستان لردگان نتیجه گرفت که در شرایط کنونی وضعیت پایداری در ناحیه عرفی بررسی شده در حالت تقریباً ناپایدار واقع شده است.

نعمت الهی و نجار زاده (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان سنجش سطوح پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در راستای توسعه گردشگری روستایی در منطقه فلات شیراز به این نتیجه رسیدند که بعدهای پایدار اقتصادی و اجتماعی گردشگری، دارای قابلیت پیش بینی مثبت و معنی دار توسعه گردشگری روستایی و بعد پایداری زیست محیطی دارای قابلیت منفی و معنی دار توسعه گردشگری روستایی هستند.

حیدری ساریان و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیق خود با عنوان سنجش و ارزیابی فرایند پایداری در روستاهای گردشگر پذیر شهرستان عجب‌شیر، محور توریستی قلعه‌چای به این نتیجه رسیدند که روستاهای قوزولجه با ۰/۵۵ و ینگجه با ۰/۵۲۳ در مرحله توسعه و بقیه‌ی روستاها در مرحله‌ی درگیری هستند.

پورقانی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان تحلیل شاخص‌های مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری روستایی نتیجه گرفتند که شاخص اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، مدیریتی و شاخص‌های زیست‌محیطی در توسعه گردشگری مؤثر است.

اکبریان رونیزی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان سنجش پایداری گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان سپیدان به این نتیجه رسیدند که بین روستاهای مطالعه شده از لحاظ پایداری توسعه‌ی گردشگری تفاوت معنی‌داری وجود دارد و روستای مارگون بیشترین امتیاز پایداری را دارد.

رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی پایداری گردشگری در روستاهای تاریخی- فرهنگی ایران با تأکید بر پارادایم توسعه پایدار گردشگری به این نتیجه رسیدند که بین روستاهای مطالعه شده از لحاظ پایداری توسعه‌ی گردشگری تفاوت معنی‌داری وجود دارد و روستای مارگون بیشترین امتیاز پایداری را دارد.

اکبریان رونیزی و رضوانی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان تحلیل و تبیین توسعه‌ی گردشگری در مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان دماوند به این نتیجه رسیدند که توسعه‌ی گردشگری روستایی در ناحیه‌ی مورد مطالعه در سطح پایداری ضعیف قرار دارد که البته در بین روستاهای نمونه، از لحاظ وضعیت پایداری گردشگری تفاوت معنادار آماری دیده می‌شود. همچنین نتایج بیانگر آن است که بین میزان پایداری گردشگری روستاها با معیارهای فاصله از کلان‌شهر تهران، میزان جمعیت و تعداد گردشگران، رابطه‌ی مستقیم وجود دارد.

کرمی دهکردی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان واکاری کیفی مشکلات گردشگری روستایی در استان چهارمحال و بختیاری با استفاده از نظریه مبنایی با تأکید بر روستای دیمه شهرستان کوهرنگ به این نتیجه رسیدند که این کانون دارای مشکلات زیرساختی، بهداشت و سلامت، کم‌رنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی، عدم درک صحیح از گردشگری، عدم انگیزه مسئولان محلی، عدم برنامه‌ریزی، پژوهش و نظارت، مشکلات مربوط به منابع انسانی، مشکلات گردشگری و مقوله دولت و مشکلات مربوط به صنایع دستی می‌باشد.

محمدی و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیق خود با عنوان نقش رویکرد سیستمی در گسترش گردشگری با تأکید بر مناطق روستایی هدف گردشگری استان کردستان نتیجه گرفتند که وضعیت شاخص‌های تقاضا و محیط بیرونی در حد رضایت‌بخشی هستند و در مقابل وضعیت عرضه سیستم گردشگری منطقه نامطلوب ارزیابی گردیده است.

رحیمی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان نقش مناسبات شهر و روستا در توسعه گردشگری روستایی در بخش گلبهار شهرستان چناران به این نتیجه رسیدند که افزایش مناسبات شهر و روستا باعث گسترش خانه‌های دوم، ایجاد شغل و تحول اقتصادی در سکونتگاه‌های روستایی شده و در افزایش رضایتمندی روستاییان نقش مؤثری دارد.

محمدی و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیق خود با عنوان محمدی و همکاران نتیجه گرفتند که گردشگری بر بعد انسانی، اجتماعی، فیزیکی، طبیعی و مالی روستائیان تأثیر مثبت دارد.

عبدالمنافی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان عوامل مؤثر بر صنعت گردشگری در منطقه روستایی کلاردشت نتیجه گرفتند که توسعه گردشگری نیاز به مواردی از جمله آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر و گردشگری از طریق توسعه نهادها و توسعه تبلیغات برای معرفی جاذبه‌ها می‌باشد.

ضرغام بروجنی و نیک‌بین (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان سنجش پایداری توسعه گردشگری که در جزیره کیش انجام دادند به این نتیجه رسیدند که درجه پایداری بینابینی برای شرایط جاری توسعه گردشگری در جزیره کیش وجود دارد و درجه پایداری سیستم انسانی بالاتر از سیستم طبیعی ملاحظه شد.

رمضان‌زاده (۱۳۹۵) در تحقیقی که با عنوان سنجش تعیین‌کننده‌های اصلی وفاداری در گردش روستایی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که رضایتمندی بیشترین تأثیر را در وفاداری گردشگران دارد و وابستگی به مقصد در رتبه بعدی تأثیرگذاری در میزان وفاداری گردشگران دارد.

کرمی دهکردی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی که با عنوان تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان استان چهارمحال و بختیاری انجام دادند به این نتیجه رسیدند که هفت عامل برنامه‌ریزی دولتی، مشارکت، فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی، بهداشتی و محیط‌زیست، امنیت و آرامش و تبلیغات و سودمندی در مجموع ۷۲/۰۴ درصد واریانس عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در این استان را تبیین کرده‌اند.

نوروزی‌فرد (۱۳۹۵) در تحقیقی که با عنوان برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری روستایی در روستای شیوند شهرستان ایذه انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که راهبردهای تهیه و اجرای برنامه‌های توسعه گردشگری با استفاده از اعتبارات دولتی، بهره‌گیری از مزیت‌های رقابتی منطقه برای جذب گردشگر، تهیه بسته‌های تسهیلات تشویقی برای سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و برنامه‌ریزی برای جذب گردشگران به ترتیب مهم‌ترین راهبردهای توسعه گردشگری در روستای شیوند می‌باشد.

نجم‌زاده و نعمت‌الهی (۱۳۹۵) در پژوهشی که با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی در راستای پایداری و توسعه جوامع محلی در مناطق نمونه گردشگری انجام دادند به این نتیجه رسیدند که جاذبه‌های گردشگری، نحوه برخورد مردم محلی، وضعیت پایداری و زیرساخت‌های گردشگری به ترتیب بیشترین ضریب تأثیر را در توسعه گردشگری روستایی در منطقه فلات دارند.

بیگدلی و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی که با عنوان نقش کارآفرینی در توسعه مناطق روستایی با تأکید بر گردشگری دهستان حصار ولیعصر انجام دادند به این نتیجه رسیدند که گردشگری در روستای مورد مطالعه توانسته است نقش مهمی در بهبود شرایط کارآفرینی در بین ساکنین محلی ایجاد کند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که گردشگری توانسته است منجر به بهبود کارآفرینی در بین پاسخگویان ساکن در روستاهای نمونه شود.

ازکیا و کامور (۱۳۹۲) در تحقیقی که با عنوان توسعه پایدار گردشگری در روستای چاشم شهرستان مهدوی شهر انجام دادند به این نتیجه رسیدند که از مهم‌ترین تهدیدهای خارجی گردشگری روستای چاشم می‌توان به آلودگی محیط توسط گردشگران و بی‌توجهی به درخواست‌های مردم بومی در برنامه‌ریزی‌ها اشاره کرد.

شوکتی آماقانی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی که با عنوان بررسی موانع توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان اسکو انجام دادند به این نتیجه رسیدند که سه عامل زیرساختاری-رفاهی، اجتماعی-فرهنگی و سازمانی-ساختاری حدود ۶۰/۵۶ درصد از واریانس کل موانع توسعه گردشگری در روستاهای آق‌گنبد را تبیین می‌نماید.

یاری حصار و باختر (۱۳۹۳) در تحقیقی که با عنوان ارزیابی شاخص‌های گردشگری پایدار روستایی از منظر جامعه‌ی محلی و گردشگران (مطالعه موردی: شهرستان نیر) به انجام رساندند به این نتیجه رسیدند که تفاوت قابل توجهی بین نظرات گردشگران و جامعه‌ی محلی در ارتباط با شاخص‌های پایداری وجود دارد به گونه‌ای که جامعه‌ی محلی شاخص‌های گردشگری را پایدارتر از گردشگران ارزیابی می‌کند.

توسان (۲۰۰۱) در پژوهشی که با عنوان چالش‌های توسعه‌ی پایدار گردشگری در کشورهای در حال توسعه انجام داد به این نتیجه رسید که مبانی توسعه‌ی پایدار گردشگری از سوی کشورهای توسعه‌یافته تدوین شود بدون آنکه شرایط کشورهای در حال توسعه در نظر گرفته شود.

جینگ گائو و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیقی که با عنوان نقش گردشگری در تجدید حیات دهکده‌های سنتی انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که مواد اولیه، اجتماع و فرهنگ سه عامل مؤثر در موفقیت گردشگری و تجدید حیات دهکده‌ها می‌باشد.

لینگوکسی و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی که با عنوان نقش سرمایه اجتماعی و حرکت کارآفرینی در توسعه گردشگری به انجام رساندند به این نتیجه دست یافتند که در واقع کارآفرینان داخلی قبل از ورود به صنعت گردشگری درک واقعی از آن پیدا کردند و کارآفرینی در کنار سرمایه اجتماعی باعث تحرک بیشتر این صنعت شده است. ریتا سالواتور و همکاران (۲۰۱۸) در تحقیقی که با عنوان تحول گردشگری در مناطق روستایی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که مطالعه موردی انجام‌شده از طریق پژوهش مشارکتی نشان داده است که شیوه‌های حکومت‌داری و برنامه‌ریزی‌های دولت در تحول گردشگری مؤثر بوده است.

یانخولمس (۲۰۱۸) در پژوهشی که با عنوان نقش مدیریت گردشگری در مناطق روستایی غنا به انجام رساند به نقش تأثیرگذار مدیران محلی بر روند توسعه‌ی گردشگری اشاره دارد و اینکه مدیران محلی و سنتی به عنوان پیشگامان یک جامعه محلی نقش مهمی در مشارکت یا عدم مشارکت مردم محلی دارند.

پاپزن و همکاران (۲۰۱۲) در تحقیقی که با عنوان تجزیه و تحلیل مشکلات گردشگری روستای یاسه‌چاه در استان چهارمحال و بختیاری به انجام رساند به این نتیجه رسید که مشکلات گردشگری در روستای یاسه‌چاه عبارت‌اند از: مشکلات حرفه‌ای، بهداشتی، کمبود جذابیت فرهنگی، عدم درک درست پدیده گردشگری، عدم برنامه‌ریزی و تغییرات آب و هوایی قابل توجه در سال‌های اخیر.

آیتوگ و میکاییلی (۲۰۱۷) در پژوهشی که با عنوان ارزیابی پتانسیل گردشگری روستایی در زمینه سیاست‌گذاری گردشگری اتحادیه اروپا انجام دادند به این نتیجه رسیدند که مناظر طبیعی و چشم‌اندازهای سبز روستا و معماری بومی نقش مؤثری در جذب گردشگری دارد.

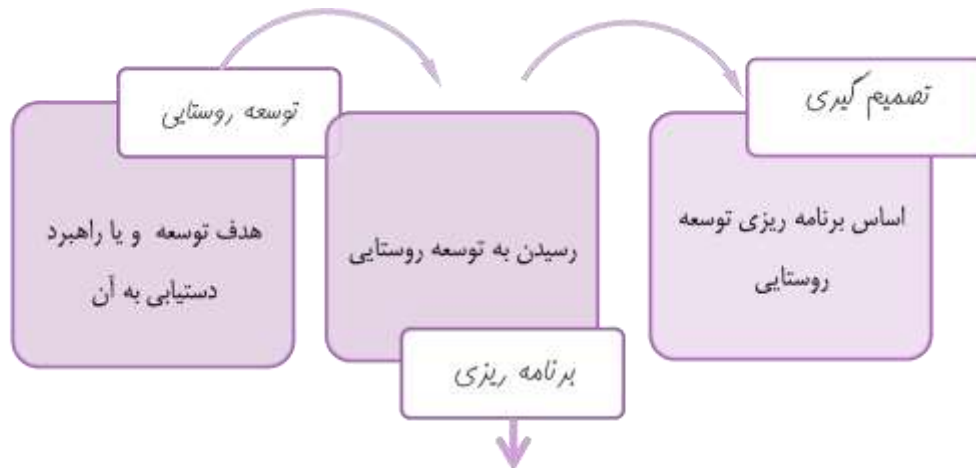
لای و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی که با عنوان نقش شرکت‌های کوچک گردشگری در مناطق روستایی به انجام رساندند به این نتیجه رسیدند که این شرکت‌ها نقش مهمی را در مقابله با احساس بی‌ثباتی و عدم اعتماد و اطمینان مردم به دولت دارند.

فصل سوم

روش‌شناسی تحقیق

۳-۱- مقدمه:

اگر بخواهیم توسعه روستایی داشته باشیم، هدف توسعه و یا راهبرد دستیابی به آن که برنامه ریزی است بایستی مدنظر قرار بگیرد که اساس برنامه ریزی در توسعه روستایی تصمیم گیری صحیح و شایسته می باشد. به زبان ساده تر؛ تعیین هدف و یافتن و پیش بینی کردن راه تحقق هدف یا به عبارتی تصمیم گیری در مورد اینکه چه کارهای باید انجام شود.

تعیین هدف و یافتن و پیش بینی کردن راه تحقق هدف یا به عبارتی تصمیم گیری در مورد اینکه چه کارهای باید انجام شود.

۳-۲- تعاریف عملیاتی تصمیم گیری:

- ✓ تصمیم گیری انتخاب یک گزینه از میان گزینه های مختلف است و این انتخاب هنگامی هوشیارانه و حساب شده است که بیش از یک معیار در گزینش آن به کار گرفته شود.
- ✓ تصمیم گیری را طریقه عمل یا حرکت در مسیر خاصی می توان تعریف کرد که با تأمل و به صورت آگاهانه برای نیل به یک هدف مطلوب، از بین روش های مختلف انتخاب شده است.
- ✓ تصمیم گیری در برگیرنده انتخاب بهترین گزینه، رتبه بندی تمام گزینه ها یا طبقه بندی آنها در یک گروه معین است.

۳-۳- مراحل تصمیم گیری:

- ✓ تعریف مسئله
- ✓ تعیین الزامات
- ✓ طرح اهداف
- ✓ شناسایی گزینه ها
- ✓ تعریف معیارها
- ✓ انتخاب ابزار تصمیم گیری
- ✓ ارزیابی گزینه ها در برابر معیارها جهت رتبه بندی گزینه ها

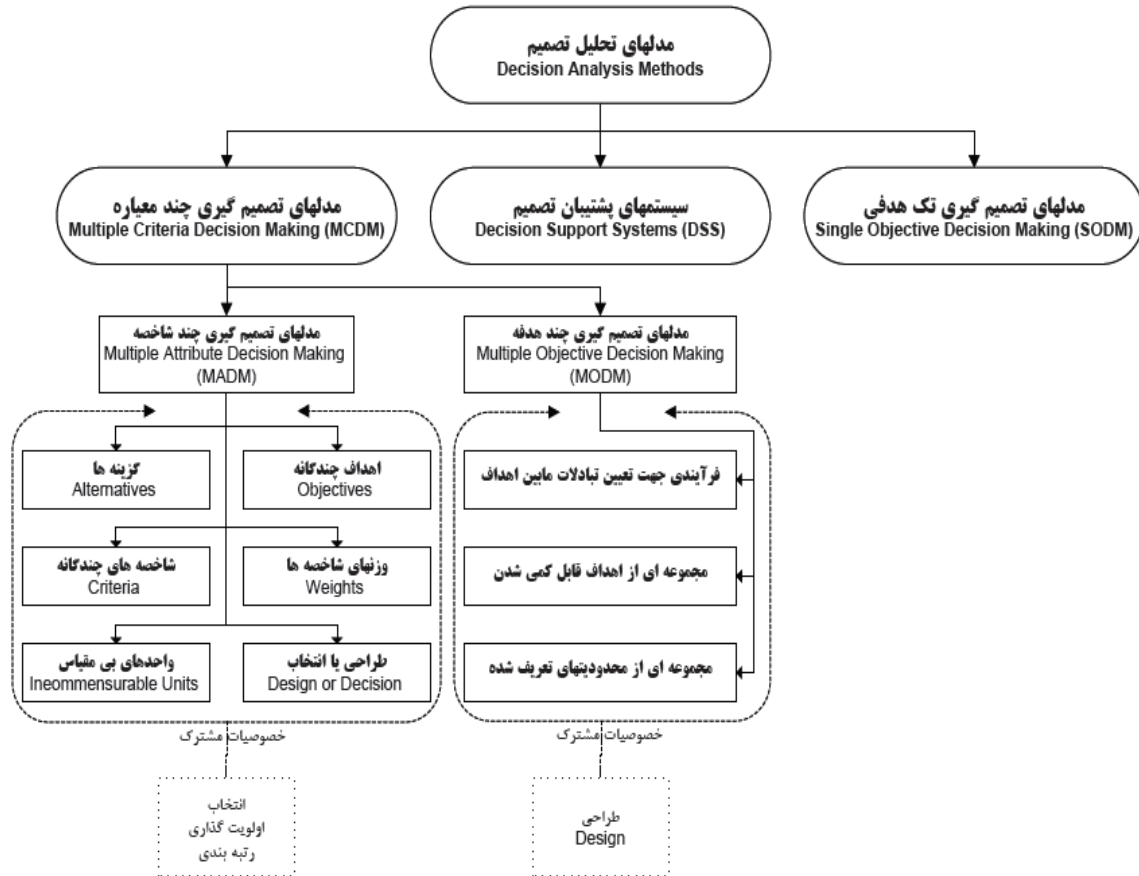
۳-۴- طبقه بندی مدل های تصمیم گیری:

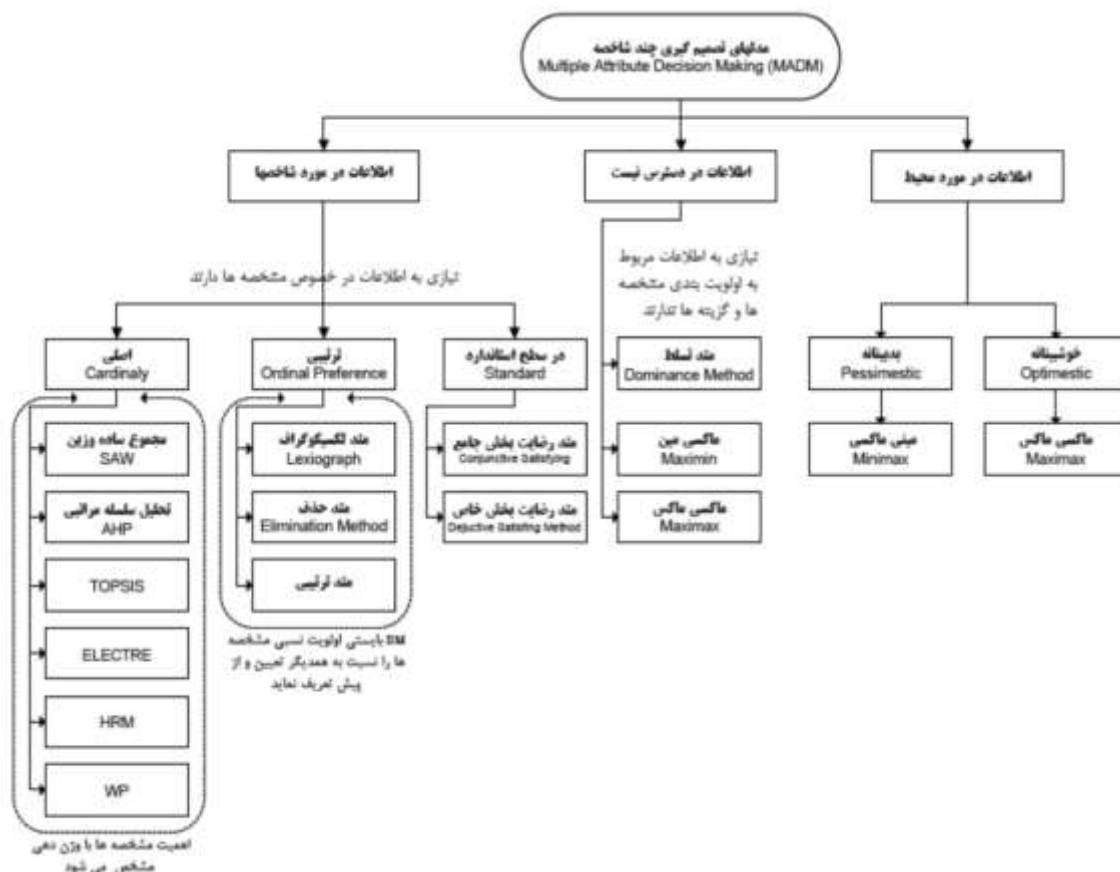
تصمیم‌گیری‌های چند معیاره به دو دسته زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

۱- مدل‌های تصمیم‌گیری چند هدفه

۲- مدل‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه

که در ادامه طبقه‌بندی کلی آنها آورده شده است:

همانطوریکه مشاهده می شود، تکنیک AHP از مدل های تصمیم گیری چندشاخصه می باشد که به منظور دسترسی به اطلاعات در مورد شاخصها به اطلاعاتی در خصوص مشخصه ها نیاز می باشد. در این تکنیک که مقیاس داده ها به صورت اصلی می باشد، اهمیت مشخصه ها با وزن دهی توسط متخصصان حوزه تخصصی تعیین می گردد که در پژوهش حاضر نیز از این تکنیک استفاده شده است.

۵-۳- معرفی تاریخی مدل روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP)

- ✓ مدل AHP اولین بار توسط Thomas L . Saaty عراقی الاصل در دهه ۱۹۷۰ بکار گرفته شد.
- ✓ یکی از روش های کارآمد در حوزه برنامه ریزی است که به طور گسترده توسط پژوهشگران در زمینه های مختلف علمی، تصمیم گیری و برنامه ریزی مورد استفاده قرار می گیرد.
- ✓ راهبرد AHP امکان تصمیم گیری با بهره گیری از داده های تجربی و قضاوت های ذهنی را برای مدیران، محققین و سایر افراد درگیر در امر تصمیم گیری فراهم می کند.
- ✓ این تکنیک شرایطی را فراهم می کند که تصمیم گیرندگان بتوانند با سازماندهی مناسب اهداف، معیارها و گزینه ها به مقایسه اهمیت آنها پرداخته و مناسب ترین گزینه را انتخاب کنند.

۶-۳- مزایای مدل روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP):

- ❖ تحلیل و ارزیابی همزمان معیار های کمی و کیفی
- ❖ به کارگیری برنامه ریزی مشارکتی
- ❖ امکان بررسی سازگاری نتایج و اصلاح آن
- ❖ توجه به اثر بخشی عوامل مختلف جهت رسیدن به هدف نهایی

❖ تصمیم‌گیری به صورت تطبیقی و مقایسات دودوئی

۳-۷- معایب مدل روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP):

❖ ارزش نسبی به گزینه‌ها و اعمال سلیقه‌ها

❖ در بعضی موارد امکان تبدیل به یک مجموعه سلسله مراتبی امکان پذیر نیست

۳-۸- اصول فرایند تحلیل سلسله مراتبی

❖ اصل ۱. شرط معکوسی (Reciprocal Condition)

❖ اصل ۲. همگنی (Homogeneity)

❖ اصل ۳. وابستگی (Dependency)

❖ اصل ۴. انتظارات (Expectation)

شرط معکوسی (Reciprocal Condition)

اگر ترجیح عنصر A بر عنصر B برابر n باشد ترجیح عنصر B بر عنصر A برابر $1/n$ خواهد بود.

همگنی (Homogeneity)

عنصر A با عنصر B باید همگن و قابل قیاس باشند. به بیان دیگر برتری عنصر A بر عنصر B نمی‌تواند بی‌نهایت یا صفر باشد

وابستگی (Dependency)

هر عنصر سلسله مراتبی به عنصر سطح بالاتر خود می‌تواند وابسته باشد و به صورت خطی این وابستگی تا بالاترین سطح می‌تواند ادامه داشته باشد.

انتظارات (Expectation)

هر گاه تغییر در ساختمان سلسله مراتبی رخ دهد پروسه ارزیابی باید مجدداً انجام گیرد.

۳-۹- مراحل اجرایی مدل فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP)

❖ انجام تحلیل حساسیت

❖ تلفیق مقایسه‌ها به منظور تعیین بهترین گزینه

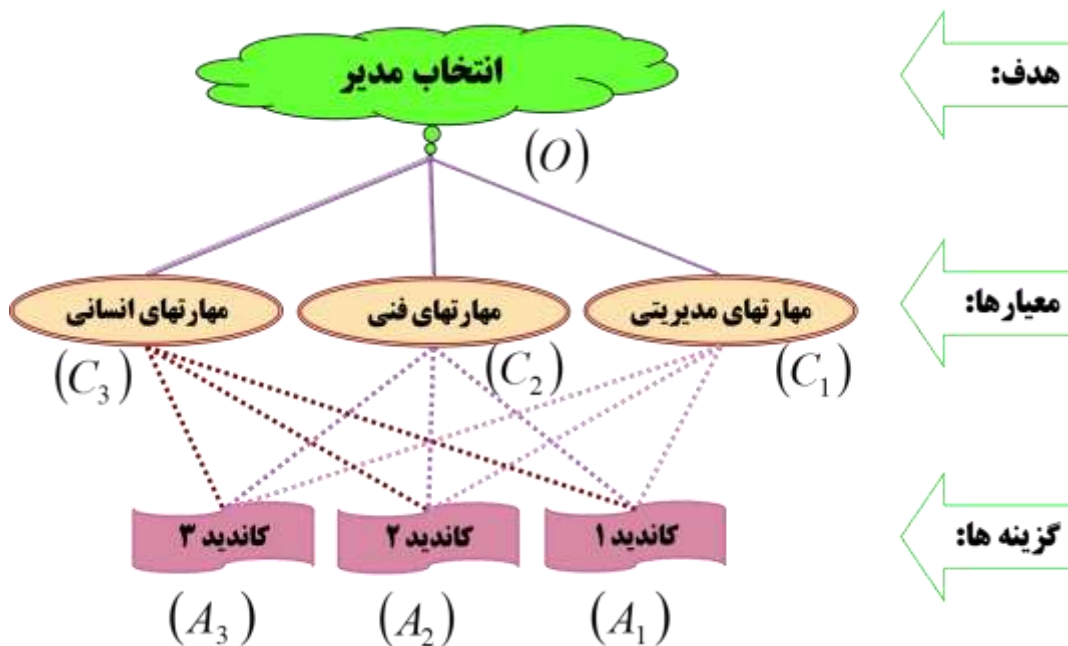
❖ مقایسه زوجی گزینه‌ها و تبیین ارجحیت آنها در رابطه با معیارها

❖ مقایسه زوجی معیارها و زیر معیارها و تعیین اهمیت آنها

❖ تدوین یک ساختار و مدل سلسله مراتبی

۳-۱۰- تدوین یک ساختار و مدل سلسله مراتبی

به منظور تفهیم راحت‌تر تدوین یک ساختار سلسله مراتبی مثال زیر در خصوص انتخاب یک مدیر که بایستی بهترین گزینه در زمینه‌های مدیریتی، فنی و انسانی را داشته باشد تشریح می‌شود.

همانطوری که در تصویر بالا مشاهده می‌شود، هدف اصلی تعیین و انتخاب مدیر است که با معیارهای مدیریتی، فنی و انسانی سنجیده می‌شود و گزینه‌های متعددی در این زمینه معرفی شده که با استفاده از این شیوه و بهره‌مندی از دیدگاه متخصصین می‌توان گزینه بهینه را انتخاب و یا به اولویت‌بندی را انجام داد. در مطالعه حاضر، هدف اصلی اولویت‌بندی مناطق بوم‌گردی روستایی می‌باشد که معیارهای انتخابی می‌بایستی کشف و شناسایی گردد و بر مبنای آن مناطق (به تفکیک شهرستان) مشخص شوند.

۱۱-۳- تشکیل ماتریس‌های مقایسات زوجی برای سطوح مختلف درخت تصمیم

در این مقایسه‌ها تصمیم‌گیرندگان از قضاوت‌های شفاهی استفاده خواهند کرد، به گونه‌ای که اگر عنصر i با عنصر j مقایسه شود، تصمیم‌گیرنده خواهد گفت که اهمیت i بر j یکی از حالت‌های زیر است: (این قضاوت‌ها توسط ساعتی به مقادیر کمی بین ۱ تا ۹ تبدیل شده‌اند).

مقدار عددی	ترجیحات (قضاوت شفاهی)	
۹	Extremely Preferred	کاملاً مرجح یا کاملاً مهم‌تر و یا کاملاً مطلوب‌تر
۷	Very Strongly Preferred	ترجیح یا اهمیت یا مطلوبیت خیلی قوی
۵	Strongly Preferred	ترجیح یا اهمیت یا مطلوبیت قوی
۳	Moderately Preferred	کمی مرجح یا کمی مهم‌تر یا کمی مطلوب‌تر
۱	Equally Preferred	ترجیح یا اهمیت یا مطلوبیت یکسان
۲ و ۴ و ۶ و ۸		ترجیحات بین فواصل فوق

۱۲-۳- محاسبه وزن نسبی

$$w_j = \frac{\sum_{i=1}^n r_{ij}}{n}$$

روش میانگین حسابی

۳-۱۳- محاسبه وزن نهایی

وزن نهایی هر گزینه در یک فرایند سلسله مراتبی از مجموع حاصل ضرب اهمیت معیارها در وزن گزینه ها، بدست می آید.

۳-۱۴- تصمیم گیری (تعیین اولویت ها)

رتبه بندی: ترتیب صعودی گزینه ها بر اساس وزن نهایی آنها ملاک رتبه بندی می باشد.

۳-۱۵- معرفی نرم افزار Expert Choice

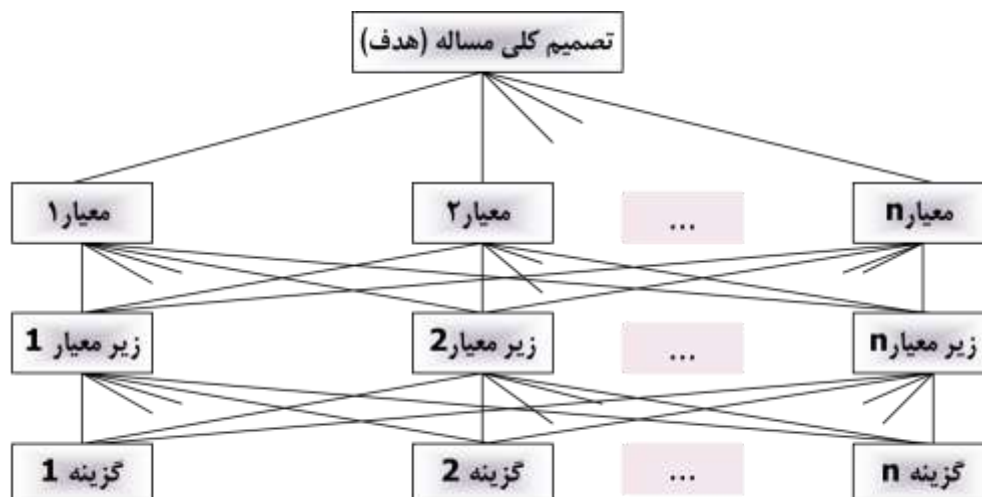

۳-۱۶- تدوین یک ساختار و مدل سلسله مراتبی

مدل سازی مهم ترین مرحله در فرآیند تحلیل سلسله مراتبی و استفاده از برنامه EC برای بررسی و ارزیابی موضوع مورد مطالعه و یا تصمیم گیری است.

۳-۱۷- اصول تدوین مدل سلسله مراتبی در نرم افزار

- ۱- در این مدل در هر سطح از مقایسه ها نباید بیش از ۹ عنصر لحاظ شود.
- ۲- عناصری که در هر سطح از مدل برای مقایسه در نظر گرفته می شود باید قابل مقایسه باشند و نباید تفاوت بسیار زیاد و یا بسیار اندکی با هم داشته باشند.
- ۳-۱۸- یک نمونه کلی از ساختمان سلسله مراتبی

۱۹-۳- تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها: مطالعه

ردیف	نوع متغیر	تعریف	واحد/روش اندازه گیری
	وابسته	مناطق اولویت دار بوم گردی روستایی استان	با استفاده از روش آمیخته کمی - کیفی (Mix Paradigm)
	مستقل	در سه بخش زیست محیطی، اقتصادی و زیست محیطی با بررسی متغیرهای احتمالی زیر تبیین می گردد	
زیست- محیطی	کیفیت محیط زیست روستا - میزان توجه مدیران محلی به حفاظت از محیط زیست روستا - توجه مردم روستا به حفاظت از محیط زیست روستا- برنامه ریزی برای دفن مناسب زباله - توجه مدیران محلی به حفاظت از جاذبه های طبیعی روستا - کیفیت آب و کاهش آلودگی -توجه مردم به پاکیزگی روستا - حجم زباله های ریخته شده در فضای روستا - پیوند و دل بستگی میان مردم محلی و منابع طبیعی- جمع آوری و دفع زباله ها - وضعیت بهداشت محیط و دفع فاضلاب - میزان فضای سبز روستا- وضعیت کیفی جاذبه های طبیعی		
اقتصادی	افزایش درآمد مردم روستا- ایجاد اشتغال برای مردم روستا- تنوع منابع درآمدی - رضایت اهالی روستا از گردشگری- افزایش درآمد کسبه ی محلی- افزایش توانایی مالی خانوارها در تأمین هزینه های زندگی- افزایش تولیدات محلی (زراعی، باغی، دامی)- قیمت و ارزش زمین در روستا- توسعه ی کارآفرینی در روستا- افزایش فرصت های شغلی برای جوانان روستا- موسسه های اقتصادی مرتبط با گردشگری در روستا- سرمایه گذاری در بخش خدمات رفاهی در روستا- سرمایه گذاری در فعالیت های تولیدی در روستا- سرمایه گذاری در زمینه تأسیسات زیربنایی - خرید محصولات محلی توسط گردشگران		
اجتماعی	میزان مهاجرت از روستا- خدمات و امکانات بهداشتی درمانی- وجود امکانات رفاهی در روستا- ایجاد نهادهای محلی جدید (تشکل ها و صندوق های حمایتی)- مشارکت ساکنان محلی در توسعه و عمران روستا- مشارکت ساکنان محلی در برنامه ریزی های مربوط به بخش گردشگری- حفظ و احیا آداب و رسوم سنتی - تبادل فرهنگی بین مردم محلی و گردشگران- کیفیت خدمات مرتبط با گردشگری- امکانات و		

۳-۲۰- ابزارهای اندازه گیری:

ابزارهای اندازه گیری: ابزارهای اندازه گیری در این تحقیق شامل پرسشنامه بسته و نمیه بسته، مصاحبه، مشاهده، فیلم برداری و عکس برداری می باشد.

۳-۲۱- جامعه و نمونه آماری و روش های نمونه گیری:

جامعه مورد مطالعه: جامعه مورد مطالعه در این پژوهش عبارتند از متخصصین مرتبط با مبحث گردشگری و مطلعین کلیدی در این حوزه.

نمونه آماری: نمونه منتخب از جامعه مورد مطالعه مذکور تا رسیدن به نقطه اشباع تئوریک ادامه می یابد که به زبان ساده تر، دربرگیرنده کلیه متخصصین و مطلعین در جامعه مذکور می باشند.

روش نمونه گیری: در این پژوهش از روش نمونه گیری هدفمند و با بهره مندی از تکنیک گلوله برفی استفاده خواهد شد.

در پژوهش حاضر به دلیل نبود شاخص های مشخص در خصوص بررسی مناطق از نظر گردشگری با محوریت بوم گردی، با بررسی پیشینه پژوهش و بهره مندی از تکنیک دلفی برای اولین بار اقدام به تبیین شاخص هایی در این زمینه خواهد شد.

در ادامه با استناد به شناسایی شاخص های ذکر شده، اقدام به طراحی درخت تصمیم (ساختمان سلسله مراتبی) خواهد شد که این طرح پایه تحلیل کلی خواهد بود.

در گام بعدی با استناد به موارد ذکر شده، پرسشنامه متخصصین طراحی و پس از جمع آوری داده ها با بهره مندی از تکنیک AHP در محیط نرم افزار Expert Choice تحلیل می گردد که در انتها با استفاده از تکنیک درون یابی کریجینگ مبادرت به پهنه بندی استان و شناسایی نقاط مستعد بوم گردی (مناطق روستایی) اتخاذ خواهد شد.

۴-۲۱- فهرست متخصصین و فعالان گردشگری:

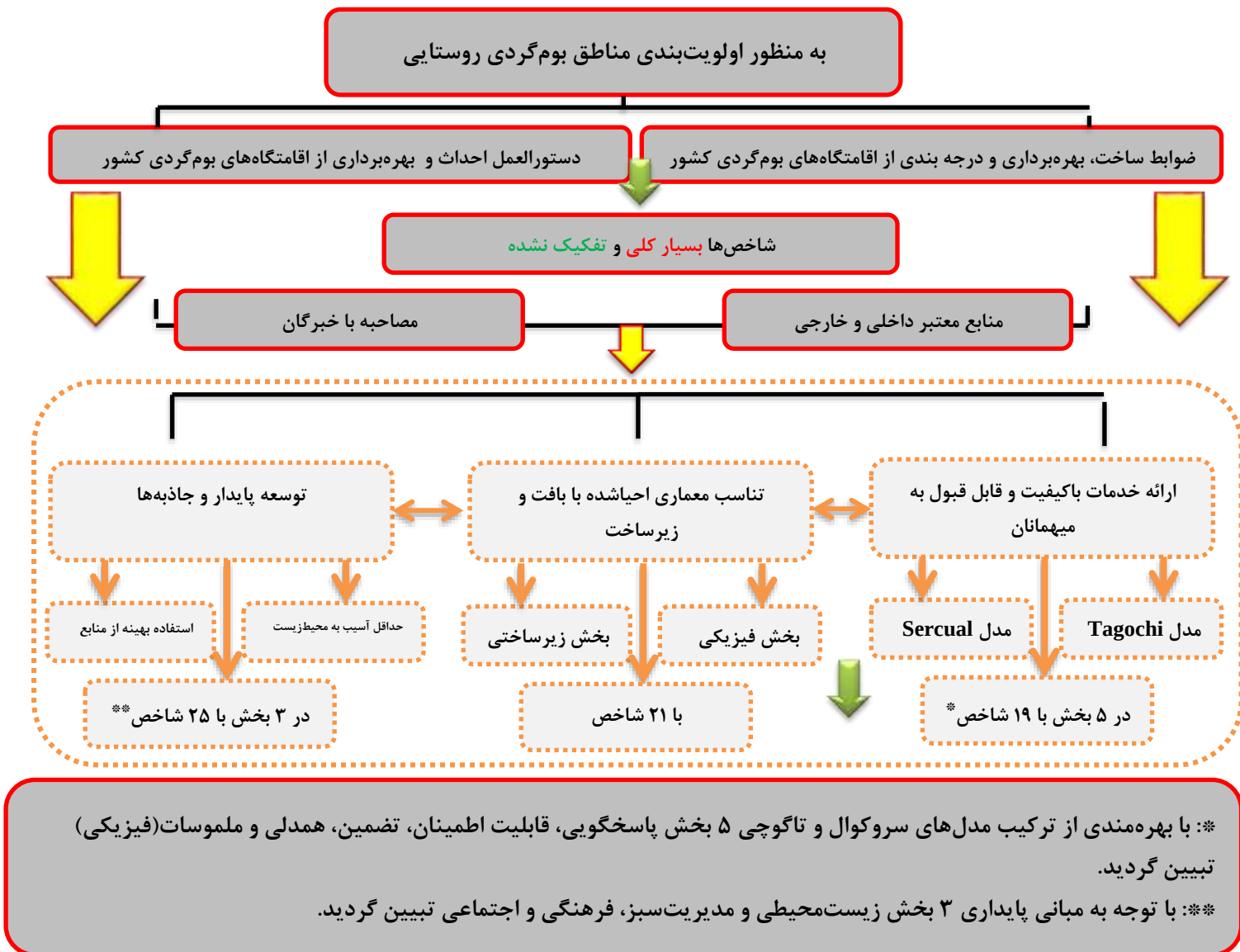
ردیف	نام و نام خانوادگی	سمت	محل کار	آدرس ایمیل	شماره تماس
۱	حیدر صادقی	کارشناس ارشد گردشگری (معاون اسبق)	میراث فرهنگی و گردشگری اصفهان	به علت مشغله کاری اعلام عدم همکاری نمودند.	۰۹۱۳۱۰۱۴۱۳۶
۲	مرتضی محمدیان	کارشناس سرمایه گذاری	میراث فرهنگی و گردشگری	mmdehkordi1353@yahoo.com	۰۹۱۳۲۸۰۷۳۴۵
۳	جواد عبدللهی	رئیس گروه نظارت بر تاسیسات گردشگری	"	abdollahijavad64@gmail.com	۰۹۱۳۹۸۳۱۹۹۸
۴	شاهین ایللیگی پور	رئیس گروه سرمایه گذاری	"	از طریق واتساپ پرسشنامه ارسال گردد.	۰۹۱۳۳۸۱۶۴۲۵
۵	فرجام سمیعی	معاون گردشگری و سرمایه گذاری	"	به علت مشغله کاری اعلام عدم همکاری نمودند.	۰۹۱۳۳۸۲۵۴۹۳
۶	ابراهیم شهرانی	کارشناس بازاریابی و تبلیغات	"	ebishahrani52@gmail.com	۰۹۱۳۱۸۳۷۰۴۴
۷	قدرت الله ولیزاده	کارشناس سرمایه گذاری	"	hamid2012.ghodrat@gmail.com	۰۹۱۳۳۸۴۱۴۸۱

۰۹۱۳۳۰۸۸۱۸۵	bijankhm@yahoo.com	آزاداسلامی شهرکرد	دکترای آینده پژوهی و توسعه	بیژن خلیل مقدم	۹
۰۹۱۳۴۱۱۰۴۳۴	به علت مشغله کاری اعلام عدم همکاری نمودند.	پیام نور شاهین شهر	دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی	سیدرامین غفاری	۱۰
۰۹۱۳۲۸۲۶۶۵۲	فاقد ایمیل، از طریق واتساپ پرسشنامه ارسال گردد.	راه و شهرسازی استان	معاون مسکن و شهرسازی استان	صغری محمدعلیزاده	۱۱
	به علت مشغله کاری اعلام عدم همکاری نمودند.	مدیریت و برنامه ریزی استان	مشاور رئیس سازمان برنامه و بودجه استان	علیرضا شجاعی	۱۲
۰۹۱۳۱۸۳۳۱۰۰	milas.dairy@yahoo.com	مدیریت و برنامه ریزی استان	کارشناس برنامه ریزی سازمان برنامه	غلامرضا امیری	۱۳
۰۹۱۳۱۸۳۹۱۸۶	noroozi71@yahoo.com	میراث فرهنگی و گردشگری	دکترای باستان شناسی	علی اصغر نوروزی	۱۴
۰۹۱۳۱۸۲۱۳۴۸	Nazaryan1341@yahoo.com	حفاظت محیط زیست استان	کارشناس بازنشسته محیط زیست	علی اصغر نظریان	۱۵
۰۹۱۳۱۸۳۶۰۳۰	DDavoudi@yhoo.com	حفاظت محیط زیست استان	کارشناس حفاظت محیط زیست استان	قدرت الله داوودی	۱۶
۰۹۱۳۳۸۱۱۶۲۶	Hashem_fatemi22@yahoo.com	سازمان آب منطقه ای استان	کارشناس ارشد هیدروژئومورفولوژی-ژئوتوریسم	آقای فاطمی	۱۷
۰۹۱۳۳۸۲۳۱۸۷	Samen_sharkord@yahoo.com	مدیرانسان امام رضا و رئیس انجمن	دانشجوی دکترای کارآفرینی گردشگری	فرامرز حیدری	۱۸

فصل چهارم

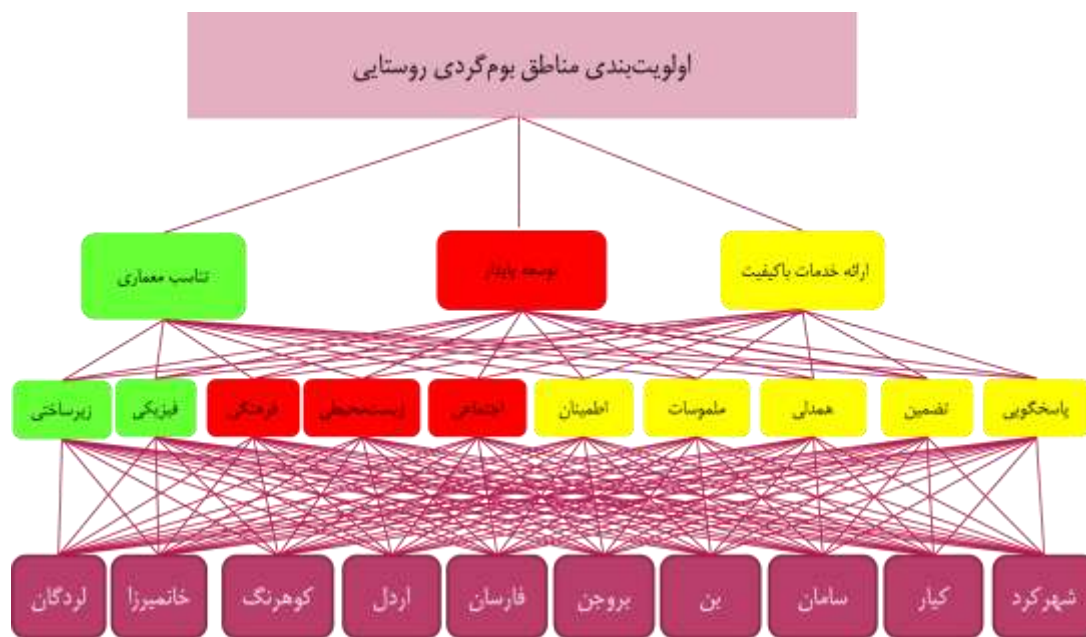
یافته‌های تحقیق

به منظور دسترسی به هدف کلی تحقیق حاضر، ابتدا می بایستی اقدام به طراحی چارچوب مفهومی تحقیق نمود که در بررسی‌های پیمایشی به عمل آمده و همچنین بررسی پیشینه پژوهش چارچوب مفهومی تحقیق به شرح شکل شماره ۱ مستخرج گردید.

شکل شماره (۴-۱): چارچوب مفهومی تحقیق

با استناد به چارچوب مفهومی تحقیق و همچنین هدف از مطالعه حاضر، نیازمند تبیین نمودار درختی به منظور عملیاتی کردن چارچوب مفهومی تحقیق بوده که بدین منظور تصویر شماره ۲-۴ مستخرج گردید. همانطوریکه در شکل زیر مشاهده می شود، هدف اولویت بندی مناطق بوم‌گردی روستایی می باشد که بدین منظور، ۳ معیار ارائه خدمات با کیفیت با ۵ زیرمعیار، توسعه پایدار با ۳ زیرمعیار و تناسب معماری با ۲ زیرمعیار جهت اولویت بندی گزینه‌ها (شهرستان‌ها) تعریف گردید.

شکل شماره (۲-۴): نمودار درختی تحقیق بر اساس مدل تحلیل سلسله مراتبی

بررسی پیشنهادی پژوهش و همچنین "بررسی آخرین نسخه از ضوابط ساخت، بهره‌برداری و درجه‌بندی اقامتگاه‌های بوم‌گردی کشور (که در سال ۱۳۹۸) تدوین شده است، حاکی از وجود شاخص‌های بسیار کلی بوده که به جزئیات دسته‌بندی نشده و شاخص‌های ذکر شده صرفاً به منظور درجه‌بندی اقامتگاه‌های بوم‌گردی موجود می‌باشد. هدف کلی از تحقیق حاضر اولویت‌بندی مناطق بوم‌گردی روستایی در استان چهارمحال و بختیاری می‌باشد که به منظور دسترسی به هدف مذکور قطعاً نیازمند شاخص‌هایی جهت اولویت‌بندی مناطق می‌باشیم. به زبان ساده‌تر اینکه اگر برنامه‌ریزی آینده‌نگرانه‌ای برای توسعه مناطق بوم‌گردی در استان بخواهد صورت بگیرد، به طور قطع مناطق بر اساس یک سری شاخص بایستی سنجیده، و سپس اقدام به اولویت‌بندی در این زمینه نمود. لذا تیم تحقیق بر آن شد تا ابتدا اقدام به شناسایی و استخراج شاخص‌هایی معتبر در این زمینه بنماید، که به دلیل نبود شاخص‌هایی در این خصوص، با بهره‌مندی از تکنیک دلفی و همچنین به کمک بررسی اسنادی شاخص‌ها به شرح زیر استخراج گردید.

در تکنیک دلفی با استفاده از دیدگاه تیم متخصصین (که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده بود) طی ۳ مرحله (Round) شاخص‌ها به شرح زیر استخراج گردید.

۲-۴- نتایج حاصل از دیدگاه متخصصین در خصوص تبیین شاخص‌های ارزیابی گردشگری با محوریت بوم‌گردی

در این بخش از تحقیق، به دنبال پیدا کردن شاخص‌های ارزیابی گردشگری بوم‌گردی در استان چهارمحال و بختیاری بوده، لذا بر آن شدیم تا از افرادی که از نزدیک با این مساله درگیر و با تار و پود گردشگری بوم‌گردی کاملاً آشنا می‌باشند جامعه مورد مطالعه در این بخش از پژوهش را به خود اختصاص دهند. همانگونه که می‌دانیم نظرات بسیار متعدد و در عین حال کاربردی در خصوص ارزیابی مناطق گردشگری از دیدگاه متخصصین وجود دارد، ولی اجماع نظری در این خصوص وجود ندارد، لذا با توجه به موارد مذکور جهت استخراج موانع و راهکارها و رسیدن به اجماع در

این خصوص تکنیک دلفی به عنوان گزینه برتر در این خصوص انتخاب گردید. این تکنیک در حقیقت از یک نقطه تاریک شروع به نتایج قابل کاربرد ختم می شود.

جهت شناسایی و استخراج شاخص های ذکر شده از تکنیک دلفی در طی ۳ مرحله استفاده شد، در مرحله اول پرسشنامه ای باز حاوی سه سوال کلی با مباحث **ارائه خدمات با کیفیت، توسعه پایدار و تناسب معماری** (هر کدام به ترتیب با ۵، ۳ و ۲ بخش) در رابطه با تعریف شاخص های ارزیابی مناطق گردشگری روستایی (با محوریت بوم گردی) در اختیار متخصصین (۱۵ نفر) قرار گرفت. پس از دریافت پاسخ و بررسی دیدگاه های متخصصین، شاخص های مشابه یا نزدیک به هم، در یکدیگر ادغام و به صورت پرسشنامه بسته در قالب گویه هایی بر مبنای طیف لیکرت، اساس اجرای مرحله دوم گردید و به طور مجدد در اختیار متخصصین قرار گرفت و از آنها خواسته شد با استفاده از این طیف به رتبه بندی گویه های مذکور بپردازند. در مرحله بعد پس از تحلیل نتایج بدست آمده از پرسشنامه دوم، مجددا پرسشنامه اصلاح گردید و در اختیار متخصصین قرار گرفت. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. در این پرسشنامه از متخصصین خواسته شد تا موافقت یا مخالفت خود را با هر کدام از گویه ها نشان دهند. تا در نهایت بتوان به اجماع نظر کلی متخصصین ذکر شده در زمینه موضوع رسید.

در ادامه نتایج ضمن معرفی زیرمجموعه های هر بخش، شاخص ها نیز آورده خواهد شد. همان طوریکه ذکر شد، به منظور تبیین شاخص ها ۳ سوال کلی با زیرمجموعه های مربوط به آن به شرح زیر تعریف گردید؛

✓ در بحث ارائه خدمات با کیفیت؛ با بهره مندی ترکیبی از مدل های تاگوچی و سرکوال گزینه ها در بخش های پاسخگویی، تضمین، همدلی، ملموسات و اطمینان تعریف گردید.

✓ در بحث توسعه پایدار، گزینه ها در ۳ بخش زیست محیطی، فرهنگی و اجتماعی تعریف شد.

✓ و در بحث تناسب معماری، گزینه ها در دو بخش فیزیکی و زیرساختی تعریف گردید.

لازم به ذکر است موارد ذکر شده تماما براساس چارچوب مفهومی تحقیق و با استناد به بررسی پیشینه پژوهش و همچنین بررسی اسناد موجود مورد بررسی قرار گرفت که با بهره مندی از دیدگاه متخصصین اقدام به شناسایی شاخص ها گردید.

*** به منظور صرفه جویی در وقت خواننده، پیش از ارائه نتایج این بخش از تحقیق شایان ذکر است که هر مقوله مورد بررسی سه مرحله را در تکنیک دلفی پشت سر گذاشته، و جدول مرحله سوم نتایج نهایی هر مقوله می باشد که در آن متخصصین به اجماع رسیده اند، در ادامه به بررسی هر یک از مقوله های مذکور پرداخته می شود.

۴-۲-۱- معیار ارائه خدمات با کیفیت:

این معیار از ۵ زیرمعیار پاسخگویی، تضمین، همدلی، ملموسات و اطمینان تعریف گردید که به تفکی هر زیرمعیار، مراحل ۳ گانه تکنیک دلفی به شرح زیر آورده می شود.

۴-۲-۱-۱- تبیین شاخص های مقوله پاسخگویی از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص های "پاسخگویی" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۱-۴) ارائه شده است.

جدول شماره (۴-۱): شاخص‌های پاسخگویی از زیرمجموعه ارائه خدمات باکیفیت از دیدگاه متخصصین

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی در پاسخگویی سریع به درخواست مشتری
۲	اشتیاق کارکنان (که از جوامع محلی هستند) برای پاسخگویی به مشتری
۳	پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی در ارائه اطلاعات دقیق درباره خدمات به مشتری
۴	تامین نیاز گردشگران در نمونه احیا شده واحد بوم‌گردی روستایی در مقایسه با هتل های تازه ساز
۵	پاسخگویی صریح و بی‌پرده
۶	بی‌اعتنا بودن و اجازه دادن به گردشگر در تصمیم

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع‌آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ‌ها دسته‌بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۴-۲) آمده است.

جدول شماره (۴-۲): ترتیب اهمیت شاخص‌های استخراج شده در مقوله ارائه خدمات با کیفیت

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی در پاسخگویی سریع به درخواست مشتری	۴/۷۶	۰/۶۶	۱/۱۴
۲	اشتیاق کارکنان (که از جوامع محلی هستند) برای پاسخگویی به مشتری	۴/۲۸	۰/۸۸	۲/۲۱
۳	پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی در ارائه اطلاعات دقیق درباره خدمات به مشتری	۴/۰۰	۰/۶۸	۱/۱۷
۴	تامین نیاز گردشگران در نمونه احیا شده واحد بوم‌گردی روستایی در مقایسه با هتل های تازه ساز	۳/۶۰	۰/۸۷	۲/۲۴
۵	پاسخگویی صریح و بی‌پرده	۲/۲۴	۰/۸۱	۳/۳۶
۶	بی‌اعتنا بودن و اجازه دادن به گردشگر در تصمیم	۲/۱۱	۱/۰۱	۴/۴۸

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه‌های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت‌های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۴-۳) آمده است، همان‌طوریکه مشاهده می‌شود ۲ آیتم اجماع نظر در مورد آنها وجود نداشته که البته در مرحله قبل نیز میانگین آنها زیر ۲/۵۰ نیز بوده است.

جدول شماره (۴-۳): سطح توافق متخصصین با شاخص‌های استخراج شده در مقوله ارائه خدمات با کیفیت

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی در پاسخگویی سریع به درخواست مشتری	۹۲	۰۸
۲	اشتقاق کارکنان (که از جوامع محلی هستند) برای پاسخگویی به مشتری	۸۲	۱۸
۳	پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی در ارائه اطلاعات دقیق درباره خدمات به مشتری	۷۸	۲۲
۴	تامین نیاز گردشگران در نمونه احیا شده واحد بوم‌گردی روستایی در مقایسه با هتل های تازه ساز	۷۶	۲۴
۵	پاسخگویی صریح و بی‌پرده	۴۲	۵۸
۶	بی‌اعتنا بودن و اجازه دادن به گردشگر در تصمیم	۳۹	۶۱

۲-۱-۲-۴- تبیین شاخص‌های مقوله قابلیت اطمینان از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص‌های "قابلیت اطمینان" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۴-۴) ارائه شده است.

جدول شماره (۴-۴): شاخص‌های قابلیت اطمینان از زیرمجموعه ارائه خدمات با کیفیت از دیدگاه متخصصین

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	ارائه خدمات مقرر در زمان وعده داده شده توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم‌گردی
۲	رعایت زمانبندی در ارائه خدمات توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم‌گردی
۳	دقت و صحت در ارائه خدمات توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم‌گردی
۴	قابلیت اطمینان از محل استراحت

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع‌آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ‌ها دسته‌بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۴-۵) آمده است.

جدول شماره (۴-۵): ترتیب اهمیت شاخص‌های استخراج شده در مقوله قابلیت اطمینان

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	ارائه خدمات مقرر در زمان وعده داده شده توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم‌گردی	۴/۱۶	۰/۵۲	۱۳/۰
۲	رعایت زمانبندی در ارائه خدمات توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم‌گردی	۴/۰۰	۰/۶۸	۱۷/۰
۳	دقت و صحت در ارائه خدمات توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم‌گردی	۳/۸۲	۰/۷۰	۱۸/۰
۴	قابلیت اطمینان از محل استراحت	۲/۲۶	۰/۹۶	۴۲/۰

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه ی گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۶-۴) آمده است، همان طوریکه مشاهده می شود ۱ آیتم اجماع نظر در مورد آن وجود نداشته که البته در مرحله قبل نیز میانگین آنها زیر ۲/۵۰ نیز بوده است.

جدول شماره (۶-۴): سطح توافق متخصصین با شاخص های استخراج شده در مقوله قابلیت اطمینان			
ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	ارائه خدمات مقرر در زمان وعده داده شده توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم گردی	۸۶	۱۴
۲	رعایت زمانبندی در ارائه خدمات توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم گردی	۷۲	۲۸
۳	دقت و صحت در ارائه خدمات توسط صاحبان مشاغل گردشگری روستایی با محوریت بوم گردی	۶۸	۳۲
۴	قابلیت اطمینان از محل استراحت	۴۰	۶۰

۳-۲-۴- تبیین شاخص های مقوله تضمین از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص های "قابلیت اطمینان" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۷-۴) ارائه شده است.

جدول شماره (۷-۴): شاخص های تضمین از زیرمجموعه ارائه خدمات باکیفیت از دیدگاه متخصصین	
ردیف	مقوله مورد نظر
۱	دانش و آگاهی لازم کارکنان برای پاسخگویی به سوالات مشتری در واحدهای بوم گردی موجود
۲	شهرت و اعتبار واحدهای بوم گردی موجود در ارائه خدمات
۳	رفتار مودبانه کارکنان با مشتری در ارائه خدمات در واحدهای بوم گردی موجود

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ ها دسته بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۸-۴) آمده است.

جدول شماره (۸-۴): ترتیب اهمیت شاخص‌های استخراج شده در مقوله تضمین

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	دانش و آگاهی لازم کارکنان برای پاسخگویی به سوالات مشتری در واحدهای بوم‌گردی موجود	۴/۶۲	۰/۶۲	۱۳/۰
۲	شهرت و اعتبار واحدهای بوم‌گردی موجود در ارائه خدمات	۴/۰۲	۰/۵۸	۱۴/۰
۳	رفتار مودبانه کارکنان با مشتری در ارائه خدمات در واحدهای بوم‌گردی موجود	۳/۹۰	۰/۷۸	۲۰/۰

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه‌های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه ی گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۹-۴) آمده است، همان‌طوریکه مشاهده می‌شود در هر ۳ آیتم اجماع نظر وجود داشته است.

جدول شماره (۹-۴): سطح توافق متخصصین با شاخص‌های استخراج شده در مقوله تضمین

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	دانش و آگاهی لازم کارکنان برای پاسخگویی به سوالات مشتری در واحدهای بوم‌گردی موجود	۹۲	۰۸
۲	شهرت و اعتبار واحدهای بوم‌گردی موجود در ارائه خدمات	۸۶	۱۴
۳	رفتار مودبانه کارکنان با مشتری در ارائه خدمات در واحدهای بوم‌گردی موجود	۸۴	۱۶

۴-۲-۱-۴- تبیین شاخص‌های مقوله همدلی از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص‌های "همدلی" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۱۰-۴) ارائه شده است.

جدول شماره (۱۰-۴): شاخص‌های همدلی از زیرمجموعه ارائه خدمات باکیفیت از دیدگاه متخصصین (مقوله همدلی)

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی روستایی در توجه به سخنان مشتری و برقراری ارتباط صمیمانه
۲	تشخیص نیازهای خاص مشتری و تلاش برای رفع آنها توسط صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی روستایی
۳	اختصاص زمان مورد نیاز به هر مشتری برای ارائه خدمات
۴	ارتباط دوستانه با مشتریان با تشکیل گروه‌های مجازی

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ ها دسته بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۱۱-۴) آمده است.

جدول شماره (۱۱-۴): ترتیب اهمیت شاخص های استخراج شده در مقوله همدلی

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم گردی روستایی در توجه به سخنان مشتری و برقراری ارتباط صمیمانه	۴/۰۰	۰/۹۶	۲۴/۰
۲	تشخیص نیازهای خاص مشتری و تلاش برای رفع آنها توسط صاحبان مشاغل گردشگری بوم گردی روستایی	۳/۸۲	۰/۹۸	۲۶/۰
۳	اختصاص زمان مورد نیاز به هر مشتری برای ارائه خدمات	۳/۰۰	۱/۱۱	۳۷/۰
	ارتباط دوستانه با مشتریان با تشکیل گروه های مجازی	۲/۳۲	۱/۱۶	۵۰/۰

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه ی گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۱۲-۴) آمده است، همان طوریکه مشاهده می شود در هر ۱ آیت اجماع نظر وجود نداشته که البته در جدول شماره ۱۱-۴ نیز میانگین آن زیر ۲/۵ از ۵ می باشد.

جدول شماره (۱۲-۴): سطح توافق متخصصین با شاخص های استخراج شده در مقوله همدلی

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم گردی روستایی در توجه به سخنان مشتری و برقراری ارتباط صمیمانه	۹۰	۱۰
۲	تشخیص نیازهای خاص مشتری و تلاش برای رفع آنها توسط صاحبان مشاغل گردشگری بوم گردی روستایی	۸۲	۱۸
۳	اختصاص زمان مورد نیاز به هر مشتری برای ارائه خدمات	۷۶	۱۴
۴	ارتباط دوستانه با مشتریان با تشکیل گروه های مجازی	۴۰	۶۰

۱-۲-۴- تبیین شاخص های مقوله ملموسات از زیرمجموعه معیار ارائه خدمات با کیفیت:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص های "ملموسات" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۱۳-۴) ارائه شده است.

جدول شماره (۱۳-۴): شاخص‌های ملموسات از زیرمجموعه ارائه خدمات باکیفیت از دیدگاه متخصصین

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی روستایی در استفاده از تجهیزات مناسب در ارائه خدمات
۲	آراستگی و مرتب بودن کارکنان در هنگام ارائه خدمات در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود
۳	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی روستایی در ارائه تخفیف برای انجام خدمات
۴	حمل و نقل و دسترسی به وسایل نقلیه در پیرامون روستاهای منطقه
۵	وجود کمک‌های اولیه در واحد(های) بوم‌گردی روستایی موجود
۶	استفاده از لباس‌های محلی برای گرفتن عکس

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع‌آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ‌ها دسته‌بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۱۴-۴) آمده است.

جدول شماره (۱۴-۴): ترتیب اهمیت شاخص‌های استخراج شده در مقوله ملموسات

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی روستایی در استفاده از تجهیزات مناسب در ارائه خدمات	۴/۸۰	۰/۵۲	۱۱/۰
۲	آراستگی و مرتب بودن کارکنان در هنگام ارائه خدمات در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود	۴/۵۸	۰/۶۲	۱۳/۰
۳	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی روستایی در ارائه تخفیف برای انجام خدمات	۴/۰۰	۰/۶۴	۱۶/۰
۴	حمل و نقل و دسترسی به وسایل نقلیه در پیرامون روستاهای منطقه	۳/۲۶	۰/۸۷	۲۷/۰
۵	وجود کمک‌های اولیه در واحد(های) بوم‌گردی روستایی موجود	۳/۰۰	۰/۸۰	۲۷/۰
۶	استفاده از لباس‌های محلی برای گرفتن عکس	۲/۱۲	۱/۱۲	۵۳/۰

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه‌های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت‌های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۱۲-۴) آمده است، همان‌طوریکه مشاهده می‌شود در ۱ آیت اجماع نظر وجود نداشته که البته در جدول شماره ۱۴-۴ نیز میانگین آن زیر ۲/۵ از ۵ می‌باشد.

جدول شماره (۴-۱۵): سطح توافق متخصصین با شاخص‌های استخراج شده در مقوله ملموسات

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی روستایی در استفاده از تجهیزات مناسب در ارائه خدمات	۹۶	۰۴
۲	آراستگی و مرتب بودن کارکنان در هنگام ارائه خدمات در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود	۹۰	۱۰
۳	میزان پذیرش صاحبان مشاغل گردشگری بوم‌گردی روستایی در ارائه تخفیف برای انجام خدمات	۷۶	۲۴
۴	حمل و نقل و دسترسی به وسایل نقلیه در پیرامون روستاهای منطقه	۶۲	۳۸
۵	وجود کمک‌های اولیه در واحد(های) بوم‌گردی روستایی موجود	۵۸	۴۲
۶	استفاده از لباس‌های محلی برای گرفتن عکس	۳۸	۶۲

۴-۲-۲- معیار توسعه پایدار:

این معیار از ۳ زیرمعیار زیست‌محیطی، فرهنگی و اجتماعی تعریف گردید که به تفکیک هر زیرمعیار، مراحل ۳ گانه تکنیک دلفی به شرح زیر آورده می‌شود.

۴-۲-۲-۱- تبیین شاخص‌های مقوله زیست‌محیطی از زیرمجموعه توسعه پایدار:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص‌های "زیست‌محیطی" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۴-۱۶) ارائه شده است.

جدول شماره (۴-۱۶): شاخص‌های زیست‌محیطی از زیرمجموعه توسعه پایدار

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	اهمیت دادن به شیوه نامه های مصرف حامل‌های انرژی (آب، برق و گاز) با رویکرد صرفه‌جویی در واحد(های) بوم‌گردی روستایی موجود
۲	فرهنگ پذیرش استفاده از آب غیرقابل شرب (آب خاکستری) برای مصارفی همچون آبیاری فضای سبز
۳	پذیرش در استفاده از محصولات دوست‌دار محیط‌زیست در ارائه خدمات (عدم استفاده از ظروف یک‌بار مصرف)
۴	تفکیک زباله از مبدا در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص.
۵	بهره‌مندی از آبیاری تحت فشار و یا سیستم های بازچرخان (دوار) برای آبیاری فضای سبز و زیباسازی محیط در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود.
۶	بهره‌مندی از انرژی تجدیدپذیر (آبگرمکن خورشیدی، پنل‌های خورشیدی و ...) به منظور صرفه‌جویی در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص
۷	آسیب به باغات، درختان، پوشش گیاهی و مزارع منطقه توسط گردشگران اقامتگاه (های) بوم‌گردی روستایی موجود.
۸	استفاده از شیرهای آب اهرمی، چشمی و یا پدالی در سرویس‌های بهداشتی واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص
۹	تهیه هاضم زباله به منظور استخراج انرژی

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع‌آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ‌ها دسته‌بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۴-۱۷) آمده است.

جدول شماره (۱۷-۴): ترتیب اهمیت شاخص‌های استخراج شده در مقوله زیست‌محیطی

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	اهمیت دادن به شیوه نامه های مصرف حامل‌های انرژی (آب، برق و گاز) با رویکرد صرفه‌جویی در واحد(های) بوم‌گردی روستایی موجود	۴/۸۰	۰/۹۲	۱۹/۰
۲	فرهنگ پذیرش استفاده از آب غیرقابل شرب (آب خاکستری) برای مصارفی همچون آبیاری فضای سبز	۴/۷۲	۰/۹۲	۱۹/۰
۳	پذیرش در استفاده از محصولات دوست‌دار محیط‌زیست در ارائه خدمات (عدم استفاده از طروف یک‌بار مصرف)	۴/۶۰	۰/۸۴	۱۸/۰
۴	تفکیک زباله از مبدا در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص.	۴/۱۲	۰/۹۶	۲۳/۰
۵	بهره‌مندی از آبیاری تحت فشار و یا سیستم های بازچرخان (دوار) برای آبیاری فضای سبز و زیباسازی محیط در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود.	۳/۸۶	۱/۰۰	۲۶/۰
۶	بهره‌مندی از انرژی تجدیدپذیر (آبگرمکن خورشیدی، پنل‌های خورشیدی و ...) به منظور صرفه‌جویی در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص	۳/۲۴	۱/۰۲	۳۱/۰
۷	آسیب به باغات، درختان، پوشش گیاهی و مزارع منطقه توسط گردشگران اقامتگاه (های) بوم‌گردی روستایی موجود.	۳/۰۰	۱/۰۸	۳۶/۰
۸	استفاده از شیرهای آب اهرمی، چشمی و یا پدالی در سرویس‌های بهداشتی واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص	۲/۹۲	۱/۱۲	۳۸/۰
۹	تهیه هاضم زباله به منظور استخراج انرژی	۲/۱۰	۰/۸۲	۳۹/۰

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه ی گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۱۸-۴) آمده است، همان‌طوریکه مشاهده می‌شود ۱ آیتم اجماع نظر در مورد آن وجود نداشته که البته در مرحله قبل نیز میانگین آنها زیر ۲/۵۰ نیز بوده است.

جدول شماره (۴-۱۸): سطح توافق متخصصین با شاخص‌های استخراج شده در مقوله زیست‌محیطی

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	اهمیت دادن به شیوه نامه های مصرف حامل‌های انرژی (آب، برق و گاز) با رویکرد صرفه‌جویی در واحد(های) بوم‌گردی روستایی موجود	۹۸	۰۲
۲	فرهنگ پذیرش استفاده از آب غیرقابل شرب (آب خاکستری) برای مصارفی همچون آبیاری فضای سبز	۹۲	۰۸
۳	پذیرش در استفاده از محصولات دوست‌دار محیط‌زیست در ارائه خدمات (عدم استفاده از طروف یک‌بار مصرف)	۸۸	۱۲
۴	تفکیک زباله از مبدا در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص.	۸۶	۱۴
۵	بهره‌مندی از آبیاری تحت فشار و یا سیستم های بازچرخان (دوار) برای آبیاری فضای سبز و زیباسازی محیط در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود.	۸۰	۲۰
۶	بهره‌مندی از انرژی تجدیدپذیر (آبگرمکن خورشیدی، پنل‌های خورشیدی و ...) به منظور	۸۰	۲۰

۷	۷۶	۲۴	صرفه‌جویی در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص آسیب به باغات، درختان، پوشش گیاهی و مزارع منطقه توسط گردشگران اقامتگاه‌های) بوم‌گردی روستایی موجود.
۸	۷۰	۳۰	استفاده از شیرهای آب اهرمی، چشمی و یا پدالی در سرویس‌های بهداشتی واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا پذیرش در این خصوص
۹	۴۰	۶۰	تهیه هاضم زباله به منظور استخراج انرژی

۲-۲-۴- تبیین شاخص‌های مقوله فرهنگی از زیرمجموعه توسعه پایدار:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص‌های "فرهنگی" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۱۹-۴) ارائه شده است.

جدول شماره (۱۹-۴): شاخص‌های فرهنگی از زیرمجموعه توسعه پایدار

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	فرهنگ حفظ و بازسازی آداب و رسوم محلی (مواردی همچون نصب عکس، تهیه بروشور، پوستر و ...)
۲	فراهم نمودن فرصت‌هایی جهت پوشیدن لباس‌های محلی توسط گردشگران در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا اقدام در این زمینه
۳	فرهنگ پذیرش استفاده از لباس‌های بومی - محلی به عنوان پوشش کارکنان در واحدهای بوم‌گردی روستایی
۴	استفاده از سفره‌آرایی بومی جهت سرو غذا در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا بهره‌مندی آتی از آن
۵	فضای نمایش و فروش سوغات و صنایع دستی در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا امکان احیا آن در منطقه

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع‌آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ‌ها دسته‌بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۲۰-۴) آمده است.

جدول شماره (۲۰-۴): ترتیب اهمیت شاخص‌های استخراج شده در مقوله فرهنگی

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)	انحراف معیار	C. V
۱	فرهنگ حفظ و بازسازی آداب و رسوم محلی (مواردی همچون نصب عکس، تهیه بروشور، پوستر و ...)	۴/۸۶	۰/۴۶	۱۰۹
۲	فراهم نمودن فرصت‌هایی جهت پوشیدن لباس‌های محلی توسط گردشگران در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا اقدام در این زمینه	۴/۲۶	۰/۵۸	۱۱۴
۳	فرهنگ پذیرش استفاده از لباس‌های بومی - محلی به عنوان پوشش کارکنان در واحدهای بوم‌گردی روستایی	۴/۰۰	۰/۶۲	۱۱۵
۴	استفاده از سفره‌آرایی بومی جهت سرو غذا در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا بهره‌مندی آتی از آن	۳/۹۸	۰/۹۸	۱۲۵
۵	فضای نمایش و فروش سوغات و صنایع دستی در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا امکان احیا آن در منطقه	۳/۸۰	۱/۰۰	۱۲۶

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه‌های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت‌های مشخص شده تعیین شد. هدف

پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۴-۲۱) آمده است، همان‌طوریکه مشاهده می‌شود در همه آیت‌ها اجماع نظر وجود دارد.

جدول شماره (۴-۲۱): سطح توافق متخصصین با شاخص‌های استخراج شده در مقوله فرهنگی

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	فرهنگ حفظ و بازسازی آداب و رسوم محلی (مواردی همچون نصب عکس، تهیه بروشور، پوستر و ...)	۹۰	۱۰
۲	فراهم نمودن فرصت‌هایی جهت پوشیدن لباس‌های محلی توسط گردشگران در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا اقدام در این زمینه	۸۲	۱۸
۳	فرهنگ پذیرش استفاده از لباس‌های بومی - محلی به عنوان پوشش کارکنان در واحدهای بوم‌گردی روستایی	۷۶	۲۴
۴	استفاده از سفره‌آرایی بومی جهت سرو غذا در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا بهره‌مندی آبی از آن	۷۰	۳۰
۵	فضای نمایش و فروش سوغات و صنایع دستی در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود و یا امکان احیا آن در منطقه	۶۶	۳۴

۳-۲-۴- تبیین شاخص‌های مقوله اجتماعی از زیرمجموعه توسعه پایدار:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص‌های "اجتماعی" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۴-۲۲) ارائه شده است.

جدول شماره (۴-۲۲): شاخص‌های اجتماعی از زیرمجموعه توسعه پایدار

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	امکان بهره‌مندی از دانش بومی در مدیریت اقامتگاه بوم‌گردی
۲	تاثیرپذیری سو بر فرهنگ و رفتار مردم منطقه به واسطه احداث اقامتگاه بوم‌گردی
۳	میزان استقبال و پذیرش مردم محلی از گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی
۴	میزان کمتر بودن تعارض‌های اجتماعی گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی با مردم محلی
۵	تاثیرپذیری کمتر جوامع محلی روستایی از جرم و جنایت، مواد مخدر، مشروبات الکلی و فحشا در جامعه محلی به واسطه حضور گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی
۶	میزان پذیرش در ایجاد کارگاه صنایع دستی به منظور مشارکت مهمانان در محوطه یا بیرون از اقامتگاه بوم‌گردی
۷	میزان پذیرش در ایجاد کارگاه صنایع لبنی و یا پخت نان به منظور مشارکت مهمانان در محوطه یا بیرون از اقامتگاه بوم‌گردی
۸	میزان پذیرش در مشارکت اقامتگاه بوم‌گردی با انجمن‌های رسمی و یا غیررسمی محلی
۹	امکان اجرای تورهای روستاگردی یا طبیعت گردی در اقامتگاه بوم‌گردی
۱۰	اجرای مدیریت خانوادگی در اقامتگاه بوم‌گردی
۱۱	پتانسیل بهره‌مندی اطلاعات در رابطه با محیط‌طبیعی از طریق بروشور، تابلوی راهنما، عکس و

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع‌آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ‌ها دسته‌بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۴-۲۳) آمده است.

جدول شماره (۲۳-۴): ترتیب اهمیت شاخص‌های استخراج شده در مقوله اجتماعی

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	امکان بهره‌مندی از دانش بومی در مدیریت اقامتگاه بوم‌گردی	۴/۹۲	۰/۵۶	۱۱/۰
۲	تاثیرپذیری سو بر فرهنگ و رفتار مردم منطقه به واسطه احداث اقامتگاه بوم‌گردی	۴/۸۶	۰/۶۸	۱۴/۰
۳	میزان استقبال و پذیرش مردم محلی از گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی	۴/۲۴	۰/۶۰	۱۴/۰
۴	میزان کمتر بودن تعارض‌های اجتماعی گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی با مردم محلی	۴/۰۲	۰/۸۲	۲۰/۰
۵	تاثیرپذیری کمتر جوامع محلی روستایی از جرم و جنایت، مواد مخدر، مشروبات الکلی و فحشا در جامعه محلی به واسطه حضور گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی	۳/۸۶	۰/۷۶	۲۰/۰
۶	میزان پذیرش در ایجاد کارگاه صنایع دستی به منظور مشارکت مهمانان در محوطه یا بیرون از اقامتگاه بوم‌گردی	۳/۵۸	۰/۶۶	۲۰/۰
۷	میزان پذیرش در ایجاد کارگاه صنایع لبنی و یا پخت نان به منظور مشارکت مهمانان در محوطه یا بیرون از اقامتگاه بوم‌گردی	۳/۵۰	۰/۸۶	۲۴/۰
۸	میزان پذیرش در مشارکت اقامتگاه بوم‌گردی با انجمن‌های رسمی و یا غیررسمی محلی	۳/۲۲	۱/۰۰	۳۱/۰
۹	امکان اجرای تورهای روستاگردی یا طبیعت گردی در اقامتگاه بوم‌گردی	۳/۱۲	۱/۰۶	۳۳/۰
۱۰	اجرای مدیریت خانوادگی در اقامتگاه بوم‌گردی	۳/۰۰	۱/۰۰	۳۳/۰
۱۱	پتانسیل بهره‌مندی اطلاعات در رابطه با محیط‌طبیعی از طریق برشور، تابلوی راهنما، عکس و	۲/۸۶	۱/۱۲	۳۹/۰

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه‌های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه ی گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۲۴-۴) آمده است، همان‌طوریکه مشاهده می‌شود در همه آیتم‌ها اجماع نظر وجود دارد که البته در مرحله قبل نیز میانگین همگی بالای ۲/۵۰ از ۵ بوده است.

جدول شماره (۴-۲۴): سطح توافق متخصصین با شاخص‌های استخراج شده در مقوله اجتماعی

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	امکان بهره‌مندی از دانش بومی در مدیریت اقامتگاه بوم‌گردی	۱۰۰	۰۰
۲	تاثیرپذیری سو بر فرهنگ و رفتار مردم منطقه به واسطه احداث اقامتگاه بوم‌گردی	۹۸	۰۲
۳	میزان استقبال و پذیرش مردم محلی از گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی	۹۶	۰۴
۴	میزان کمتر بودن تعارض‌های اجتماعی گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی با مردم محلی	۹۰	۱۰
۵	تاثیرپذیری کمتر جوامع محلی روستایی از جرم و جنایت، مواد مخدر، مشروبات الکلی و فحشا در جامعه محلی به واسطه حضور گردشگران اقامتگاه بوم‌گردی	۸۲	۱۸
۶	میزان پذیرش در ایجاد کارگاه صنایع دستی به منظور مشارکت مهمانان در محوطه یا بیرون از اقامتگاه بوم‌گردی	۷۶	۲۴
۷	میزان پذیرش در ایجاد کارگاه صنایع لبنی و یا پخت نان به منظور مشارکت مهمانان در محوطه یا بیرون از اقامتگاه بوم‌گردی	۷۶	۲۴
۸	میزان پذیرش در مشارکت اقامتگاه بوم‌گردی با انجمن‌های رسمی و یا غیررسمی محلی	۷۰	۳۰
۹	امکان اجرای تورهای روستاگردی یا طبیعت گردی در اقامتگاه بوم‌گردی	۶۰	۴۰
	اجرای مدیریت خانوادگی در اقامتگاه بوم‌گردی	۶۰	۴۰
	پتانسیل بهره‌مندی اطلاعات در رابطه با محیط‌طبیعی از طریق برشور، تابلوی راهنما، عکس و	۵۸	۴۲

۳-۲-۴- معیار تناسب معماری:

این معیار از ۲ زیرمعیار فیزیکی و زیرساختی تعریف گردید که به تفکیک هر زیرمعیار، مراحل ۳ گانه تکنیک دلفی به شرح زیر آورده می‌شود.

۱-۳-۲-۴- تبیین شاخص‌های مقوله فیزیکی از زیرمجموعه تناسب معماری:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص‌های "فیزیکی" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۴-۲۵) ارائه شده است.

جدول شماره (۴-۲۵): شاخص‌های فیزیکی از زیرمجموعه تناسب معماری

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	میلان فضایی مناطق روستایی برای ایجاد و یا احیا گردشگری با محوریت بوم‌گردی.
۲	طراحی داخلی واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود
۳	نورپردازی مناسب با رعایت اصول عدم آلودگی در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود
۴	زیرساخت سیستم‌های ارتباطی (تلفن و اینترنت) در مناطق روستایی منطقه
۵	کیفیت بهداشتی محله، کوچه‌ها و خیابان‌های اطراف مناطق روستایی.
۶	تناسب شکل اقامتگاه(های) بوم‌گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد.
۷	تناسب مصالح و تزئینات ظاهری اقامتگاه(های) بوم‌گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد.
۸	تناسب رنگ اقامتگاه (های) بوم‌گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد
۹	ایجاد ادراک از شیوه زندگی در اقامتگاه بوم‌گردی(گردشگری با محوریت بوم‌گردی)
۱۰	پذیرش حفظ محیط اطراف (قرار دادن باغچه گیاهان زینتی گلخانه و گل) در ایجاد و احیا مناطق بوم‌گردی
۱۱	پذیرش طراحی فضای بازی کودکان در اقامتگاه (های) بوم‌گردی روستایی.
۱۲	طراحی برای فضای سالمندان
۱۳	طراحی کالبدی منطبق با مکان‌های لوکس

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ ها دسته بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۴-۱۷) آمده است.

جدول شماره (۴-۲۶): ترتیب اهمیت شاخص های استخراج شده در مقوله فیزیکی

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	مبلمان فضایی مناطق روستایی برای ایجاد و یا احیا گردشگری با محوریت بوم گردی.	۴/۸۲	۰/۲۴	۱۰۵
۲	طراحی داخلی واحدهای بوم گردی روستایی موجود	۴/۸۲	۰/۲۸	۱۰۶
۳	نورپردازی مناسب با رعایت اصول عدم آلودگی در واحدهای بوم گردی روستایی موجود	۴/۶۶	۰/۳۶	۱۰۸
۴	زیرساخت سیستم های ارتباطی (تلفن و اینترنت) در مناطق روستایی منطقه	۴/۲۲	۰/۴۲	۱۱۰
۵	کیفیت بهداشتی محله، کوچه ها و خیابان های اطراف مناطق روستایی.	۴/۰۰	۰/۳۸	۱۱۰
۶	تناسب شکل اقامتگاه (های) بوم گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد.	۴/۰۰	۰/۴۰	۱۱۰
۷	تناسب مصالح و تزئینات ظاهری اقامتگاه (های) بوم گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد.	۳/۸۲	۰/۴۶	۱۱۲
۸	تناسب رنگ اقامتگاه (های) بوم گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد	۳/۷۶	۰/۴۸	۱۱۳
۹	ایجاد ادراک از شیوه زندگی در اقامتگاه بوم گردی (گردشگری با محوریت بوم گردی)	۳/۶۸	۰/۶۶	۱۱۸
۱۰	پذیرش حفظ محیط اطراف (قرار دادن باغچه گیاهان زینتی گلخانه و گل) در ایجاد و احیا مناطق بوم گردی	۳/۲۰	۰/۷۲	۱۲۲
۱۱	پذیرش طراحی فضای بازی کودکان در اقامتگاه (های) بوم گردی روستایی.	۳/۰۰	۰/۸۴	۱۲۸
۱۲	طراحی برای فضای سالمندان	۲/۳۲	۱/۱۲	۱۴۸
۱۳	طراحی کالبدی منطبق با مکان های لوکس	۲/۲۴	۱/۲۲	۱۵۴

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه ی گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۴-۲۷) آمده است، همان طوریکه مشاهده می شود در مورد ۲ آیتم اجماع نظر وجود نداشته که البته در مرحله قبل نیز میانگین آنها زیر ۲/۵۰ نیز بوده است.

جدول شماره (۴-۲۷): سطح توافق متخصصین با شاخص‌های استخراج شده در مقوله فیزیکی

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	مبلمان فضایی مناطق روستایی برای ایجاد و یا احیا گردشگری با محوریت بوم‌گردی.	۹۰	۱۰
۲	طراحی داخلی واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود	۸۸	۱۲
۳	نورپردازی مناسب با رعایت اصول عدم آلودگی در واحدهای بوم‌گردی روستایی موجود	۸۶	۱۴
۴	زیرساخت سیستم‌های ارتباطی (تلفن و اینترنت) در مناطق روستایی منطقه	۸۰	۲۰
۵	کیفیت بهداشتی محله، کوچه‌ها و خیابان‌های اطراف مناطق روستایی.	۷۶	۲۴
۶	تناسب شکل اقامتگاه(های) بوم‌گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد.	۷۴	۲۶
۷	تناسب مصالح و تزئینات ظاهری اقامتگاه(های) بوم‌گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد.	۷۲	۲۸
۸	تناسب رنگ اقامتگاه (های) بوم‌گردی موجود با بافت فیزیکی و فرهنگی منطقه و یا پذیرش جوامع محلی در این مورد	۷۰	۳۰
۹	ایجاد ادراک از شیوه زندگی در اقامتگاه بوم‌گردی (گردشگری با محوریت بوم‌گردی)	۶۲	۳۸
۱۰	پذیرش حفظ محیط اطراف (قرار دادن باغچه گیاهان زینتی گلخانه و گل) در ایجاد و احیا مناطق بوم‌گردی	۶۰	۴۰
۱۱	پذیرش طراحی فضای بازی کودکان در اقامتگاه (های) بوم‌گردی روستایی.	۵۴	۴۶
۱۲	طراحی برای فضای سالمندان	۴۲	۵۸
۱۳	طراحی کالبدی منطبق با مکان‌های لوکس	۲۸	۷۲

۲-۳-۴- تبیین شاخص‌های مقوله زیرساختی از زیرمجموعه تناسب معماری:

مرحله اول از تکنیک دلفی:

در مرحله اول، پرسشنامه باز در رابطه با تبیین شاخص‌های "زیرساختی" در اختیار متخصصین قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول تکنیک دلفی پس از بررسی تمام نظرات و حذف موارد مشابه در جدول شماره (۴-۲۸) ارائه شده است.

جدول شماره (۴-۲۸): شاخص‌های زیرساختی از زیرمجموعه تناسب معماری

ردیف	مقوله مورد نظر
۱	وضعیت استحکام بناهای مناطق روستایی منطقه
۲	کیفیت، امکان ساخت و یا وجود پارکینگ و دسترسی مناسب آن به واحدهای اقامتی گردشگری و اتاق‌ها
۳	کیفیت فاضلاب و بهداشت در معماری مناطق روستایی منطقه
۴	امکانات و خدمات پیرامون مناطق روستایی (مغازه، رستوران و ...)
۵	وضعیت نماهای محله و کوچه‌های اطراف برای احیا گردشگری با محوریت بوم‌گردی روستایی
۶	پاسخگویی نمونه احیا شده موجود به نیازهای معلولین (رمپ و سرویس‌های بهداشتی ویژه ایشان)
۷	کیفیت معماری سالن غذاخوری واحدهای بوم‌گردی موجود
۸	کیفیت معماری سرویس‌های بهداشتی و حمام واحدهای بوم‌گردی موجود
۹	کیفیت چای خانه واحدهای بوم‌گردی موجود
۱۰	کیفیت نماز خانه واحدهای بوم‌گردی موجود

مرحله دوم از تکنیک دلفی:

پس از جمع آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ ها دسته بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت هر یک از متخصصین با مقوله مورد نظر (با استفاده از طیف لیکرت) بررسی شد، که نتایج حاصل از آن در جدول شماره (۲۹-۴) آمده است.

جدول شماره (۲۹-۴): ترتیب اهمیت شاخص های استخراج شده در مقوله معماری

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف معیار	C. V
۱	وضعیت استحکام بناهای مناطق روستایی منطقه	۴/۷۶	۰/۸۴	۱۸/۰
۲	کیفیت، امکان ساخت و یا وجود پارکینگ و دسترسی مناسب آن به واحدهای اقامتی گردشگری و اتاق ها	۴/۲۰	۰/۸۰	۱۹/۰
۳	کیفیت فاضلاب و بهداشت در معماری مناطق روستایی منطقه	۴/۰۲	۰/۸۹	۲۲/۰
۴	امکانات و خدمات پیرامون مناطق روستایی (مغازه ، رستوران و)	۴/۰۰	۰/۸۶	۲۲/۰
۵	وضعیت نماهای محله و کوچه های اطراف برای احیا گردشگری با محوریت بوم گردی روستایی	۳/۸۶	۰/۸۸	۲۳/۰
۶	پاسخگویی نمونه احیا شده موجود به نیازهای معلولین (رمپ و سرویس های بهداشتی ویژه ایشان)	۳/۷۰	۰/۹۰	۲۴/۰
۷	کیفیت معماری سالن غذاخوری واحدهای بوم گردی موجود	۳/۴۲	۱/۰۰	۲۹/۰
۸	کیفیت معماری سرویس های بهداشتی و حمام واحدهای بوم گردی موجود	۳/۱۲	۰/۹۸	۳۱/۰
۹	کیفیت چای خانه واحدهای بوم گردی موجود	۳/۰۰	۱/۱۲	۳۷/۰
۱۰	کیفیت نماز خانه واحدهای بوم گردی موجود	۲/۸۸	۱/۱۸	۴۱/۰

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مرحله سوم تکنیک دلفی:

در مرحله سوم گویه های حاصل از ترتیب نتایج بدست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصین حوزه ی گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت های مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول شماره (۳۰-۴) آمده است، همان طوریکه مشاهده می شود در مورد همه آیتها اجماع نظر وجود داشته است.

جدول شماره (۴-۳): سطح توافق متخصصین با شاخص‌های استخراج شده در مقوله ارائه خدمات با کیفیت

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	وضعیت استحکام بناهای مناطق روستایی منطقه	۹۲	۰۸
۲	کیفیت، امکان ساخت و یا وجود پارکینگ و دسترسی مناسب آن به واحدهای اقامتی گردشگری و اتاق‌ها	۹۰	۱۰
۳	کیفیت فاضلاب و بهداشت در معماری مناطق روستایی منطقه	۸۸	۱۲
۴	امکانات و خدمات پیرامون مناطق روستایی (مغازه، رستوران و ...)	۸۲	۱۸
۵	وضعیت نماهای محله و کوچه‌های اطراف برای احیا گردشگری با محوریت بوم‌گردی روستایی	۷۶	۲۴
۶	پاسخگویی نمونه احیا شده موجود به نیازهای معلولین (رمپ و سرویس‌های بهداشتی ویژه ایشان)	۷۰	۳۰
۷	کیفیت معماری سالن غذاخوری واحدهای بوم‌گردی موجود	۶۶	۳۴
۸	کیفیت معماری سرویس‌های بهداشتی و حمام واحدهای بوم‌گردی موجود	۶۰	۴۰
۹	کیفیت چای خانه واحدهای بوم‌گردی موجود	۵۴	۴۶
۱۰	کیفیت نماز خانه واحدهای بوم‌گردی موجود	۵۰	۵۰

پس از استخراج شاخص‌ها و با استناد به چارچوب مفهومی تحقیق، پرسشنامه مقایسات زوجی تهیه و در اختیار متخصصین قرار گرفت.

پس از جمع‌آوری داده‌ها، موارد توسط نرم افزارهای Excell و Expert Choice با محوریت تکنیک AHP مورد تحلیل قرار گرفتند، که موارد حاصل از آن به شرح زیر می‌باشد. لازم به ذکر است به دلیل تعداد کم روستاهای شهرستان‌های شهرکرد، بن و سامان موارد در یک مقایسه قرار گرفت، از طرفی دیگر شهرستان‌های فارس، کیار و اردل بر اساس نظر متخصصین در مقایسات به دست آمده تفاوت معناداری نداشته اند که هر سه به عنوان یک آیتم تلقی شده‌اند.

سطح بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در گزینه تناسب معماری

به منظور سطح‌بندی در معیار تناسب معماری، ۲ زیرمعیار فیزیکی و زیرساختی منطبق با چارچوب مفهومی تحقیق مستخرج گردید که پس از ورود داده‌ها در نرم افزار و بهره‌مندی از تکنیک AHP موارد به تفکیک برای هر گزینه و به صورت کلی برای هر معیار مورد بررسی قرار گرفت.

سطح بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در معیار تناسب معماری احیاشده از نظر زیرساختی در بخش فیزیکی

به منظور سطح‌بندی شهرستان‌های استان در بخش فیزیکی، ۱۱ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده‌ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می‌باشد.

	۹	۷	۵	۳	۱	۱/۳	۱/۵	۱/۷	۱/۹	
فارسان، کیار و اردل				3						شهرکرد، بن و سامان
بروجن							1/5			شهرکرد، بن و سامان
لردگان		7								شهرکرد، بن و سامان
کوهرنگ				3						شهرکرد، بن و سامان
بروجن								1/7		فارسان، کیار و اردل
لردگان								1/7		فارسان، کیار و اردل
کوهرنگ					1					فارسان، کیار و اردل
لردگان		7								بروجن
کوهرنگ		7								بروجن
کوهرنگ	9									لردگان

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان‌های بروجن با مقدار ۰/۳۶۷، شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۲۶۹، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۱۶۰، شهرستان کوهرنگ با مقدار ۰/۱۰۸ و شهرستان‌های خانمیرزا لردگان با مقدار ۰/۰۹۶ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۳۱): رتبه شهرستان در زیرمعیار فیزیکی از معیار تناسب معماری

ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	بروجن	۱
۲	شهرکرد، بن و سامان	۲
۳	اردل	۳
۴	کیار	۳
۵	فارسان	۳
۶	کوهرنگ	۴
۷	لردگان	۵
۸	خانمیرزا	۵

شکل شماره (۴-۳): رتبه شهرستان‌ها در زیرمعیار فیزیکی از معیار تناسب معماری

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار تناسب معماری احیاشده از نظر زیرساختی

به منظور سطح بندی شهرستان های استان در گزینه زیرساختی، ۱۰ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می باشد.

	۱/۹	۱/۷	۱/۵	۱/۳	۱	۳	۵	۷	۹
فارسان، کیار و اردل					1				شهرکرد، بن و سامان
بروجن					1				شهرکرد، بن و سامان
لردگان							5		شهرکرد، بن و سامان
کوهرنک							5		شهرکرد، بن و سامان
بروجن			1/3						فارسان، کیار و اردل
لردگان							5		فارسان، کیار و اردل
کوهرنک						3			فارسان، کیار و اردل
لردگان							5		بروجن
کوهرنک							5		بروجن
کوهرنک				1/3					لردگان

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۴۵۳، بروجن با مقدار ۰/۲۵۷، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۱۳۶، شهرستان کوهرنک با مقدار ۰/۰۷۹ و شهرستان های خانمیرزا و لردگان با مقدار ۰/۰۷۵ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۳۲): رتبه شهرستان در زیرمعیار زیرساختی از معیار تناسب معماری

ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	شهرکرد، بن و سامان	۱
۲	بروجن	۲
۳	اردل	۳
۴	کیار	۳
۵	فارسان	۳
۶	کوهرنک	۴
۷	لردگان	۵
۸	خانمیرزا	۵

شکل شماره (۴-۴): رتبه شهرستان ها در زیرمعیار زیرساختی از معیار تناسب معماری

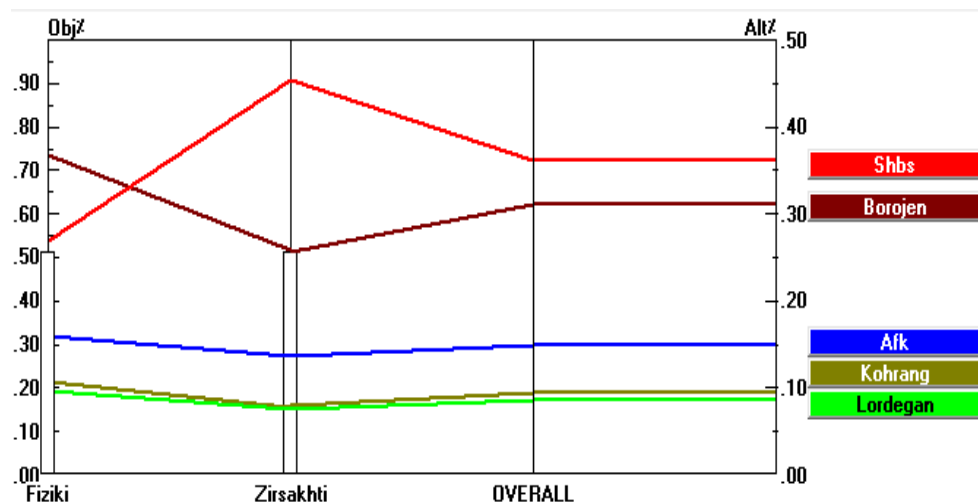
سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار تناسب معماری احیاشده

با استناد به چارچوب مفهومی تحقیق، معیار تناسب معماری خود دارای ۲ گزینه به شرح فیزیکی و زیرساختی بود که اولویت بندی شهرستانی در هردومورد بررسی شد. در ادامه اولویت بندی شهرستان های استان در معیار تناسب معماری به شرح زیر آورده شده است. نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های شهرکرد، بن و سامان و بروجن به ترتیب با مقادیر ۰/۳۵۱ و ۰/۳۱۷ و ۰/۳۱۷ رتبه های اولویت اول و دوم در این زمینه می باشند و سپس به ترتیب، شهرستان های فارسان، کیار، اردل، کوهرنگ و لردگان و خانمیرزا کسب رتبه نموده اند.

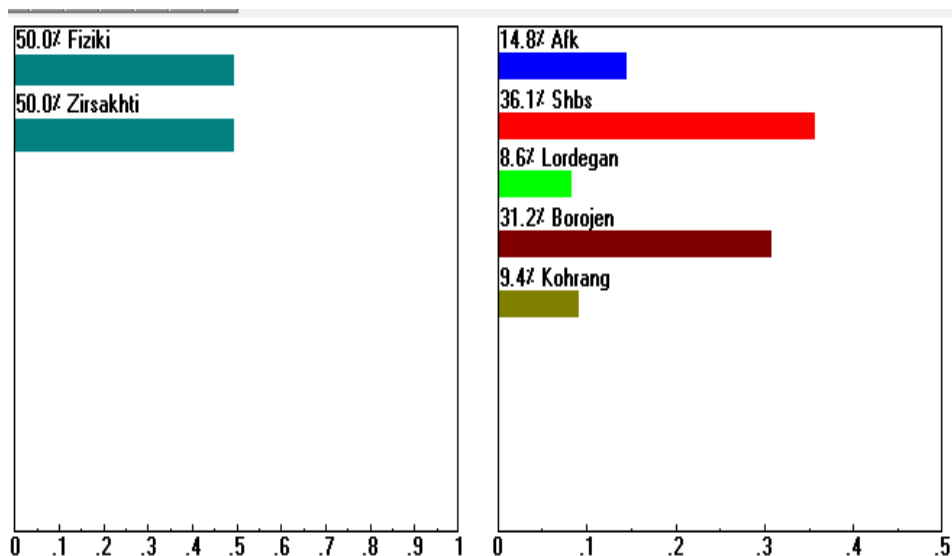
جدول شماره (۴-۳۳): اولویت بندی شهرستان در معیار تناسب معماری

ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	شهرکرد، بن و سامان	۱
۲	بروجن	۲
۳	اردل	۳
۴	کیار	۳
۵	فارسان	۳
۶	کوهرنگ	۴
۷	لردگان	۵
۸	خانمیرزا	۵

لازم به ذکر است که میانگین وزنی محاسبه شده معیارهای زیرساختی و فیزیکی نسبت به گزینه تناسب معماری، عدد ۱ به دست آمد که می توان تفسیر نمود، معیارهای ذکر شده از دیدگاه متخصصین هردو به یک اندازه مهم بوده است. در ادامه اقسام نمودارهای تحلیل حساسیت به منظور درک واضح تر اولویت بندی مناطق آورده شده است.

شکل شماره (۴-۵): اولویت بندی شهرستان در معیار تناسب معماری (نمودار تحلیل حساسیت)

شکل شماره (۴-۶): اولویت‌بندی شهرستان در معیار تناسب معماری (نمودار درصد شکلی)

سطح بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول به مهمانان

به منظور سطح‌بندی در معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول به مهمانان، با استناد به پیشینه پژوهش و همچنین بهره‌مندی از مدل‌های تاگوچی و سرکوال ۵ گزینه پاسخگویی، تضمین، همدلی، ملموسات و اطمینان منطبق با چارچوب مفهومی تحقیق مستخرج گردید که پس از ورود داده‌ها در نرم افزار و بهره‌مندی از تکنیک AHP موارد به تفکیک برای هر گزینه و به صورت کلی برای معیار مورد بررسی قرار گرفت.

سطح بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول در بخش پاسخگویی

به منظور سطح‌بندی شهرستان‌های استان در بخش پاسخگویی، ۴ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده‌ها در نرم‌افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم‌افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم‌افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می‌باشد.

	۱/۹	۱/۷	۱/۵	۱/۳	۱	۳	۵	۷	۹	
فارسان، کیار و اردل							5			شهرکرد، بن و سامان
بروجن					1					شهرکرد، بن و سامان
لردگان							5			شهرکرد، بن و سامان
کوهرنگ							5			شهرکرد، بن و سامان
بروجن					1					فارسان، کیار و اردل
لردگان							5			فارسان، کیار و اردل
کوهرنگ							5			فارسان، کیار و اردل
لردگان							5			بروجن
کوهرنگ									9	بروجن
کوهرنگ					1					لردگان

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان‌های بروجن با مقدار ۰/۳۱۷، شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۲۹۵، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۱۷۹، شهرستان کوهرنگ با مقدار ۰/۱۰۹ و شهرستان‌های خانمیرزا و لردگان با مقدار ۰/۱۰۰ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۳۴): رتبه شهرستان در گزینه پاسخگویی از معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول			
ردیف	نام شهرستان	رتبه	
۱	بروجن	۱	
۲	شهرکرد، بن و سامان	۲	
۳	اردل	۳	
۴	کیار	۳	
۵	فارسان	۳	
۶	کوهرنگ	۴	
۷	لردگان	۵	
	خانمیرزا	۵	

اردل، فارسان و کیار

شهرکرد، بن و سامان

لردگان و خانمیرزا

بروجن

کوهرنگ

شکل شماره (۴-۷): رتبه شهرستان در گزینه پاسخگویی از معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول

سطح بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول در بخش قابلیت اطمینان

به منظور سطح بندی شهرستان‌های استان در بخش قابلیت اطمینان، ۳ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده‌ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از

نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می باشد.

	۱/۹	۱/۷	۱/۵	۱/۳	۱	۳	۵	۷	۹	
فارسان، کیار و اردل									9	شهرکرد، بن و سامان
بروجن							5			شهرکرد، بن و سامان
لردگان									9	شهرکرد، بن و سامان
کوهرنگ									9	شهرکرد، بن و سامان
بروجن					1					فارسان، کیار و اردل
لردگان					1					فارسان، کیار و اردل
کوهرنگ					1					فارسان، کیار و اردل
لردگان								7		بروجن
کوهرنگ						3				بروجن
کوهرنگ					1					لردگان

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۳۵۹، بروجن با مقدار ۰/۲۳۷، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۲۲۳، شهرستان کوهرنگ با مقدار ۰/۰۹۳ و شهرستان های خانمیرزا و لردگان با مقدار ۰/۰۸۷ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۳۵): رتبه شهرستان در گزینه قابلیت اطمینان از معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول			
ردیف	نام شهرستان	رتبه	
۱	شهرکرد، بن و سامان	۱	
۲	بروجن	۲	
۳	اردل	۳	
۴	کیار	۳	
۵	فارسان	۳	
۶	کوهرنگ	۴	
۷	لردگان	۵	
۸	خانمیرزا	۵	

اردل، فارسان و کیار

شهرکرد، بن و سامان

لردگان و خانمیرزا

شکل شماره (۴-۸): رتبه شهرستان در گزینه قابلیت اطمینان از معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول در بخش تضمین

به منظور سطح بندی شهرستان های استان در بخش تضمین، ۳ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می باشد.

	۱/۹	۱/۷	۱/۵	۱/۳	۱	۳	۵	۷	۹	
فارسان، کیار و اردل								7		شهرکرد، بن و سامان
بروجن							5			شهرکرد، بن و سامان
لردگان								7		شهرکرد، بن و سامان
کوهرنگ									9	شهرکرد، بن و سامان
بروجن				1/3						فارسان، کیار و اردل
لردگان				1/3						فارسان، کیار و اردل
کوهرنگ				1/3						فارسان، کیار و اردل
لردگان							5			بروجن
کوهرنگ							5			بروجن
کوهرنگ						3				لردگان

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۴۱۴، بروجن با مقدار ۰/۲۴۱، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۱۵۶، شهرستان کوهرنگ با مقدار ۰/۱۰۴ و شهرستان های خانمیرزا و لردگان با مقدار ۰/۰۸۵ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۳۶): رتبه شهرستان در گزینه تضمین از معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول			
ردیف	نام شهرستان	رتبه	
۱	شهرکرد، بن و سامان	۱	
۲	بروجن	۲	
۳	اردل	۳	
۴	کیار	۳	
۵	فارسان	۳	
۶	کوهرنگ	۴	
۷	لردگان	۵	
۸	خانمیرزا	۵	

اردل، فارسان و کیار

شهرکرد، بن و سامان

لردگان و خانمیرزا

بروجن

کوهرنگ

شکل شماره (۴-۹): رتبه شهرستان در گزینه تضمین از معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول در بخش همدلی

به منظور سطح بندی شهرستان های استان در بخش همدلی، ۳ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می باشد.

	۱/۹	۱/۷	۱/۵	۱/۳	۱	۳	۵	۷	۹
فارسان، کیار و اردل						3			شهرکرد، بن و سامان
بروجن						3			شهرکرد، بن و سامان
لردگان							5		شهرکرد، بن و سامان
کوهرنک						3			شهرکرد، بن و سامان
بروجن				1/3					فارسان، کیار و اردل
لردگان						3			فارسان، کیار و اردل
کوهرنک						3			فارسان، کیار و اردل
لردگان						3			بروجن
کوهرنک							5		بروجن
کوهرنک						3			لردگان

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های بروجن با مقدار ۰/۳۲۶، شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۲۷۵، بروجن با مقدار ۰/۲۴۱، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۱۴۹، شهرستان کوهرنک با مقدار ۰/۱۳۸ و شهرستان لردگان و شهرستان خانمیرزا مشترکا با مقدار ۰/۱۱۲ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۳۷): رتبه شهرستان در گزینه همدلی از معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول

ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	بروجن	۱
۲	شهرکرد، بن و سامان	۲
۳	اردل	۳
۴	کیار	۳
۵	فارسان	۳
۶	کوهرنک	۴
۷	لردگان	۵
۸	خانمیرزا	۵

اردل، فارسان و کیار

شهرکرد، بن و سامان

لردگان و خانمیرزا

بروجن

کوهرنک

شکل شماره (۴-۱۰): رتبه شهرستان در گزینه همدلی از معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول در بخش ملموسات

به منظور سطح بندی شهرستان های استان در بخش ملموسات، ۵ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می باشد.

	۱/۹	۱/۷	۱/۵	۱/۳	۱	۳	۵	۷	۹
فارسان، کیار و اردل					1				شهرکرد، بن و سامان
بروجن					1				شهرکرد، بن و سامان
لردگان						3			شهرکرد، بن و سامان
کوهرنگ						3			شهرکرد، بن و سامان
بروجن					1				فارسان، کیار و اردل
لردگان						3			فارسان، کیار و اردل
کوهرنگ						3			فارسان، کیار و اردل
لردگان						3			بروجن
کوهرنگ						3			بروجن
کوهرنگ					1				لردگان

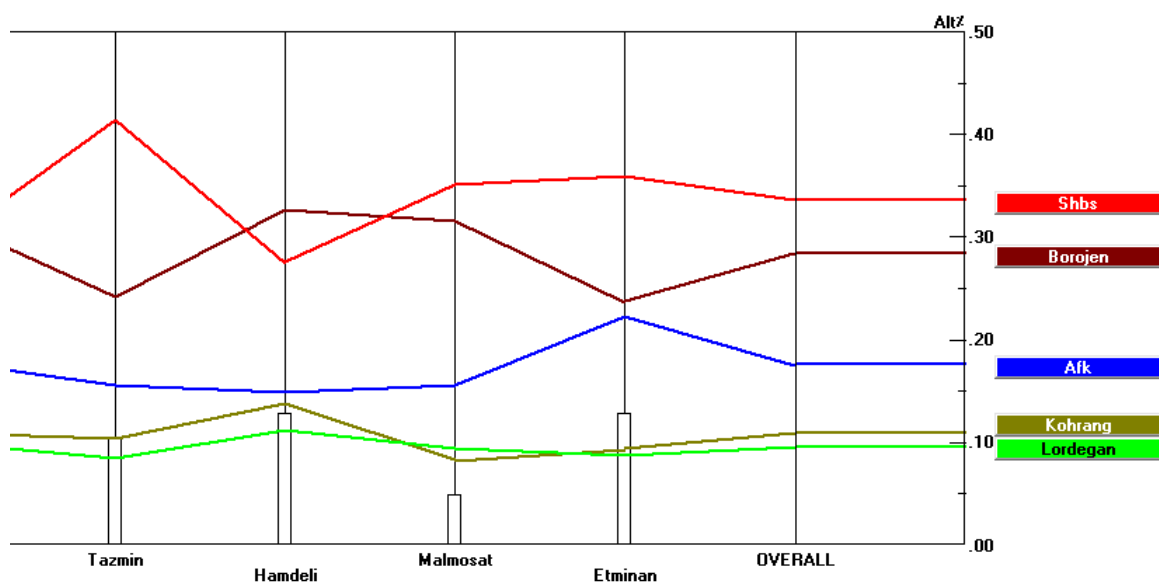
نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۳۵۱ بروجن با مقدار ۰/۳۱۶، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۱۵۶، شهرستان های خانمیرزا و لردگان با مقدار ۰/۰۹۵ و شهرستان کوهرنگ با مقدار ۰/۰۸۳ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۳۸): رتبه شهرستان در گزینه ملموسات از معیار ارائه خدمات با کیفیت و قابل قبول		
ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	شهرکرد، بن و سامان	۱
۲	بروجن	۲
۳	اردل	۳
۴	کیار	۳
۵	فارسان	۳
۶	خانمیرزا	۴
۶	لردگان	۴
۸	کوهرنگ	۵

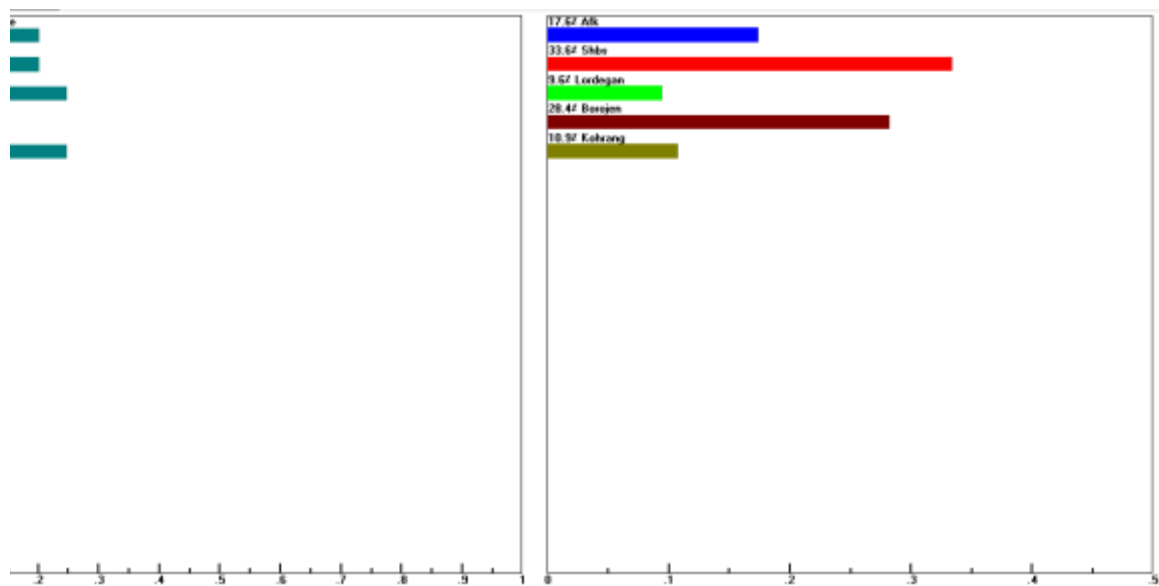
کوہرنگ

[illegible]

تضمین																		ملموسات
تضمین																		اطمینان
همدلی																		ملموسات
همدلی																		اطمینان
ملموسات																		اطمینان

شکل شماره (۴-۱۲): اولویت‌بندی شهرستان در معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول (نمودار تحلیل حساسیت)

شکل شماره (۴-۱۳): اولویت‌بندی شهرستان در معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول (نمودار درصد شکلی)

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار توسعه پایدار

به منظور سطح بندی در معیار توسعه پایدار، با استناد به پیشینه پژوهش و همچنین مفاهیم توسعه پایدار، ۳ گزینه زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی منطبق با چارچوب مفهومی تحقیق مستخرج گردید که پس از ورود داده ها در نرم افزار و بهره مندی از تکنیک AHP موارد به تفکیک برای هر گزینه و به صورت کلی برای معیار مورد بررسی قرار گرفت.

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار ارائه توسعه پایدار در بخش زیست محیطی و مدیریت سبز

به منظور سطح بندی شهرستان های استان در بخش زیست محیطی و مدیریت سبز، ۸ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می باشد.

	۱/۹	۱/۷	۱/۵	۱/۳	۱	۳	۵	۷	۹	
فارسان، کیار و اردل					1					شهرکرد، بن و سامان
بروجن					1					شهرکرد، بن و سامان
لردگان						3				شهرکرد، بن و سامان
کوهرنگ						3				شهرکرد، بن و سامان
بروجن					1					فارسان، کیار و اردل
لردگان					1					فارسان، کیار و اردل
کوهرنگ					1					فارسان، کیار و اردل
لردگان					1					بروجن
کوهرنگ						3				بروجن
کوهرنگ					1					لردگان

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های بروجن با مقدار ۰/۳۲۱، شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۲۷۷، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۱۸۲، شهرستان کوهرنگ با مقدار ۰/۱۱۰ و شهرستان های خانمیرزا و لردگان با مقدار ۰/۱۱۰ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۴۱): رتبه شهرستان در زیرمعیار زیست محیطی و مدیریت سبز از معیار توسعه پایدار

ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	بروجن	۱
۲	شهرکرد، بن و سامان	۲
۳	اردل	۳
۴	کیار	۳
۵	فارسان	۳
۶	کوهرنگ	۴
۷	لردگان	۵
۸	خانمیرزا	۵

اردل، فارسان و کیار

شهرکرد، بن و سامان

لردگان و خانمیرزا

بروجن

کوهرنگ

جدول شماره (۴-۱۴): رتبه شهرستان در زیرمعیار زیست محیطی و مدیریت سبز از معیار توسعه پایدار

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار توسعه پایدار در بخش فرهنگی

به منظور سطح بندی شهرستان های استان در بخش فرهنگی، ۵ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می باشد.

	۹	۷	۵	۳	۱	۱/۳	۱/۵	۱/۷	۱/۹	
فارسان، کیار و اردل						1/3				
بروجن					1					
لردگان				3						
کوهرنگ						1/3				
بروجن				3						
لردگان				3						
کوهرنگ					1					
لردگان						1/3				
کوهرنگ						1/3				
لردگان					1					

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های کوهرنگ با مقدار ۰/۳۲۹، اردل، فارسان و کیار هر ۳ با مقادیر ۰/۲۲۱، بروجن با مقدار ۰/۱۶۵ و شهرستان های شهرکرد و لردگان و خانمیرزا با مقدار ۰/۱۴۳ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۴۲): رتبه شهرستان در زیرمعیار فرهنگی از معیار توسعه پایدار

ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	کوهرنگ	۱
۲	اردل	۲
۳	فارسان	۲
۴	کیار	۲
۵	بروجن	۳
۶	خانمیرزا	۴
۷	شهرکرد	۴
۸	لردگان	۴

اردل، فارسان و کيار

شهرکرد، بن و سامان

لردگان و خانميرزا

بروجن

کوهرنگ

شکل شماره (۴-۱۵): رتبه شهرستان در زیرمعیار فرهنگی از معیار توسعه پایدار

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار توسعه پایدار در بخش اجتماعی

به منظور سطح بندی شهرستان های استان در بخش اجتماعی، ۱۱ شاخص شناسایی شده با استفاده از تکنیک دلفی را با استفاده از تکنیک AHP تحلیل نموده که پس از ورود داده ها در نرم افزار؛ ابتدا میانگین وزنی را با استفاده از نرم افزار اکسل به دست آورده و سپس سایر مراحل با استفاده از نرم افزار Expert Choice انجام گردید که نتایج آن به شرح زیر می باشد.

	۹	۷	۵	۳	۱	۱/۳	۱/۵	۱/۷	۱/۹	
شهرکرد، بن و سامان					1					فارسان، کيار و اردل
شهرکرد، بن و سامان					1					بروجن
شهرکرد، بن و سامان						1/3				لردگان
شهرکرد، بن و سامان					1					کوهرنگ
فارسان، کيار و اردل					1					بروجن
فارسان، کيار و اردل						1/3				لردگان
فارسان، کيار و اردل					1					کوهرنگ
بروجن						1/3				لردگان
بروجن					1					کوهرنگ
لردگان				3						کوهرنگ

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های بروجن با مقدار ۰/۳۳۰، کوهرنگ با مقدار ۰/۱۹۴، اردل، کيار و فارسان با مقدار و شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۱۶۵ و شهرستان لردگان ۰/۱۴۶ به ترتیب کسب رتبه نمودند.

جدول شماره (۴-۴۳): رتبه شهرستان در زیرمعیار اجتماعی از معیار توسعه پایدار

ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	بروجن	۱
۲	کوهرنگ	۲
۳	اردل	۳
۴	کيار	۳
۵	فارسان	۳
۶	شهرکرد، بن و سامان	۴
۷	خانميرزا	۵
۸	لردگان	۵

اردل، فارسان و کیار

شهرکرد، بن و سامان

لردگان و خانمیرزا

بروجن

کوهرنک

جدول شماره (۴-۱۶): رتبه شهرستان در زیرمعیار اجتماعی از معیار توسعه پایدار

سطح بندی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری در معیار توسعه پایدار

با استناد به چارچوب مفهومی تحقیق، معیار توسعه پایدار خود دارای ۳ گزینه به شرح زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی بود که اولویت بندی شهرستانی در هرپنج مورد به تفکیک بررسی شد. در ادامه اولویت بندی شهرستان های استان در معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول به شرح زیر آورده شده است. نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه متخصصان حاکی از آنست که شهرستان های بروجن با مقدار ۰/۲۶۸، شهرکرد، بن و سامان با مقدار ۰/۲۰۸، کوهرنک، ۰/۲۰۳، شهرستان های فارسان، کیار، اردل با مقدار ۰/۱۹۲ و لردگان و خانمیرزا با مقدار ۰/۱۲۹ کسب رتبه نموده اند.

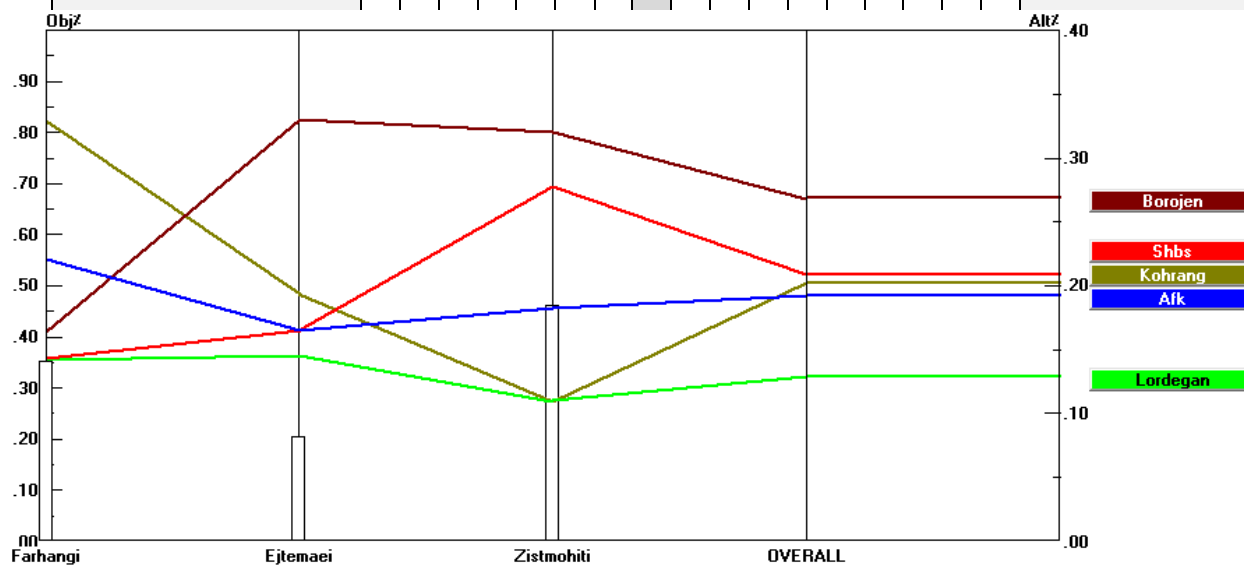
جدول شماره (۴-۴۴): اولویت بندی شهرستان در معیار توسعه پایدار

ردیف	نام شهرستان	رتبه
۱	بروجن	۱
۲	شهرکرد، بن و سامان	۲
۳	کوهرنک	۳
۴	اردل	۴
۵	کیار	۴
۶	فارسان	۴
۷	لردگان	۵
۸	خانمیرزا	۵

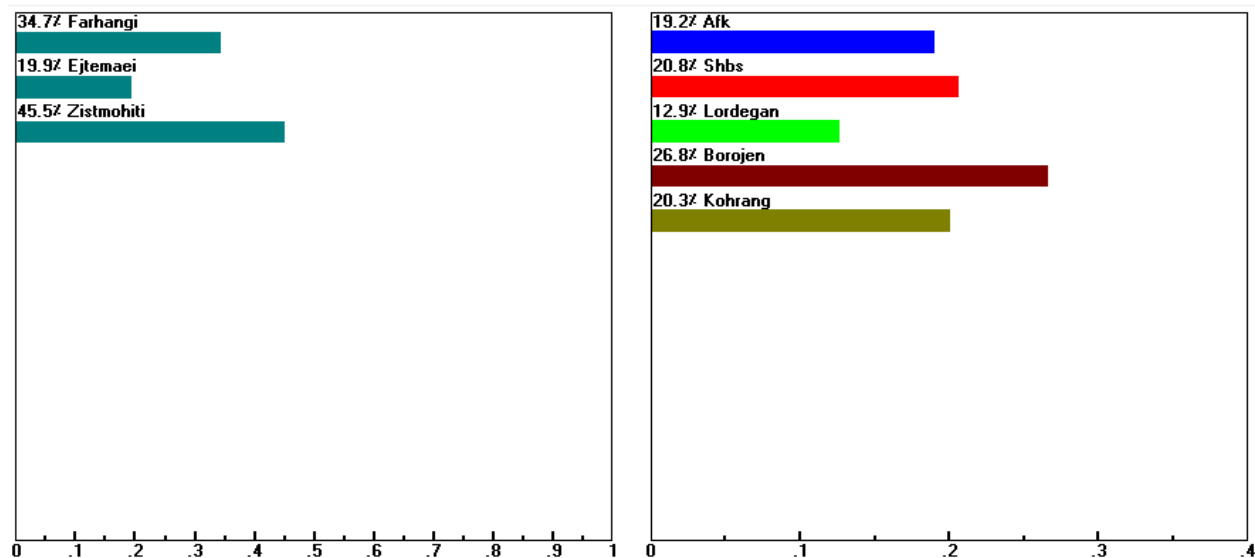
لازم به ذکر است که میانگین وزنی محاسبه شده معیارهای ۵ گانه ذکر شده نسبت به معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول، به شرح جدول زیر می باشد. در ادامه نمودارهای تحلیل حساسیت به شرح زیر می باشد.

جدول شماره (۴-۴۵): میانگین وزنی محاسبه شده معیارهای ۵ گانه ذکر شده نسبت به معیار ارائه خدمات باکیفیت و قابل قبول

گویه	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	گویه
فرهنگی																		اجتماعی
فرهنگی																		زیست محیطی
اجتماعی																		طیست محیطی

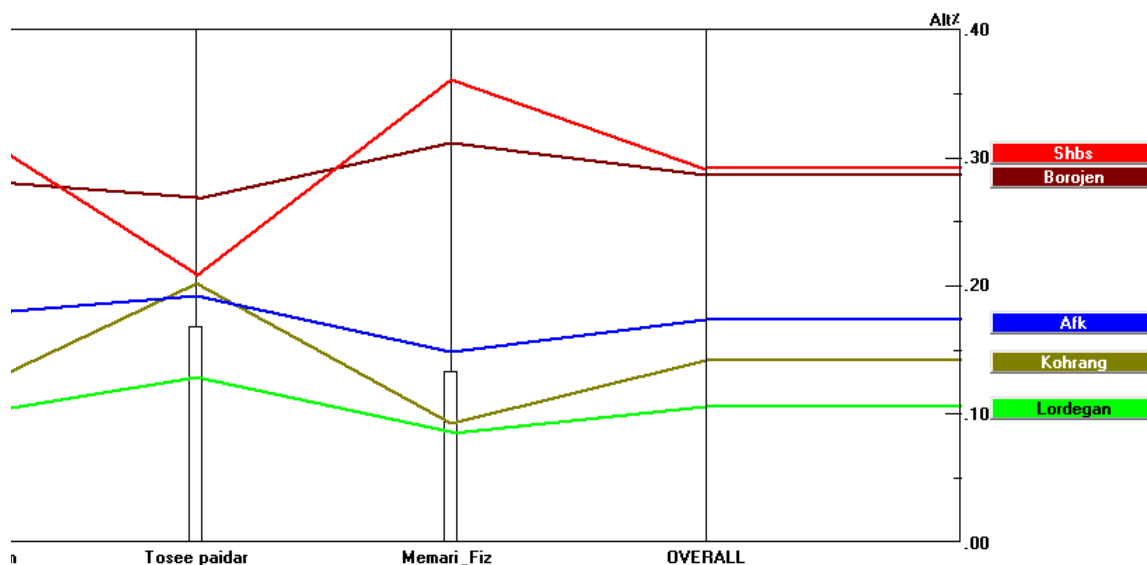

شکل شماره (۴-۱۷): اولویت بندی شهرستان در معیار توسعه پایدار (نمودار تحلیل حساسیت)

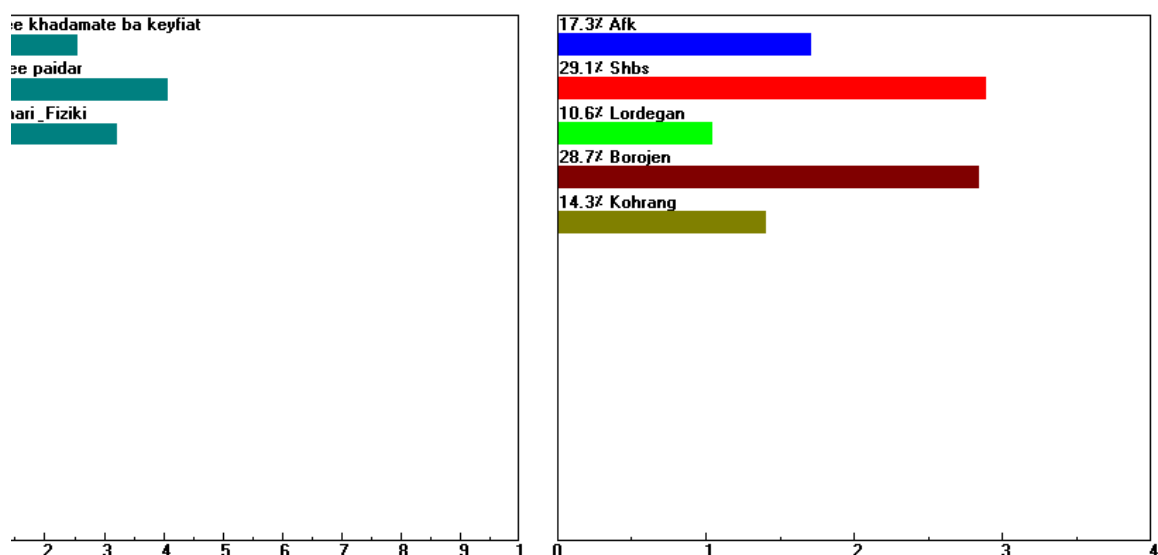

شکل شماره (۴-۱۸): اولویت بندی شهرستان در معیار توسعه پایدار (نمودار درصد)

اولویت‌بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در زمینه گردشگری با محوریت بوم‌گردی هدف از پژوهش حاضر شناسایی مناطق روستایی اولویت‌دار بوم‌گردی است که در ابتدا می‌بایستی شهرستان‌های استان در این خصوص شناسایی می‌گردید که با استناد به چارچوب مفهومی تحقیق این مهم بدین ترتیب محقق گردید؛ به منظور رسیدن به هدف کلی پژوهش ۳ معیار کلی ارائه خدمات با کیفیت، تناسب معماری و توسعه پایدار و هر کدام با ۵، ۳ و ۲ گزینه تعریف گردید که هر کدام از گزینه‌ها بر اساس چارچوب مفهومی تحقیق و همچنین با بهره‌مندی از تکنیک دلفی دارای شاخص‌های مربوط به خود بود.

شکل شماره (۱۹-۴): اولویت‌بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در زمینه گردشگری با محوریت بوم‌گردی (نمودار تحلیل حساسیت)

شکل شماره (۲۰-۴): اولویت‌بندی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در زمینه گردشگری با محوریت بوم‌گردی (نمودار درصد)

سطح‌بندی مناطق اولویت دار بوم‌گردی روستایی استان:

به‌منظور مطالعه سطح‌بندی مناطق اولویت دار بوم‌گردی روستایی استان مراحل زیر طی شد:

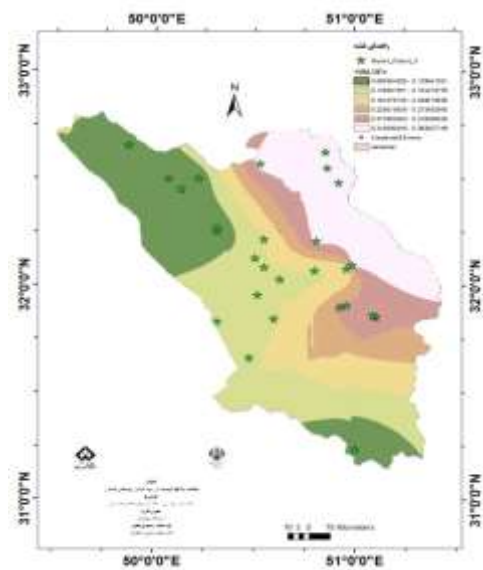
- منطبق با چارچوب مفهومی تحقیق، هدف کلی پژوهش سطح‌بندی مناطق اولویت دار بوم‌گردی روستایی استان بود که بر این اساس سه معیار ارائه خدمات با کیفیت، توسعه پایدار و تناسب معماری مستخرج گردید. مه هر کدام به ترتیب دارای ۵، ۳ و ۲ زیر معیار بود.

- در ادامه برای شناسایی مناطق اولویت دار نیازمند شاخص‌هایی بوده که مورد مذکور در ده بخش (با استناد به زیرمعیارها) با بهره‌مندی از تکنیک دلفی و با استفاده از نظر متخصصین استخراج گردید.
- در ادامه با استفاده از پرسشنامه مقایسات زوجی در ۳ سطح گزینه‌ها نسبت به زیرمعیارها، زیرمعیارها نسبت به معیارها و معیارها نسبت به هدف تحقیق این امر توسط خبرگان گردشگری با محوریت بوم گردی انجام شد.
- پس از انجام اقدامات بالا و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای Excell و Expert choice با طی مراحل چندگانه تکنیک AHP مشخص گردید که به ترتیب شهرستان‌های شهرکرد، بن، سامان، بروجن، فارس، کیار، اردل، کوهرنگ و لردگان به ترتیب دارای اولویت^۱ در فعالیت در زمینه گردشگری با محوریت بوم گردی می‌باشند.
- با استناد به اهداف مصوب تحقیق، پهنه‌بندی استان با محوریت فعالیت در حوزه بوم‌گردی به تفکیک برای معیارهای سه‌گانه و همچنین هدف تحقیق انجام گردید که نقشه‌های آن در تصاویر ۲۱-۴ تا ۳۰-۴ قابل رویت می‌باشند.
- از آنجاییکه هدف اصلی پژوهش، شناسایی مناطق اولویت دار بوم‌گردی روستایی بوده است و درون‌یابی بدان معناست که، کلیه اعداد به دست آمده در یک پهنه کاملاً با یکدیگر مساوی هستند، بدین منظور کلیه نقاطی که درحال حاضر در استان به عنوان اقامتگاه بوم‌گردی و همچنین روستای هدف (با استناد به اطلاعات گرفته شده از سازمان میراث فرهنگی) شناخته شده‌اند به عنوان نقاط دارای اطلاعات شاسایی و در در پهنه استان تعریف گردید.
- سپس با بهره‌مندی از درون‌یابی کریجینگ در نرم‌افزار GIS اقدام به پهنه‌بندی گردید و روستاهای دارای اولویت مشخص گردیدند که مشخصات آن در تصاویر شماره ۲۱-۴ تا ۳۰-۴ و جداول ۴۸-۴ تا ۵۳-۴ آورده شده است.

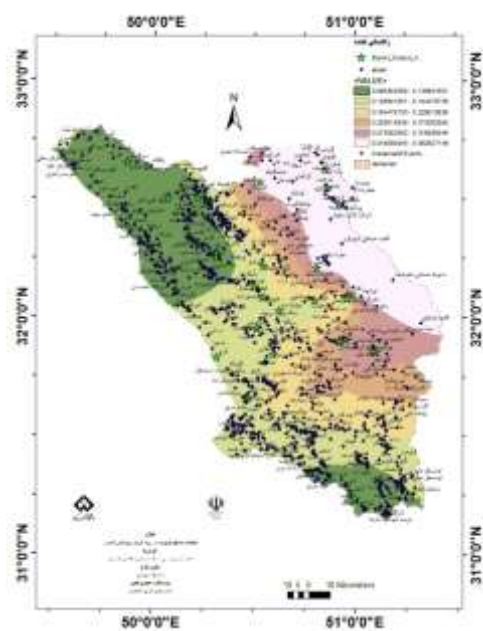
پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری با محوریت معیارهای ۳ گانه "ارائه خدمات با کیفیت"، "توسعه پایدار" و "تناسب معماری":

در ادامه به پهنه بندی استان چهارمحال و بختیاری و پراکنش روستاها در معیارها و هدف اصلی تحقیق پرداخته می‌شود.

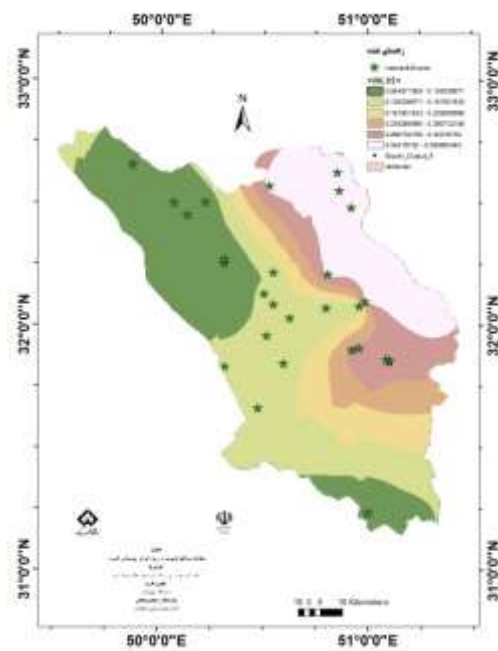
۱ - اولویت به دست آمده ترکیبی از عناصر ده‌گانه زیرمعیارها و ۶۱ شاخص به دست آمده در این زمینه بود.

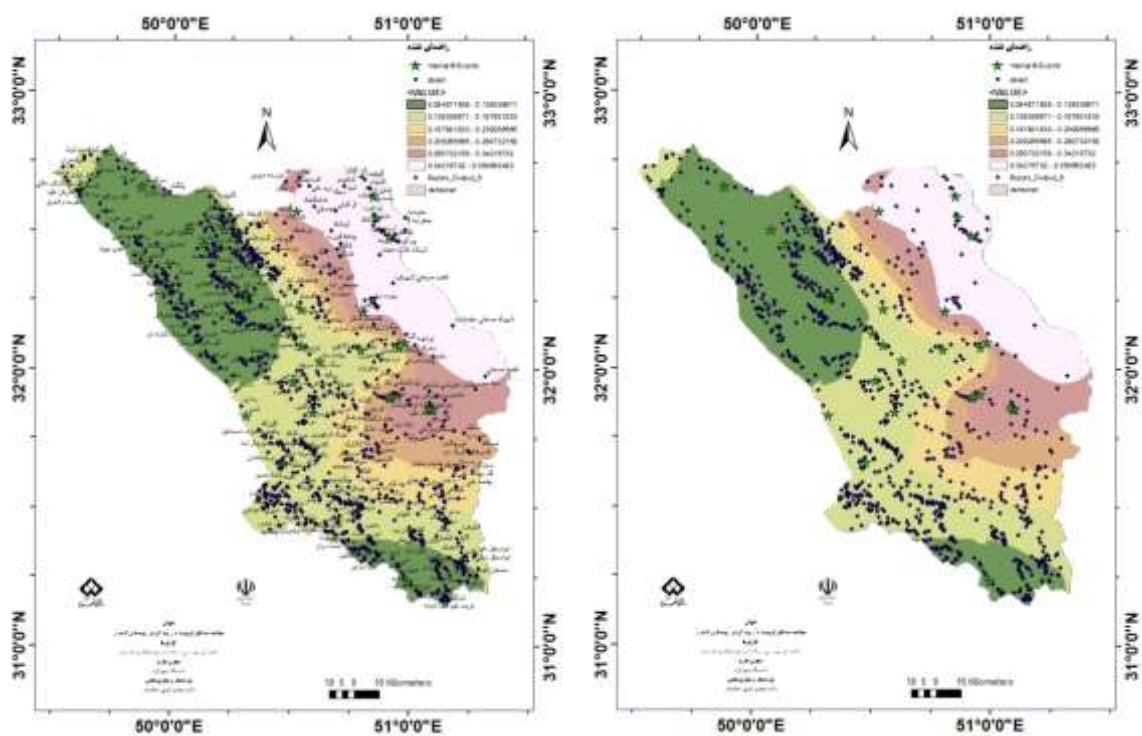
تصویر شماره (۴-۲۱) : پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری با محوریت ارائه خدمات

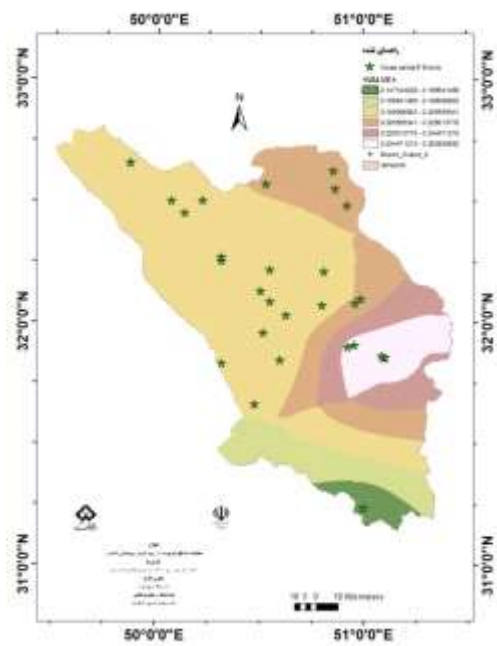
تصویر شماره (۴-۲۲) : پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری با محوریت ارائه خدمات باکیفیت و پراکنش روستاها

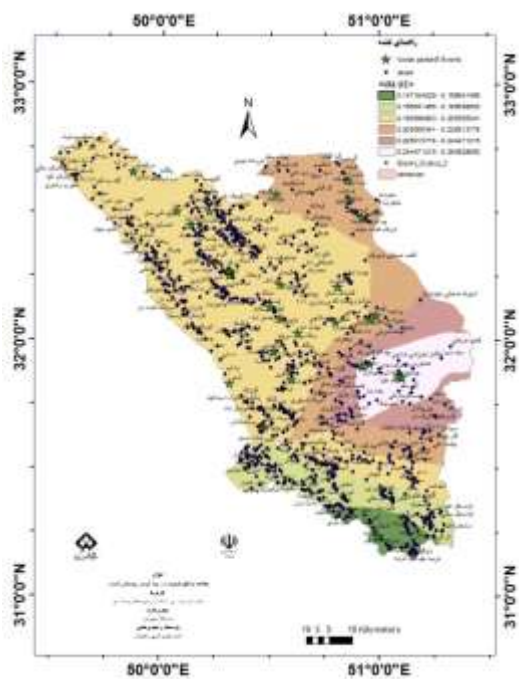
تصویر شماره (۲۳-۴): پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری با محوریت تناسب معماری

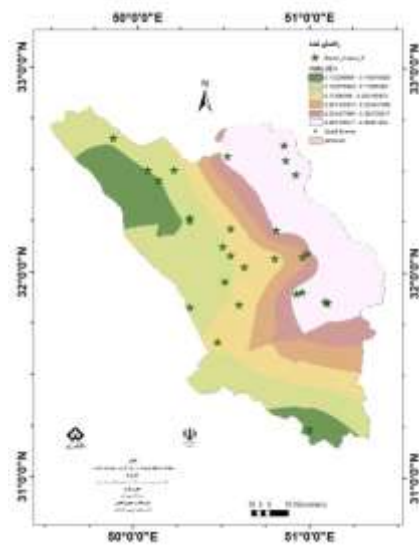
تصویر شماره (۲۴-۴): پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری با محوریت تناسب معماری و پراکنش روستاها

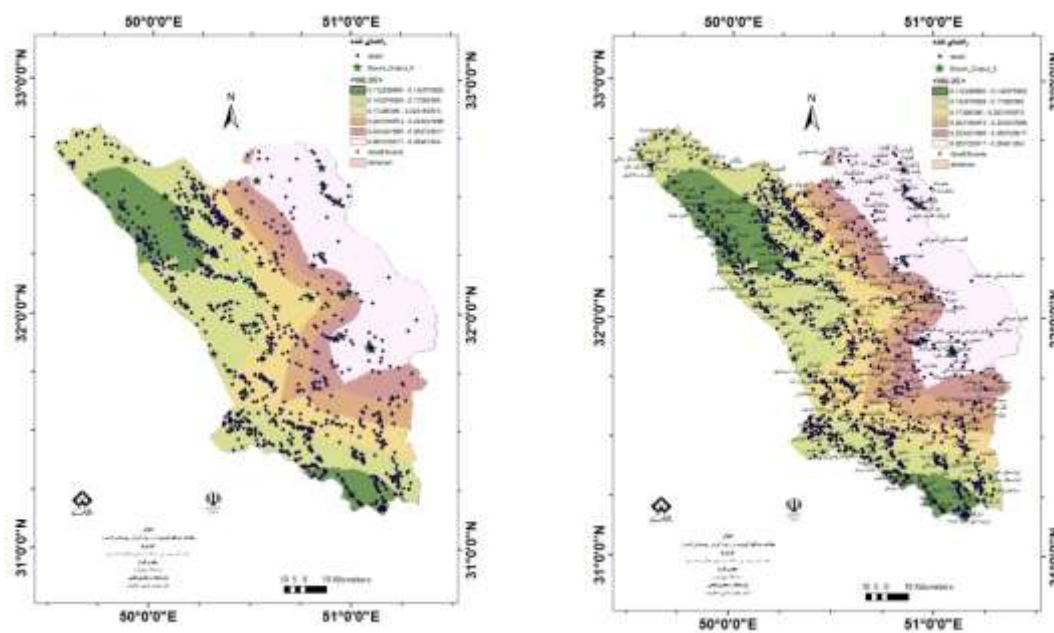
تصویر شماره (۲۵-۴): پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری با محوریت توسعه پایدار

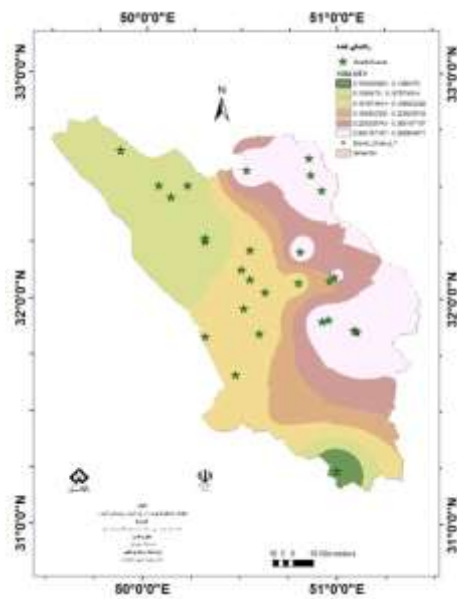
تصویر شماره (۲۶-۴): پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری با محوریت توسعه پایدار و پراکنش روستاها

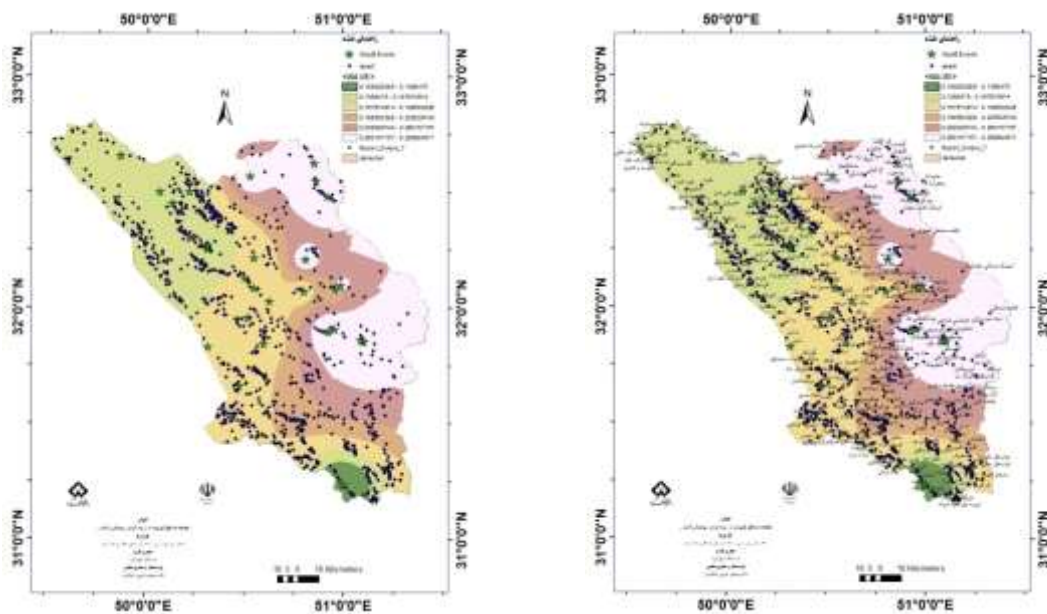
تصویر شماره (۲۷-۴): پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری بر اساس پتانسیل بوم‌گردی بر اساس درونیابی کریجینگ

تصویر شماره (۲۸-۴): پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری بر اساس پتانسیل بوم‌گردی و پراکنش روستاها بر اساس درونیابی کریجینگ

تصویر شماره (۲۹-۴): پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری بر اساس پتانسیل بوم‌گردی بر اساس درونیابی IDW

تصویر شماره (۳۰-۴): پهنه‌بندی استان چهارمحال و بختیاری براساس پتانسیل بوم‌گردی و پراکنش روستاها بر اساس درونیابی

IDW

جدول شماره (۴-۴۸): لیست روستاهای دارای اولویت اول در فعالیت مربوط به گردشگری با محوریت بوم گردی

نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت
قراقوش	۱	کاکلک	۱	متویی	۱	چمعالی	۱	۱	۱
گرمدره	۱	بهرام آباد	۱	چرمهینه	۱	شوراب	۱	۱	۱
قوچان	۱	سیرک	۱	کتک علیا	۱	کبیر	۱	۱	۱
یاسه	۱	نواآباد	۱	گل سفید	۱	شوراب	۱	۱	۱
چاه	۱	ایرانچه	۱	وستگان	۱	صغیر	۱	۱	۱
مارکده	۱	کت	۱	دستگرد	۱	دستگرد	۱	۱	۱
دشتی	۱	سورک	۱	چم نار	۱	امام	۱	۱	۱
هوره	۱	دهنو	۱	گل سفید	۱	سیبک	۱	۱	۱
جعفرآباد	۱	سیاه سرد	۱	سیف آباد	۱	لارک	۱	۱	۱
کاهکش	۱	معموره	۱	آقبلاغ	۱	کلبی یک	۱	۱	۱
چمزین	۱	سناجان	۱	بیژگرد	۱	خانی آباد	۱	۱	۱
کنرک	۱								

جدول شماره (۴-۴۹): لیست روستاهای دارای اولویت دوم در فعالیت مربوط به گردشگری با محوریت بوم گردی

نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت
پهنا	۲	قلعه تک	۲	معدن	۲	کل کله	۲
آزادگان	۲	زوردگان	۲	فارسون	۲	جغد	۲
کرسنک	۲	کلبی یک	۲	مورچگان	۲	دشتینه	۲
مرغملک	۲	گلوگرد	۲	گذارکبک	۲	دره یاس	۲
کتک	۲	فرخور	۲	سرپیر	۲	آبشاران	۲
هارونی	۲	چهاراز	۲	چشمه	۲	ساکي آباد	۲
خوی	۲	چهارطاق	۲	سلیمان	۲	خدرآباد	۲
وانان	۲	دره عشق	۲	ده باغ	۲	شمس آباد	۲
فتح آباد	۲	سررک	۲	تگرگ آب	۲	کردشامی	۲
مصطفی آباد	۲	محمدآباد	۲	امام قیس	۲	اسدآباد	۲
شیخ علی خان	۲	آقبلاغ	۲	آتشگاه	۲	دیمه	۲
دوپلان	۲	سندگان	۲	دهنوبارز	۲	گردبیشه	۲
	۲	کاونددرویشان	۲				

جدول شماره (۴-۵۰): لیست روستاهای دارای اولویت سوم در فعالیت مربوط به گردشگری با محوریت بوم گردی

نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت
سولگان	۳	دم آب	۳	اوج بغاز	۳	جغدان	۳
ده علی	۳	گوشه	۳	پوراز	۳	چهرآز	۳
چشمه علی	۳	گلوگرد	۳	ارمند	۳	حیدرآباد	۳
دومکان	۳	خراجی	۳	ده چشمه	۳	مسن	۳
گوشکی	۳	تشنیز	۳	قلعه سلیم	۳	بوگر	۳
برجویی	۳	چغاهست	۳	خلیل آباد	۳	آب چنار	۳
ده رشید	۳	کران	۳	سرتشنیز	۳	سرپیر	۳
چاه گاه	۳	چوبین	۳	گشنیزجان	۳	صفی آباد	۳
امام آباد	۳	فیل آباد	۳	زوردگان	۳	ده خدا	۳
کینک	۳	دورک	۳	ده توت آباد	۳	کاوند درویشان	۳
سونک	۳	شاپوری	۳	سرآقاسید	۳		
		برنجگان					

جدول شماره (۴-۵۱): لیست روستاهای دارای اولویت چهارم در فعالیت مربوط به گردشگری با محوریت بوم گردی

نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت
گردو	۴	بره مرده	۴	کهمیان	۴	زرین	۴	کرف	۴
میبه	۴	مور	۴	هرمو	۴	درخت	۴	دره شور	۴
کوانک	۴	تلنک	۴	ده نو	۴	سرتنگ	۴	سرقلعه	۴
بیدکل	۴	شکرآباد	۴	باغ بهزاد	۴	دینارعلی	۴	ورکله	۴
نیسباق	۴	رفن	۴	شیرمرد	۴	ده چنار	۴	کینک	۴
آلیکوه	۴	سربنه	۴	سیله	۴	برآفتاب	۴	تیرسامان	۴
بهشت	۴	کلگه	۴	کرتگل	۴	منجرمویی	۴	کلواری	۴
آباد	۴	چرگن	۴	باغ بهزاد	۴	جوب نسا	۴	شبابی	۴
ریگک	۴	آب چنار	۴	خسروآباد	۴	تنگ	۴	شهسوار	۴
مریک	۴	بردبر	۴	گرداب	۴	کلوره	۴	کهلک	۴
گاوتوت	۴	صالحات	۴	علیا	۴	رحیم آباد	۴	شلیل	۴
دوپلان	۴	درکه	۴	قلعه چه	۴	کل گچی	۴	سرخون	۴
آبگلور	۴	پیران	۴	حسن هندو	۴	شش بهره	۴	قیصری	۴
پیرنسا	۴	شیدان	۴	سلح چین	۴	چال بتان	۴	گندمکار	۴
باجگیران	۴	جمعان	۴	قلعه مزعل	۴	خلیل آباد	۴	جوزستان	۴
ده صحرا	۴	هفت پیران	۴	قلعه درویش	۴	گوشه	۴	قلعه رشید	۴
ده رشید	۴	ده بابا	۴	ده ترکان	۴	سلطانی	۴	کهنه روگر	۴
						شیخ محمود			

جدول شماره (۴-۵۲): لیست روستاهای دارای اولویت پنجم در فعالیت مربوط به گردشگری با محوریت بوم‌گردی

نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت
لاوه	۵	خسروآباد	۵	دشت زری	۵	زرمیتان	۵	گردپینه	۵
دره توت	۵	فانی آباد	۵	مصطفی آباد	۵	حسین آباد	۵	روپینه	۵
پیرعالی	۵	آبکاسه	۵	قبادآباد	۵	افسرآباد	۵	چشمه	۵
زرک	۵	قلعه سبزی	۵	قریب آباد	۵	صفاآباد	۵	سلیمان	۵
تلو	۵	قلعه خونکار	۵	قلعه فریدون	۵	کریم آباد	۵	لاخشک	۵
شوله	۵	آبجره	۵	قلعه علی آباد	۵	ولی آباد	۵	قراپ	۵
مزان	۵	حاجی آباد	۵	نصیرآباد	۵	فخرآباد	۵	چهارموران	۵
کارکن	۵	قلعه مرغ	۵	چندرورزن آباد	۵	سیف آباد	۵	چویلان	۵
سفلی	۵	غلام آباد	۵	چل آباد	۵	باغ الگی	۵	لشترگوروثی	۵
ابیکار	۵	مهدی آباد	۵	گردو	۵	سیاوش آباد	۵	لشترکی	۵
ای ناز	۵	سیل گاه	۵	موردل تقی	۵	چندار	۵	شمس	۵
لبد علیا	۵	موسی آباد	۵	آباد	۵	علی آباد	۵	سه جوی	۵
لبد	۵	میانرودان	۵	یاورآباد	۵	سیاوش آباد	۵	دوازده امام	۵
سفلی	۵	قلعه تک	۵	گل آباد	۵	گردو	۵	سرچاه	۵
کارکن	۵	ملک آباد	۵	ده گه	۵	بهمن آباد	۵	سرمرور	۵
علیا	۵	رضی آباد	۵	سفیدار	۵	دره بید	۵	ممسنی	۵
شهرکوه	۵	ده نو علیا	۵	بیدامین	۵	کوفی	۵	بالد	۵
بری	۵	نظرآباد	۵	شهریاری	۵	مورز	۵	لیرابی	۵
بی آبه	۵	ده نوسفلی	۵	پرچفت	۵	تلخه دان	۵	ارجل	۵
خویه	۵	قلعه کوشک	۵	دهنونده	۵	حسین آباد	۵	دره توت	۵
بیراهگان	۵	امیرآباد	۵	کوران آباد	۵	گزستان	۵	شوران	۵
دره	۵	گردوسفلی	۵	یوسف آباد	۵	دره شور	۵	آبسرده	۵
رزگه	۵	توفسفید	۵	تلخ دان	۵	عباس آباد	۵	نوترکی	۵
	۵	بنواستکی	۵	محمدآباد	۵	نعل اشکنان	۵	کری	۵
	۵	نیاکان	۵	چهاربنیچه	۵	قنبرسینی	۵		
				عزیزآباد	۵	قلعه بختیار	۵		
				سفلی	۵	نجف آباد	۵		

ادامه جدول شماره (۴-۵۲): لیست روستاهای دارای اولویت پنجم در فعالیت مربوط به گردشگری با محوریت بوم‌گردی

نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت
مرادآباد	۵	دره	۵	گودسر	۵	قطعه	۵	باغ قلندر	۵
بادره	۵	قوطلی	۵	ده تل	۵	چمن بید	۵	چلمنگاسیون سفلی	۵
سمی	۵	آب بیدک	۵	سرکمر	۵	کلار	۵	سهل آباد	۵
زردلیمه	۵	لاچنار	۵	آب چنارسفلی	۵	چنارمحمود	۵	تل	۵
ده دلی	۵	مشگدوزا	۵	آب چنارعلیه	۵	ی	۵	اشکفتی	۵
سرتنگ محمود	۵	ن	۵	ا	۵	گرداب	۵	سلمانکعلیه	۵
لندی	۵	علی همت آباد	۵	بندون	۵	چهارده	۵	ا	۵
گوزلک	۵	دره باغ	۵	لیرشملک	۵	ابواسحاق	۵	یونکی	۵
امامزاده اسماعیل	۵	گاواره	۵	شملک	۵	امیران	۵	گرداب	۵
پاتوف	۵	چالدراز هادی	۵	گرگر	۵	کندر	۵	سفلی	۵
دورک	۵	چالدراز یدالله	۵	سرقلعه	۵	میانطلان	۵	قرح	۵
قنبری	۵	چالدراز بیت الله	۵	پاتوه	۵	میشان	۵	حاتم آباد	۵
دره سور	۵	چالدراز	۵	له دراز	۵	ده	۵	لیروک	۵
سرچول	۵	نعمتالله	۵	کل	۵	سوخته	۵	ده چالید	۵
سرخاب	۵	چالدراز غلامعلی	۵	آیچنار	۵	یوردسوخته	۵	چشمه خانی	۵
شوار	۵	ی	۵	سرپوت	۵	ه	۵	عدوک	۵
گورزر	۵	چالدراز اسفندی	۵	شاه حسین	۵	شهریار اشترده خواجه خسرو	۵	گورون	۵
باغ انار	۵	ار	۵	ی	۵	ده گلابی	۵	هزار جریب	۵
چال شیر	۵	جرجیس	۵	دره روآب	۵	میان آب	۵	میان قلعه	۵
ین	۵	قلعه مدرسه	۵	انجو	۵	ده	۵	سرزگاه	۵
چله گاه	۵	شکرته	۵	نساکوه	۵	چناردالورا	۵	آبکلایه	۵
میچ	۵	چال	۵	چال	۵	گنداب	۵	ده بارز	۵
قوان	۵	چندار	۵	خزینه	۵	شاه نجف	۵	نصیرآباد	۵
امیری	۵	رمرون	۵	ده باغ	۵	دره نامداری	۵	حاجی آباد	۵
پل ملاعباس	۵	گودینوشیر	۵	بارز	۵	مامور	۵		
		زیتی				دهنو بارز			

۵ جدول شماره (۴-۵۳): لیست روستاهای دارای اولویت ششم در فعالیت مربوط به گردشگری با محوریت بوم گردی

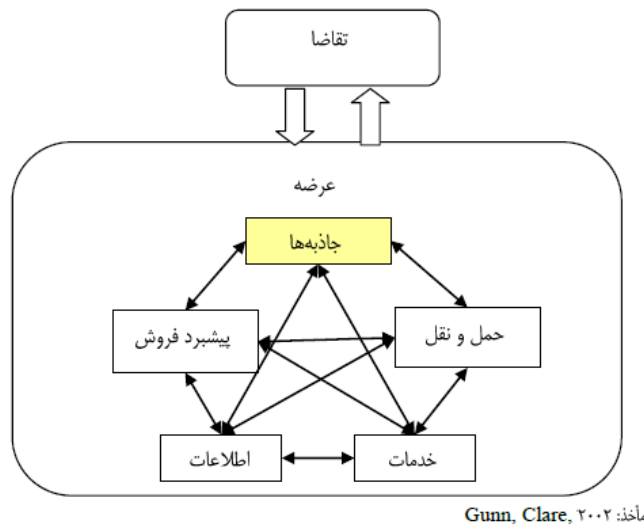
نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت	نام روستا	سطح اولویت
مور هره	۶	قاسم آباد	۶	دهناش	۶	دره هندو	۶	نخودکار	۶
استرپها	۶	احمدآباد	۶	هوشوت	۶	دره مولا	۶	ده کهنه	۶
راکی	۶	چشمه	۶	تیک	۶	کچوز	۶	امام زاده	۶
مازه فرامر	۶	اسد	۶	باغکاری	۶	باغ چنار	۶	چیلته	۶
زی	۶	کیکوس چ	۶	کسری	۶	دروک علیا	۶	دودرا	۶
شرمک	۶	شمه قاسم	۶	نکرا	۶	دورک سفلا	۶	آبزیر	۶
کیارس	۶	گراپ	۶	دره اشکفت	۶	ی	۶	امام آباد	۶
تنگهونی	۶	ترکی	۶	محمدآباد	۶	طارم	۶	دلی	۶
کوشکا	۶	دره باغ	۶	نارگیلی	۶	شامنصوری	۶	اینکک	۶
تشنوی	۶	مهدی آباد	۶	پروز	۶	حاجی آباد	۶	شوش	۶
مازه سوخته	۶	کلونچی	۶	بیژگن	۶	دودرا	۶	طلایه چال	۶
ه	۶	ماربر	۶	اسلام آباد	۶	تنگ گهرا	۶	مونوم	۶
ملک آباد	۶	دره شیر	۶	کوه نارمه	۶	ب	۶	ورکاب	۶
دره نیک	۶	منارجان	۶	گیساران	۶	ده	۶	ده گاه	۶
لیر	۶	نورآباد	۶	دم آب	۶	زیردودرای	۶	فاچ	۶
دره بید	۶	شورآب	۶	اکبرآباد	۶	دستگرد	۶	جاجوفاج	۶
	۶	سفیدار	۶	علی آباد	۶	گاهکده	۶		
						بازنگی	۶		

تحلیلی بر گردشگری استان چهارمحال و بختیاری مبتنی بر سند جامع گردشگری استان و سند ملی توسعه استان:

جایگاه جاذبه های گردشگری در سیستم گردشگری:

جاذبه های گردشگری یکی از مهم ترین دلایل مسافرت مردم به یک مقصد خاص می باشد. آنها به عنوان یک عامل کشش یا جذب (Pull Factors) با توجه به ویژگی های خاص و جذابیت هایی که دارند، می توانند گردشگران را از اقص نقاط منطقه، کشور یا جهان به سمت خود جذب کنند (پارسیان و اعرابی، ۱۳۸۷). هر قدر جاذبه های گردشگری، متنوع تر و جذاب تر و منحصر به فردتر باشند، از قدرت کشش بالاتری برخوردار خواهند بود و در نتیجه حوزه نفوذ وسیع تری خواهند داشت. جاذبه ها در گردشگری از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردارند. گان (۲۰۰۲) سیستم گردشگری را در دو بعد عرضه و تقاضا تبیین نموده که در آن جاذبه های گردشگری به عنوان عرضه در نظر گرفته شده است (شکل زیر).

شکل شماره (۳۱-۴) جایگاه جاذبه‌های گردشگری در سیستم گردشگری

مأخذ: Gunn, Clare, ۲۰۰۴

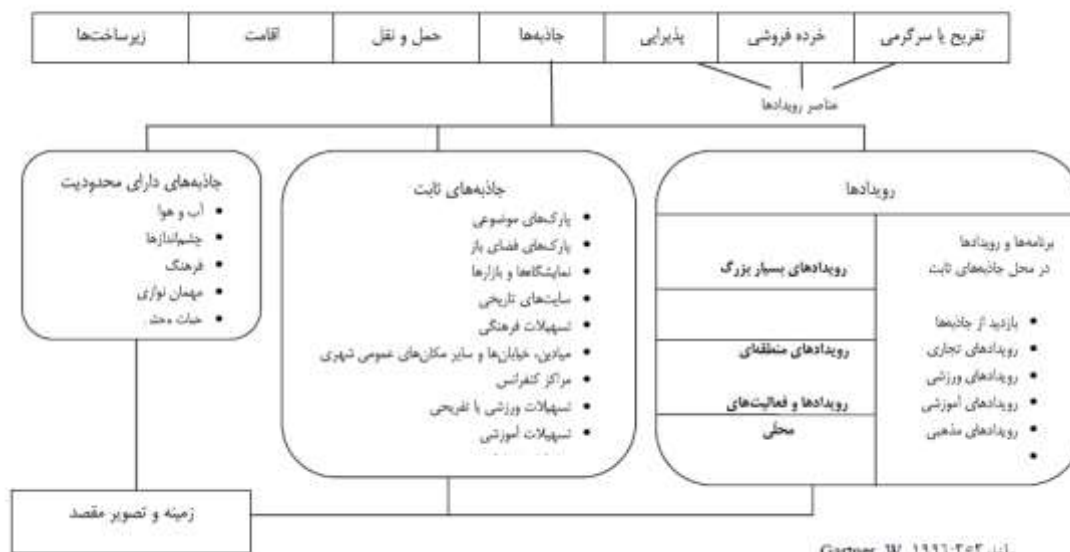
نکته مهم آنست که حضور صرف جاذبه‌ها، به تنهایی باعث جذابیت یک مقصد نخواهد بود، بلکه مدیریت و سازماندهی جاذبه‌ها و ایجاد یک هم‌پیوندی بین آنهاست که توان و قدرت مجموعه را در جذب گردشگران و خدمات کارآمد، اثربخش و مطلوب بالا می‌برد. به همین دلیل است که در فرآیندهای برنامه‌ریزی توسعه گردشگری ملاحظه می‌شود که از شناسایی جاذبه‌ها، تجزیه و تحلیل، تدوین سیاست‌ها و راهبردها با ارائه شاخص‌های قابل استناد استفاده شود. همانگونه که در مدل بالا نیز مشاهده می‌شود، گزینه‌هایی مانند حمل و نقل، پیشبرد فروش، خدمات و اطلاعات در کنار پارامتری مانند جاذبه‌ها قرار گرفته است. لذا می‌توان نتیجه گرفت که جاذبه‌ها به تنهایی عامل موثر در پیشبرد و توسعه گردشگری نخواهد بود.

نکته مهم دیگر به ضمیم تیم پژوهش، آنست که علاوه بر موارد فوق که در مدل گان آورده شده است، عناصر دیگری در گردشگری (خاصه در منطقه مورد مطالعه) مدنظر می باشد، که در پژوهش حاضر علاوه بر موارد ذکر شده در این مدل به استخراج شاخص‌های دیگر پرداخته شده است، که در مدل مفهومی تحقیق با رویکرد سیستماتیک آورده خواهد شد.

از دیگر مدل‌های معتبر در زمینه نقش جاذبه‌ها در گردشگری مدل گارتنر (۱۹۹۶) می باشد که در آن بیان می شود، مقصد گردشگری از اجزا و بخش‌های مختلفی تشکیل شده که هر یک قسمتی از نیازهای گردشگران را تامین می‌کند و یا اینکه به جریان فعالیت سایر بخش ها کمک می‌نماید. با توجه به اینکه در سند جامع گردشگری، استان چهارمحال و بختیاری به عنوان یکی از قطب های اصلی طبیعت گردی معرفی شده است و جاذبه های طبیعی آن مورد توجه می باشد و از طرف دیگر گردشگری با محوریت بوم گردی پایه اصلی آن بهره مندی از طبیعت بوده توجه به این مدل در این مطالعه نیز حائز اهمیت می باشد.

در ادامه مدل مفهومی گارتنر آورده شده است.

شکل شماره (۳۲-۴): جاذبه ها در مقاصد گردشگری

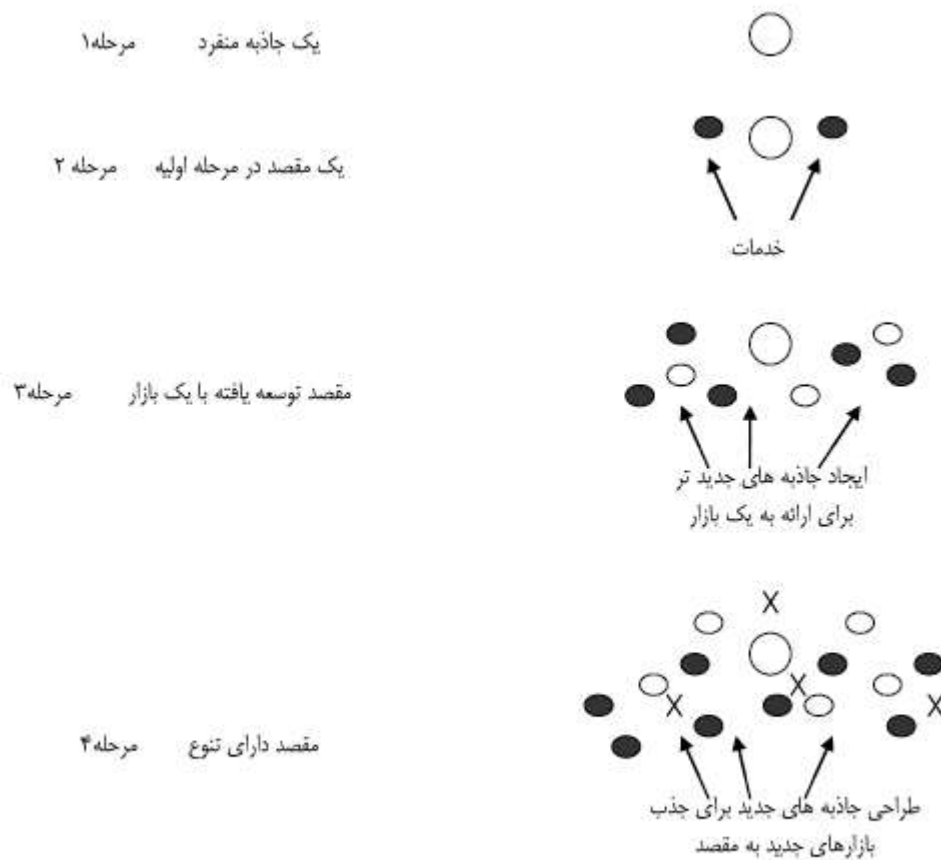
همانگونه که در تصویر بالا مشاهده می‌شود، عناصر رویدادها (تفریحی - سرگرمی، خرده‌فروشی و پذیرایی)، جاذبه‌ها (رویدادها، جاذبه‌های ثابت و جاذبه‌های دارای محدودیت)، حمل و نقل، اقامت و زیرساخت‌ها به عنوان عناصر مهم در انتخاب یک مقصد گردشگری می‌باشند، لذا در پژوهش حاضر که با عنوان شناسایی مناطق اولویت دار بوم گردی در مناطق روستایی است، شناسایی صحیح مناطق به منظور برنامه ریزی آینده در این امر حائز اهمیت ویژه‌ای می‌باشد که در مدل مفهومی تحقیق به این امر بایستی توجه شود.

به طور قطع چشم‌انداز مطالعه حاضر، احیا، ایجاد و توسعه گردشگری بوم گردی است تا صاحبان این مشاغل و پیرو آن جوامع محلی که به عنوان یکی از کلیدی‌ترین ذینفعان به حساب می‌آیند از این رویداد بهره‌مند شوند، لذا توجه به مفهوم بازاریابی این مبحث نیز در این برنامه ریزی حائز اهمیت می‌باشد. از مدل‌های مهمی که در زمینه بازاریابی گردشگری وجود دارد، مدل اسواربروک (۲۰۰۲) می‌باشد، در این مدل آمده است بیشتر مقاصد بزرگ و موفق دنیا از یک جاذبه اصلی به توسعه دست یافته‌اند. بازاریابی این مقاصد بر جاذبه‌هایی متمرکز می‌باشد که اغلب به عنوان سمبل این مقاصد در ذهن گردشگران باقی می‌ماند. با وجود اینکه برخی مقاصد بر مبنای یک جاذبه منفرد شکل می‌گیرند، بسیاری از جاذبه‌های جدید نیز نیازهای گردشگران را برآورده می‌کنند و بر مدت اقامت آنان تاثیرگذارند.

در شکل زیر روند توسعه مقاصد در ارتباط با جاذبه‌ها نشان داده شده است. هرچند ممکن است همه مقاصد این مراحل را طی نکنند. این الگو یک مدل ایده‌آل است که متضمن وجود فضایی است که در آن هیچ توسعه‌ای اتفاق نیفتاده است، در صورتی که در دنیای واقعی بیشتر جاذبه‌ها در روستاها، شهرک‌ها و شهرهایی قرار دارند که در آن زیرساخت‌ها و خدمات برای تامین نیازهای جوامع محلی ایجاد شده است. البته این مدل بیشتر مربوط به جاذبه‌های فیزیکی می‌باشد تا رویدادها و فستیوال‌ها.

البته با توجه به تئوری چرخه عمر جاذبه‌ها در مقصد، مقاصد ممکن است به مرحله چهارم برسند و برخی از جاذبه‌های اصلی روندی روبه زوال داشته باشند و در پی آن الگوی خدمات و تسهیلات به تبع آن تغییر پیدا کند (Swarbooke, 2002).

شکل شماره (۳۳-۴): روند توسعه مقاصد گردشگری در ارتباط با جاذبه‌ها

ماخذ: Swarbrooke, J, ۲۰۰۲:۲۳۳

اگر در مطالعه حاضر مبنا بر وجود یک جاذبه منفرد باشد، مسلماً ایجاد و یا احیا صحیح خدمات و جاذبه‌های متعدد با رویکردهای فرهنگی، زیست‌محیطی، اجتماعی و زیرساختی جهت کشش بازار به سمت نمونه‌های ایجاد یا احیا شده در مناطق روستایی با محوریت بوم‌گردی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار خواهد بود. لذا در طراحی چارچوب مفهومی و تبیین شاخص‌ها توجه به تمامی ابعاد ذکر شده در مدل‌های مختلف نیز از اهمیت بسزایی برخوردار خواهد بود.

سند ملی توسعه استان چهارمحال و بختیاری با محوریت گردشگری

سند ملی توسعه استان که توسط هیات وزیران در تاریخ ۱۳۸۴/۰۴/۰۵ به تصویب رسیده با تنظیم اصلی ترین قابلیت های توسعه استان و تهیه عمده ترین تنگناها و محدودیت های آن، مسائل اصلی استان را مشخص نموده و به ارائه اهداف و راهبردهای اصلی پرداخته است. به این ترتیب اصلی ترین قابلیت های توسعه استان بر محوریت عناصر طبیعی - فرهنگی (همچون برخورداری از شرایط اقلیمی طبیعی و جاذبه های مناسب و مستعد توسعه گردشگری به ویژه اکوتوریسم، محیط زیست و پوش گیاهی غنی، پیشینه غنی تاریخی - فرهنگی، برخورداری از نزولات و منابع آبی و...) رقم خورده و عمده ترین تنگناها و محدودیت های توسعه استان نیز شامل فرسایش شدید حوضه های آبخیز، فرسوده بودن ناوگان حمل و نقل، نامناسب بودن شبکه های ارتباطی بین استانی و بالاخره کوهستانی بودن بخش وسیعی از استان می باشد.

بر این اساس مسائل اساسی استان که تأثیرات آن را به وضوح در کم رونق بودن فعالیت های گردشگری می توان مشاهده نمود شامل موارد ذیل می باشد:

-نامناسب بودن شبکه راه های استان و وجود نقاط حادثه خیز فراوان
-دشواری خدمات رسانی به روستاهای کوچک و پراکنده در مناطق کوهستانی
-کمبود تأسیسات و تجهیزات اقامتی در عرصه گردشگری استان و نازل بودن خدمات
-کمبود سرانه فضاها و امکانات فرهنگی و هنری
-پایین بودن درآمد سرانه و مشارکت ناکافی بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در فعالیت های اقتصادی
باتوجه به موارد یاد شده هدف های بلندمدت توسعه استان در ۳۰ عنوان تنظیم شده که در این میان توسعه صنعت گردشگری جایگاه ویژه و ممتازی دارد. از جمله اهدافی که به این بخش از فعالیت های توسعه ای استان اشاره نموده اند می توان به موارد ذیل اشاره نمود.

- ۱- توسعه صنعت گردشگری استان با تأکید بر اکوتوریسم، توریسم روستایی و ورزش های زمستانی و آبی
- ۲- حفظ، احیاء و ارتقاء قابلیت های زیست محیطی به ویژه در تالاب ها و ...
- ۳- اعتلاء معرفت دینی، ارزشهای فرهنگی و ویژگی های هویتی استان و ارتقاء شاخص های تولیدات فرهنگی
- ۴- ارتقاء نقش ورزش در تأمین سلامت جسمی ورزشی و تقویت توانمندی های افراد و گروههای اجتماعی

در رابطه با نقش گردشگری، سند ملی توسعه استان به درستی بر توسعه صنعت گردشگری تأکید کرده و قابلیت توسعه استان را بر محور گردشگری طبیعی دیده است. به عبارتی توسعه اقتصادی - اجتماعی استان با توجه به پتانسیل ها و منابع غنی طبیعی بر محور توسعه گردشگری قرار گرفته است.

طرح جامع گردشگری استان چهارمحال وبختیاری(غیرمصوب):

این مطالعات توسط مهندسین مشاور تهران برکلی در دهه ۸۰ تهیه شده و به تصویب نرسیده است. با این وصف اشاره کوتاهی به نتایج و بروندهای مطالعات مذکور می تواند مفید باشد. مطالعات مذکور پس از بررسی و شناخت وضع موجود به تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید توسعه گردشگری استان پرداخته و پس از آن اهداف و راهبردهای توسعه را مشخص نموده است.

در رابطه با طرح جامع متأسفانه باید گفت اهداف به هیچ وجه جنبه مشخص و گویا ندارند و بسیار کلی و خام هستند. پایداری اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی در سرلوحه هر برنامه ریزی توسعه می باید قرار بگیرد. به عبارتی این خواست در هر برنامه بستر عمل و بستر تعیین اهداف است. با تکیه بر رویکرد توسعه پایدار می باید اهداف معین در زمینه های توسعه گردشگری یا توسعه اقتصادی و اجتماعی تدوین گردد که متأسفانه طرح جامع گردشگری که در سال ۸۵ تهیه شده از عهده آن بر نیامده است.

علاوه بر موارد فوق راهبردهای طرح ملی گردشگری، راهبردهای طرح ملی منطقه ۴ و راهبردهای سند توسعه استان نیز مورد بررسی قرار گرفت که در هیچ کدام از موارد فوق الذکر، به مفهوم گردشگری با محوریت بوم گردی اشاره نشده بود که این خود جای سوال است، لذا توصیه اکید بر توجه به این منبع و تبیین شاخص های قابل اندازه گیری برای آن در استان چ و ب بیش از پیش محرز می نماید.

تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری:

در این بخش از پژوهش با استناد به سند بالادستی طرح جامع گردشگری استان، نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدیدهای استان از منظر گردشگری در محورهای عوامل جغرافیایی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی- فرهنگی، عوامل زیست محیطی، زیرساخت و حمل و نقل، انرژی، پست و مخابرات، آب، بهداشت و درمان، بازاریابی، ساختار تشکیلاتی، منابع انسانی گردشگری، عوامل برنامه ریزی که توسط مشاور ر سال ۱۳۸۹ انجام شده بود مورد بررسی قرار گرفت، که در جلد ششم از این سند مورد بررسی قرار گرفته بود.

گفتنی در این بخش جامعه مورد مطالعه، کدهای مستخرج و راهبردها مشاهده نگردید.

مناطق گردشگری در ایران و معرفی محدوده استان چهارمحال و بختیاری:
 براساس طرح مزبور کشور به ۷ منطقه گردشگری تقسیم شده که هر منطقه از نظر فضایی منطبق بر حدود تقسیمات سیاسی کشور (استان) و مشتمل بر چند استان می باشد. براین اساس استان چهارمحال و بختیاری در منطقه ۴ گردشگری تحت نام " پایتخت باستانی " و همراه استان خوزستان قرار می گیرد.

جدول شماره (۵۴-۴): مناطق گردشگری در ایران

شماره منطقه	نام منطقه	محدوده
۱	البرز	استانهای ساحلی دریای خزر (مازندران و گلستان)، استانهای کوهستانی و کویری تهران، سمنان، قم، قزوین و مرکزی
۲	سیلان	استان ساحلی دریای خزر (گیلان) استان کوهستانی اردبیل، استان آذربایجان شرقی و دشت های استان زنجان
۳	غربی	استانهای همدان، آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه، ایلام و لرستان
۴	پایتخت باستانی	دشت های خوزستان و منطقه کوهستانی چهارمحال و بختیاری
۵	قلب ایران (پرشیا)	استانهای کوهستانی و کویری اصفهان و فارس و استان کوهستانی کهگیلویه و بویراحمد و استان ساحلی بوشهر
۶	کاروان جنوبی	استانهای کویری یزد و کرمان و استان ساحلی هرمزگان
۷	مرزهای شرقی	خراسان و مناطق کویری و استان ساحلی سیستان و بلوچستان

مأخذ: طرح ملی توسعه گردشگری

منطقه چهار، عمدتاً در برگیرنده منطقه تاریخی حاشیه شرقی بین النهرین و فلات و رشته کوههای اگرس می باشد. رود کارون در دشت وسیع و حاصلخیزی جای گرفته که علاوه بر داشتن هوای گرم و معتدل زمستانی؛ یکی از حاصلخیزترین نقاط کشاورزی ایران به شمار می رود. رشته کوههای زاگرس در استان چهارمحال و بختیاری دارای بلندترین قله بوده و قسمت قابل ملاحظه ای از آن در تمام مدت سال پوشیده از برف است. (این کوهها حوضه آبریز رودخانه های بزرگ کارون، آینده رود، بافت و ... در منطقه به شمار می روند). از طرفی از لحاظ آب و هوایی این منطقه دارای تنوع اقلیمی مناسبی است بدین معنی که در دشت خوزستان بهترین زمان اوایل بهار و اواخر پاییز و طول فصل زمستان است و در ناحیه اگرس مناسب ترین فصل اواخر بهار و طول تابستان تا اوایل پاییز می باشد.

مهمترین منابع گردشگری منطقه از دید طرح مزبور شامل موارد ذیل می باشد:

- ✓ شرایط ییلاق و قشلاق موجود میان آب و هوای دشت خوزستان و آب و هوای فلات زاگرس
- ✓ آثار باستانی ایلامی ها و تمدنهای دیگر که مهمترین آنها چغازنبیل در شوش است که در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت است.
- ✓ مناظر دیدنی سلسله جبال پربرف و سفیدپوش زاگرس در کنار چشم اندازهای زیبا و تماشایی
- ✓ اراضی کشاورزی وسیع دشت خوزستان
- ✓ جلوه های پیدا و پنهان فرهنگ روستاهای منطقه انواع سبک های سنتی زندگی مردم از جمله سبک زندگی ایلاتی منطقه

- ✓ آثار ویرانی ناشی از جنگ عراق با ایران
- ✓ مرداب غنی که در نتیجه پیوستن سه رود دجله، فرات و کارون به خلیج فارس به شکل دلتا تشکیل یافته است.

علاوه بر منابع و جاذبه های یادشده به منابع گردشگری درجه دوم و سوم اهمیت در این منطقه نیز اشاره شده است. با توجه به ارزیابی وضع موجود مجموعه نقا قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای منطقه ۴ درخصوص توسعه گردشگری تهیه شده است. سپس به اهداف توسعه گردشگری و پس از آن راهبردهای دستیابی به اهداف بر اساس شاخص های مورد نیاز گردشگری پرداخته شده است.

در طرح مذکور، جداول SWOT طراحی و اهداف استراتژیکی برای آن به شرح زیر طرح گردیده است:

- ۱- بهره برداری بهتر از امکانات و خدمات توریستی در تمام مدت سال
 - ۲- افزایش میانگین مدت اقامت گردشگران و خرج کردن هرچه بیشتر هزینه سفرشان
 - ۳- سعی در توزیع عادلانه تر فرصت های گردشگری در بخش های مختلف منطقه و بذل توجه خاص به افزایش فرصت های گردشگری در روستاها و شهرهای کوچک
 - ۴- اتخاذ روش های مطمئن و پایدار در امر توسعه و مدیریت
- در رابطه با اهدافی که طرح ملی برای منطقه ۴ تدوین و تنظی نموده است، متأسفانه باید گفت که این اهداف به عنوان اهداف کلان و همه شمول نمی تواند مطرح باشد. در رابطه با منطقه و خصوصاً استان چهارمحال و بختیاری تسهیلات و امکانات گردشگری بسیار محدود و ضعیف است. همچنین منابع گردشگری استان هنوز بسیار ناشناخته و بصورت بالقوه هستند و تعداد جاذبه های شناخته شده محدود هستند. از این رو، اهدافی از قبیل افزایش میانگین مدت اقامت یا بهره برداری بهتر از امکانات در مراحل بعدی توسعه گردشگری در استان بیشتر معنا و مفهوم می یابد. در حال حاضر با توجه به تنگنمایی در مینه تسهیلات و خدمات، ضعف سرمایه گذاری ها، ضعف در توسعه منابع و تبدیل آنها به محصول، ... به نظر می رسد که اهداف کلان می تواند محورهای پایه ای تری از توسعه گردشگری مدنظر قرار بدهد.

نحوه گذران اوقات فراغت مردم

مقدمه

گذران اوقات فراغت ارتباط تنگاتنگی با صنعت گردشگری دارد. در واقع این دوگانه دو روی یک سکه اند که در عین وحدت موضوعی و عملی گاه روابطشان به تنش میانجامد. به عبارتی، اوقات فراغت به معنای امروز و مصطلح خود، فراغت از وظایف روزمره و شغلی است در حالی که صنعت گردشگری به معنای مجموعه فعالیتهایی است که به انحاء مختلف پاسخ گوی نیازهای این ایام فراغت است. از همین جا تنش بین دوگانه مزبور آغاز میشود. یک سو طالب آنست که فارغ از وظایف روزانه و مشغله های عملی، اوقات فراغت را به راحتی و سبک بالی بگذرانند و سوی دیگر میباید به منظور پاسخگویی به این نیاز، در تلاش و کوشش باشد. این نیاز و پاسخگویی به آن در جوامع مدرن توسعه یافته، اشکال و الگوهای سازمان یافته و مدیریت شده های دارد، اگرچه میتواند در هر جامعه های شکلهای مختلفی پیدا کند. ولی مسلم است در جوامعی که اوقات فراغت معنای مشخص و سامان گرفته های ندارند یا در حال گذر از جوامع سنتی با فرهنگهای متنوع به جوامع مدرن هستند، ما با اشکال ویژه، گاه پیچیده و گاه مغشوش از اشکال گذران فراغت و پاسخگویی به این نیاز روبهرو هستیم. در ادامه با توجه به اطلاعات موجود در اسناد متعدد استانی، نحوه گذران اوقات فراغت مردم در استان آورده شده است که در عین حال، گرایشهای عمده ی بازشناسایی شده و امکاناتی را که میتوان از دل این گرایشها در جهت توسعه صنعت گردشگری در استان بیرون کشید، آورده شده است.

الگوی کلی گذران فراغت در گذشته

در سالهای قبل از دهه چهل که عمده جمعیت استان را عشایر و روستاییان تشکیل میدادند و جمعیت شهرنشین به سه یا چهار شهر کوچک منحصر میشد، نحوه گذران فراغت مردم به تبع رشد نیروهای مولد، نوع معیشت، امکانات ارتباطی شکل میگرفت و تداوم مییافت. در طرح جامع گردشگری استان تهران برکلی شرحی در این زمینه دارد که به جاست به عنوان نمونه‌های گویا از نحوه گذران فراغت بخش ساکن استان در آن ایام در اینجا بازگو شود. مینویسد:

"در گذشته نزدیک، شغل عمده مردم شهرکرد و روستاها کشاورزی و دامداری بود. کار آنها از پانزدهم بهمن که گوسفندان میزایدند شروع میشد و با رسیدن فصل بهار به کشت بهاره حبوباتسبزیجات علوفه و آبیاری گندم و جو و سیبزمینی و چغندر قند میپرداختند. از پانزدهم اردیبهشت ماه تا بیستم خرداد، مردم شهرکرد، روزهای جمعه برای تفریح دسته جمعی به زیارت امامزاده شاه منظر خاتون در قله شاه منظر که در جنوب شهرکرد است میرفتند. از ساعت دوازده شب جمعه بیش از هفتاد درصد مردم سوار بر الاغ و قاطر پیاده و یا با دوچرخه به دنبال هم به طرف امامزاده حرکت میکردند و سه چهارم بعد از نصف شب به باغات دامنه کوه میرسیدند. اسباب و اثاثیه را زیر درختان میگذاشتند و سالمندان میماندند و زنان و مردان و جوانان به طرف کوه حرکت میکردند و ساعت ۴ به قله کوه میرسیدند و امامزاده را زیارت می کردند و مناظر و چمنزارهای دره بید و گندمکاری اطراف و دشت شهرکرد را تماشا میکردند بعضی از افراد صبحانه را روی قله کوه میخوردند. با تابش اشعه‌ی خورشید از کوه پایین می آمدند و برای استراحت و خوردن صبحانه به باغ میرفتند. پس از رفع خستگی و صرف غذا و چای، به گردش در باغات و چیدن گل‌های زیبا و گیاهان دارویی و خوردنی میرفتند. عطر گل‌ها صدای چهچه پرندگان و نسیم دلنواز بهاری و بازی و خنده‌ی کودکان برای همه لذت بخش بود جوانان قدم میزدند سالمندان گروهی در محلی می نشستند و از تجربه‌های دوران گذشته صحبت میکردند و زنان کارهای لازم را انجام میدادند و غذا می پختند بعد از صرف ناهار و استراحت و خوردن میوه و آجیل. عصر روز جمعه قافله‌ها به دنبال هم به طرف شهرکرد حرکت میکردند و همه تا هفته دیگر از خوشی روز جمعه صحبت میکردند. گروه‌های کوچکتر دو یا سه خانواده هم برای گردش و هم برای زیارت به امامزاده‌های شهرک و طاقانک، چلیچه، پیرغار، نافچ، حمزه علی و دستگرد امامزاده میرفتند.

همچنین از بیستم خرداد که زارعین کارشان تمام میشد، پانزده روز تا زمان درو جو و گندم وقت داشتند که استراحت کنند از بیستم خرداد سیدی سوار بر اسب سفید و لختی میشد و به مدت چهار روز صبح و عصر در کوچه‌ها میگشت و اشعار مذهبی میخواند و چاووشی مینمود و مردم را تحریک میکرد که برای زیارت یک هفته خود را آماده کنند که به زیارت سید بهاءالدین که مقبره‌اش در شیخ شبان در دامنه‌ی کوهی بلند و کنار چشمه‌سارها و چمنزارها میباشد، بروند. روز شنبه هفته بعد تمام خانواده‌ها از زارع و گله دار و کاسب وسایل استراحت یک هفته‌ای از چادر و فرش و تشک و لحاف و وسایل آشپزی و غذاخوری و مواد اولیه و نان و کاکولی (نوعی کلوچه محلی) و چراغ و نفت و کبریت فراهم و آماده کرده بودند و داخل خورجین‌ها میگذاشتند بعد از ظهر روز شنبه طبق قرار قبلی هر فامیلی در یک نقطه خارج از شهر جمع میشدند و خورجین‌ها را روی قاطر و الاغ‌ها می گذاشتند و رختخواب و لحاف را روی آنها می‌انداختند و زنان و کودکان و دختران را سوار میکردند و مردان پیاده حرکت میکردند. قافله‌ها پشت سر هم حرکت میکردند و مردان مراقب زنان و کودکان بودند. پس از طی ۲۸ کیلومتر راه به اولین منزل میرسیدند و دسته جمعی کنار امامزاده‌ی نافچ وسایل را پایین می‌گذاشتند و شام را میخوردند و دو ساعت استراحت میکردند و با راهنمایی قافله سالار دوباره به همان ترتیب سوار میشدند و حرکت میکردند و پس از ۱۸ کیلومتر راه کنار چشمه‌ی زیبا و استخر با صفای بن که یکی از جاذبه‌های گردشگری است استراحت میکردند و پس از صرف چای و رفع خستگی دوباره با هدایت سالار و پیرمرد قافله که جلودار قافله هم بود حرکت را ادامه میدادند. ساعت ۵ صبح به محل موعود میرسیدند. مقبره‌ی امامزاده سیدبهاءالدین در دامنه‌ی کوهی بلند و زیبا و کنار چشمه‌سارهای بزرگ قرار دارد، مردان بلافاصله با صاف کردن زمین و برپا کردن چادر مشغول میشدند و فرش‌ها را پهن میکردند و رختخواب‌ها را در محل مناسبی قرار میدادند و جوانان به آوردن آب با مشک میرفتند و زنان به ساختن اجاق یا چهارسنگ و تهیه صبحانه و چای و بچه داری مشغول میشدند. چراغ توری جلوی چادر آویزان میشد چادر مردان از چادر زنان جدا برپا میگرددید و فاصله ده

متر آن طرفتر خانواده‌های دیگر چادرهای خود را برپا میکردند به طوریکه چادرها نسبت به هم دید نداشت و خانواده‌ها می‌توانستند به خوبی استراحت کنند. قبل از آمدن خانواده‌های شهرکرد کسبه چند روز جلوتر بازار موقتی دایر میکردند و مایحتاج زائرین را از قبیل نان، گوشت، سیب، پیاز، حبوبات و برنج و روغن و نفت و کبریت و پارچه و لباس پسرانه و دخترانه و بزرگسال و کفش و جوراب برای فروش آماده کرده بودند. مرد یا زن هر خانواده پس از صرف صبحانه به بازار رفته سوخت و احتیاجات خود را می‌خرید. جوانان پس از صرف شام دسته جمعی و در تاریکی شب به کوهستان میرفتند و ساعت ۵ صبح به قله کوه میرسیدند بعضی از آنها صبحانه را روی قله می‌خوردند و بعضی پس از کوهنوردی به چادر برمیگشتند. مردان مسن دسته جمعی کنار چشمه‌ها زیر درختان می‌نشستند و از گذشته‌های خود صحبت میکردند و پسر بچه‌ها در کوهستان به بازی مشغول میشدند و دختران با خرید عروسک با هم در گوشه‌ای مشغول میشدند و مادران نیز در کنار چشمه‌ها به صحبت‌های شیرین می‌پرداختند یا به بچه‌داری و تهیه غذا و تمیز کردن چادرها و جلوی آن مشغول بودند. شب‌ها با روشن شدن چراغهای توری و نی و آوازهای محلی که از دورترین نقطه کوهستان به گوش میرسید و صدای زنگ گله‌ها، کوهستان بسیار لذت بخش بود و در شبهای مهتابی کسی نمیتوانست آرام بنشیند. از پیر و جوان و کودک و زن پس از صرف شام به گردش می‌پرداختند.

در آنروزها نوازندگان محلی و توشمالها و مارگیران و معرکه گیران، شاهنامه خوانان، پهلوانان، دراویش، شهر فرنگ و ... همه را به دور خود مشغول میکردند؛ فال گیری و کف بینی، انواع طلسمها و حجامت و تیغ زدن، زالو انداختن به وسیله زنان کولی رواج کامل داشت. هر گوشه‌ای بساطی پهن بود و به مدت یک‌هفته مردم مشغول بودند. بسیاری از پدران و مادران برای فرزندان خود سوقات می‌خریدند و عصر روز جمعه با دستور پیرمردان خانواده‌ها با همان ترتیبی که آمده بودند با نظم و ترتیب به طرف شهرکرد حرکت می‌کردند. در این اردو، شان و حقوق انسانی همگی رعایت میشد. عواطف و همکاری گروهی کاملاً رعایت می‌گردید و افراد اردو با خاطره خوشی از یک هفته استراحت و زیارت و همکاری و کمک افراد توانا به ناتوان خسته به منزل برمیگشتند.

در سالهای بعد این مسافرت با اتوبوس انجام میشد. خاطرات این گردش در طول سال مورد بحث قرار می‌گرفت"

اشکال گذران فراغت در سالهای اخیر

فراغت در لغت به معنای آسودگی و آسایش است و معمولاً در مقابل اشتغالات و درگیری‌های روزمره به کار میرود. در فرهنگ معین (۱۳۷۰) فراغت به معنی آسایش، استراحت، آسودگی، آرامش، بی‌اعتنایی، وارستگی، فرصت و مجال آمده است. در ادبیات جدید گذران فراغت، در یک دید کلی، اوقات فراغت عبارت است از آن بخش از اوقات زندگی یک فرد که به شغل یا فعالیتهای اصلی (وظایف اصلی روزانه) اختصاص ندارد (Seymour, 1980) یا به عبارتی دیگر گذران فراغت مجموعه فعالیتهایی را در بر میگیرد که شخص به میل خود، خواه برای استراحت، خواه برای تفریح و خواه برای گسترش اطلاعات، آموزش شخصی، یا مشارکت اجتماعی و یا بروز خلاقیت در زمانی فارغ از تعهدات شغلی، خانوادگی اجتماعی به عهده می‌گیرد (ساروخانی، ۱۳۷۰) این مجموعه فعالیتها را بر پایه معیارهای مختلفی چون زمان و نوع فعالیت میتوان طبقه بندی کرد.

۱- برحسب زمان

- اوقات فراغت روزمره: این دسته شامل ساعاتی میشود که فرد، هر روز پس از پایان وظایف روزانه، اعم از کار منزل یا وظایف بیرون از منزل به آن تخصیص میدهد.

- اوقات فراغت کوتاه مدت: در این مورد اوقاتی که حداقل شامل یک روز میشود و حداکثر از دو روز تجاوز نمیکند را فرد برای تفریح یا استراحت استفاده میکند که برای نمونه میتوان از تعطیلات آخر هفته نام برد.

۲- برحسب نوع فعالیت

طبقه‌بندی دیگری از گذران فراغت برحسب نوع فعالیت وجود دارد که در جدول زیر به آن اشاره شده است. در این جدول، طبقه‌بندی فعالیت‌ها به اقتباس از باوی- لاوسون صورت گرفته و نمونه‌ها براساس مشاهدات میدانی آورده شده است.

جدول شماره (۴-۵۵) فعالیتهای فراغتی و نمونه‌های آن براساس مشاهدات میدانی (Bovey & lowson, 1998)

نوع فعالیت	نمونه‌ها
۱- گذران فراغت در خانه	تماشای تلویزیون، مطالعه روزنامه و مجله، تعمیرات جزئی داخل خانه، باغچه‌داری، گوش دادن به موسیقی، کارهای تفریحی سرگرم کننده، بازی با بچه‌ها، بازی‌های نشستنی و آپارتمانی، بازی با کامپیوتر و نرم‌افزارهای سرگرم کننده، ارتباط اینترنتی و...
۲- فعالیتهای اجتماعی	مهمانی‌های دوره‌ای و خانوادگی، سفرهای تفریحی، دیدار دوستان و خویشاوندان، مراسم مذهبی، شب‌نشینی، جشن تولد، نام‌گذاری، عروسی، تماشای مسابقات ورزشی، شرکت در مجامع سخنرانی دلخواه، شرکت در انجمن‌ها و گروه‌ها
۳- فعالیتهای فرهنگی، آموزشی و هنری	رفتن به سینما، تئاتر، کنسرت، بازدید از نمایشگاه‌ها و موزه‌ها، شرکت در کلاس‌های هنری و آموزشی (خطاطی، نقاشی، موسیقی و... زبان آموزی، کامپیوتر)
۴- فعالیتهای ورزشی	ورزش‌های میدانی استاندارد (فوتبال، بسکتبال، کشتی، شنا، بدن سازی و...) و ورزش‌های میدانی غیراستاندارد در پارک‌ها و زمین‌های باز محلات
۵- فعالیت تفریحی و گردش	رانندگی تفریحی، پیاده‌روی، پیک نیک، گردش در مناطق گردشگری، تفریحی درون شهری، بلوار گردی، خیابان گردی، دیدن مغازه‌ها
۶- مسافرت و گردشگری	مسافرت‌های زیارتی، تجارتي، سیاحتی، علمی، تورهایی گردشگری، گذران تعطیلات و مرخصی با برنامه‌ریزی معین خانوادگی یا دوستانه به قصد دیدن مناطق گردشگری و تفریحی یا آثار طبیعی و تاریخی

در ادامه با استناد به طرح جامع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری و براساس طبقه‌بندی ذکر شده اشکال گذران فراغت در استان آورده شده است. لازم به ذکر است که اطلاعات منسجم و طرح جامعی در این زمینه در دسترس نیست و از منابع مهم که باید آن را مبنای کار قرار داد، یافته‌هایی تحت عنوان رفتارهای فرهنگی پژوهشی فعالیت و مصرف کالاهای فرهنگی در ۲۵ شهر مرکز استان ایرانیان است که در تابستان ۱۳۸۱ توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر طرحهای ملی منتشر شده است.

در این پژوهش، رفتارهای فرهنگی ایرانیان در ۲۵ مرکز استان براساس مقولاتی چون کتاب و کتاب‌خوانی، روزنامه و مجله خوانی، استفاده از رادیو و تلویزیون و ویدئو و ضبط صوت، رفتن به سینما و تئاتر، فعالیت مذهبی، فعالیت اجتماعی، فعالیت هنری و دستی، گردش و تفریح، مسافرت، ورزش و بازی و با استفاده از روشهای آماری بازنمایی شده است. هرچند که این پژوهش منحصر به مراکز استانها از جمله شهرکرد است ولی باید به سه دلیل آن را مبنای بررسی خود در این گزارش قرار دهیم. اول آن که شهرکرد بزرگترین شهر استان و تقریباً دارای پیشینه دراز مدتتری در شهرنشینی جدید در استان و مرکز استان به شمار می‌آید و بنابراین دارای بیشترین امکانات برای بیشترین اشکال گذران مدرن است. دوم آن که جمعیت آن بیش از ۲۵ درصد جمعیت شهری استان است با توجه به این که عمده جمعیت شهرهای آن زیر ۲۸ هزار نفر هستند. بنابراین گرایشهای جمعیت شهرکرد را در ارتباط با نحوه گذران فراغت میتوان حداقل تا حدودی نماینده گرایشهای جمعیت شهرهای بزرگ منطقه دانست (شهرهایی چون فرخ شهر، لردگان، بروجن، فارسان و هفشجان) سوم آن که پژوهش مزبور دارای یک مبنای علمی و آزمون شده است، هرچند متأسفانه براساس برنامه موردنظر و طراحی شده در سالهای بعد دنبال آن گرفته نشد. این بررسی همچنین با توجه به اطلاعات

مرکز آمار میزان بودجه‌ای که خانوارهای شهری و روستایی برای مصارفی چون تفریحات، سرگرمی یا هتل، مسافرخانه، مسافرتها دسته جمعی در طی ۵ سال اختصاص داده‌اند، پیش خواهد رفت. این بخش نشان خواهد داد که مصارف فوق چه سهمی در بودجه خانوارهای شهری و روستایی داشته و آیا روند رو به رشدی را نشان می‌دهد یا روندی رو به نزول.

در تکمیل بررسی‌های فوق و با توجه به اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۳۸۸ و استعلام از سازمان‌های مرتبط در استان هم امکانات موجود گذران اوقات فراغت در استان و هم میزان استفاده کنندگان از این امکانات مشخص شده است که جزئیات آن در طرح جامع گردشگری استان آورده شده است.

در ادامه نتایجی که از پژوهش مذکور در ارتباط با برنامه‌ریزی گردشگری استان می‌توان انجام داد آورده شده است:

(۱) ساعات فراغت در روزهای معمول و ایام تعطیل حدوداً با میانگین ساعات فراغت در ۲۵ شهر برابری میکند. در حالی که در شهرهای بزرگی چون اصفهان، تهران، زاهدان، قم، شیراز، مشهد میانگین ساعت فراغت در روزهای تعطیل به ۶ ساعت و نیم تا ۸ ساعت میرسد. شهر اراک البته فاصله قابل توجهی با شهرهای دیگر دارد، زیرا متوسط زمان فراغت در روزهای معمول ۷/۷ و روزهای تعطیل به ۱۰/۶ ساعت می‌رسد. میتوان فرض کرد که با قوام شهرنشینی و نظام یافتن زمان کار و زمان فراغت در شهرهای استان، زمان فراغت نیز به سطح زمان فراغت در شهرهای بزرگ برسد، آن‌گاه پا به پای آن عرضه خدمات تفریحی و گردشگری نیز امکان گسترش خواهد داشت. با استناد به موارد ذکر شده و مطالعه موارد فوق توسط تیم تحقیق، آیا این امر محقق شده است؟!

(۲) گرایش به استفاده از وسایل و عناصر مدرن برای گذران فراغت (مانند مطبوعات، رادیو، تلویزیون، ضبط، وسائل بازی) یک گرایش عمومی رو به گسترش در شهر مرکزی است و به تبع آن انتظار میرود که در دیگر جوامع شهری استان به ویژه در شهرهایی چون بروجن، سامان، فرخ شهر و هفشجان و... نیز این گرایش گسترش یابد. در عین حال، میتوان بر این نکته تاکید کرد که استفاده از وسایل مدرن، حداقل به عنوان یک جاذبه گردشگری در سطح محلی عملکرد خوبی خواهد داشت. جذب سرمایه در این زمینه نیز بی‌منفعت مادی نخواهد بود. نکته اساسی که در این باب مطرح است، آنست که با توجه به جهش بلند تکنولوژی در دهه اخیر، بهره‌مندی از فضای مجازی در تمامی رده‌های سنی جای مطالعه مطبوعات، رادیو، تلویزیون، وسایل بازی و ... را به سرعت در حال گرفتن است. پیام‌رسان‌های مختلف، استفاده از کتب مجازی، توره‌های گردشگری مجازی و ... همگی به عنوان مواردی است که در این بند؛ قابل رهگیری، مطالعه و آسیب‌شناسی است. ضمن اینکه بهره‌وری از موارد ذکر شده در استفاده از بحث گردشگری و قابل تامل می‌باشد.

(۳) گرایش به استفاده از فضاهای جمعی تفریحی خارج از خانه (مانند سینما، تاتر یا موزه و نمایشگاه) نسبت به سایر مقولات گذران فراغت در مجموع ضعیف‌تر است. هرچند که مثلاً از نظر درصد تاترورها نسبت به شهرهای مرکزی، شهرکرد مقام بالایی را پس از گرگان، اصفهان و تهران دارد. شاید یکی از عرصه‌های قابل توسعه در زمینه گردشگری محلی گسترش عرصه‌هایی چون تاتر باشد. سوال اساسی اینجاست که با استناد به یافته‌های طرح جامع گردشگری در زمینه اوقات فراغت، آیا با این پتانسیل ذکر شده (تاتر) ک دهه پس لازم برسد داده شده، برای آن برنامه‌ریزی شده و در زمینه توسعه گردشگری محلی، این فرصت تبدیل به یک نقطه قوت شده است؟

(۴) نقشی که رفت و آمدهای اجتماعی در گذران اوقات فراغت در شهرکرد دارد باید مورد توجه قرار گیرد. در این زمینه، رفت و آمد با خویشان نه تنها در شهرکرد بلکه به طور کلی در هر ۲۸ شهر مرکزی مورد پژوهش، نسبت به سایر رفت و آمدها یا مشارکت اجتماعی پدیده مهمی است. زیرا بیش از ۹۷ درصد خانواده‌ها با خویشان خود رفت و آمد دارند تا همسایگان، دوستان و آشنایان و همکاران. به طور کلی رفت و آمد با همکاران در تمامی شهرهای مرکزی پایین‌ترین درصد را به خود اختصاص داده است. میتوان گفت رفت و

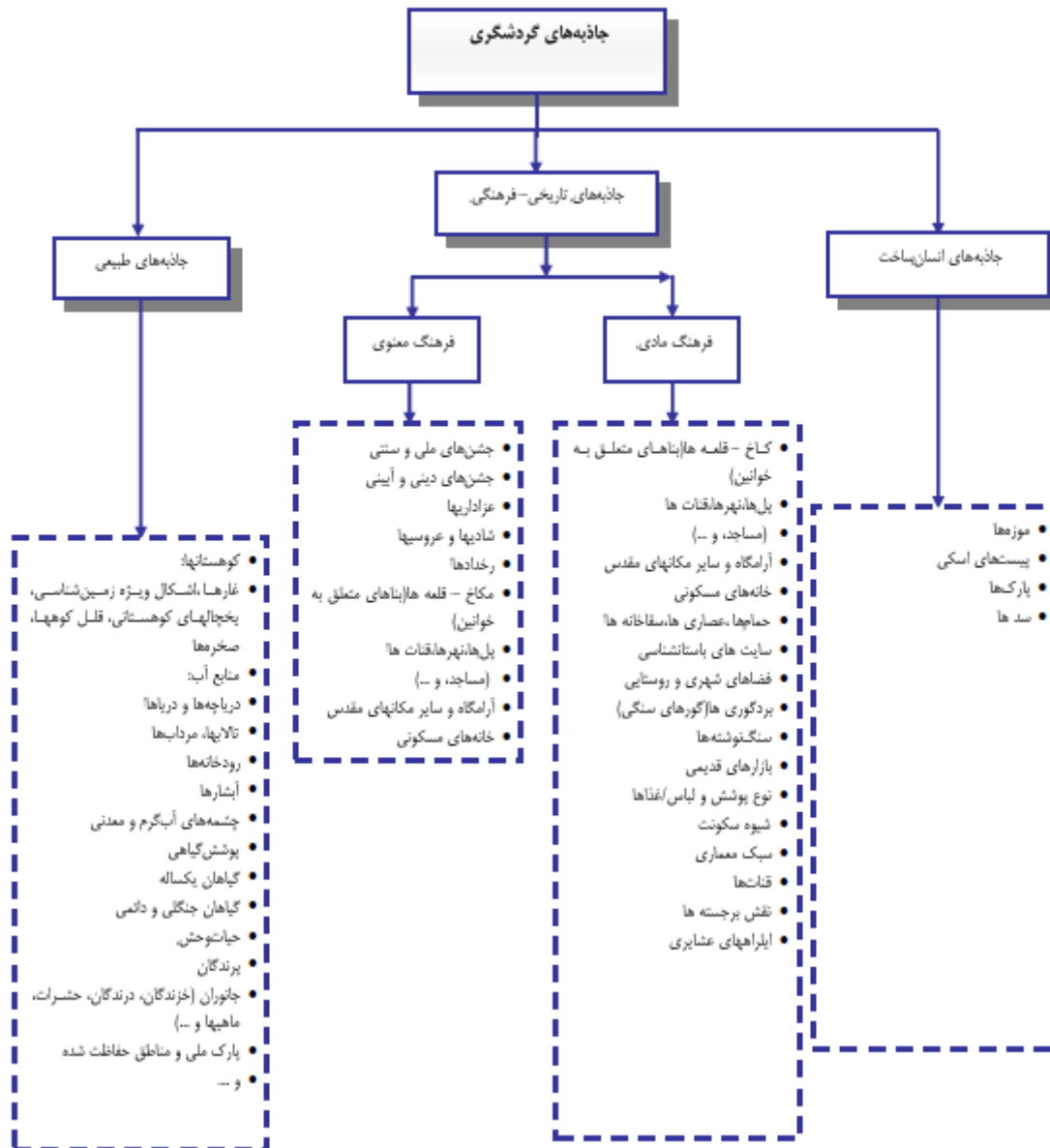
آمد اجتماعی و مشارکت اجتماعی عمدتاً حول و حوش خویشان می‌گردد. این نکته را میتوان در مورد نحوه رفتن به سینما هم دید زیرا سینما رفتن همراه خانواده نسبت به سایر همراهیها، درصد بالایی را تشکیل میدهد. همین نکته را میتوان در امر مسافرت دید. زیرا دیدار از خویشان بالاترین درصد از مقاصد سفر برای جامعه نمونه است یا دید و بازدید و مهمانی بیشترین درصد را در نحوه گذران تعطیلاتها (چون نوروز و تابستان) داراست. بنابراین به نظر می‌آید که در ارتباط با توسعه گردشگری یکی از راهکارها، قرار دادن هر چه بیشتر امکانات گردشگری در اختیار گروههای خانوادگی است و بنابراین علاوه بر تورهای خانوادگی، طراحی سایتها براساس سلیقه و سبک زندگی خانوادگی میتواند یکی از جاذبههای گردشگری در استان باشد.

در جمع‌بندی موارد مذکور و ارتباط آن با عنوان پژوهش حاضر می‌توان به این نکته اشاره داشت که، گذراندن اوقات فراغت خانواده‌ها یک از عناصر مهم در فعالیتهای اجتماعی روزمره بوده و همبستگی بالایی را با مقوله گردشگری از آن می‌توان متصور نمود. لذا با عنایت به یافته‌های ذکر شده در استان چهارمحال و بختیاری، توسعه مناطق بوم‌گردی که خود می‌تواند از عوامل موثر در گذران اوقات فراغت خانوارها باشد، بیش از پیش اهمیت می‌یابد. چرا که عملاً اجرای تورهای خانوادگی و طراحی سایتها براساس سلیقه و سبک زندگی خانوادگی میتواند یکی از جاذبههای گردشگری در استان باشد و نحوه گذراندن تعطیلات را به شیوه بهینه اجرا نماید. پس می‌توان عنوان کرد که ایجاد و توسعه مناطق بوم‌گردی روستایی که ترکیب مهمی از مباحث جامعه‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی، معماری و زیرساختی است می‌تواند به شیوه صحیح به گذراندن اوقات فراغت بپردازد، منتها نکته مهم شناسایی صحیح، اصولی و منطقی مناطق مستعد این بسته (Package) گردشگری است که خود مرهون تعریف شاخص‌های صحیح و قابل استناد در این زمینه می‌باشد که در پژوهش حاضر شناسایی شاخص‌ها یکی از اهداف اختصاصی آن می‌باشد.

بررسی وضع موجود منابع و پتانسیل‌های گردشگری استان چهارمحال و بختیاری:

با استناد به طرح جامع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری، منابع و جاذبههای گردشگری استان چهارمحال و بختیاری در دسته اصلی طبیعی، تاریخی-فرهنگی و انسان‌ساخت مورد طبقه‌بندی قرار گرفته است. هر یک از این سه‌گونه اصلی دارای زیرگونه‌هایی می‌باشند که در بررسی منابع این زیرگونه‌ها تفکیک شده است که در شکل زیر آورده شده است.

شکل شماره (۳۴-۴): انواع جاذبه‌های گردشگری استان چهارمحال و بختیاری

بررسی وضعیت پراکنش منابع گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری:

بررسی توزیع منابع گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری حاکی از آنست که پراکنش نسبتاً منظمی بین شهرستان‌های استان (البته مشروط بر آنکه شهرستان‌های بن، سامان و شهرکرد و لردگان و خانمیرزا را یکی تلقی کرد) برقرار است. منطبق بر محاسبات مشاور طرح جامع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری شهرستان‌های شهرکرد، بن و سامان با فراوانی ۱۲۰ و شهرستان فارسان با فراوانی ۳۷ به ترتیب ۲۶/۲۰ و ۸/۰۸ درصد از جاذبه‌های گردشگری استان را به خود اختصاص داده اند که به تفکیک شهرستان در جدول زیر قابل مشاهده می‌باشند.

جدول شماره (۴-۵۶): تعداد منابع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان

ردیف	شهرستان	تعداد	درصد
۱	اردل	۵۹	۱۲.۸۸
۲	بروجن	۵۷	۱۲.۴۵
۳	شهرکرد	۱۲۰	۲۶.۲۰
۴	فارسان	۳۷	۸.۰۸
۵	کوهرنگ	۶۷	۱۴.۶۳
۶	کیار	۴۳	۹.۳۹
۷	لردگان	۷۵	۱۶.۳۸
جمع استان		۴۵۸	۱۰۰

ماخذ: محاسبات مشاور

بررسی وضعیت پراکنش منابع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری بر اساس سطوح عملکردی

بررسی وضعیت پراکنش منابع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری بر اساس سطوح عملکردی حاکی از آن است که بیشترین تعداد نابع گردشگری محلی و استانی با فراوانی ۳۷۴ و درصد ۸۱/۶۶ و سپس منابع منطقه‌ای، ملی، فراملی و بین‌المللی به ترتیب با درصدهای ۱۲/۴۵، ۳/۷۱، ۱/۵۳ و ۰/۶۶ درصد پتانسل‌های گردشگری استان را به خود اختصاص داده‌اند.

مانگونه که در بالا ذکر شد و در جدول زیر نیز مشاهده می‌شود، سطح عملکردی منابع گردشگری استان مبین آنست که با وجود فراوانی بالای منابع، بسیاری از منابع از ویژگی‌های مربوط به جاذبه‌های گردشگری برخوردار نبوده و رفا در سطح استان قابل طرح شده هستند، لذا رشد و سپس توسعه صحیح و اصولی منابع و نزدیک شدن آنها به شاخص‌های جذاب از اهمیتی دوچندان برخوردار می باشد، که در پژوهش حاضر نیز این امر مد نظر تیم تحقیق قرار گرفته است و شاخص‌ها را با رویکرد ملی و بین المللی تعریف نموده است تا در صورت ایجاد و یا احیا کانون‌های گردشگری با محوریت بوم گردی این مهم در نظر گرفته شده باشد و توسعه ای پایدار را در رویکرد آتی خود داشته باشد. لازم به ذکر است که با استناد به طرح جامع گردشگری استان، شهرستان‌های کوهرنگ و لردگان به ترتیب با فراوانی ۲ و ۱ جاذبه در سطح بین الملل، تنها شهرستان‌های با وجود این منابع می‌باشند. در سطح فراملی شهرستان‌های شهرکرد، لردگان، کیار و اردل به ترتیب با فراوانی‌های، سه، دو، یک و یک منبع دارای پتانسیل می‌باشند.

شهرستان‌های کوهرنگ و شهرکرد به ترتیب با ۶ و ۵ منبع؛ شهرستان‌های بروجن و فارسان هرکدام با دو منبع و شهرستان‌های کیار و اردل هرکدام با یک منبع در سطح ملی تعدادی از منابع را در سطح ملی به خود اختصاص داده‌اند(طرح جامع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۹۰).

جدول شماره (۴-۵۷): وضعیت منابع استان چهارمحال و بختیاری براساس سطوح عملکردی آنها

وضعیت	محلی	منطقه ای	ملی	فرا ملی	بین المللی	مجموع
تعداد	۳۷۴	۵۷	۱۷	۷	۳	۴۵۸
درصد	۸۱.۶۶	۱۲.۴۵	۳.۷۱	۱.۵۳	۰.۶۶	۱۰۰

ماخذ: محاسبات مشاور

بررسی نیروی انسانی شاغل در بخش گردشگری استان چهارمحال و بختیاری

روند توسعه گردشگری و علاقمندی کشورها در استفاده از آن، ناشی از توان اقتصادی، اشتغالزایی، افزایش و توزیع درآمدهای دولتی و بخش خصوصی در سراسر کشورها است. لذا توان بالای گردشگری و همچنین روند رقابتی و حرکت به سوی کیفی شدن خدمات در تمامی کشورها، رقابت در ایجاد تجربیات و رضایت گردشگران، منابع انسانی را عامل

مهمی در توسعه موفق در این راستا معرفی می کند. از سوی دیگر، یکی از اهداف سازمانهای بین المللی، توسعه زندگی بشر است که دربرگیرنده ی تعامل پیچیده افراد و موسسات در فرایند توسعه گردشگری است.

اصولاً گردشگری یک نوع فعالیت خدماتی است و تعداد زیادی از افراد و کسانی که یک جهانگرد با آنها روبه رو می شود و برای تامین نیازهای اساسی و تفریحی خود به آنها تکیه می کند، برای موفق شدن یک مکان یا منطقه که مقصد سفر است، نقش حیاتی و سرنوشت ساز را دارد. همچنین گردشگری نوعی فعالیت مهمانداری و میهمان نوازی است، بنابراین هنگامی که خدمتی ارائه می شود مسئله صمیمیت، علاقه و همراهی ارائه کننده خدمت اهمیت زیادی پیدا می کند.

واقعیت غیرقابل انکار این است که انسان در جایی که احساس کند، مورد استقبال و خوش آمدگویی قرار نخواهد گرفت، نمی رود و از آن دوری می کند. بنابراین نقش های میهمان و میزبان تا حد بسیار زیادی تعیین کننده تجربه های فراموش نشدنی و خاطره های یک گردشگر است و او را و امی دارد تا باز هم آن را تجربه کند یا اینکه مقاصد دیگری را جایگزین نماید. تخصص، مهارت های اثر بخش، کارایی و رعایت احترام به هنگام ارائه خدمت از جمله چیزهایی نیستند که در خلاء رخ دهند، بلکه نتیجه سرمایه گذاری هایی هستند که در زمینه آموزش و پرورش و تربیت نیروی انسانی و افراد شاغل می افتد. توجه به مباحثی از جمله اشتغالزایی، آموزش و بکارگیری نیروهای با تحصیلات بالاتر و تحصیلات مرتبط با صنعت گردشگری بسیار مهم به نظر میرسد. موارد ذکر شده مبین این موضوع است که مفاهیمی همچون ارائه خدمات مناسب می تواند در جذب گردشگری و توسعه آن دخیل باشد، لذا در پژوهش حاضر با بهره مندی از مدل های تاکوچی و سرکوال به تبیین معیارهایی همچون پاسخگویی، تضمین، همدلی، ملموسات و اطمینان پرداخته شد که هریک از موارد پنج گانه مذکور، خود دارای زیرمجموعه های مرتبط به خود می باشد. به زبان ساده تر اینکه، اگر به دنبال ایجاد گردشگری با محوریت بوم گردی هستیم، می بایستی شاخص های مربوط به آن به خوبی تبیین گردد، که این امر در پژوهش حاضر با بررسی های میدانی از دیدگاه خبرگان و همچنین، بررسی منابع معتبر در این زمینه استخراج گردید و دیدگاه ایشان به منظور اولویت بندی مناطق روستایی با محوریت گردشگری بوم گردی مورد بررسی قرار گرفت.

گردشگری فرصتهای شغلی زیادی هم در بخش رسمی و هم غیررسمی ایجاد می کند، به علاوه گردشگری سه نوع فرصت شغلی ایجاد می کند: مستقیم، غیرمستقیم و القایی.

در بخش اشتغال مستقیم، کلیه مراکز خدمات گردشگری اعم از اقامتگاهها (در تمامی انواع مراکز اقامتی)، بخش غذا و نوشیدنی (رستوران و ...) دفاتر خدمات گردشگری و سایر مکانهای تفریحی تفرجی گردشگری با آن در ارتباط بوده و یا هستند را شامل می شود. و در بخش غیر مستقیم، آندسته از فعالیتهای اشتغال زا که مراکز ارائه کننده خدمات گردشگری به عنوان مشتری و استفاده کننده از خدمات آنها هستند و یا به نوعی از تولیدات آنها استفاده می کنند و گردشگری به صورت غیر مستقیم در روند برنامه های

اقتصادی و درآمدی و متعاقب آن اشتغال تاثیر گذار است. اثرات اشتغالزایی گردشگری در نوع القایی نیز به آن دسته از فعالیتهایی اشاره دارد که سرمایه گذاری در آن نیز ناشی از درآمدهای گردشگری و انباشت سرمایه و سرمایه گذاری توسط افراد است.

توجه به نیروی انسانی شاغل در گردشگری، بیانگر میزان توسعه گردشگری در مقصد است. امر برنامه ریزی و تعیین راهبردهای توسعه منابع انسانی در گردشگری استان چهارمحال و بختیاری نیازمند بررسی وضعیت کنونی نیروی انسانی شاغل در آن بخش است. محصول ارائه شده در صنعت گردشگری، متشکل از اجزاء و عناصر گوناگونی است که بخش های مختلف اقتصادی و اجتماعی را دربر می گیرد. اما ترکیب محصول مورد نظر در قالب خدمات به مشتری ارائه می شود. ماهیت خدماتی این صنعت، ضرورت های خاصی را برای آن ایجاب نموده که تضمین کیفیت ارائه محصول را با چالش مواجه می نماید. آنچه که در نهایت پس از برنامه ریزی، تدوین سیاست ها و عملیاتی نمودن آن ها به مشتری عرضه می شود و در تقابل و ارتباط مستقیم با گردشگران قرار می گیرد،

نیروی انسانی ارائه کننده خدمات می باشد. لذا شناخت، برنامه ریزی و توسعه منابع انسانی از عوامل مهم توسعه صنعت گردشگری در هر مقصدی می باشد که در پژوهش حاضر نیز این امر مورد توجه قرار گرفته است.

تراکم فعالیت های گردشگری استان چهارمحال و بختیاری در فصول مختلف

با استناد به برنامه جامع گردشگری، بخشی از برنامه تراکم فعالیت های گردشگری استان چهارمحال و بختیاری در فصول مختلف را نشان داد است که این امر بیانگر آنست که به ترتیب فصول زمستان، تابستان، پاییز و بهار به ترتیب با درصدهای، ۴۰/۴۶، ۲۷/۶۸، ۱۹/۳۰ و ۱۲/۸۳ بیشترین تراکم گردشگر را به خود اختصاص داده است. نکته قابل توجه در این بخش آنست که آیا این امر همیشگی است؟ آیا این موارد ذکر شده که به استناد یک سال (سال ۱۳۸۷) تخلیص و استخراج شده، قابل تعمیم برای کل استان در زمینه پذیرش گردشگر می باشد؟ البته نبود آمار و ارقام بلند مدت نیز شاید بتواند یکی از علل مهم در این زمینه تلقی گردد. در مطالعه حاضر تحلیل داده های ۵ ساله به صورت سری زمانی مدنظر می باشد، که از طریق مکاتبه با سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان(در صورت وجود اطلاعات) میسر خواهد شد.

منابع

۱. آسایش، ح. و امیدعزیدی، طوبی. (۱۳۸۹). بررسی اقتصادی- اجتماعی- اسکان بر کانون‌های اسکان. مطالعه موردی: شهرستان کازرون. مجله سرزمین، شماره ۱۱، صفحه ۳۴-۴۸.
۲. ابراهیمی، م. و ایزد، ا. (۱۳۹۷). تحلیل آثار گردشگری در توسعه مناطق روستایی استان اصفهان. مطالعه موردی: روستای گردشگری جاجا. فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری. دوره ۷ شماره ۲۶، صص ۲۷-۴۲.
۳. احمدی، م. (۱۳۹۷). تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری فرهنگی و اثرات آن در پایداری اقتصادی نواحی روستایی زنجان. نشریه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. دوره ۸ شماره ۲۹، صص ۷۹-۹۲.
۴. احمدیان، م.، علیزاده، ک. و بوکانی، ر. (۱۳۹۵). نقش گردشگری در توسعه روستایی شهرستان مریوان. فصلنامه علمی- پژوهشی و بین‌المللی جغرافیای ایران. سال چهاردهم. شماره ۵۱، صفحه ۳۲۵-۳۵۰.
۴. استعلاجی، ع. (۱۳۸۴). نقش توریسم در توسعه منطقه‌ای، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر ری. راهکارهای توسعه- ی پایدار روستایی با تاکید بر جغرافیای کاربردی (مطالعه موردی: ناحیه ویلکیج شهرستان ثمین)، مجله‌ی سرزمین، شماره ۵، صفحه ۴۱-۵۶.
۶. ازکیا، م. و کامور، ن. (۱۳۹۲). توسعه پایدار گردشگری در روستای چاشم شهرستان مهدی شهر. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران. دوره ۵، شماره ۳، صفحه ۱۰۷-۱۲۲.
۷. اعظمی، ا. (۱۳۹۴). تبیین اثرات گردشگری بر توسعه پایدار روستایی. فصلنامه میراث و گردشگری. دوره ۱. شماره ۱. صفحه ۲۳-۴۳.
۸. اکبریان رونیزی، س. (۱۳۹۵). سنجش پایداری گردشگری در روستاهای هدف گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان سپیدان). پژوهش‌های روستایی. دوره ۷. شماره ۱، صص ۱۶۷-۱۹۳.
۹. اکبریان رونیزی، س. و رضوانی، م. (۱۳۹۴). تحلیل و تبیین پایداری توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان دماوند. پژوهش‌های جغرافیایی انسانی. دوره ۴۸. شماره ۱، صص ۸۱-۹۵.
۱۰. اکبریان رونیزی، س. و رمضان‌زاده‌لسبویی، م. (۱۳۹۴). هوش فرهنگی جامعه میزبان و توسعه گردشگری روستایی موردشناسی: منطقه رودبار قصران (شهرستان شمیرانات). جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای. صص ۲۰۱-۲۱۲.
۱۱. اکبری‌سامانی، ن.، بدری، ع. و سلمانی، م. (۱۳۹۲). ارزیابی گردشگری پایدار روستایی بخش سامان شهرستان شهرکرد. جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای شماره ۹. صص ۲۹-۴۸.
۱۲. بمانیان، م.، پورجعفر، م. و محمودی‌نژاد، ه. (۱۳۸۸). ارائه مدل پیشنهادی جهت پیاده‌سازی گردشگری الکترونیک در طرح‌های توسعه گردشگری روستایی. مجله مدیریت شهری. شماره ۲۳. صص ۷۱-۸۸.
۱۳. بهاری، ن. (۱۳۹۷). نقش گردشگری در اقتصاد روستایی (نمونه موردی: دهستان میان فضل شهرستان نیشابور). نشریه پژوهش‌های روستایی. دوره ۹ شماره ۱، صص ۸۱-۹۶.
۱۴. بیگدلی، ا.، محمدی‌یگانه، ب. و عینالی، ج. (۱۳۹۴). نقش کارآفرینی در توسعه مناطق روستایی با تاکید بر گردشگری دهستان حصار ولیعصر. فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. صص ۲۰۴-۱۹۳.
۱۵. پاپلی یزدی، م. ح. و سقایی، م. (۱۳۸۵). گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سمت. ۲۷۵ صفحه.
۱۶. پوراصغر، ف. و ویسی، ر. (۱۳۹۰). آمایش سرزمین مبنایی برای توسعه گردشگری پایدار. فصلنامه اقتصاد مالی. دوره ۵. شماره ۱۴، صص ۱۸۶-۲۰۰.
۱۷. پورقانی، س.، فرهنگی، ع. و مشهدی، س. (۱۳۹۲). تحلیل شاخص‌های موثر بر توسعه صنعت گردشگری روستایی. مدیریت دولتی. دوره ۵. شماره یکم. صص ۴۱-۴۶.
۱۸. جمعه‌پور، م. (۱۳۹۵). رابطه دولت و جامعه روستایی در دوره نوگرایی. مجله علوم اجتماعی. شماره ۷۵، صص ۶۹-۳۹

۱۹. چراغی، م.، محمدی یگانه، ب. و سعیدی، ن. (۱۳۹۶). تحلیلی بر زمینه‌های توسعه گردشگری در نواحی روستایی. با تاکید بر سرمایه اجتماعی مطالعه موردی: دهستان دستجرده. شهرستان طارم. فصلنامه فضای گردشگری. سال ششم. شماره ۲۴. صص ۱۱۴-۱۰۱.
۲۰. حسین محمدی، م. و حیاتی، د. (۱۳۹۱). توسعه توریسم روستایی رویکردی نوین در جهت توسعه پایدار روستایی. همایش ملی توسعه روستایی. رشت. دانشگاه گیلان.
۲۱. حیدری چپانه، ر. و سعدلونیا، ح. (۱۳۹۵). تحلیلی بر فرآیند مدیریت تصویر مقصد گردشگری شهری. مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری. شماره ۱۹، صفحه ۱۰۹-۴۹.
۲۲. حیدری ساربان، و.، مجنونی توتاخانه، ع. و نیرومندشیشوان، ص. (۱۳۹۵). سنجش و ارزیابی پایداری در روستاهای گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان عجب شیر. محور توریستی قلعه چای). فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای). سال ششم. شماره ۳، صفحه ۱۱۲-۹۳.
۲۳. خیاطی، م. (۱۳۸۲). توریسم روستایی و تاثیر آن بر جوامع روستایی (مطالعه موردی: تایلند) ماهنامه توسعه روستایی و ترویج کشاورزی، سال ۲۳، شماره ۲۵۷ (خرداد و تیر). صفحه ۴۲-۳۰.
۲۴. دربان آستانه، ع. (۱۳۸۵). گردشگری پایدار روستایی و شاخص‌های ارزیابی آن، اولین همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهرداری‌های کشور.
۲۵. رحیمی، ح. (۱۳۹۵). نقش مناسبات شهر و روستا در توسعه گردشگری روستایی (مطالعه موردی: بخش گلبهار- شهرستان چناران). فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری. سال دوازدهم. شماره ۳۸، صفحه ۶۱-۴۵.
۲۶. رضوانی، م. (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار. چاپ اول. انتشارات دانشگاه تهران.
۲۷. رضوانی، م. ح. و بیات، ن. (۱۳۹۳). تحلیل جایگاه گردشگری روستایی در برنامه‌های کلان توسعه کشور. مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری. شماره ۹، صفحه ۳۰-۱۱.
۲۸. رکن‌الدین‌افتخاری، ع. و مهدوی، د. (۱۳۸۵). راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT: دهستان لواسان کوچک. مدرس علوم انسانی. دوره ۱۰. شماره ۲. صفحه ۳۰-۱.
۲۹. رکن‌الدین‌افتخاری، ع.، مهدوی، د. و پورطاهری، م. (۱۳۸۹). ارزیابی پایداری گردشگری در روستاهای تاریخی- فرهنگی ایران با تاکید بر پارادیم توسعه پایدار گردشگری. فصلنامه مطالعات گردشگری. شماره ۱۴، صفحه ۳۹-۱.
۳۰. رمضان‌زاده، م. (۱۳۹۵). سنجش تعیین‌کننده‌های اصلی وفاداری در گردشگری روستایی. فصلنامه علمی-پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران. شماره ۴۹، صفحه ۹۴-۷۹.
۳۱. رهنمایی، ع.، رضوانی، م. ح.، رحیم‌پور، ع. و جعفری، ف. (۱۳۹۴). توسعه گردشگری الکترونیکی با تاکید بر وب سایت‌ها. مجله نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی. شماره ۲۷، صفحه ۷۲-۵۷.
۳۲. زکی، م. ع. (۱۳۸۴). درآمدی بر جامعه‌شناسی جهانگردی و گردشگری، مجموعه مقالات اولین همایش سراسری نقش گردشگری در توسعه مازندران.
۳۳. سند آمایش سرزمین استان چهارمحال و بختیاری. (۱۳۹۹). سازمان برنامه و بودجه استان چهارمحال و بختیاری.
۳۴. شفيعی‌ثابت، ن.، قربانی، ج. و بهمنی، ر. (۱۳۹۸). ظرفیت‌های گردشگری تاریخی و تاثیر آن در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: سکونتگاه‌های روستایی ناحیه سلطانیه استان زنجان). نشریه پژوهش‌های دانش‌زمین. دوره ۱۰. شماره ۳۷، صفحه ۱۰۸-۹۴.
۳۵. شمس‌الدینی، ع. (۱۳۸۹). گردشگری روستایی راهکاری سازنده برای توسعه روستایی. مجله مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۱، صفحه ۱۰۷-۹۵.
۳۶. شمس‌الدینی، ع.، جمینی، د. و جمشیدی، ع. (۱۳۹۵). سنجش و تحلیل پایداری اجتماعی در مناطق روستایی (مورد مطالعه: شهرستان جوانرود). نشریه پژوهش‌های روستایی. دوره ۷، شماره ۳، صفحه ۵۰۳-۴۸۶.

۳۷. شوکتی، م. (۱۳۹۳). بررسی موانع توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان اسکو. فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی. صفحه ۳۷-۲۳.
۳۸. صمصامیان، ا. و جیروودی، م. (۱۳۹۶). تحلیل تاثیر خانه‌های دوم بر توسعه گردشگری روستایی در منطقه لواسان. فصلنامه علمی-پژوهشی. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی. سال نهم. شماره سوم. صفحه ۱۲۳-۱۰۱.
۳۹. ضرغام‌بروجنی، ح. و نیک‌بین، مهناز. (۱۳۹۱). سنجش پایداری توسعه گردشگری در جزیره کیش. مجله پژوهش‌های اقتصادی سال دوازدهم شماره ۲، صفحه ۱۶۸-۱۳۷.
۴۰. طرح جامع گردشگری استان چهارمحال و بختیاری. (۱۳۸۹). سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان چهارمحال و بختیاری.
۴۱. عنابستانی، ع.، سعیدی، ع. و درویشی، ح. (۱۳۹۰). بررسی آثار اقتصادی. کالبدی. اجتماعی. زیست محیطی گردشگری از دیدگاه گردشگران و روستاییان (مورد مطالعه: دشت ارژن فارس). برنامه‌ریزی فضایی. سال ۲، شماره ۲، صفحه ۱۸۰-۱۶۵.
۴۲. قنبری، ا.، احمدی، م. و مصطفوی‌صاحب، س. (۱۳۹۵). ارزیابی و تحلیل سطوح پایداری شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی مهاباد. فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی. سال شانزدهم. شماره ۵۳، صفحه ۹۷-۱۲۱.
۴۳. قدیری معصوم، م.، سلمانی، م. و قصابی، م. (۱۳۹۳). ارزیابی توان توسعه گردشگری بیابان و تاثیر آن بر ابعاد اجتماعی-اقتصادی و کالبدی در سکونتگاه‌های روستایی (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان خور و بیابانک). مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی. شماره ۵۰، صفحه ۳۰۴-۲۸۱.
۴۴. قدیری معصوم، م.، مهدوی، م. و اسماعیل‌نیا، حسین. (۱۳۸۳). توسعه اشتغال در نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان لاهیجان). مجله پژوهش‌های جغرافیایی دانشگاه تهران، شماره ۴۸، صفحه ۱۳۹-۱۵۸.
۴۵. قره‌نژاد، ح. (۱۳۸۸). جایگاه عرضه در اقتصاد و سیاست‌گذاری‌های توریسم، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره‌های ۵۳-۵۲، صفحه ۱۷۴-۱۶۰.
۴۶. کرمی، آ.، محمدی، ز.، رستگاری، ح. و سرخ‌سوادکوهی، ع. (۱۳۹۷). ارزیابی و تحلیل پایداری نواحی روستایی (مورد مطالعه: نواحی روستایی شهرستان سوادکوه شمالی). نشریه پژوهش‌های روستایی. دوره ۹. شماره ۳، صفحه ۱۳۹-۱۵۸.
۴۷. کرمی، غ. (۱۳۹۵). گردشگری پایدار روستایی با تاکید بر روستای بزم استان فارس. فصلنامه فضای گردشگری. سال پنجم. شماره ۱۸، صفحه ۱۶۶-۱۴۳.
۴۸. کرمی‌دهکردی، م.، کلانتری، خ. و خراسانی، م. (۱۳۹۵). واکاری کیفی مشکلات گردشگری روستایی با استفاده از نظریه مبنايي (مورد مطالعه: روستای سرآقاسید شهرستان کوه‌رنگ). مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری. صفحه ۱۷۵-۱۹۸.
۴۹. کرمی‌دهکردی، م.، کوهستانی، ح. و کرباسیون، م. (۱۳۹۵). واکاری کیفی مشکلات گردشگری روستایی در استان چهارمحال و بختیاری. فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. صفحه ۱۵۶-۱۴۱.
۵۰. کرمی‌دهکردی، م.، میرک‌زاده، ع. و غیاث‌وندغیائی، ف. (۱۳۹۱). تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی. مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی. صفحه ۱۱۲-۹۹.
۵۱. کریمی پناوندانی، ب. و قدیری معصوم، مجتبی. (۱۳۸۶). گردشگری روستایی، فرصت‌ها، موانع و محدودیت‌ها، مجله‌نامه پژوهشگاه، شماره‌های ۱۸ و ۱۹، صفحه ۱۶۶-۱۴۳.
۵۲. لطیفی، غ.ر. و قائم‌پور، م.ع. (۱۳۹۵). تاثیر مناطق ویژه اقتصادی بر رفاه و توسعه اجتماعی مناطق شهری و روستایی. (مطالعه موردی: منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان) مجله برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی. شماره ۲۷-۹۷-۱۳۲.

۵۳. محمدی، س.، تابا، ب. و اسدی، س. (۱۳۹۶). نقش رویکرد سیستمی در گسترش گردشگری با تاکید بر مناطق روستایی هدف گردشگری استان کردستان. فصلنامه فضای گردشگری. سال ششم. شماره ۲۲، صفحه ۸۶-۶۱.
۵۴. محمدی، س.، رستمی، م. و سلطانی مقدس، ر. (۱۳۹۶). سنجش و تحلیل وضعیت پایداری در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک AHP, Topsis و تحلیل خوشه‌ای (مطالعه موردی: شهرستان مریوان سرآباد). نشریه آمایش جغرافیایی فضا. دوره ۷. شماره ۲۳، صفحه ۲۰۶-۱۸۷.
۵۵. محمدی، س.، مرادی، ا. و رشیدی، ز. (۱۳۹۶). اثرات گردشگری در معیشت پایدار خانوارهای روستایی از دیدگاه جامعه میزبان. فصلنامه علمی- پژوهشی و بین‌المللی جغرافیای ایران. سال پانزدهم. شماره ۵۲، صفحه ۱۳۶-۱۲۱.
۵۶. محمودی، ب.، فقهی، ج.، مخدوم، م. و عوافی همت، م. (۱۳۹۴). ارزیابی فرایند پایداری در سوح محلی بر اساس رویکرد IUCN (مطالعه موردی: ناحیه عرفی منج شهرستان لردگان). محیط زیست طبیعی. منابع طبیعی ایران. دوره ۶۸. شماره ۴. صفحه ۶۶۳-۶۵۳.
۵۷. مرتضوی، م. و موسی‌پور، ف. (۱۳۹۷). گردشگری قاعده مثلث امنیت، همدلی و توسعه استان سیستان و بلوچستان. مجله مطالعات ایرانی. دوره ۱۷. شماره ۳۴، صفحه ۲۸۴-۲۵۷.
۵۸. مطیعی‌لنگرودی، ح. (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی روستایی با تاکید بر ایران. انتشارات جهاد دانشگاهی. چاپ پنجم. مشهد. ۲۰۰ صفحه.
۵۹. مطیعی‌لنگرودی، ح. نجفی‌کانی، ع. (۱۳۹۰). توسعه و صنعتی‌سازی روستا. انتشارات دانشگاه تهران. ۲۴۸ صفحه.
۶۰. منشی‌زاده، ر. و عبدالحی، م. (۱۳۸۵). توسعه گردشگری پایدار، آزمون برنامه‌ها و تجارت کشورهای منطقه‌ای آ.س.آن. اولین همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهرداری‌های کشور.
۶۱. موحد، ع. و کهزادی، س. (۱۳۸۹). تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری استان کردستان. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری. سال اول شماره دوم. صفحه ۱۰۲-۸۲.
۶۲. نجارزاده، م. و نعمت‌الهی، م. (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی در راستای پایداری و توسعه جوامع محلی در مناطق نمونه گردشگری. فصلنامه علمی-پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران. شماره ۴۹، صفحه ۲۴۸-۲۲۵.
۶۳. نجفی، کبری. (۱۳۸۵). نظری اجمالی بر جاذبه‌های اکوتوریسم در ایران، اولین همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهرداری‌های کشور.
۶۴. نجمی، س. و شریعت‌پناهی، م. (۱۳۸۹). نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک، بخش لواسانات). جغرافیایی سرزمین. دوره ۷. شماره ۲۵، صفحه ۹۲-۸۱.
۶۵. نعمت‌الهی، م. و نجارزاده، م. (۱۳۹۴). سنجش سطوح پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در راستای توسعه گردشگری روستایی. فصلنامه میراث و گردشگری. دوره ۱، شماره ۱، صفحه ۶۱-۴۳.
۶۶. نوروزی‌فرد، ه. و خراسانی، م. (۱۳۹۵). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان ایزه. جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای. دوره ۶، شماره ۱۸، صفحه ۱۳۴-۱۱۹.
۶۷. یاری حصار، ا. و باختر، س. (۱۳۹۵). ارزیابی شاخص‌های گردشگری پایدار روستایی از منظر جامعه محلی و گردشگران. فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. سال ۶. شماره پیاپی ۲۲، صفحه ۱۳۴-۱۲۱.
۶۸. یاری حصار، ا. و حیدری‌ساربان، و. (۱۳۹۴). سنجش و ارزیابی چرخه‌ی حیات گردشگری پایدار روستایی (مطالعه موردی: بررسی تطبیقی روستاهای واقع در محورهای گردشگری استانهای تهران و البرز). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی. سال ۴. شماره ۴، صفحه ۱۱۲-۹۳.

70. Aytuj, H. and Mikaeili, M. (2017). Evaluation of Hopas Rural Tourism Potential in the Context of European union tourism. *Journals Procedia Environmental Sciences*. Vol 12, Pages 234-245.
71. Batzing, W. (1996). *Landwirtschaft in Alperraum unverzichtbar, aber zukunftslos?* Berlin/wien: Blackwell Wissenschafts verlage.
72. Briassoulis, H. (2002). Sustainable Tourism and the Question of the commons, *Annals of Tourism Research*. Vol 4, pp 1065-1085.
73. Butler, R., Hall, C. and Michael, J. (1998). *Tourism and recreation in rural areas*, London wiley. *Tourism Geographies*, VOL1, Pages 7-25.
74. Carter, N. and Darlow, A. (1997). Local Agenda 21 and Developers: Are we Better Equipped to Build a Consensus in the 1990? *Planning practice and Research*, 12(1), 45-57.
75. Chrstou, P., Farmaki, A. and Evangelou. (2018). Nurturing nostalgia? : A Response from Rural Tourism Stakeholders. *Journal Tourism Management*. Pages 42-51
76. Chen, X. (2017). A Phenomenological Explication of Guanxi in Rural Tourism Management: A Case Study of a Village in China. *Journals Procedia Environmental Sciences*. Pages 101-117.
77. Chrstou, P., Farmaki, A. and Evangelou. (2018). Nurturing nostalgia? : A Response From Rural Tourism Stakeholders. *Journal Tourism Management*. Pages 42-51.
78. Clark, S. (1989). Introduction, in Marcus and M. Taber (eds) *Maurice Bishop speak: The Grenada Revolution 1979-1983*, New York: pathfinder Books.
79. Doris, A., Dean. B. and Carson, D. (2017). International Lifestyle Immigrants and Their Contributions to Rural Tourism Innovation: Experiences from Sweden's Far North. *Journal of Rural Studies*, in Press, Corrected Proof. Available Online 12 August 2017.
80. Figueiredo, E. and Raschi, A. (2013). Trekking out of the crisis: is there a role for rural tourism? Working group number: 17, XXV ESRS Congress, Florence, Italy, 29 July- 1 August, 2013. <http://www.florenceesrs2013.com>.
81. Fossati, A. and Panella, G. (2000). Tourism and sustainable development: A theoretical framework. In *Tourism and sustainable economic development* (Pages. 3-36). Springer, Boston, MA.
82. Gao, J. and Wu, B. (2017). Revitalizing Traditional Villages Through Rural Tourism: A Case Study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China. *Journal Tourism Management*. Pages 223-
83. Gore, A. (1992). *Earth in Balance: Ecology and the human spirit* New York: Houghton Mifflin.
84. He, J. M. (2003). A study on rural tourism overseas. *Tourism Tribune*, 18(1), 76-80.
85. Holland, J., Burian, M., & Dixey, L. (2013). Tourism in poor rural areas: Diversifying the product and expanding the benefits in rural Uganda and the Czech Republic. 12, Pages 122-141.
86. Irshad, H.M. (2010). *Rural Tourism an Overview*, Rural Development Division, Agriculture and Rural Development.
87. Islam, F. and Carlsen, J. (2012). Tourism in Rural Bangladesh: Unlocking Opportunities for Poverty Alleviation? *Tourism Recreation Research*. Pages 1-8.
88. Kozec, I. (2012). An Exploratory Assessment of Tourism Sustainability in Croatian Coastal Destinations. *EFZG Working paper Series*. NO. 04.
89. Lai, P. H. (2017). Operating Small Tourism Firm in Rural Destinations. *Journals Procedia Environmental Sciences*. Pages 164-174.
90. Lee, K.N. (2007). Greed scale mismatch and learning. *Ecological Application*. 3. 560-564
91. Lepp, A. and Gibson, H. (2007). Tourist Roles, Perceived Risk and International Tourism. *Annals of Tourism Research*. Pages 606-624.
92. Lio, J., Nijkamp, R. and Lin, D. (2017). Urban-Rural Imbalance and Tourism-led Growth in China. *Journal Tourism Management*. Pages 78-88.

93. Ompon, A. M. and Alves, H. (2016). Sustainable Improvement of Competitiveness in Rural Tourism destinations: The quest for Tourist Loyalty in Spain. *Journal of Destination Marketing & Management*. Pages 17-41.
94. Papzan, A., Karami dehkordi, M. and Karbasioun, M. (2012). Qualitative Analysis of Tourism Difficulties in Yasechah Village. *Journal of American Science* 2012; 8(6)
95. Pilving, T., Kull, T. and Suskevics, M. (2019). The tourism partnership life cycle in Estonia: Striving towards sustainable, multisectoral rural tourism collaboration. *Tourism Management Perspectives*, volume 31, pages 219-230.
96. Prescott-Allen, R. (1995): *Assessing Rural Sustainability*, International Union For Conservation Of Nature And Natural Resources - World Conservation Union.
97. Rolston H. 1994. *Conserving natural Value*, New York, Columbia university press
98. Salvatore, R., Chiodo, E. and Fantini, A. (2018). Tourism transition in peripheral rural areas: Theories, Issues and Strategies. *Journal Annals of Tourism Research*.
99. Sebele, L. S. (2010). Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama rhino sanctuary trust, central district, Botswana. *Tourism management*, 31(1), 136-146.
100. Sharpley, J. and Richard, G. (1997). *Rural Tourism: An in production*, ourism business press, London.
101. Tosun, C. (2001). Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World, the case of Turkey. *Tourism Management*. Vol 22, Pages 289-303
102. Viderman, s. (1994). *The Economics of Sustainability: Challenges, the Economic of Sustainability*, Recife, Brazil, Fundacao Joaquim Nabuco.
103. WCED. (1987). *Our Fommon Future*, Oxford University Press, Oxford
104. Zhou, L. (2014). Online Rural destination Images: Tourism and rurality. *Journal of Destination Marketing & Management*. Pages 227-240.
105. Zhou, L., chan, E. and song, H. (2017). Social capital and entrepreneurial mobility in early-stage tourism development: A case from rural china. *Journal Tourism Management* 63(2017) 338-350.

